هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

١٠٠

سالّی/ ٢٠١٤ — بەرگی سەد

چاپی یەکەم/ سالّی ٢٠١٤

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (٧) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوارشەممە ٢٠١٤/١٠/٢٢ ل ٥

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (٨) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٤/١٠/٢٨ ل ٨١

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (٩) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠١٤/١٠/٢٩ ل ٢٠٧

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٠) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ٢٠١٤/١١/١٠ ل٣٢٧

٤ ـ دەنگدان لە سەر رەزامەندی پەرلەمانی کوردستان لە سەر داوای بەڕێز سەرۆکی هەرێمی کوردستان بۆ ناردنی هێزی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان بۆ کۆبانێ لە رۆژئاوای کوردستان بە ئامادەبوونی بەڕێز وەزیری پێشمەرگە.

٥ ـ گفتوگۆکردن لە سەر پڕۆژە یاسای هەموارى یەکەمی یاسای ریکخستنی خۆپیشاندان بە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان دواخرا بۆ سەرەتای خولی گرێدانی پەرلەمانی کوردستان.

٦ ـ خوێندنەوەی یەکەم بۆ (١١) پڕۆژە یاسا و بڕیار.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێز سکرتێری پەرلەمان، فەرموو د. عزت نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز د. عزت صابر اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز جێگیری سەرۆکی پەرلەمان خوێندیەوە کە دوو بەڕێز لە لیژنەی سامانە سروشتییەکان دوێنێ ئامادەنەبوون، خۆتان دەزانن دوێنێ سەعات (١٢) کۆبوونەوە بووە، بەندەش یەکێك بووە لەوانە کە لەگەڵ بەڕێز سەرۆکایەتی پەرلەمان سەردانی دیوانی چاودێری داراییمان کردووە، بۆیە ئەگەر بە غایب حیساب کراوم غیابەکەم بسڕنەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە مۆڵەت نووسراوە، فەرموو،

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە مەبەستی زیاتر رێکخستنەوەی لیژنە هەمیشەییەکانی پەرلەمانی کوردستان، دوو داواکاریمان لەبەر دەست دایە، تکایە رەزامەندی بفەرموو بۆ دەنگدان لە سەری، یەکەم: پەرلەمانتاری بەڕێز (عمر صالح عمر) لە لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان بووە دەست لەکارکێشانەوەی پێشکەشکردووە، دەیەوێ بچێتە لیژنەی کاروباری پەرلەمان، تکایە رەزامەندیتان لە سەر خستنە دەنگدانی (عمر صالح عمر) بۆ لیژنەی کاروباری پەرلەمان،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەست لەکارکێشانەوەکەی پێشکەشی دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان کردووە، پەسەند کراوە پێشتر و، ئێستا تەنها دەنگدان لە سەر ئەوە دەکەین کە بەڕێز(عمر صالح عمر) بچێتە لیژنەی کاروباری پەرلەمان، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بەڕێز (عمر صالح عمر) بچێتە لیژنەی کاروباری پەرلەمانی کوردستان؟ (٨١) کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ نییە؟ (١) کەس لەگەڵ نییە، کەواتە پەسەند کرا،

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەروەها بەڕێز (کەژاڵ هادی فەقێ) لە لێژنەی کاروباری پەرلەمان دەست لە کارکێشانەوەی پێشکەشکردووە، دەیەوێ بچێتە لێژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان، تکایە ڕەزامەندی بفەرموو بۆ دەنگدان لە سەری بەڕێز(کەژاڵ هادی فەقێ) ئەندام پەرلەمانی ناوبراو، بۆ لێژنەی دیاریکراو.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بەڕێز (کەژاڵ هادی فەقێ) ببێ بە ئەندام لە لێژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان،کێ لەگەڵ دایە با دەست بەرزکاتەوە؟ (٧٨) کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ نییە؟ کەس نییە لەگەڵدا نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، بەڕێزان ئێستا دەست دەکەین بە بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان کە بڕگەی یەکەمی بریتییە لە گفتوگۆکردنی لە سەر پڕۆژە بڕیاری هەمواری پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان بەپێی ماددەکانی (٧٢) و (٧٤) و (٧٥) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، ژمارە (١)ی ساڵی(١٩٩٢)ی هەموارکراو، فەرموو کاك ئاری نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز ئاری محمد (ئاری هەرسین):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لێژنەی پێشمەرگە داواکاریەکمان داوەتە دەست جەنابتان کە ئەمڕۆ لێژنەی پێشمەرگە بە شێوەیەکی فەرمی سەردانی پرسەکەی برای کاك (ناظم کبیر) کە شەهید بووە ئێمە داوامان کردووە لە جەنابتان کە لە سەعات (١١/٣٠) و نیو هۆڵی کۆبوونەوە بەجێ دێڵین لەبەرئەوەی ژمارەکەمان زۆرە، بۆ ئەوەی تەشویشێك دروست نەبێ حەزمان کرد جەنابت ئیشارەیەکت بەوە دابا، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سەرەڕای دووبارە ڕاگەیاندنی پرسەو سەرەخۆشی خۆمان بە کۆچی دوایی شەهیدی قارەمان بەرای بەڕێز کاك (ناظم کبیر) و، سەرجەم ئەو شەهیدانەی کە لە ماوەی رابردوو لە بەرەکانی جەنگ شەهید بوون و، هیوای چاك بوونەوەی خێرا بۆ سەرجەم بریندارەکانی شەڕی دژی تیرۆر کە ئێستا بە درێژایی (١٠٣٠) کیلۆمەتر لە هەرێمی کوردستان جەنگی دژ بەوان هەیە و، سەرەڕای دووبارەکردنەوەی دەست خۆشیمان لە قارەمانیەتی لە هێزی پێشمەرگە و، سەرجەم شەڕڤانان لە قەرەتەپە و جەلەولاوە بۆ کۆبانێ و، دەست خۆشی لێکردنیان داواکاریەکەی ئێوە پەسەند کراوە و، لە کاتی دیاریکراو ئێوە دەتوانن هۆڵی پەرلەمان بەجێ بێڵن، سەبارەت بە بڕگەی یەکەم لە بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان پێشنیارێك هەیە لەلایەن سەرۆکایەتی لێژنەی یاسایی پەرلەمانی کوردستان کە داوای ئەوە دەکەن کە ئەو هەمواڕەی پەیڕەوی ناوخۆ بسپێردرێت بەو لێژنە کاتییەی کە دروست کراوە بۆ هەمواری پەیڕەوی ناوخۆ، بۆیە داوایان لێ دەکەین بەڕێز سەرۆکی لێژنەی یاسایی ڕوونکردنەوەی خۆی بدات سەرۆکی لێژنەی هەمواری پەیڕەویش ڕوونکردنەوەی خۆی بدات، دوای ڕوونکردنەوەکانی ئەوان ئەو پێشنیارە دەخەینە دەنگەوە، فەرموو

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لێژنەی یاسایی پێشنیار دەکەین ئەو بابەتانەی کە پەیوەندیدارن بە پێداچوونەوە بە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، لەبەرئەوەی لێژنەیەکی کاتی تایبەتمەند پێکهاتووە بۆ پێداچوونە بەو پەیڕەوە، بۆیە پێشنیار دەکەین هەرچی پەیوەندیدار بێ بە پەیڕەوی ناوخۆ بسپێردرێتن بەو لێژنەیە و، ئەو لێژنەیەش بەشێوەیەکی تۆکمە ئیشەکانی خۆی جێبەجێ بکات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د. فرست، سەرۆکی کاتی هەمواری پەیڕەو قسەیەکت هەیە لەم بوارە؟ فەرموو

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم وایە ئەو پێشنیارەی بەڕێز سەرۆکی لێژنەی یاسایی پێشکەشی کرد پێشنیارێکی بەجێیە و، بۆ ئەوەی باشتر بتوانین دیراسەی بکەین، ئێمەش پێمان باشە ئەو بڕگەیە بەتەواوی تەئجیل بکرێ و، ئێمە لە ناو پەیڕەوی ناوخۆ جێگای بۆ بکەینەوە،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەکێك لەو هەموارانەی کە زۆر زەروور بوو بەپێی ئەو هەمواڕەی کە ئێستا لەبەر دەستتان دایە، مەسەلەی دیاریکردنی خولەکانی گرێدانە کە تا ئێستا بوویتە یەکێك لە کێشەکانی ئێمە لە دەستەی سەرۆکایەتی، ئەگەر ئەو بابەتە تەئجیل ببێ ئەوە ئێمە لە (٢٠١٤/١١/٦) کە سالّ رۆژی سوێند خواردنی ئەندامانی پەرلەمانە، لەوە بەدوا لە بەرنامەی کاری دانیشتن دەنووسین سالّی دووەم و، خولی گرێدانی یەکەم تا ئەوکاتەی لێژنەی هەمواری پەیڕەو رێکارێکی یاسایی و گونجاو بۆ چارەسەرکردنی ئەو بابەتەی کە پەیوەندیدارە بە رێکخستنی خولی گرێدانەکانی سالّەکانی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان بەتەواوەتی رێك دەخا، بەو شێوەیە موعالەجەی دەکەین تا خولی گرێدانەکان رێك دەخرێتەوە، ئێستا ئەو پێشنیارە دەخەینە دەنگەوە کە کۆی ئەو راپۆرتە حازر کراوە لەلایەن لێژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمان بۆ هەمواری پەیڕەوی ناوخۆ بسپێردرێت بە لێژنەی کاتی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان کێ لەگەڵ دایە؟ (٨٣) کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ نییە؟ کەس نییە لەگەڵ نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، ئێستا دەڕۆینە سەر بڕگەی دووەم لە بەرنامەی کاری دانیشتنی ئەمڕۆمان کە بریتیە لە (گفتوگۆکردن لە سەر پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان، بەپێی ماددەکانی (٧٢) و (٧٤) و (٧٥) لە پەریڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی سالّی(١٩٩٢)ی هەموارکراو). بۆ ئەمە داوا لە سەرۆکایەتی لێژنە پەیوەندیدارەکانی ئەم پڕۆژە یاسایە دەکەین کە بێنە سەر سەکۆی تایبەت بۆ دەستپێکردن بە گفتوگۆکردنی بابەتی پەیوەندیدار بە پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان، کە بریتین لەم لێژنانە، لێژنەی یاسایی و لێژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی و لێژنەی رۆشنبیری و راگەیاندن و هونەر سەرۆکایەتیەکەیان با بفەرموێ بۆ ئێرە، بەڕێزان ئێستا دەست دەکەین بە گفتوگۆکردن لە سەر پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان، بەپێی ماددەکانی (٧٢) و (٧٤)

و (٧٥) لە پەریڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی ساڵی(١٩٩٢)ی هەموارکراو، لە دەست پێکدا بەڕێز (د. نوری تاڵەبانی) سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی ئەگەر وتەیەکی هەیە با بفەرموێ،

بەڕێز د. نوری تاڵەبانی/ سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆشحاڵم بە ئامادەبوونم ئەمڕۆ لە هۆڵی پەرلەماندا کە پێشتریش لێرە دابووم، بۆ ئەوەی ئەگەر پرسیارێك یان رووونکردنەوەیەك پێویستی کرد، بتوانم وەاڵمی ئێوەی بەڕێز بدەمەوە، سەبارەت بەو پڕۆژە قانونەی کە ئەمڕۆ تاوتوێی دەکەن، پێم باشە بە دوو وشەش بێ ئاماژە بە شێوەی دروستکردنی ئەکادیمیای کوردی و کارو ئەرکەکانی سەرشانی روون بکەمەوە، ئەکادیمیای کوردی درێژە پێ دراوی کۆڕی زانیاری کورد کە لە ساڵی (١٩٧٠) لە بەغدا دامەزرا، دواتر بەپێی قانونی ژمارە (١٢)ی ساڵی (١٩٩٧) بەناوی کۆڕی زانیاری کوردستان دامەزرایەوە، ئەو قانونە چەند جارێکی تر هەموار کراوەتەوە و ناوی گۆڕاوە بۆ ئەکادیمیای کوردی بەپێی قانونی ژمارە (٥)ی ساڵی (٢٠٠٧)، بەپێی ماددەی یەکەمی ئەو قانونە ئەکادیمیای کوردی لە رووی کارگێڕییەوە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە، بە بڕیاری ژمارە (١٧٤٠)ی ڕێکەوتی (٢٠٠٧/٧/١٢)ی ئەنجومەنی وەزیران دامەزراوە، پێویست ناکات لێرەدا ئاماژە بە ئامانجەکانی ئەکادیمیای کوردی بکەم، سەبارەت بەو پڕۆژە قانونە چەند ساڵێك لەمەوبەر لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە داوامان لێکرا کە نوێنەری خۆمان بنێرین بۆ بەشداری کردن لە ئەو لیژنەیەی کە لەوێ دامەزرا بوو بۆ تەماشاکردنەوەی ئەو پڕۆژە قانونە، نوێنەری ئەکادیمیا لەوێ ئامادەبوو، لەوێ بڕیار درابوو کەوا ئەو کۆمسیۆنە راستە ئەرکێکی زۆری هەیە، بەاڵم بەشی زۆری ئەرکەکانی وەکو لەو پڕۆژەیەدا هاتوونە، ئەرکی ئەکادیمیای کوردییە، لەگەڵ ئەرکی چەند وەزارەتێکی دیکەدا بەتایبەتی وەزارەتی خوێندنی باڵا و وەزارەتی پەروەردە و وەزارەتی ڕۆشنبیری، ئێمەش ئەو پڕۆژە قانونەمان خستە بەردەمی ئەنجومەنی ئەکادیمیاوە کە باڵاترین دەسەاڵتە لەو دەزگا زانستییەدا زۆر بە رووڕی راو بۆچوونی خۆی لە سەر نووسی و لە سەر هەر یەکە لەو ماددانەی کەوا لەوێدا پێشنیازکراون رای خۆمان دیاری کردووە، دەتوانن تەماشای بکەن و ئەگەر پێویستیشی کرد ئامادەم لە خزمەتتان بۆ ڕوونکردنەوەی هەر پرسیارێك کە ئاڕستەی من دەکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز (د. نوری تاڵەبانی) سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی، ئێستا دەست بە وتوێژەکەمان دەکەین داوا لە لیژنە پەیوەندیدارەکان دەکەین کە ئەسڵی پڕۆژە یاساکە و، ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەش، ڕاپۆرتی هاوبەشی لیژنە پەیوەندیدارەکان لە سەر پڕۆژە یاساکە بخوێننەوە، فەرموو،

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د. بەهار ئەسڵی پڕۆژەکە دەخاتە ڕوو،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. بەهار،

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان ـ عێراق،

بەشی یەکەم

پێناسەو و زاراوەکان

ماددەی (١):

مەبەست لەم زاراوانەی لەم یاسایەدا بەکارهاتوون ئەمانەن:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان-عێراق.

دووەم: زمانە فەرمییەکان: ئەو زمانانەیە کە بەپێی دەستوری هەمیشەیی عێراق دان بە فەرمی بوونیاندا نراوە.

سێیەم: کۆمسیۆن: کۆمسیۆنی زمانە فەرمییەکان.

بەشی دووەم

بنەماو ئامانجەکان

ماددەی (٢):

زمانی کوردی و زمانی عەرەبی دوو زمانی فەرمین لەسەرانسەری عێراقدا، بە هەرێمی کوردستانیشەوە.

ماددەی (٣):

لە هەرێمی کوردستاندا زمانی پێکهاتەکانی تری عێراق، زمانەکانی (تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی) لە یەکەی کاررگێڕی خۆیان و لەو حاڵەتاندا کە پێویستە، لە پاڵ زمانی کوردیدا فەرمین.

ماددەی (٤):

ئامانجی ئەم یاسایە چەسپاندن و بەکردەیی کردنی فەرمییەتی زمانی کوردییە لە هەرێمی کوردستاندا و ڕێکخستنی ئەو فەرمیەتییەیە لە پەیوەندی لەگەڵ زمانە فەرمییەکانی دیکەی عێراقی فیدراڵدا.

ماددەی (٥):

حکومەتی هەرێمی کوردستان لەبەر ڕۆشنایی ئاسایشی نەتەوەییمان سیاسەتێکی ڕوون و پتەوی زمان دادەڕێژێ و پەیڕەو دەکات، هەرچەندە ئەم سیاسەتە لە هەرێمی کوردستان ـ عێراق بەڕێوە دەچێ، بەڵام لە پێناو پەرەپێدان و پێش خستنی زمان و کلتوری کوردی هەماهەنگی لەگەڵ پارچەکانی دیکەی کوردستان و ڕەوەندی کوردی لە دەرەوەی وڵاتیش دەکات.

بەشی سێیەم

زمانی یاسا و دادگاکان

ماددەی (٦):

هەموو پڕۆژە یاسایەك لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی ئامادە و پەسەند دەکرێت.

ماددەی (٧):

لێژنەکانی دارشتنی یاسا پێویستە پسپۆڕی زمانەوانییان تێدا بێت.

ماددەی (٨):

لە ڕۆژنامەی فەرمی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا دەقی یاسا و بڕیارەکان بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی بڵاودەکرێتەوە، لە حاڵەتی گومان لە شیکردنەوەدا نووسراوی کوردی یاساکان سەرچاوەیە.

ماددەی (٩):

لە دەرچوونی هەر یاسایەکدا ئاماژە بە زمانە فەرمییەکان و لایەنی جێبەجێکردنی یاساکە دەکرێت.

ماددەی (١٠):

هەموو رێ و شوێنە داوەرییەکان بە بڕیاری دادگاکانیشەوە بە زمانی کوردی بەڕێوە دەچن و دەنووسرێن.

ماددەی (١١):

لە حاڵەتێکدا کە لایەنێکی داواکاری یاسایی عەرەب زمان بێت یان سەر یەکێك لە پێکهاتەکانی دیکەی عێراق بێت یان لە هەر حاڵەتێکی دیکەی پێویستدا بەکارهێنانی ئەو زمانەش لە رێ و شوێنە داوەرییەکان و بڕیاری دادگاکاندا رێگە پێدراوە، بەمەرجێك وەرگێڕ بۆ زمانی کوردی دابین بکرێت.

بەشی چوارەم

زمانی دام و دەزگاکانی حکومەت و دامەزراوەکانی دیکە

ماددەی (١٢):

زمانی کوردی، زمانی ئاخاوتن و نووسینی فەرمی سەرجەم فەرمانگە و دامەزراوەکانی سەرۆکایەتی هەرێم و حکومەتی هەرێم و پەرلەمانی کوردستان و دەسەڵاتی داوەرییە.

ماددەی (١٣):

زمانی پەیوەندی و نامەکاری لە نێوان حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدراڵ و هەرێمەکانی دیکەی عێراق، زمانی کوردی و عەرەبیە، بۆ پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان دەکرێ لەگەڵ زمانی کوردی و عەرەبی زمانی لایەنێکی دیکەش بەکاربێت.

ماددەی (١٤):

رێکەوتنە دوو قۆڵی یان چەند قۆڵییەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەگەڵ لایەنەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان، پێویستە بە زمانی کوردی و زمانی لایەنەکەی دیکە بێت.

ماددەی (١٥):

لە دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران و کارمەندان، بەرزکردنەوەی پلەکانیان، زانینی زمانی کوردی وەك یەکێك لە پێوەرە سەرەکییەکان بەکاردەهێنرێت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە کورد

نەبوو یاخود کوردی نەزانێت، ئەوا پێویستە ماوەیەکی بۆ دیاری بکرێت، بۆ ئەوەی فێری زمانی کوردی بێت.

ماددەی (١٦):

یەکەم: تابلۆی سەرجەم فەرمانگە حکومییەکان دەبێت بە زمانی کوردی و عەرەبی بێت، بەمەرجێك نووسینە کوردییەکە دەرکەوتووتر بێت.

دووەم: تابلۆی نووسینگە و نوێنەرایەتی و کونسەلگەری ولاتان و ڕێکخراوە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستاندا دەبێت بە زمانی کوردی و عەرەبی و زمانی لایەنەکەی دیکە بێت.

ماددەی (١٧):

هەر دام و دەزگایەکی حکومی و ناحکومی عێراقی و بیانی کە مامەڵەی لەگەڵ هاوولاتیانی هەرێمدا هەبێت، پێویستە لە فۆرم و نووسراوەکانیدا ڕەچاوی زمانی کوردیش بکات.

ماددەی (١٨):

تابلۆی سەر شەقامەکان و دەستنیشانکردنی شوێن و دەڤەرەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی دەبن، بە مەرجێك نووسینە کوردییەکە دەرکەوتووتر بێت.

بەشی پێنجەم

زمانی خوێندن

ماددەی (١٩):

زمانی کوردی لە پڕۆسەی پەروەردە و فێرکردندا، زمانی فەرمییە لە هەرێمی کوردستاندا.

ماددەی (٢٠):

یەکەم: خوێندن بە زمانەکانی (عەرەبی و تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی) لە قوتابخانە حکومییەکانـدا لـە ژێر چاودێری وەزارەتی پەروەردەدا دەبێت.

دووەم: خوێندن بـە زمانـە بیانییـەکان لـە قوتابخانـە ئەهلیەکانـدا لـە ژێـر چـاودێری وەزارەتـی پـەروەردەدا دەبێت.

سێیەم: هەموو باخچەی ساوایان و قوتابخانەو پەیمانگا و کۆلێژێکی پەروەردەی ئەهلی و کەرتی تایبەت لە سەریەتی خوێندنی بەشەوانەی زمانی کوردی بە پێی پڕەنسیپەکانی وەزارەتی پەروەردە لە ریزی ماددە خوێندراوە سەپێنراوەکانی بێت، بەپێچەوانەوە قوتابیەکان بۆیان نییە لە زانکۆ و پەیمانگەکانی هەرێمی کوردستان وەربگیرێن.

ماددەی (٢١):

لە هەموو قۆناغەکانی خوێندنی زانکۆ و پەیمانگا حکومی و ئەهلییەکان بەتایبەتی زانستە مرۆییەکان قوتابی بە زمانی کوردی دەخوێنێت و وەلاّمی پرسیاری تاقیکردنەوەکان دەداتەوە، زمانەکانی دیکەش رێگە پێدراون، بەمەرجێك زمانی کوردی زمانی یەکەمی خوێندن بێت.

ماددەی (٢٢):

لە قۆناغەکانی خوێندنی زانکۆ و پەیمانگا حکومی و ئەهلییەکاندا بەپێی پسپۆری بەشەکان زمانەکانی دیکە رێگە پێدراون، بەمەرجێك ماددەیەکی تایبەت بە کوردۆلۆجیان هەبێت.

ماددەی (٢٣):

خوێندن بە خەتی (برایل) بۆ خاوەن پێداویستە تایبەتەکان بە زمانی کوردی دابین بکرێت.

بەشی شەشەم

زمانی کارو بازرگانی

ماددەی (٢٤):

هەر دەزگایەکی خزمەتگوزاری کەرتی تایبەت کە مامەڵەی لەگەڵ هاوواڵتیانـدا هـەبێت پێویسـتە زمـانی کوردی بەکار بهێنێت، بەکارهێنانی زمانێکی دیکەی فەرمی عێراق یان زمانێکی بیانی بەپێی پێویستی خزمەتگوزارییەکەی و زمانی بەکاربەران ئازادە.

ماددەی (٢٥):

پێویستە تابلۆی سەرجەم نووسینگە و فرۆشگاو چێشتخانە و ئوتێل و شوێنە خزمەتگوزارییەکانی کەرتی تایبەت بە زمانی کوردی بێت، دەشێی لە پاڵ زمانی کوردی بە زمانی پێکهاتەکانی دیکەی عێراق یان بە زمانی دیکەی بیانی بنووسرێت بەمەرجێك نووسینە کوردییەکە دەرکەوتووتر بێت، بەپێچەوانەوە مۆڵەتی کردنەوەیان پێ نادرێت..

ماددەی ٢٦:

بۆ دامەزراندن یان گرێبەست لە هەر شوێنێك، پێویستە زمانی کوردی وەکو یەکێك لە زمانە سەرەکییەکان بێت.

ماددەی ٢٧:

لە پەیوەندی زارەکیی و نووسراوی نێوان خاوەنکاری کەرتی تایبەت و کارمەندەکانیدا (بەگرێبەستیشەوە) ، زمانی کوردی بەکاردەهێنرێت، دەکرێت زمانێکی تریش لەگەڵ زمانی کوردی بەکاربهێنرێت.

ماددەی ٢٨:

پێویستە هەموو ئاگادارییەکی کاردۆزینەوە لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی و هەر زمانێکی تری پێویست بلاوبکرێتەوە.

ماددەی ٢٩:

پێویستە هەموو شتومەك و کەل و پەل و کالایەك کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنرێت، بە زمانی کوردی (وێرای زمانی دیکە) لەسەری بنووسرێت، حکومەت لە سیاسەتی مولّەت بەخشین و ئاسانکاری بۆ هاوردەکردنی ئەو بەرهەمانەی لە دەرەوەی هەرێم و دەرەوەی عێراق بەرهەم دەهێنرێن، دەبێت مەرجی نووسین بە زمانی کوردی لەسەر بەرهەمەکان وەك یەکێك لە پێوەرەکانی مولّەت و ئاسانکارییەکان بەکاربێنێت، ئەمە نووسینی سەر ڕێنمایی بەکارهێنان وکەتەلۆگی سەرجەم بەرهەمەکان بەتایبەتی داو ودەرمانیش دەگرێتەوە.

ماددەی ٣٠:

پێویستە فۆرمی داواکاری و پارەدان و پارە وەرگرتن لەگەڵ هەموو دەزگایەکی خزمەتگوزاریی بازرگانی و پسولە و زەرف ... هتد بە زمانی کوردی بن، بەکارهێنانی زمانی عەرەبی ، یان زمانێکی بیانی لە پاڵیدا ڕێگەپێدراوە.

ماددەی ٣١:

هەموو جۆرە ڕێکلام و بانگەشەیەك لە هەرێمی کوردستاندا دەبێت بە زمانی کوردی بێت، بەلأم بەکارهێنانی زمانی پێکهاتەکانی دیکەی عێراق، یان زمانێکی بیانی لە پالێدا ڕێگەپێدراوە.

ماددەی ٣٢:

ڕۆژنامە و میدیا و ناوەندە کلتوورییە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستاندا ، بۆیان هەیە زمانی کوردی بەکاربهێنن.

بەشی حەوتەم

زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکان

ماددەی ٣٣:

لە هەر یەکەیەکی کارگێڕیدا، کە زۆرینەی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتەیەکی نەتەوەیی جیاواز لە کوردبن، بۆیان هەیە بە ڕاپرسییەکی خۆجییی زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردیدا بکەن بە زمانی فەرمیی کاروباری ناوخۆییان.

ماددەی ٣٤:

دەبێت دامەزراوەکانی ئەم جۆرە پێکهاتانە لە پەیوەندییەکانیان لەگەڵ دامودەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا، زمانی کوردی بەکار بێنن.

بەشی هەشتەم ٠-

کۆمسیۆنی زمانە فەرمییەکان:

ماددەی ٣٥:

لە پێناو جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە و بەڕێوەبردنی سیاسەتی زمانەوانی لە هەرێمی کوردستان، کۆمسیۆنێك بە ناوی کۆمسیۆنی زمانە فەرمییەکان دادەمەزرێ.

ماددەی ٣٦:

کۆمسیۆن خاوەنی کەسایەتی مەعنەوی و سەربەخۆیی دارایی، بودجەی تایبەت و کارگێڕی هەیە، دەستەلأتی گرتنەبەری هەموو ڕێکارێکی یاسایی هەیە.

ماددەی ٣٧:

کۆمسیۆن لە (٩) پسپۆری بواری زمان و یاسا و کارگێڕی کە خۆیان بۆ ئەم ئەرکە تەرخان ئەکەن پێکدێت، ئەندامانی کۆمسیۆن لەلایەن ئەنجومەنی وەزیران یان پەرلەمانی کوردستان بۆ ماوەی (٤) سالّ دیاری ئەکرێن، ئەکرێ ماوەکەیان جارێك نوێ بکرێتەوە، مەرجەکانی بوون بە ئەندام لە کۆمسیۆن ئەمانەن:

١ تەمەنیان لە (٣٥) سالّ کەمتر نەبێ.

٢- بە لای کەم (١٠) سالّ لە بواری خۆی خزمەتی کردبێ.

٣- بڕوانانەی زانکۆیی هەبێت.

ماددەی ٣٨:

کۆمسیۆن دەستەلاتی پەسند کردنی پەیرەوی ناوخۆ و هەموو ڕێنماییەکی هەیە کە بۆ بەجێ گەیاندنی ئەرکەکانی پێویست بێ، بۆ مەبەستی پێدانی مۆڵەتی کارکردن و لێسەندنەوەی مۆڵەتی کارکردن و داخستن، لیژنەیەك لە نوێنەرانی کۆمسیۆن و ئەکادیمیای کوردی و پارێزگا و شارەوانی پێك دەهێنرێ.

ماددەی ٣٩:

کۆمسیۆن لە دوو بەشی لیژنەی زمان و لیژنەی بەدواداچوون و پشکنین پێك دێت:

١ لیژنەی زمان بە هەماهەنگی لەگەڵ ئەکادیمیای کوردی لە بواری بە کوردی کردنی زاراوە کارگێری و پسپۆریەکان یارمەتی دەزگا حکومی و ناحکومییەکان ئەدات، پاش پەسند کردن لە ڕۆژنامەی فەرمی بلاوکراوەکان ئەکاتەوە.

٢- لیژنەی پشکنین و بەدوا داچوون لەسەر بنەمای تۆمار کردنی سکالای هاووڵاتیان، یان بە دەست پێشخەری خۆی پشکنەرکانی ئەنێرێتە سەر ئەو دامەزراو و ناوەندانەی کە ڕەفتاریان لەگەڵ یاسای زمانە فەرمیەکانی هەرێمی کوردستان ناتەبایە.

ماددەی ٤٠:

هەر کۆمپانیا و دەزگایەکی خزمەتگوزاری کەرتی تایبەت کە کارمەندی هەبێت و زمانی کوردی نەزانێ، لە ژێر چاودێری کۆمسیۆن پلان بۆ باش کردنی باری زمانی کوردی دادەنێت.

ماددەی ٤١:

کۆمیسیۆن بە هەماهەنگی لەگەڵ ئەکادیمیای کوردی بۆ ناونان و ناوبردنی شوێن و دەڤەرەکان لە هەرێمی کوردستان پێشنیاز ئەداتە حکومەت بۆ ئەوەی جێ بەجێی بکات.

ماددەی ٤٢:

کۆمیسیۆن هەموو ساڵێك ڕاپۆرتێکی چڕ و پڕ لەسەر باری زمانی کوردی لەبواری گشتی و حکومی ئەداتە پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ئەوەی بە پێی پێویست بڕیاری لەسەر بدرێ.

بەشی هەشتەم

سزاکان

ماددەی ٤٣:

ئەوەی سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە بکات، بەر ئەم سزایانەی خوارەوە دەکەوێت:

یەکەم:ئەگەر بەرپرسیاری سەرپێچیەکە کەسێکی مەعنەوی کەرتی گشتی بوو، کۆمسیۆن لە ڕێـی هۆشـداریدانەوە سەرنجی دامەزراوە حکومیەکە بۆ سەرپێچیەکە ڕائەکێشێ، ئەگەر پاش تێپەڕ بوونی ئەو مـاوەی کۆمسـیۆن دیـاری ئەکات دامەزراوە گشتییەکە لەسەر سەرپێچییەکە بەردوام بـوو، ئـەوە کۆمیسـیۆن ئـەتوانێ هۆشـداریدانەکە لـە ڕۆژنامە و میدیاکان بلاّو بکاتەوە.

دووەم: ئەگەر سەرپێچیکار فەرمانبەری کەرتی گشتی بوو نەك دامەزراوەکە، وەکو کەسێکی مەعنەوی و لە کاتی جێ بەجێ کردنی وەزیفەکەی ئەو سەرپێچیەی کرد، ئەوە بە نووسین ئاگادار ئەکرێتەوە بۆ ئـەوەی لـە ماوەیـەکی دیاری کراو دا سەرپێچیەکەی ڕاست بکاتەوە، ئەگەر لەسەر سەرپێچیەکەی بەردەوام بوو لـە ڕێگـەی بـەرزترین بەرپرسی دامەزراوەکەیەوە سزای ئینزیباتی ئەخرێتە سەر بە پێی یاسای ڕێکاری فەرمانبەرانی دەوڵەت لـە هـەرێمی کوردستان.

سێیەم:ئەگەر سەرپێچیکار کەسی سروشتی بێ یان مەعنەوی، سەر بە کەرتی تایبەت یان دامەزراوەیـەکی حکـومی دەرەوەی هەرێمی کوردستان یان بیانی بێت، هۆشداری پێ ئەدرێ تا لەماوەی دیاری کراو سەرپێچیەکەی ڕاست بکاتەوە، ئەگەر پابەند نەبوو ئەوە بە غرامەیەك سزا ئەدرێ کە نابێ لە ئەوەندە دینار کەمتر بێ و لە ئەوەندە زیـاتر بێ لە حالّەتێك کە ئەو ڕێکارانە نەبنە هۆی ڕاست کردنەوەی سەرپێچـیەکە ئـەوە کۆمسـیۆن بـۆی هەیـە داوای یاسایی لەسەر لایەنی پێشێلکار تۆمار بکات.

چوارەم:

١ لە حالّەتی دووبارە بوونەوەی سەرپێچی غەرامە دوو ئەوەندە ئەکرێ.

٢– ئەگەر لایەنی سەرپێچیکار کەرتی تایبەت بوو و بەردەوام بوو لەسەر سەرپێچی، ئەوە شـوێنەکە بـۆ ماوەیـەك دائەخرێ.

پێنجەم:ئەگەر کەسێکی سروشتی یان مەعنەوی بە زارەکـی یـان بـە نووسـین یـان بـە هـەر شـێوازێك ڕێگـە لـە بەکارهێنانی زمانە فەرمیەکان و زمانی پێکهاتەکانی تری عێراق بگرێت، ئەوە ئەبێ بە بەند کـردن و غەرامـە سـزا بدرێ، بە مەرجێك سزای بەند کردن لە مانگێك کەمتر نەبێ، و لە سێ مانگ زیـاتر نـەبێ، غەرامەکـەش دیـاری نەکراوە، ئەوەندە دینار کەمتر نەبێ، ئەوەندەش زیاتر نەبێ.

بەشی دەیەم

ماددە دوماهییەکان

ماددەی (٤٤):

پێوییستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان،فەرمانەکان یان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

ماددەی (٤٥):

کار بە هیچ دەقێکی یاسایی، یان بڕیارێك ناکرێت کە لەگەڵ فەرمانەکان یان حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بن.

ماددەی (٤٦):

دوای ئەوەی بڕیاری کۆمسیۆنی زمانە فەرمییەکان دەرئەچیت ئەم یاسایە لە رۆژی بڵاوکردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) جێ بەجێ دەکرێت.

هۆیەکانی دانانی ئەم یاساییە

لەبەر ڕۆشنایی ماددەی چوارەمی دەستووری هەمیشەیی ساڵی (٢٠٠٥)ی کۆماری عێراقی فیدرااڵ ، کە شان بەشانی عەرەبی دانی بە فەرمی بوونی زمانی کوردی ناوە لەسەرانسەری عێراق، و دانی بە زمانەکانی پێکهاتەکانی دیکەش دانەوە، لەبەر نەبوونی یاسایەکی تایبەت وەك یاسا گەلی دەوڵەت و هەرێمی زمانە فەرمییەکان لە بواری سیاسەتی زمانی دا، بە پێویست زانرا یاسایەکی لەم چەشنە وەکو سەرچاوەی سیاسیەتی زمانی پەسند بکرێ، و بخرێتە کار، بۆیە ئەم یاسایە تەشریع کرا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سالار نوقتەی نیزامییە؟ فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنیا پێشنیارێکم هەیە، دەست خۆشی لە لیژنەی پەیوەندیدار ئەکەم کە پرۆژەکەیان زۆر باشتر کردووە لە ڕاپۆرتی هاوبەشی خۆیان، بۆیە من بەر لەوەی ئەسڵی پرۆژە یاسایەکە بخوێندرابایەوە، پێم باش بوو ئەو بابەتە کە پەیوەندی بەو پرۆژە یاسایەوە هەیە، ڕاپۆرتەکە بکرێتە بنەما بۆ گفتوگۆ کردن، چونکە زۆر باشتر کراوە، بە تایبەتی مەسەلەی زمان پەوەندی بە مافەوە هەیە، و یاسای نێودەوڵەتی زمانی

نەتەوەکانی دابین کردووە، لە ڕاپۆرتەکە هەندێ بابەت هەیە لە ئەسڵی یاساکە تایبەت بە زمانی تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی هەبوو لادراوە، هەندێ مەسەلە هەیە ئەبێ ڕیعایەتی ئەوە بکەین نەخرێتە دەنگدانەوە، مافی زمانی نەتەوەکانی کوردستان بە دەنگدان یەکلایی نەکرێتەوە، بسەلێندرێ، لەبەر ئەوە وەکو یەکێك لەوانەی واژووم لەسەر پرۆژە یاساکە هەیە، و هەوڵ دراوە مافی زمانی نەتەوەکانی تر لە پرۆژە یاساکە ڕەچاو بکرێ، و لە ڕاپۆرتەکەش ڕەچاو کراوە، بەڵام هەندێ کورت کراوەتەوە، پێم باشە ئەوە بکرێتە بنەما دواتر ماددەکان موناقەشە بکەین، واتە ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەش بکرێتە بنەما بۆ کورت کردنەوە گفتوگۆکانیش، سوپاس.

بەڕێز محمد یوسف صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، پێم وابێ خۆشیان پێشنیارێکی لەو شێوەیان هەیە، بەڵام بە پێی پەیڕەو پێویستە ئەسڵی پرۆژە یاساکەش بخوێندرێتەوە، دوایی ڕاپۆرتی لیژنە پەیوەندیدارەکان، ئەگەر پیشنیار هەبوو ڕاپۆرتی هاوبەش یان لیژنەیەك بکرێتە بنەما، ئەوەش ئەخەینە دەنگدان، بۆ ئەوەی ئەو کات بنەمای گفتوگۆ کردن ڕاپۆرتە هاوبەشەکە ئەبێت، ئێستا داوا لە لیژنەکان ئەکەین ڕاپۆرتی هاوبەشیش بخوێننەوە، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاً فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بابەت/ڕاپۆرتی هاوبەش سەبارەت بە پرۆژە یاسای زمانە فەرمیەکان لە هەرێمی کوردستان-عێراق.

لێژنەی کاروباری یاسایی و رۆشنبیری و ڕاگەیاندن و هونەر و پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی ڕۆژی (سێ شەممە ٢٢ی ڕەزبەر)ی کوردی بەرامبەربە (٢٠١٤/١٠/١٤) ی زاینی کۆبوونەوەی ئەنجامدا بۆ تاوتوێ کردنی پرۆژە یاسای (**زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان**) کە لەلایەن (ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان) ەوە پێشکەش کراوە ، دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە دانیشتنی ژمارە (٤) لە ڕۆژی چوارشەممە بەرواری**٥/١٤ /٢٠١٤** ڕەوانەی لێژنەکان کراوە.دوای گفتوگۆکردن و تاوتوێ کردن، لێژنەکان گەیشتنە ئەم ئەنجامانەی خوارەوە:

یاسای ژمارە ( ) ی ساڵی ٢٠١٤

زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان

بەشی یەکەم

پێناسەو و زاراوەکان

ماددەی (١):

مەبەست لەم زاراوانەی لەم یاسایەدا بەکارهاتوون ئەمانەن:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان–عێراق.

دووەم: زمانە فەرمییەکان: ئەو زمانانەیە کە بەپێی دەستوری هەمیشەیی عێراق دان بە فەرمی بوونیاندا نراوە.

بەشی دووەم

بنەماو ئاما نجەکان

ماددەی (٢):

زمانی کوردی و زمانی عەرەبی دوو زمانی فەرمین لەسەرانسەری عێراقدا ، لە هەرێمی کوردستاندا زمانی کوردی زمانی سەرەکی یە.

ماددەی (٣):

لە هەرێمی کوردستاندا زمانی پێکهاتەکانی(تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی) لە یەکەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیان و لەو حاڵەتاندا کە پێویستە، لە پاڵ زمانی کوردیدا فەرمین.

ماددەی (٤):

ئامانجی ئەم یاسایە چەسپاندن و بەکردەیی کردنی فەرمییەتی زمانی کوردییە لە هەرێمی کوردستان و، ڕێکخستنی ئەو فەرمیەتییە لە پەیوەندی لەگەڵ زمانە فەرمییەکانی دیکەی عێراقی فیدرالدا.

بەشی سێیەم

زمانی یاسا و دادگاکان

ماددەی (٥):

هەموو پڕۆژە یاسایەك لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی ئامادە و پەسەند دەکرێت.

ماددەی (٦):

لێژنەکانی دارشتنی یاسا پێویستە پسپۆڕی زمانەوانی شارەزای لە بواری یاساییدا هەبێت.

ماددەی (٧):

دەقی یاسا و بڕیارەکان لە ڕۆژنامەی فەرمی لە هەرێمی کوردستان بە زمانی کوردی و عەرەبی بلاودەکرێنەوە، دەقە کوردییەکە سەرچاوە و بنەمایە.

ماددەی (٨):

یەکەم: هەموو ڕێوشوێنە دادوەرییەکان بە بڕیاری دادگاکانیشەوە ، بە زمانی کوردی بەڕێوەدەچن و دەنووسرێن.

دووەم: ئەگەر لایەنێکی داواکە زمانی کوردی نەزانێت، پێویستە دادگا وەرگێڕێکی بۆ دابین بکات.

بەشی چوارەم
زمانی دام و دەزگاکانی حکومەت و دامەزراوەکانی دیکە

ماددەی (٩):

زمانی کوردی، زمانی ئاخاوتن و نووسینی فەرمی سەرجەم دامەزراوە دەستوری و فەرمانگەکانی هەرێمی کوردستانە.

ماددەی (١٠):

زمانی نووسین و پەیوەندی لە نێوان حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدراڵ و هەرێمەکانی تری عیراقدا ، زمانی کوردی و عەرەبییە. بۆ پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان دەکرێ زمانی کوردی و زمانی لایەنێکی تر بەکاربێت.

ماددەی (١١):

ڕێکەوتنەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەگەڵ لایەنە دەرکییەکانـدا، پێویسـتە بـە زمـانی کـوردی و زمـانی لایەنەکەی تر بێت.

ماددەی (١٢):

لە دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران و کارمەندان، زانینی زمانی کوردی وەك یەکێك لە پێوەرە سەرەکییەکان بەکاردەهێنرێت، بەلأم ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو یاخود کوردی نەزانێت، ئـەوا پێویسـتە ماوەیەکی بۆ دیاری بکرێت، بۆ ئەوەی فێری زمانی کوردی بێت.

ماددەی (١٣):

یەکەم: تابلۆی سەرجەم دامەزراوە وفەرمانگە حکومییەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی دەبێت ، بەمەرجێك نووسینە کوردییەکە لە بەشی سەرەوەی تابلۆکە بێت.

دووەم: تابلۆی نووسینگە و نوێنەرایەتی و کونسەلگەری ولأتان و ڕێکخراوە بیانییەکان لە هەرێمی کوردسـتاندا بە زمانی کوردی و عەرەبی و زمانی لایەنەکەی تر دەبێت.

ماددەی (١٤):

هەر دام و دەزگایەکی حکومی و ناحکومی عێراقی و بیانی کە مامەڵـەی لەگـەڵ هاوولأتیـانی هەرێمـدا هـەبێت، پێویستە لە فۆرم و نووسراوەکانیاندا ڕەچاوی زمانی کوردیش بکەن.

ماددەی (١٥):

تابلۆی ڕێنمایی شەقامەکان و دەستنیشانکردنی شوێن و دەڤەرەکان بـە زمـانی کـوردی و عـەرەبی و ئینگلیـزی دەبن، بە مەرجێك نووسینە کوردییەکە لە بەشی سەرەوەی تابلۆکاندا بێت.

بەشی پێنجەم

زمانی خوێندن

ماددەی (١٦):

زمانی کوردی لە پڕۆسەی پەروەردە و فێرکردندا، زمانی فەرمییە لە هەرێمی کوردستاندا.

بەشی شەشەم

زمانی کار و بازرگانی

ماددەی (١٧):

هەموو دەزگایەکی خزمەتگوزاریی کەرتی تایبەت، پێویستە زمانی کوردی بەکاربهێنێت، بەکارهێنانی زمانی عەرەبی یان زمانی بیانی بەپێی پێویستی خزمەتگوزاری و زمانی بەکارهێنەران ئازادە.

ماددەی (١٨):

بۆ دامەزراندن، یان کارکردن بە ڕێکەوتن لە هەر شوێن و کارێکدا، ئەوانەی زمانی کوردی دەزانن دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر دەبێت.

ماددەی (١٩):

لە پەیوەندی زارەکیی و نووسراوی نێوان خاوەنکاری کەرتی تایبەت و کارمەندەکانیدا (بەگرێبەستیشەوە) ، زمانی کوردی بەکاردەهێنرێت، دەکرێت زمانێکی تریش لەگەڵ زمانی کوردی بەکاربهێنرێت.

ماددەی (٢٠):

پێویستە هەموو ئاگادارییەکی کاردۆزینەوە لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی و هەر زمانێکی تری پێویست بلاوبکرێتەوە.

ماددەی (٢١):

پێویستە هەموو شتومەك و کەل و پەل و کالایەك کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنرێت، بە زمانی کوردی (وێڕای زمانی دیکە) لەسەری بنووسرێت، حکومەت لە سیاسەتی مولّەت بەخشین و ئاسانکاری بۆ هاوردەکردنی ئەو بەرهەمانەی لە دەرەوەی هەرێم و دەرەوەی عێراق بەرهەم دەهێنرێن، دەبێت مەرجی نووسین بە زمانی کوردی

لەسەر بەرهەمەکان وەك یەکێك لە پێوەرەکانی مولّەت و ئاسانکارییەکان بەکاربێنێت، ئەمە نووسینی سەر ڕێنمایی بەکارهێنان وکەتەلۆکی سەرجەم بەرهەمەکان بەتایبەتی داو ودەرمانیش دەگرێتەوە.

ماددەی (٢٢):

پێویستە فۆرمی داواکاری و پارەدان و پارە وەرگرتن لەگەڵ هەموو دەزگایەکی خزمەتگوزاریی بازرگانی و پسوولە و زەرف ... هتد بە زمانی کوردی بن، بەکارهێنانی زمانی عەرەبی ، یان زمانێکی بیانی لە پاڵیدا ڕێگەپێدراوە.

ماددەی (٢٣):

هەموو جۆرە ڕێکلام و بانگەشەیەك لە هەرێمی کوردستاندا دەبێت بە زمانی کوردی بێت، بەلاّم بەکارهێنانی زمانی پێکهاتەکانی دیکەی عێراق، یان زمانێکی بیانی لە پاڵیدا ڕێگەپێدراوە.

ماددەی (٢٤):

ڕۆژنامە و میدیا و ناوەندە کلتوورییە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستاندا ، بۆیان هەیە زمانی کوردی بەکاربهێنن.

بەشی حەوتەم
زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکان

ماددەی (٢٥):

لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردندا، کە چڕی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتەیەکی نەتەوەیی جیاواز لە کوردبن، بۆیان هەیە بە ڕاپرسییەکی خۆجییی زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردیدا بکەن بە زمانی فەرمیی کاروباری ناوخۆییان.

ماددەی (٢٦):

دەبێت دامەزراوەکانی ئەم جۆرە پێکهاتانە لە پەیوەندییەکانیان لەگەڵ داموودەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا، زمانی کوردی بەکار بێنن.

بەشی هەشتەم

سزاکان

ماددەی (٢٧):

ئەوەی سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە بکات، بەر ئەم سزایانەی خوارەوە دەکەوێت:

یەکەم: سزاکانی بەرزەفتەکردنی بە سەردا جێ بەجێ دەکرێت ئەگەر هاتو فەرمانبەر بوو.

دووەم: ئەگەر سەرپێچیکار فەرمانبەر نەبێت ئاگادار دەکرێتەوە کە لە ماوەی (١٥) ڕۆژدا سەرپێچیەکە ڕاست بکاتەوە، ئەگەر لەسەر سەرپێچییەکەی بەردەوام بوو، بۆ هەر ڕۆژێك بە غەرامەیەك سزا دەدرێت کە لە (٥٠) هەزار دینار کەمتر نەبێت .

سێ یەم: هەموو زەرەرمەندێك مافی جوولاندنی داوای هەیە لە کاتی سەرپێچیکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەشی نۆیەم

ماددە دوماهییەکان

ماددەی (٢٨):

ئەرکی بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی یە.

ماددەی (٢٩):

پێوییستە لەسەر ئەنجوومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان، حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

ماددەی (٣٠):

کار بە هیچ دەقێکی یاسایی، یان برِیارێك ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بن.

ماددەی (٣١):

ئەم یاسایە لە رۆژی بڵاوکردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) جێ بەجێ دەکرێت.

هۆیەکانی دانانی ئەم یاساییە

لەبەر رِۆشنایی ماددەی چوارەمی دەستووری هەمیشەیی کۆماری عێراقی فیدرالْ ، کە زمانە فەرمییەکانی لە سەرانسەری عێراقدا دیاریکردووە وە لەبەر پێویستی بوونی یاسایەکی تایبەت، ئەم یاسایە دانرا.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان، ئەمە پوختەی رِاپۆرتی هاوبەش بوو، بەڵام بەرێزتان ئاگادار ئەکەینەوە کە لە نووسینی ئەو رِاپۆرتە چەند نووسراوێکی رِەسمیمان هەبووە کەڵکمان لێ وەرگرتووە بە شێوەیەکی رِاستەوخۆ، یەکەم، ئەو نووسراوە بوو کە لەلایەن سەرۆکایەتی پەرلەمانەوە ئاراستەمان کرا، لەلایەن یەکێتی ئەدیب و نووسەرانی سریان، و دووەم، نووسراوێکی تری سەرۆکایەتی پەرلەمانە کە ئاراستەی لیژنەی رِۆشنبیری و رِاگەیاندن و هونەر کراوە، بریتییە لە تێبینیەکانی ئەکادیمیای کوردی لەسەر ئەسڵی پرۆژەکە، و لیژنە لە کاتی خۆیدا کۆبوونەوەی هاوبەشی ئەنجامداوە و ئەو رِاپۆرتەی نووسیەوە، بۆیە داوا لە بەرێزتان ئەکەین کە رِاپۆرتەکە بکەن بە ئەسڵ و دەنگدانی لەسەر بکرێ، سوپاس.

بەرێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا ئەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە رِاپۆرتی هاوبەشی لیژنەی پەیوەندیدارەکانی پەرلەمان سەبارەت بە پرۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستانی عێراق بکرێتە بنەمای گفتوگۆ با دەست بەرز بکاتەوە؟ (٦١) کەسی لەگەڵە، کێی لەگەڵ نییە، کەس نییە، کەواتە پەسند کرا،

فەرموو ماددە بە ماددە بیخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە گفتوگۆوە، بەڵام بەڕێزان مادام ڕاپۆرتی هاوبەش کرایە بنەما، بۆیە ئەوانەی واژوویان لەسەر ڕاپۆرتەکە کردووە بێ هیچ تەحەفوزێك باشتر وایە هەرقسە نەکەن، چونکە واژوویان لەسەر ڕاپۆرتە هاوبەشەکە کردووە، فەرموو کاك عادل نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز عادل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ منیش ئیمزام کردووە لەسەر ڕاپۆرتەکە، بەڵام لێرە خەڵەتێکی سیاغە هەیە لە ماددەی شەش،.....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

دێینە سەر ئەوە، فەرموو ماددە بە ماددە، نوقتەی نیزامییە کاك فرست؟ فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو خاڵ هەیە، یەکێك وەکو ئەمانەتێك پێم وایە جێگەی خۆیەتی و هەقی خۆیتی، کۆمەڵێك بەڕێز ئەسلی پرۆژەکەیان ئامادە کردووە، داوا لە بەڕێز لیژنەی پەیوەندیدار ئەکەم ناویان بخوێننەوە لە هۆڵی پەرلەمان، کاك تاریق جامباز، تا ئەخیر، ئەگەر پێیان باش بێ، چونکە ماندوو بوون، دواتر ئەندامانی پەرلەمان واژوویان کردووە، دووەم، دەست خۆشی لە هەرسێ لیژنەی پەیوەندیدار ئەکەم بۆ ئامادە کردنی ئەو ڕاپۆرتە، ئەوەی من ئەمەوێ ئاماژەی پێ بدەم ئەوەیە، پێم وایە وا باش بوو لەبەر ئەوەی هەیکەلیەتی ئەساسی پرۆژەکە نەگۆڕاوە، و (٨٠٪ بۆ ٨٥٪) وەکو خۆی ماوەتەوە، بۆیە وا باشە بۆ داهاتوو کە ڕاپۆرت ئامادە ئەکرێ، بۆ نموونە ماددەی یەکەم، بگوترێ ماددەی یەکەم مولاحەزەمان هەیە، یان بەو شێوە دامانڕشتەوە، یان هیچ تێبینیمان نییە، یان هەموو پرۆژە ئەسڵیەکە لابات و پرۆژەیەکی نوێ ئامادە بکات، لە ئەسڵ ئیشی ئامادە کردنی ڕاپۆرت ئەوە نییە، ئەوەیە ماددە بە ماددە بە ئەسڵی پرۆژەکە بچێ، و تێبینی خۆی لەسەر بدات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنەی یاسایی قسەتان لەسەری هەیە؟

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ناوی ئەو کەسانەی کە پێشکەشیان کردووە، یانی ئەو ئەندامە بەڕێزانەی تەبەنی یاساکەیان کردووە، ئەوە لە خوێندنەوەی یەکەم ئەخوێندرێتەوە ناوەکانیان، سەبارەت بە ناوهێنانی ئەوانەی کە ئەسڵی پرۆژەکەیان ئامادە کردووە، پێم وایە نە لە پەیڕەو و نە لە هیچ عورفێك نەبووە ناویان

بخوێندرێتەوە، ئەگەر ئەشکرێ هیچ ڕێگری نییە، لەمەودوا ناوەکانیان بخوێنینەوە، سەبارەت بە ئەوەی کە لەگەڵ ڕاپۆرتەکە ئەسڵەکەش، تێبینیەکەی بەرێز دکتۆر فرست لە شوێنی خۆیدایە، بەڵام کە ڕاپۆرتە ئەکەین بە ئەساس، لەبەر ئەوەیە سوودمان تەنیا لە ئەسڵی پرۆژەکە وەرنەگرتووە، سوودمان لە چەند شتێکی تر وەرگرتووە، وەکو بەرێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی ئاماژەی پێدا، و سێ لیژنە کۆبوونەتەوە، تەنیا لیژنەی یاسایی نەبووە، و لەسەر ئەو ئەساسە داوا ئەکەین، و بینائەن لەسەر دەنگدان، لەسەر ڕەزامەندی بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان ئێمە ئەو ڕاپۆرتە ئەکەینە ئەساس.

بەرێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆرە جوان.

بەرێز د.جوان اسماعیل:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاش لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا، سوپاسی ئەکادیمیای کوردی ئەکەم، بەراستی تیبینیەکانیان زۆر لە جێی خۆی بوو، کە گفتوگۆمان کرد لەگەڵ لیژنەی یاسا و لیژنەی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و لیژنەی خوێندنی باڵا، هەرسێ لیژنە زۆر ئیستیفادەمان لە ڕەئی بۆچوونی ئەکادیمیامان کرد، و ڕەچاوی ئەوەشمان کرد، و بەخێرهاتنی ماموستا نوری تاڵەبانی ئەکەم، ماموستای من بوو لە کۆلیژی بەڕێوەبردن و ئابووری، قانون تیجاری پێمان دەدا، زۆر سوپاسی ئەکەم.

بەرێز د.یوسف محمد صادق-بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو خاتوو سوهام.

بەرێز سهام عمر:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز حەز دکەم لیژنا یاسایی تەوزیحێ باشتر بدات ل سەر ئەڤ ڕاپۆرتێت هاڤبەش دێنە دروست کرن، ئەڤ ئەندامێت کو ئیمزا دکەتن، و دووبارە حەز دکەم تەوزیحێ بدەن، چونکی ئەگەر نەڤیسیتن ئەز تێبینیا هەی، ئەوێ حەق نینە بئاخڤیتن، ئایا دێ حەسم بیت ئەڤە یان نا؟ ئەز حەز دکەم لیژنا یاسایی ڕوون کرنێ بدات.

بەرێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ باش، فەرموو کاك زانا.

بەرێز زانا عبدالرحمن:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی له تێبینیەکەی بەڕێز دکتۆر فرست ئەکەم، تێبینیەکانی ئەکادیمیای کوردی هەر لەسەر ئەساسی پرۆژەکە هاتووە، بۆیە گرنگە ئەوانەی ماندوو ئەبن و پرۆژە بۆ پەرلەمان ئامادە ئەکەن بکرێتە عورفێك لێرە ناویان بێت، وەکو ڕێزێك لە ماندووبوونیان، چونکە هەموومان لەسەر ئەسڵی پرۆژەکە تێبینیمان نووسیوە، و لایەنەکانی تریش کە تێبینیان ناردووە بە سەرۆکایەتی پەرلەمانی هەر لەسەر ئەسڵی پرۆژەکە بووە، بۆیە بۆ تەشجیع کردنی خەڵك، ئەوانەی لە دەرەوەی پەرلەمانن کاتێ پرۆژە ئامادە ئەکەن، ئەوەندە مافەیان هەبێ لە نێو پەرلەمانی کوردستان ناویان بێت، بۆ ئەوەی ماندووبوونیان بە فیڕۆ نەڕوات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆر ابراهیم.

بەڕێز د.ابراهیم احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ل راستی ل ئەنجامێ دانوستانەکا دیر و درێژ ل هەرسێ لیژنەیا هاتیە کرن، هەر ئەندامی پەرلەمانەکی دبا هەرسێ لیژنا دا هەی، دەرگەهێ لیژنا یاسایی بۆ ڤەکریی بوو، حەتا بەریڤی وەختی ژی، ڤەناعەتا مە باش بوو ئەندامێت هەرسێ لیژنا، چ مولاحەزا نەدەن، چونکی لیژنا یاسایی دەرگەهێ خۆ ڤەکریی بوو بچن ڕەئیێ خۆ ل سەر بدەن، هەکە ماددەیەکی نە توازیح بایە، داخاز ژ لیژنا یاسایی کر با تەوزیحاوێ، چونکی مە لڤێرێ ئیتیفاقا کری هەرسێ لیژنا ئەندامێت لیژنێ ئەڤێت ئیمزا کری بێ تەحەفوز موناقەشێ نەکەن، ئەڤێ تەحەفوز موناقەشە کرین تەحدید کەن، ل بەر هەندێ ژی لیژنا یاسایی دەرگەهێ خۆ ڤەکری بۆ پرۆژە یاسا ل گەل تەعدیلا خال بە خال ئەمێ چووینە ڤێرێ، جا هەگەر هەر هەڤاڵەك نەچووبتە ڤێرێ یان بۆی نەخەم بوویە، ئەڤ نە گوناها لیژنا یاساییە، گوناها وییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆرە ڤالاڤ ئێستا دەرفەت ئەدەمە بەڕێزت، ئێمەش لە دەستەی سەرۆکایەتی ئەو پێشنیارەمان پێ گونجاوە کە ئەو کەسانەی پرۆژە ئاڕاستەی پەرلەمانی کوردستان ئەکەن، هیلاك ئەبن بەو پرۆژانەی کە ئامادەی ئەکەن و ئاراستەی لیژنەکانی پەرلەمانی ئەکەن، یان لە ڕێگەی ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پرۆژەکانیان پێشکەشی پەرلەمان ئەکەن، ناوەکانیان بخوێندرێتەوە، هیچ گرفتێك نییە، ئەوە ئەڕواتە پرۆتۆکۆلەوە، لەوێ ئاماژەی پێ ئەکرێ، فەرموو دکتۆرە ڤالاڤ.

بەڕێز د.ڤالاڤ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان تەنیا ژمارەی یاسایی کە (١٠) ئەندامی پەرلەمانە لەگەڵ حکومەت ئەتوانن پرۆژەی یاسایی پێشکەش بە پەرلەمانی کوردستان بکەن، خوێندنەوەی ناوی ئەو کەسانەی کە پرۆژە یاسا پێشکەش ئەکەن، یان یارمەتی دەرن، ئەوە دەستەی سەرۆکایەتی مافی خۆیەتی، ناتوانین هین بکەین، بەڵام بە پێی پەیڕەو یان (١٠) ئەندام پەرلەمان، لە خولی ئێستا، خولی بەکاربەر، یان لەلایەن حکومەتەوە دێت، پەیڕەوی ناوخۆ تەنیا ئەو خاڵەی تێدایە بە نیسبەت پرۆژە یاسایی و خوێندنەوەی ناوی ئەندامان، سوپاس.

بەڕێز یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

راستە، سوپاس، تێبینیتان هەیە لەسەر ئەو بەڕێزانەی لە لیژنەکان واژوو لەسەر ڕاپۆرتی هاوبەش ئەکەن مافی قسە کردنیان هەیە یان نا؟

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەص لە ناوخۆ تایبەت بەو بابەتە نییە، بەڵام عورف وایە کە ئەوەی واژووی کردووە بێ تەحەفوز، مانای ئەوەیە کە لەسەر هەموو بڕگە و ماددەکان ڕەزامەندی داوە، بۆیە ڕێگەی موناقەشە کردنی نییە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، داوا لە بەڕێزتان ئەکەین ناوی ئامادەکارانی ئەسڵی پرۆژەکە بخوێننەوە کە لە ڕێگەی ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پرۆژەکەیان پێشکەشی پەلەمانی کوردستان کردووە.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەو پێیەی بە ئەسڵی پرۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستانی عێراق هاتووە، ئەم بەڕێزانەی خوارەوە ئەرکی ئەمادە کردنی ئەو پرۆژەیان گرتۆتە ئەستۆ، پارێزەر بەڕێز تارق جامباز، بەڕێز دکتۆر ئاسۆ عبدالله زادە، یاساناس دکتۆر عمر محمد کریم، زمانناس دکتۆر نەریمان عمر عبدلله خۆشناو زمانناس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێتسا فەرموون ماددە بە ماددە پرۆژەکە بەو شێوەی کە لەلایەن لیژنە تایبەتمەندەکانی پەرلەمانی کوردستانەوە ئامادە کراوە لە ڕاپۆرتی هاوبەشیان بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە گفتوگۆوە، فەرموون.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی یەکەم

پێناسەو و زاراوەکان

ماددەی (١):

مەبەست لەم زاراوانەی لەم یاسایەدا بەکارهاتوون ئەمانەن:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان–عێراق.

دووەم: زمانە فەرمییەکان: ئەو زمانانەیە کە بەپێی دەستوری هەمیشەیی عێراق

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

دەست ئەکەین بە گفتوگۆ کردن لەسەر ماددەی یەکەم، کێ قسەی لەسەر هەیە؟ دوو بەڕێز ناویان نووسیوە، (د.سراج، د.شێرکۆ حەمە امین)، بۆ چ ماددەیەك ناوتان نووسیوە؟ فەرموو دکتۆر شێرکۆ.

بەڕێز د.شێرکۆ حمه امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ کۆی پڕۆژەکە، بەس لەمەیاندا قسەم نییە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزت تەنیا تەحەفوزاتت لەسەر ماددەی (١٢) نووسیوە؟

بەڕێز د.شێرکۆ حەمە امین:

نە، نووسیومە چەند ماددەیەك لەوانە ماددەی (١٢) و ئەوانی تر.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، دکتۆر سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش بۆ کۆی پڕۆژەکە، بەڵام لە هەندێکیاندا قسەم نییە، بەڵام لەوانەیە لە زۆربەیاندا قسەم هەبێتن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، باشە، باناویان بنووسین، بەڕێز کاك فخرالدین فەرموو.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(دکتۆر فرست صۆفی، بەهزاد دەرویش، یروانیت نیسان، کاك عباس غزالی).

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دکتۆر فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێش تێبینیم لەسەر ئەو ماددەیە یەك ڕوون کردنەوەی بچووك دەدەم، من دەزانم پڕۆژە چوون پێشکەش دەکرێت، بەڵام ئەوەی من داوام کرد تەنیا سوپاسنامە بوو کە چۆن بەخێرهاتنی بەڕێز دکتۆر (نوری تاڵەبانی)ت کرد، بەهەمان شێوەش سوپاسێکی ئەوانە بکرێت حاڵەتێکی زۆر ئاساییە، لەسەر ئەصڵی پڕۆژەکە ئەگەر سەیری بکەین بە بەڕاورد لەگەڵ ئێرە و لەوێ لە تەعریفەکانان تەعریفی کۆمسیۆن کراوە، بەڕێزان هەرسێ لیژنەی پەیوەندیدار کۆمسیۆنیان هەڵگرتووە بەو پێیەی نەماوە، یەعنی هیچ هەیئەیەك نەماوە یەکسەر تەحویلی ئەکادیمیای کوردی کراوە بۆ جێبەجێ کردنی یان چاودێری جێبەجێ کردنی، بەڵام لێرە هەر لە بیدایەتەوە دەمەوێت قسە بکەم ئەویش ئەوەیە ئێمە ئایا یاسای زمانی کوردی دەنووسین یان یاسای زمانە فەرمییەکان دەنووسین، ئێمە دەزانین کە ئەکادیمیای کوردی موتەخەسیسە بە زمانی کوردی هەروەکو چۆن ئەگەر سەیریکەی لە یاسای زمانە فەرمییەکانی عێراقیشدا بابڵێین ڕەچاوی ئەوە کراوە، کۆمسیۆنێکی تایبەت دانراوە بۆ جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە لەبەر چی؟، لەبەر ئەوەی تەنیا زمانی عەرەبی نەبووە، ئێستا ئێمەش کە ئەمەمان باس کردووە شان بەشانی زمانی کوردی زمانی عەرەبی، زمانی سریانی، ئەرمەنی، تورکمانی هەموو ئەوانەی تێدایە، بۆیە بە تەصەوری من ئەوانەی کە لە ئەصڵی پڕۆژەکە ئامادەیان کردووە لە جێگای خۆیدا بووە کە جیهەتێکی مەعنی تر هەبێت، یەعنی ئەکادیمیای کوردیش لە ناویدا بێت، لەناو ئەو کۆمسیۆنەدا بێت، بەڵام شانبەشانی ئەکادیمایی کوردی جیهەتی تریش هەبن بۆ جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە، بۆیە من دیسان دەگەڕێمەوە بۆ ئەوە کە لەتەعریفی یاساکەدا وا باشە جا ناوی کۆمسیۆنی لێ بنێین، ئاساییە، لیژنەی باڵای لێ دەنێین هەر شتێکی لێ دەنێین تەعریف بکرێت، لەبەر ئەوەی ئێمە تەنیا زمانی کوردی لێرە ڕێك ناخەین، یاسای زمانی کوردیمان نییە، یاسای زمانە فەرمییەکانمان هەیە بە پێی ماددەی (٤) لە دەستووری عێراقی و، پێموایە گونجاوترە دەستەیەك بێت و لێرەش تەعریف بکرێت لە بیدایەتەوە پێکبێت، ئەگەر کاتی خۆی کە گەیشتین لەوێ باسی دەکەم ئەوانەی کە ئەندامن لەو کۆمسیۆنەن یان لەو دەستە باڵایەن بۆ جێبەجێ کردنی ئەو یاسایە، من پێموایە باشترە لەوەی ئێمە وا تەصەور بکەین، ئێستا لە بیدایەتەوە کە دەچین تەصەورێکی وا دورست دەکەین

ئێمە تەنیا یاسای زمانی کوردی دەنووسین نەك یاسای زمانە فەرمییەكان بەپێی ماددەی (٤) لە دەستووری عێراقی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز كاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددا ئێكێ كو دبێژیت یەكەم و دووەم من پێ باشە سێیەم ئیزافە بت، زمانێ كوردی بێتە پێناسە كرن وەك بۆ مەعلومات بۆ هەمی ماددا كو تێدا بنڤێسین هەموو لەهجەیەك دەگرێتەوە وەك لەهجەی سۆرانی و لەهجەی كرمانجی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك یروانیت فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددا (٢)م زمانە فەرمییەكان ئەو زمانەن كە بە پێی دەستووری هەمیشەی عێراق، زومنێ دەستووریّ عێراقیّ ماددەی ژمارە (٤)، ماددا ژمارە (٤) راست گۆتییە (اللغة الأم التركمانية و السريانية و ألأرمنية)، بەس زومنیّ ماددا ژمارە (٤)، رابیعا (اللغة التركمانية واللغة السريانية لغتان رسميتان اخريان في الوحدات الأدارية التي تشكلن فيها الكثافة السكانية)، بەحسا ئەرمەنیا نەكریە ل وێرێ و، تشتەكێ دی ژی نە سەلاحیاتێت حەسری حكومەتا عێراقی یە ئەم دەستووریّ عێراقی دانینە دناڤدا، ئەو زمانێ فەرمی ل كوردستانێ چییە ئەوی بكەنە تێدا، هەمیشەی عێراق دەربێخن ژ دەستووری زمانە فەرمییەكان لە كوردستان ئەوانە كوردی، عەرەبی، توركمانی، سریانی، ئەرمەنی لەگەلّ هەمی، یەعنی چونكە نە زومنێ سەلاحیاتێت حەسری عێراقیّ نە ئیلا دگەلبت، ب ڕەئیا من ئەو تێدا نەبت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك عمر نوقتەی نیزامیت هەبوو؟، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

جەنابت ماددەكەت خستە بواری گفتو گۆ كردن، ئێمە قسە لەسەر ماددەی (١) دەكەین، لەسەر ماددەكانی تر ناكەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ راستە، كاك یروانت لەسەر ماددەی یەك قسەت كرد یان لەسەر...؟

بەڕێز پروانت نیسان:

ماددەی یەکەم، بەس دووەم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەسەر ماددەی (١) قسەی کردووە و ئیستیشهادی بە ماددەی (٤) کردەوە، باسی ماددەی یەك دەکەین، بەڕێز کاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم یاسایە لە خاڵی دووەم ئەو زمانەی کە بە پێی دەستووری هەمیشەی عێراق دانیپڵداناوە ئەمە شتێکی باشە، بەڵام ئەمە شاملی هەرێمی کوردستان دەکاتن هەرچەندە بەداخەوە تا ئێستا دەستووری هەرێمی کوردستانمان نییە، ڕەشنووسی هەیە، پێم باشە ئەو زمانە فەرمیانەی کە لە هەرێمی کوردستان هەن بۆ ئەوەی دوایی تووش نەبین کە عورفن یان دانیان پێدراوە یان ئێستا هەن بۆ ئەوەی بێجگە لە زمانی کوردی زمانی تری نەتەوەیی هەن لە کوردستان ئەگەر ئیشارەتێکی پێبدرێت کە چ عورف بێت، چ ئەو بێت لیژنەی یاسایی جێگای بۆ بکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا ئەگەر لیژنە پەیوەندیدارەکان قسەیەکیان هەیە لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان سەبارەت بە ماددەی (١)م با بفەرموون؟

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاتێك کەلە تەعریفی زمانە فەرمییەکان دەڵێین ئەو زمانەیە کەبە پێی دەستووری هەمیشەی عێراق دان بە فەرمی بوونیان دانراوە، ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ ماددەی (٤) لە دەستووری هەمیشەی عێراق دەڵێ زمانی کوردی و، زمانی عەرەبی دوو زمانی سەرەکین و، لە هەمان کاتدا هەموو عێراقییەك مافی ئەوەی هەیە کە تەعلیم بکات بەزمانی دایك وەکو تورکمانی، سریانی، ئەرمەنی لە موئەسەساتی تەعلیمی، بۆیە هەر کاتێك کە ئیشارەت بۆ دەستووری عێراقی دەکەین مەبەستمان ماددەی (٤)ە و، لە ماددەی (٤) دان نراوە بەفەرمی بوونی زمانی کوردی و، زمانی عەرەبی و، لە هەمان کاتدا زمانی تورکمانی و، سریانی و، ئەرمەنی، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەکانی تر هیچ ڕوون کردنەوەیەکتان هەیە لیژنەی پەروەردە و، خوێندنی باڵا، لیژنەی ڕۆشنبیری و، ڕاگەیاندن و، هۆنەر؟، نیتانە؟، بەڕێز دکتۆر ابراهیم، بەڕێز کاك زانا، کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرۆکی پەرلەمان تێبینیەکە هەر ئەوەیە کە بە پێی دەستووری عێراق، لە دەستووری عێراقیش ئەم مافەی داوە بە هەموو پێکهاتەو نەتەوەیەکانی تر لە عێراق دا، بۆیە مەبەست لە کورت کردنەوەی ئەو پێناسەیە وەکو لە پێناسەکەی ئەوەی عێراق دا نەهاتووە کە ئیشارەت بە دەستوور دراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سەبارەت بەو پێشنیارەی کە کرا بەهۆی کە پێناسەی کۆمسیۆن زیاد بکرێتەوە بۆ ماددەی (١)م، بەڕێز دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بۆ جەواب دانەوەی ئەو پێشنییارە پێشنییار بۆ بەڕێزتان دەکەم کە داوا لە بەڕێز دکتۆر (نوری تالەبانی) بکرێت روون کردنەوە بدات کە ئایا ئەکادیمیا دەتوانێت ئەو ئەرکە بگرێتە ئەستوو یان نە؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێز کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە زۆر لە کۆبوونەوەکەی خۆشمان وەکو لیژنەی ڕۆشنبیری و لیژنە هاوبەشەکەش ئەوەمان کردووە کە زیاد کردنی دەستەیەکی تر لە کوردستان دا بۆ ئەم مەبەستە ڕەنگە ببێتە هۆی بارگرانییەکی زیاتر و، لایەنی تر ئەکادیمیا مولزەمە و ئەرکی سەرەکی و ئیختیساسیەتی لە ڕووی زمان و لەهجەو هەموو بابەتێك دا، مەرج نییە هەر لە زمانی فەرمی لە بابەتی لەهجەکانیشدا، بۆیە ئەم ئەرکەمان خستۆتە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی کە خۆشیان پێیان باش بووە کە بەڕێز نوری تالەبانیش لێرەیە و لەسەر داوای خۆشیان بووە، ئێمە پێمان باش بووە ئەم دەستەیە زیاد نەکرێتن لەبەر ئەوەی دەکرێتە دوو دەستە ئیشیان وەکو یەك دەبێتن و ڕەنگە ئیشەکان باشتریش بەڕێوە بچن ئەگەر لە ئەستۆی ئەکادیمیا بێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دوو نوقتەی نیزامی هەیە، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببووڕە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، من نوقتەی نیزامیم نەبوو تەنیا ویستم بڕگەی دووەم زمانە فەرمییەکان ئەگەر بوار هەیە،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ناوی خۆت نەنووسیبوو کاك عمر، ببووره، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەلاّ من هەر پشتیوانی لە کاك (فرحان) دەکەم، لە راستیدا ناکرێت بۆ هەموو ئیشێك دەزگایەك زیاد بکرێت و، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ دکتۆر فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە نالێین ئەو کۆمسیۆنەی زیاد دەکرێت مووچەی بۆ بڕدرێتەوە و خەڵکی بۆ ئەوە بهێنرێت، ئێمە دەڵێین هەندێك شت هەیە ئیشی تەنفیزییە لەوانە پەیوەستە بە مەسەلەی قیتعە هەڵواسین و ئەمانە، ئەمە بە ئەکادیمیای کوردی ناکرێت، ئەمە پێویستی بە کۆمسیۆنێکی بالاّ هەیە بەدوادا چوون بکات، ئێمە پێشنییارمان کردووە کێبن لەوانەیە یەك کەس یەك دینار لەسەر حکومەت زیاد ناکات کۆمسیۆنێکە، یەعنی ئیشی جێبەجێ کردن و چاودێری جێبەجێ کردنی ئەو یاسایەیە و، هەروەها ئەگەر بگەڕێیەوە بۆ ئەو یاسایەش کە لە بەغدا دەرچووە شانبەشانی مەجمەعی عیلمی ئەکادیمیای کوردیشی داناوە لەبەر چی؟، لەبەر ئەوەی ئەمە بەس زمانی عەرەبی نەبووە، لێرەش هەر بە هەمان شێوە، بۆیە ئەگەر کەسێکی پسپۆری تورکمان، سریان ئەمەشی لەگەڵدا بێت مانای وایە، یەعنی یاسایەکە بۆ زمانە فەرمییەکان وەکو خۆی جێبەجێ دەکات.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەست خۆش، کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەراستیدا بۆ ئەم بابەتانە هەقە ڕەئی لیژنەی مەعنی بەنەزەری ئیعتیبار وەربگرێت بەتایبەتی دوای ئەوەش ئێمە بە ئیجماعی دەنگ ڕاپۆرتەکەمان کردە بنەما، گەڕانەوە بۆ ئەصڵی پڕۆژەکە پێمان وایە مەسەلەکە ئالۆز دەکات، بە ئیجماع دەنگی لەسەر درا کە ئەوە بکرێتە بنەما ئەگەر یەك کەسیش پێشنییاری ئەو مەسەلەی کۆمسیۆنی کردووە بەڕەئی من کیفایەت نییە بۆ ئەوەی جارێکی تر گفتو گۆی لەسەر بکەین، ئەگەر وابێ و لە هەر ماددەیەك دا بگەڕێنەوە بۆ ئەصڵی پڕۆژەکە هەم کات زۆر دەخایەنێت هەم ناتوانین ئەوەشی مەبەستە و لیژنەکان پێی ماندوو بوون بگەینە ئامانج.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سەبارەت بەوەی کە ڕێبدەین بە ئەندامان گفتو گۆ بکەن لەسەر پڕۆژە یاساکە بە پێی ڕاپۆرتی هاوبەش و تەنانەت هەر پێشنیارێکی تریش کە لە دەرەوەی ئەصڵی پڕۆژە یاساکەش بێت ئەندامی پەرلەمان مافی ئەوەی هەیە، کاك (سالار) مافی خۆیەتی بیخاتە ڕوو، بەڵام بە دڵنیاییەوە بە ڕای ئەندامانی پەرلەمان ئەو بابەتە یەك لا دەکرێتەوە کە کام ڕا وەردەگرێت، ئێستا داوا لە بەڕێز دکتۆر (نوری تاڵەبانی) دەکەین کە ڕوون کردنەوەیەکی هەیە لەو بوارەدا پێشکەشی بکات.

بەڕێز د.نوری تاڵەبانی/ سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەراستیدا کاتێك ئەم پڕۆژە قانونە کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە ناردیان بۆ ئەکادیمیای کوردی پاشتڕیش بەشداریمان کرد لەو چەشنەدا، ئێمە لەوێدا پێشنیازی ئەوەمان کرد کە بەشی زۆری ئەو ئەرکانەی لەسەر ئەم کۆمسیۆنەیە ئەکادیمیای کوردی دەتوانێت جێبەجێیان بکات، بەڵام بە مەرجێك هەندێك دەسەڵاتی دارایی زیاتری پێبدرێت، من لەگەڵ بۆچوونەکانی کاك (فرحان)م زۆری و بۆردی لە وڵاتی ئێمەدا بۆتە هۆی ئەوەی کەوا کارەکان تێك بچن لەجیاتی ئەوەی ڕێك بخرێن، لەکاتی خۆشیدا لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دوو پڕۆژە قانون یەکێکیان تایبەت بە ئەکادیمیای زمانی تورکمانی و، یەکێکیش تایبەت بە زمانی سریانی ناردیان بۆ ئەکادیمیا ئێمە تاوتوێمان کرد و پشتگیریشمان لە دامەزراندنی دوو ئەکادیمیای تورکمانی و، سریانی کرد لە هەرێمی کوردستان دا، چونکە ئەکادیمیای کوردی تایبەتە بەزمانی کوردی، دەبێت ئەکادیمیای تایبەتیش هەبێت بەزمانی تورکمانی و، بەزمانی سریانی، ئەم سێ ئەکادیمیایە دەتوانێت پێکەوە کار بکات بۆ جێبەجێ کردنی ئەو ئەرکانەی کەوا لەسەر شانی دایە، ئەوەی کە لەم قانونە دا ئاماژەی بۆ کراوە، بەڵام بەو مەرجەی کە وتم دەسەڵاتی دارایی زیاتر بە ئەکادیمیای کوردی بدرێت، ئەرکەکانی ئەکادیمیای کوردی هەمان ئەو ئەرکانەیە دەتوانرێت بەهاوکاری کردن لەگەڵ وەزارەتەکانی دیکە بەتایبەتی وەزارەتی پەروەردە و، وەزارەتی ڕۆشنبیری و، وەزارەتی خوێندنی باڵا و، لەگەڵ وەزارەتی شارەوانی بەتایبەتی ئەوەی پەیوەندی بە تابلۆکانەوە هەیە، ئەرکی سەرەکی وەزارەتی شارەوانی و پارێزگاکانە ئەگەر ئەوان هاوکاری ئەکادیمیا بکەن دەتوانرێت ئەو کارە بکرێت و، لەم ڕووەشەوە تا ئێستا دوو جار کۆبوونەوەی فراوان کراوە خەڵکانێکی زۆر بەشداریان لەو دوو کۆبوونەوەیەدا کردووە بۆ ئامادەکردنی پڕۆژە قانونێك سەبارەت بە تابلۆکان لە هەرێمی کوردستان دا، ئەوەی کە تایبەتن بە تابلۆی ڕەسمی و، ئەوەی کە تایبەتن بە تابلۆ تایبەتییەکانەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، پێشنیارێکی تر کرا سەبارەت بەوەی کە پێناسەی زمانی کوردی زیاد بکرێت لە ماددەی (١)م، هیچ ڕوون کردنەوەیەکتان هەیە لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمان لەسەر پڕۆژە یاساکە؟، بەڕیز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەس لەسەر ڕەئی کاك (فرست)ی، بەراستی ڕەئی واردە، چونکە ئێمە لە لیژنەش ئەو تەرحەمان هەبوو، یەعنی کۆمسیۆنێك دانێین یان جیهەتێکی مەعنی دانێین هەتا بەرێك و پێکی ئیشەکە بڕوات و، زمانە فەرمییەکان هەمووی بگرێتەوە، بەڵام گەیشتینە ئەو قەناعەتەی کە ئەکادیمیای کوردی دەتوانێت ئەو ڕۆڵە بگێرێت، بەڵام بە مەرجێك سەلاحیاتی ئەکادیمیا زیاد بکرێت وەکو مامۆستا گۆتی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەسەر ئەو پێشنیارە هیچ ڕوون کردنەوەیەك هەیە؟

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێمان وایە کە زمانی کوردی تەحسیڵ حاسڵە کە هەموو لەهجەکان دەگرێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك فەرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕەئی ئێمەش پێویست ناکاتن، پشتگیری لە ڕەئی دکتۆرە (بەهار) دەکەین لەبەر ئەوەی دیارە تەحسیڵ حاسڵە، پێویست ناکات، زمانی کوردی هەموو لەهجەکان دەگرێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەفسی ڕەئیم هەیە، چونکە (المظمون و المعروف)، کە دەڵێ زمانی کوردی یەعنی هەردوو زاراوە دەگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دەخەینە دەنگەوە، ماددەی (١)م مەبەست لەوانەی لەم یاسایەدا بەکار هاتوون ئەمانەن، یەکەم: هەرێمی کوردستان - عێراق، دووەم: زمانە فەرمییەکان، ئەو زمانانەیە کە بە پێی دەستووری هەمیشەی عێراق دان بە فەرمی بوونیان دانراوە، ئەمە دەخەینە دەنگەوە دوای ئەو پێشنیارانەی کە کراون بۆ زیاد کردن، ئەوانیش دەخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ماددەی (١)م بەم شێوەیەی کە خوێنرایەوە دەنگی لەسەر بدرێ و پەسەند بکرێت؟، بەڵێ فەرموو کاك ابراهیم.

بەڕێز د.ابراهیم احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١)م خاڵی (٢)م زمانە فەرمییەکان ئەو زمانانەن کە بە پێی دەستووری هەمیشەیی عێراق و یاسا بەرکارەکانی هەرێم بە فەرمی دانیان پێدانراوە، ئەگەر ئەو خاڵە زیاد بکرێت، لەبەشی دووەم ئەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ماددەی (١)م بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە پەسەند بکرێت؟، بادەست بەرز بکاتەوە، (٥٥) کەس لە گەلێەتی، کێ لەگەڵی نییە؟، (١) کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند کرا، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بە بڕگەی پێناسەی کۆمسیۆن بۆ ماددەکە زیاد بکرێت؟ کێ لەگەڵێەتی؟ با دەست بەرز بکاتەوە، (٣) کەس لەگەڵێەتی، کێ لەگەڵی نییە؟، (٢٩) کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند نەکرا، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بە بڕگەی پێناسەی زمانی کوردی بۆ ئەم ماددەیە زباد بکرێت؟ با دەست بەرزبکاتەوە، (٢) کەس لەگەڵێەتی، کێ لەگەڵی نییە؟، (٣٤) کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند نەکرا، دەچینە سەر ماددەی (٢)، فەرموون.

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم بنەماو ئامانجەکان ماددەی (٢) زمانی کوردی و زمانی عەرەبی دوو زمانی فەرمین لە سەرانسەری عێراق دا، لەهەرێمی کوردستان دا زمانی کوردی زمانی سەرەکی یە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟، (بەڕێز كاك عمر عینایەت، بەڕێز كاك جمال مۆرتکە، بەڕێز كاك سالار، بەڕێز كاك فەرهاد، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ حەمە امین)، فەرموو دکتۆر شێرکۆ.

بەڕێز د.شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەم بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە، چوارەم: ئامانجی ئەم یاسایە، مەبەستم لە بەشی دوەم بنەماو ئامانجەکان ماددەی (٤)م نازانم ئەگەر،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی (٤)م نا ماددەی (٢)م.

بەڕێز د.شێرکۆ حەمە امین:

دەستم بۆ ئەوە بەرزکردەوە، هیچم نییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

رستەیەکە تەقریبەن (١٢) وشەیە (٥) جار زمان بەکار هاتووە، یەعنی ئەمە کۆرت بکرێتەوە بڵێین، بە پێی دستووری عێراقی زمانی عەرەبی و کوردییە، نەك زمانی کوردی و عەرەبی، یەعنی عەرەبییەکە پێویستە لە پێشەوە بێت لە یەکەم جاردا، بە پێی دەستوور پێویستە بوترێت زمانی عەرەبی و، زمانی کوردی دوو زمانی فەرمین لە عێراق دا ئیتر سەرانسەرەکەی ناوێت، لە هەرێمی کوردستان دا زمانی کوردی زمانی سەرەکی یە، زمانێکیان لەوێ لابەن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال عثمان ((جمال مۆرتکە)):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ قسەکەی کاك (عمر) دام، بەس یەك بابەت کەلیمەی ئەخیری کە دەڵێت زمانی کوردی زمانی سەرەکی لەباتی زمانی سەرەکی بکرێتە زمانی فەرمی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم بابەتەی کە پەیوەستە بە فەرمی بوونی زمانی کوردی و عەرەبی لە دەستووری هەمیشەیی عێراق دا ئەمە بڕاوەتەوە و، یاساکانی هەرێمی کوردستان و عێراقیش دەبێت لەسەر ئەو بنەمایە دەربکرێت، بەڵام تایبەتمەندییەتی هەرێمەکان، سەڵاحییەتی هەرێمەکانە کاری لەسەر بکات بەتایبەتی زمانەکانیش، ئێمە بیرمان نەچێت لە مێژووی دوور و نزیك دا زمانی کوردی بە پلەی یەکەم و زمانەکانی تری تورکمانی و، سریانی و، ئەرمەنیش بەر لێشاوی تەعریب کەوتوون، بۆیە لە ئێستا دا ئەم هەوڵانە بەشێکە لە گێڕانەوەی ئیعتیبار و دەرفەت دان بەوەی کە ئەم زمانانە ببووژێنەوە و، مەبادئی دیموکراسی و مەبادئی حقوقی ئینسانیش ئەوەمان پێ دەڵێت، بۆیە ئەوەی پەیوەندی بە بڕگەی (٢)م هەیە لە هەریمی کوردستان دا زمانی کوردی زمانی سەرەکی یە، داواکارم بنووسرێت لە هەرێمی کوردستان و ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم زمانی کوردی زمانی سەرەکی یە، هەروەها بڕگەیەکیش ئیزافە بکرێت بۆ زمانەکانی تورکمانی و، سریانی و، ئەرمەنی بە پێی ڕەچاو گرتنی تایبەتمەندییەکانی خۆیان، واتە ئەم ماددەیە بکرێت بە دوو بڕگە، من تەقدیری گەورەم هەیە بۆ زمانی عەرەبی، بە تایبەتی زمانی قورئانی پیرۆزە ئەمە قابیلی موناقەشە کردن نییە، بەڵام لە مێژووی دوورو نزیکی ئێمە دا لە ڕێگەی زمانی عەرەبییەوە و لە ڕێگەی سیستەمەکانەوە هەوڵدراوە ئەو زمانانەی لە ناوچەکەدا هەن بسڕێتەوە یان مەحو بکرێت یان بە عەرەبی بکرێن، لەبەر ئەوە ئەم یاسایە بۆ گێڕانەوەی ئەو ئیعتیبارانە زۆر گرنگە و یەکێك لە مەهامی ئەم

یاسایانەش پێویسە ئەوە بێت و، جارێکی تر تەئکید دەکەمەوە ڕەچاو کردنی تایبەتمەندییەتی زمانی، نالێم کەمە نەتەوەکان، دەڵێم پێکهاتەکانی تر دەبێت ڕەنگدانەوەی تایبەتی هەبێت لە ناو ئەم یاسایە و، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك فەرهاد فەرموو.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح ((فەرهاد سەنگاوی)):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو هەرێم دەتوانین لە ڕووی مەسەلەی دەستووری عێراقەوە کە زمانی ئینگلیزی بکەین بە یەکێك لە زمانە ڕەسیمەکان لە کوردستان، پێموایە ئەوە سەر کەوتنێکی گەورە دەبێت بۆ خەڵکی کوردستان، چونکە لۆژیك لە پشتی پەرلەمانەوە ئەوەیە پەرلەمان کاری پێشخستنی کۆمەڵگا کەیەتی، بۆ ئەوەی کە کۆمەڵگا کەمان پێش بکەوێت ئێمە، پێویستە زۆر گرنگی بە زمانی ئینگلیزی بدەین و، زمانی ئینگلیزی لە هەرێمدا یە کێك لە زمانە ڕەسمیەکان بێ و کاری بۆ بکرێت، چونکە ئەوە زمانی زانست و، تەکنەلۆژیا و، حەزارەت و، هەموو ئەو شتانەیە، ئەمە یەك، دوو: من تەبعەن پێم خۆشە ڕۆژێك خەڵکی کوردستان ئەوەندە پێش بکەوێت کە پەرلەمانی کوردستان و، حکومەتی کوردستان هەمووی بریتی بێت لە برایانی کلد و، ئاشوور و، تورکمان و، ئەرمەن و، ئەو عەرەبانەی کە لێرە دەژین، خەڵکی کوردستان ئەوان هەڵبژێرێ، زۆر ئاساییە، یەعنی ئەوە مەبەستم ئەوەیە ئاوا تێم نەگەن کە لە موناقەشە کەمان مەبەستم شتێکی تر بێت، مەسەلەن لە ئەورووپا جولەکەکان زمانی خۆیان بەکار دێنن لە مەکتەب، بگرە هەتا لە سەرەتایش دەتوانن بەکاری بێنن، بەڵام دوایی بۆ خزمەتی منالّەکانی خۆیان، چونکە خۆ تۆ دوایی ناتوانی زانکۆ بکەیتەوە بۆ نموونە بۆ پێکهاتەکان، زانکۆیەك ڕەنگە ٣٠،٢٠ بەشی هەیە هەزاران ستاف هەیە، بۆ ئەوەی کە لە ولاّتێکدا کە زمانی زۆر نەبێت بەتایبەتی لە موستەقبەلدا کاتێك منالاّن دەگەنە زانکۆ هەر لە سەرەتاوە ئەوانە پێی دەوترێت زمانی کلتوری، یەعنی لە مەکتەبیش بەکاردێت وەکو زمانی خاسیش بەکاردێت بۆ خۆیان، بەڵام کاتێك کە دەگاتە زانکۆ و پەیمانگاکان خۆ ناکرێت بەو زمانە زانکۆ و پەیمانگا بکرێتەوە بۆ خزمەتی خۆیان تەنانەت جوولەکەکان کە ژمارەشیان زۆرە لە ئەورووپا زۆر جار لە هەندێ مەرحەلە بە زمانی خۆیان دەخوێنن ئەویش وەکو دەرسی زمان نەك وەکو فیزیاء و، کیمیاء و، ئەحیاءو، ئەو بابەتانە، ئەمە من تەجروبەی ئەورووپایە کە باسی دەکەم کە نموونەی دیموکراسی و ئەوانەشن، تەئکید دەکەمەوە زمانی ئینگلیزی ئێمە پێش دەخات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ئەو پێشنیارانەی خرانە ڕوو، فەرموون.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی پەیوەندی بە سیاغە و زمانەوانییەوە هەبوو ئەوا ئێستا لیژنە پەیوەندیدارەکان سیاغەی دەکەینەوە و وشەی زمان لەکوێ بە زیاد هاتووە لەوێ هەڵدەگیرێتن و، ئەوەشی کە پەیوەندی بە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمەوە هەیە زیاد بکرێتن، زیاد کردنی کێشەیەکی یاسایی بەدواوە نییە بەهیچ شێوەیەك لەبەر ئەوەی هەردوو زمانەکە دوو زمانی فەرمین بە پێی دەستووری عێراقی، دەتوانین بڵێین لە هەرێمی کوردستان دا و لە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمیش کە ئێستا تا ڕادەیەك بە شێوەیەکی دیفاکتۆ هەمووی لەژێر کونترۆڵی هێزەکانی پێشمەرگەدان، دەتوانین بڵێین زمانێکی سەرەکی یە، بەڵام ئەوەی کە پەیوەندی بە زمانی تورکمان و پێکهاتەکانی تر هەبوو کە پێشنییار کرا زیاد بکرێت بۆ ئەو ماددەیە ئێمە نەمان ویست وەکو ڕێزلێنانێك بۆ ئەوان وەکو فەقەرە زیادی بکەین، بەڵام لە ماددەی (٣) حەڵی ئەو کێشەیەمان کردووە کە دەڵێین لە هەرێمی کوردستان دا زمانی پێکهاتەکانی تورکمان و، سریان و، ئەرمەن لە یەکەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیان و لەو حاڵەتانەدا کە پێویستە لە پاڵ زمانی کوردی دا زمانی فەرمین، بۆیە بە ماددەیەك حەڵی ئەوەمان کردووە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڵێ لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا، بەڕێز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاساکە ناوی زمانە فەرمییەکانە لە هەرێمی کوردستان - عێراق، مەعنا باسی هەرێم دەکەین یەکەم جار، واتە هەقی خۆمانە کە کورد و، راستە ئەوەی لە دەستووری عێراق دا نووسراوە (اللغة العربية واللغة الكوردية هما لغتان رسميتان للعراق)، ئێمە ئێستا باسی هەرێم دەکەین زۆر ئیعتیادییە بەلامانەوە ئەگەر بڵێین (اللغة الكوردية)، یەعنی یەکەم جار زمانی خۆمان باس بکەین کە زمانی دایکمانە و زمانی ئەغلەبیەیە، پشتگیری ڕەئی کاك (سالار) دەکەم کە دکتۆرا (ڤالا) وەڵامی دایەوە لەگەڵیانم ناوچە دابڕاوەکان باس بکرێت لە فەقەرەکەی و، بەنیسبەت تورکمان و، سریان و، برادەرانی تورکمان و، سریان و، ئەرمەنی لە فەقەرەکانی دیکە بەراستی هەموو باسمان کردووە و، یەعنی ڕەئیشمان وەرگرت و مافیشیان دراوە لەو فەقەراتانە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتگیری ڕەئیەکەی کاك (سالار) دەکەم ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستانی تێدا بێت زۆر باشە لەبەر ئەوەی هەموو عێراق دەگرێتەوە کیشە نابێت لە ڕووی یاسایی و دەستووریشەوە، بۆیە پێمان باشە ئەمە زیاد بکرێتن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، باشە ئەگەر بڵێین دوو زمانی فەرمی لە سەرانسەری عێراق دا، لە کوردستانی عێراق دا زمانی کوردی زمانی سەرەکی یە ئەوەی کە پێشتر موعالەجەمان کردووە لە یاساکانی تر، وا نییە؟، لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر کاتمان بدەیێ بۆ دارشتنەوەی ئەو ماددەیە ئینجا دەیخەینە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس، دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەس پێم خۆش بوو کە پێشنیارێکی ترمان ئاراستە کرا جەوابی بدەینەوە زمانی ئینگلیزی ببێت بە زمانێکی ڕەسمی ئەوە شتێکی نا دەستوورییە ئێمە ناتوانین لەم قانونەدا جێی بکەینەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ جودت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی لە بۆچوونەکەی جەنابت دەکەم کە ویستم ئەوە بڵێم کە بڵێین هەرێمی کوردستانی عێراق لەو بڕگەیەدا و، هەروەها لە بڕگەی (٢) دا باس لە زمانە سەرەکی یەکان دەکات لەڕووی زمانەوانییەوە بە یەکەوە بلکێنرێ باشتر و جوانترە لەبەر ئەوەی یەك وشەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا لیژنە پەیوەندیدارەکان سیاغەی دەکەنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە. فەرموون بەس پێش ئەوەی بیخوێننەوە، با ئەو پێشنیارەی ﴿کاك فەرهاد﴾ کە خۆی لێرە نییە بیخەینە دەنگدانەوە، زیادکردنی زمانی ئینگلیزی وەکو زمانی فەرمی لە هەرێمی کوردستان دەخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵدایە؟ نوقتەی نیزامی هەیە، د. بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە نادەستوورییە، ناخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

كاك عمر فەرموو،

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری قسەکەی ﴿د. بەهار﴾ دەکەم، بە پێی دەستووری عێراق تەنها زمانی کوردی و عەرەبی فەرمییە و ناکرێت زمانی ئینگلیزی لە پاڵی دا بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نووسراوە تەنها؟ نووسراوە تەنها؟

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

سەرۆکی پەرلەمان بیخوێنمەوە؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بیخوێنەوە، تکایە.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زمانی عەرەبی و کوردی دوو زمانی فەرمین لە عێراقدا، مافی سەرجەم عێراقییەکان پارێزراوە لە فێرکردنی رۆڵەکانیان بە زمانی دایکیان، وەك تورکمانی و سریانی لە دەزگاکانی فێرکردنی دەوڵەتدا بە پێی یاسا پەروەردەییەکان یان بە هەر زمانێکی دی کە لە دەزگاکانی فێرکردنی تایبەتدا، ئەوەی کە لە سەرەوە جەختی لەسەر کراوە زمانی عەرەبی و کوردی دوو زمانی فەرمین، وازحە بە ژمارە ناوی بردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی، دەیخەینە دەنگەوە، لەبەر ئەوەی نەوتراوە تەنها ئەو دوو زمانە، دوو زمانی فەرمین لە عێراق، کێ لەگەڵدایە؟

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە ژمارە وترا لە کوردیدا، بە واتای ئەمەیە کە دیاری کراوە یەعنی تۆ دەڵێی ﴿٢﴾.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ فەرموو كاك زانا،

بەڕێز زانا عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە هەرێمی کوردستان، ئێمە ئەو پـرۆژە یاسـایە بـۆ هـەرێمی کوردسـتانە و قەناعـەتم وایـە دەتـوانین، ئێمـە لـە مـاددەی ﴿١﴾ کێشـەمان هەیـە کـە گەڕاوینەتـەوە بـۆ دەسـتوور، ئەگـەر لـە مـاددەی ﴿١﴾ ئەمـە چارەسەر بکەین دەتوانین لێرە ئەوە ئیزافە بکەین بۆ ئەوەی زمانی ئینگلیزیش، زمانی سەرەکی بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی ﴿١﴾ دەنگی لەسەر درا، بەڵێ کاك عمر فەرموو،

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بە عەرەبییەکەی دەیخوێنەمەوە کە مەجالی هیچی تێدا نـەبیت، دەڵێ ﴿اللغـه العربیـه و اللغـه الکردیـه هما اللغتان الرسمیتان للعراق﴾، کە ﴿هما﴾ تێدا هاتووە ئیتر مەجالی تێدا نامێنێت،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تەواوە، د. فرست فەرموو،

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هاوڕام کە ناکرێ مەیسەلەیەکی وا بخرێتە دەنگدانەوە، شتێکیش دەمەوێ ئیزافە بکەم ئێستا بۆمـان دەرچوو لە نوسخەی کوردی و عەرەبی لە دەستووری عێراقـی دڵنیـایی هەیـە کـە لـە نوسـخەی عـەرەبی لـە ئەسڵەکەی ئەرمەنیشی تێدایـە لـە زمـانی فەرمیـدا، بۆیـە ئێسـتا ئێمـە دەکـرێ لـە دوایـی کـە دێینـە سـەر خوێندنی فەرمی ئەوە بە زمانی کوردی و عەرەبییە، بەڵام دەکرێت خوێندن لـە خوێنـدنگا تایبەتـەکان بـە زمانی ئینگلیزی بێت و هیچ رێگرییەکی تێدا نییە، بەڵام کە زمانی فەرمی دەستوور تەحدیدی کردووە کـە ئەمانە زمانی فەرمین،بیخەیە دەنگدانەوە، موخالفی ئەو دەستوورەیە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ د. شێرکۆ حەمە امین فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـەس ئـەوەی تریـان کـە لەخوێنـدنگاکان لـە یاسـای زمـانی وەزارەتـی پـەروەردە تێدایـە و ئەمـە لـە یاسـای وەزارەت چارەسەر کراوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. شێرکۆ جودت فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ جودت مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، زمانی فەرمی واتە ئەو زمانەی مامەڵەی فەرمی پێ دەکرێت، کەواتە جەواز و پاسپۆرت و هەموو ئەوانە و تەبیعەتی هەیە و زمانی فەرمی هەروا ئاسان نییە، لەبەر ئەوە تەئیدی رای ﴿د. بەهار﴾ دەکەم لەوەی کە ئەمە موخالیفەی دستوورە بە نەسەکەوە وازحە و ئیلتیزاماتی دەستووری، ئیلتیزاماتی گەورەیە لەسەر دەوڵەت و لەسەر هەرێمی کوردستان و بۆیە موخالفەی دەستوورە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێم وایە روون بوویەوە ئێستا، بە دڵنیاییەوە مادەی ﴿٤﴾ بە تایبەتی دەقە عەرەبییەکەی زۆر وازحە ﴿اللغه العربیه و اللغه الکردیه هما اللغتان الرسمیتان للعراق﴾ کەواتە ناتوانین هیچ زمانێکی تر زیاد بکەین و ناخرێتە دەنگدانەوە، پێچەوانەی پێڕەوە، دوایی پێی بڵێن، ئێستا بەم شێوەیە کە رێك کەوتوون، لیژنە پەیوەندیدارەکان تکایە بیخوێنەوە، بۆ ئەوەی دەنگی لەسەر بدەین.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی ﴿٢﴾، کوردی و عەرەبی دوو زمانی فەرمین لە سەرانسەری عێراقدا، کەواتە لە کوردستانی عێراقدا زمانی کوردی سەرەکییە.،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە؟ ﴿٥٧﴾ کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدا نیە؟ کەس نییە لەگەڵدا نەبێت، کەواتە پەسەند کرا، کاك صالح نوقتەی نیزامیت هەبوو؟

بەڕێز صالح فەقێ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەند تازە دەنگی لەسەر درا، بەڵام ئێمە لە خاڵی یەکەمدا پێناسەی هەرێمی کوردستانمان کرد، کەواتە هیچ واتایەك بۆ ئەم پێناسەیە نامێنێتەوە، دەبوایە یان کوردستان پێناسە بکرایە یان ئەو پێناسەیە نەکرابا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تەعاروزێك نییە لە بەینی ئەوەی کە پێناسەی هەرێمی کوردستان کراوە و دوایی لێرە باس لە کوردستانی عێراق کراوە تەعاروز نییە، چونکە لە شوێنەکانی تر باسی هەرێمی کوردستان کراوە لە مادەکانی تر، بەڵێ فەرموون مادەی ﴿٣﴾،

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـاددەی ﴿٣﴾، لـە هـەرێمی کوردسـتاندا زمـانی پێکهاتـەکانی تورکمـانی و سـریانی و ئەرمـەنی لـە یەکـەی بەرێوەبەرایەتییەکانی خۆیان لەو حاڵەتانەی کە پێویستە، لە پاڵ زمانی کوردی دا فەرمین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ هەیە لەسەر ئەم ماددەیە قسە بکات با ناوی بنووسین؟ کاك عادل نوقتەی نیزامیت هەیە؟ باشـە نـاوت بنووسە، ئیمزات کردووە؟

بەڕێز عادل عزیز شکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببورە، کە لەماددەی ﴿٢﴾، کوردستانی عێراقمان زیاد کرد لە هـەرێمی کوردسـتان، لێـرەش دیسـان بـە پێـی ماددەکانی ﴿١٤٠﴾ لە کەرکووك و لـەو سـنوورانە تورکمـان و ئەوانـە هەیـە، دەبێـت دیسـان لێـرە دەسـتکاری هەرێمی کوردستان بکەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، کاك صالح فەرموو،

بەڕێز صالح فەقێ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر هەمان تێبینیم هەبوو بۆ هەرێمی کوردستان، جگە لەوە ئەوەی لە یەکە بەرێوەبەرایەتییەکانی خۆیان لەو حاڵەتە، ئەوە ئیشکال دروست ناکەت لەناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هـەرێم؟ ئـەم دوو تێبینیەم هەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عباس فەرموو،

بەڕێز عباس غەزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی﴿١﴾یش باسم کرد کە دەستووری هەرێمی کوردستان، کە یاسایەك بێت بۆ ئـەوەی بتـوانین و بـۆ جیاکاریش نەبێت پێم باشـە مـاددەی ﴿٣﴾، بکرێتـە فەقـەرەی ﴿ب﴾ و فەقـەرەی ﴿ج﴾یـش زیـاد بکرێـت، چونکە دەڵێن دەستووری نییە، لەبەر ئەوەی زمانی ئینگلیزی لە ئاستی جیهانی زمانی پەیوەندی و زانستە، گرنگی و بایەخ لە هەرێمی کوردستان پێ بدرێت و ئیشارەتی پێبدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بۆ ئەوەی پێشوو کە رێگەت نەدا قسە بکەم لە ماددەی ﴿١٥﴾، لە مەسەلەی تابلۆکاندا زمانی ئینگلیزی ئاماژەی پێکراوە کە لە پاڵ زمانی کوردی و عەرەبی پێویستە زمانی ئینگلیزیش بنووسرێت، بۆیە ئەگەر نادەستووری بێت پێم وایە لەمەش تووشی خەلەل دەبین، بۆیە هەر ئاماژە پێکردنی لە ماددەکانی تردا تەسەور ناکەم ئیشکالێکمان بۆ دروست بکات، لە ماددەی ﴿٣﴾ لە هەرێمی کوردستان زمانی پێکهاتەکانی تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی لە یەکەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیان و لەو حاڵەتانەدا کە پێویستە لە پاڵ زمانی کوردیدا فەرمین، لەبەر ئەوەی پرۆژەکە زیاتر بۆ گەشەپێدانی زمانی کوردی و زمانی پێکهاتەکانی تریشە، لەو حاڵەتەدا بگوڕێت بۆ لە دۆخی پێویستدا، بۆیە ﴿حال﴾ەش هەر وشەیەکی عەرەبیە و لە زمانەکەمان پێویستی بە پاك کردنەوە هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سەبارەت بە تێبینی جەنابت، جیاوازی هەیە لە نێوان زمانی فەرمی و هەندێك حاڵەتی تایبەت کە لەهەندێ شوێن زمانەکانی تر بەکار بێن، زمانی فەرمی کە بۆ نموونە، هەر زمانێکت زیاد کرد بۆ زمانی فەرمی پێویستە هەموو موراسلاتێك و هەموو ئەو بابەتانەی کە هەن یان یاساکان بەو زمانەش بڵاو بکرێنەوە، بۆیە جیاوازییەك هەیە لەم رووەوە، کاك سرود فەرموو،

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

﴿٢﴾ خاڵم هەیە، یەکەم، پێشنیارم هەیە ﴿اللغه المندائیه﴾ ئیزافە بکرێت و ببیتە تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی و مندائی، مندائییەکان لە رووی مێژوویی‌یەوە دانیشتوانی باشووری عێراقن و لەبەر بارودۆخی نائارامی و نائاسایی ژمارەیەکی زۆر هاتنە هەرێمی کوردستان و ئێستا لە هەرێمی کوردستان نیشتەجێن و بنکەی رۆشنبیری یان هەیە و شوێنی نوێژیان هەیە کە پێدەڵێن مەندە، بە پێویستی دەزانم لە رووی مەعنەوییەوە ناوی زمانەکەیان کە ﴿اللغه المندائیه﴾یە بنووسرێت لەگەل زمانەکانی تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی، خاڵی دووەم، رووبکردنەوەم دەوێت لە لیژنەی یاسایی، کە دەڵێن لەو حاڵەتانەی کە پێویستە، لێرەدا مەبەستتان چییە لەو بابەتە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو،

بەڕێز عمر عینایت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها سەرنجەکەم سەرنجی زمانەوانییە، پێم خۆشە بەم شێوەیە بێت، لە هەرێمی کوردستاندا زمانی پێکهاتەکانی تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی لە یەکە بەڕێوەبەرایەتییەکانی خۆیان و لە کاتی پێویستدا

لەگەڵ زمانی کوردیدا فەرمین، ﴿لەپاڵ﴾ وشەیەکی گونجاو نییە لا ببرێت، بەم شێوەیە بێت ئێستا دەنێرمە خزمەت لیژنەی یاسایی و دەتوانن سوودی لێ وەرگرن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك جەمالێ فەرموو،

بەڕێز جمال عثمان کارەسولێ ﴿جمال مؤرتکە﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بەندی ﴿٣﴾ کە دەڵێت، لە هەرێمی کوردستان زمانی پێکهاتەکانی تورکمان و سریانی و ئەرمەنی لە یەکەی بەرێوەبەرایەتییەکانی خۆیان، پێم وایە بکرێتە خۆیاندا، لەو حاڵەتەدا پێویستە ئەمە لابېرێت، بنووسرێت زمانی فەرمین لە پاڵ زمانی کوردی، و سیفەکەی باشتر بێت و لێرەدا بەردەوامە و رووداو نییە لەو حاڵەتەدا، بە رای من بەم سیفەیە بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د. سراج فەرموو،

بەڕێز د. سراج احمد حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر ئەوەی ﴿کاك سروود﴾ باسی کرد، لەو حاڵەتانەی کە پێویستن کامانەن ئەو حاڵەتانە؟ حەز دەکەم ئەگەر لیژنەی یاسایی تەوزیحێك بدات، و پاشان ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ ماددەی ﴿٢٥﴾ پێموایە لەم ماددەیە باسی راپرسی دەکات، بۆ ئەوەی کە ئەوان بتوانن زمانی خۆیان بەکار بێنن لەو ناوچانەی کە ئەوان تێدا زۆرینەن، بەڵام لێرە باسی ئەو راپرسییە ناکات، من دەپرسم ئایا تەناقوزێك نیە لە نێوان ماددەی ﴿٣ و ٥﴾ کە لەوێ باسی راپرسی دەکات و لێرە باسی راپرسی ناکات و حەز دەکەم تەوزیحێك بدات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمان لەسەر رای ئەندامانی پەرلەمان، فەرموون لیژنەی یاسایی،

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی لەماددەی ﴿٣﴾ ئیشارەتی پێکراوە بە نیسبەت زمانی پێکهاتەکان لە دەستووری عێراقی وەرگیراوە لە ماددەی ﴿٤﴾ و هەروەها فەقەرەی﴿٤﴾یش هەر لە هەمان ماددەدا، کە ئیشارەت دەکات بە تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی، لە فەقەری ﴿٤﴾ تەرکیزی لەسەر پێکهاتەکانی تورکمان و سریانی و ئەرمەنییە لە ماددەی ﴿٤﴾ لە فەقەری ﴿١﴾ ببووڕە، لە فەقەرەی ﴿٤﴾یشدا بە هەمان شێوە دەڵێ زمانی تورکمانی و سریانی دوو زمانی ڕەسمین لە وەحداتی ئیداری خۆیاندا، کاتێك کە کەسافەی سوکانی هەیە، بۆیە ئێمە ئیستینادمان لەسەر فەقەرەی ﴿١﴾ و فەقەرەی ﴿٤﴾ لە دەستووری هەمیشەیی عێراقدا کردووە کاتێك کە

تەحدیدی ئەو پێکهاتانەمان کردووە لە ناو کەوانەدا، لەو حاڵەتانەی کە پێویستە کە باسکرا، مەبەستمان ئەو ڕاپرسییەیە کە ئەنجام دەدرێت و لە مادەیەکی سەربەخۆ دا ئێشارەتمان پێکردووە، چونکە لەوێ دەڵێین زمانی پێکهاتەکانی دەبێتە زمانی فەرمی لە کاتێکدا کە ڕاپرسی دەکرێت بۆ ئەنجامدانی ئەم کارە، بۆیە دەڵێین لەو حاڵەتەدا کە پێویستە مەبەستمان ئەوەیە کە کاتێك ئەوان بە پێویستی دەزانن ڕاپرسی ئەنجام بدرێت لە یەکەی کارگێری و بەڕێوەبەرایەتی خۆیان، دوای ئەنجامدانی ڕاپرسییەکە زمانەکەیان دەبێتە زمانی فەرمی لەپاڵ زمای کوردیدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی ڕۆشنبیری فەرموو،

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ﴿د. ڤالا﴾ شەرحی کرد حاڵەتە پێویستەکە، پێویست ناکات، بەڵام من لەسەر ئەوەی ﴿کاك ئومێد﴾ کە باسی تابلۆکان و دوو زمانی فەرمی کرد چارەسەر کراوە، بەوەی کە لە هەر تابلۆکان لە ریکلام ئەم دوو زمانە دەنووسرێت کە فەرمینە و لەهەر حاڵەتێکی تر کە پێویست بکات لە کاری ریکلامی و شوێنێکی تر دەکرێت بە زمانێکی تر بنووسرێت، بۆیە ڕێگر نییە بەوەی کە تابلۆیەك ئینگلیزی یان، بەڵام دوو زمانی فەرمی کوردی و عەرەبی بنووسرێت و مەرجی سەرەکی کوردییە لە هەرێم کە لە سەرەوەی تابلۆکە بنووسرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی پەروەدە و خوێندنی باڵا و تووێژینەوەی زانستی فەرموو،

بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وا بزانم ئەوەی هەڵە نەبم وتیان زمانی ئینگلیزی بەکار بێنین، بەڵام ئەمە لە هەرێمی کورستان کە کورد لەگەڵ کێ دەژین؟ لەگەڵ تورکمان و سریان و ئەرمەنی، و مافی ئەوانە پێش زمانی ئینگلیزییەکەیە و زمانی ئینگلیزی زۆر مافی دراوەتێ لە بڕگەکانی دیکە کە برگەی ﴿١٠ و ١١﴾ بخوێنی لە ماددەکانی دیکەش هەموو دەڵێن زمانی دیکە، کەواتە هەر زمانێکی دیکە هەبێت ئینگلیزییەکەیە، دەتوانین حەقی بدەینێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باسی زمانی مەندائی کرا، وەڵامتان دایەوە، باشە، داڕشتنەوەی بۆ دەکەن، ئاواز خان نوقتەی نیزامیت هەبوو؟

بەڕێز ئاواز جەنگی بورهان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی کاك ﴿د. نوری تالەبانی﴾ لێرەیە، پێم وایە ئەگەر ئەویش رووبکردنەوەیەك لەسەر ئەم بابەتە بدات بە پێی شارەزایی و هەم ماوەیەکی زۆر لە دەرەوەی وڵات ژیاوە و هەم بە پێی پسپۆری خۆی، ئەگەر بەرچاو رووبییەکمان بداتێ لەسەر ئەم بابەتە، ئەو زمانانە لەم وڵاتانە چۆن چارەسەر کراوە؟ زۆر سوپاسی دەکەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د. نوری تالەبانی هەرکاتێك رووبکردنەوەیەکت هەبوو ئاگادارمان بکەوە، فەرموو ئەگەر رووبکردنەوەت هەیە لەسەر ئەم ماددەیە،

بەڕێز د. نوری تالەبانی ﴿سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی﴾:

لەسەر ماددەی ﴿٣﴾ نووسراوە لە هەرێمی کوردستاندا زمانی پێکهاتەکانی تورکمانی و سریانی، ئەوە لە رووی زمانەوانییەوە راست نییە، لە سەرەتادا کە باس کراوە لە هەرێمی کوردستاندا زمانی پێکهاتەکانی تری عێراق، زمانەکانی تورکمانی وسریانی، چونکە ئێمە باس لە زمان دەکەین نەك لە زمانی پێکهاتەکان، لەم حاڵەتەدا دەبێ بڵێین لە هەرێمی کوردستان زامنی پێکهاتەکانی تورکمان و سریان و ئەرمەن کە لە یەکە بەرێوەبەرایەتییەکانی خۆیاندا لەو حاڵەتانەی کە پێویستە، دەکرێت بکرێن بە زمانی فەرمی، لە زمانی کوردیدا، ئەمە بۆچوونی منە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، لیژنە پەیوەندیدارەکان داڕشتنەوە دەکەن بۆ ماددەکە؟ خاتوو امنە فەرموو نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز امنە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ب رەئیا من ماددێ ﴿٢﴾ یێ ل ئەو حالەتانەی کە پێویستە، تشتەکێ گەلەکێ زێدەیە و ئەسبابێت کو بەڕێز ﴿د. ڤالا خان﴾ێ ژی ئینای یا موقنیع نییە، چونکە ئەگەر تو سەحکەیە ماددێ ﴿٢٥﴾ێ بەحسێ هندێ دکەت کو ب راپرسییەکێ ئەو رێڤەبەریێت کو دانیشتییێت ئەو پێکهاتە تێدا بن دێ ئێك لا کەن بابەتێ، بۆ هندێ کو زمانێ فەرمی و زمانێ خاندنێ ل ڤێ دەڤەرێ و ئیدارێ بهێتە خاندن، رەئیا من ﴿لە ئەو حاڵەتانەی کە پێویستە﴾ ئەڤە کێم کرنا زمانێ نەتەوەیی یێ دیترە، چونکە یا وازحە ب راپرسی دێ هێتە ئێك لایی کرن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە زۆر سوپاس، د. فرست نوقتەی نیوامیت هەیە؟

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئەو ماددەیە ببەستینەوە بەو ماددەیەی کە باسکرا سەبارەت بە راپرسی، ئێستا من برگەی ﴿٤﴾، لە ماددەی ﴿٤﴾ی دەستووری عێراقی دەخوێنمەوە ﴿ اللغة التركمانية و اللغة السريانية لغتان رسميتان اخرى فى والحدات الادارية التي تشكلن فيها الكثافة السكانية﴾، لەوێ باسی کەسافەی سوکانی کراوە، ئەگەر بێین رەبتی راپرسی بکەین من دامنابوو مادەم رەبت تان کرد بەیەکەوە، ئەگەر بمانەوێت لەوێ عیلاجی بکەین هەم دەبێت لەوێ بکەینە کەسافەی سوکانی و هەم لەو حاڵەتەی کە زۆرینەن، چونکە تۆ ناکرێت کە دەستوور حەقی داوە بە کەسافەی سوکانی تۆ بێی قەیدی کەی بە راپرسییەوە، ئەم حەقەی پێ بدەی، بۆ نموونە ئەگەر عەنکاوە وەربگرین یەعنی مەعلومە کە لەوێ زۆرینەیان مەسیحینە لەوێ پێویستی بە راپرسی نییە، کەواتە دەستور باشتر چارەسەری کردوە، پێموایە ئەو موفرەدەی لە دەستوور هاتووە زۆرینەی دانیشتوان پێك بهێنن لەوێ زمانی فەرمی با زمانی تورکمانی بێت بۆ نموونە، لە تەلەعفەر یان عەنکاوە یان هەر شوێنێکی تر.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر باشە، لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە کە ئەو برگەی لەو حاڵەتانەی کە پێویستە کە هێنامانە ناو ئەو ماددەیەوە، بە مەبەستی زیاتر زامن کردنی مافی پێکهاتەکان بوو، لەبەر ئەوەی کە ئێمە دەڵێین لە یەکەی بەرێوەبەرایەتی خۆیان، واتە لەو شوێنانەی کە رەئیس وەحدەی ئیدارین، بەڵام لە هەندێ کات هەیە ئەوان رەئیسی وەحدەی ئیداری نین، بەڵام پێویست دەکات کە زمانەکەیان زمانێکی فەرمی بیت، هێنانی ئەم موستەلەحە و برگەیە بۆ ئێرە لەسەر ئەساسی ئەوە بوو کە زیاتر زامنی مافی پێکهاتەکان بکات.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تێبینی یەکی تریش، کەسافەی سوکانی بە مانای زۆرینەی دانیشتوان نایەت تەنانەت لەو شوێنانەی کە ژمارەیەکی دانیشتوانی تێدایە ئەگەر زۆرینەش نەبن لەو شوێنانەش بە پێی دەستووری عێراق زمانی ئەو پێکهاتەیەی کە لەوێ بە رێژەیەکی زۆر هەیە تەنانەت ئەگەر زۆرینەش نەبن پێویست دەکات زمانەکەیان فەرمی بێت، کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەبوونی لە حاڵەتی پێویستدا لێرە لەجێی خۆیەتی، چونکە ئێمە هەر ئێستا لە هەرێمی کوردستان بۆ نموونە تورکمانی زۆر و خەڵکێکی زۆر ئاوارە بووە بۆ کوردستان، ئەم حاڵەتە پێویستە، چونکە زۆر جار لەو

شوێنانەی کە نیشتەجێن زمانەکەیان کاری لەسەر بکرێت و بکرێتە زمانی فەرمی لە پاڵ زمانی کوردی، بۆیە دۆخی جۆراوجۆر دروست دەبێت پێم وایە ئەمە لە بەرژەوەندی پێکهاتەکانی تر، ئەگەر ئەمە لەناو ئەم ماددەیە بمێنێت لە حاڵەتی پێویستدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو امنە فەرموو.

بەڕێز امنە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یاسا بۆ هندێ یە کو پەسەند یان فەرمی کرنا زمانێ کوردی پاڵ ڤان زمانا، زمانێ سریانی یان تورکمان و ئەرمەن و هەر نەتەوەکا دیتر کو دگەل مە دژیتن، وەختێ تۆ دبێژی ئەڤ زمانە ژی ل پاڵ زمانێ کوردییە زمانەکێ رەسمییە، دێ بۆچی حاڵەتێ پێویست بۆ ئینی؟ تۆ بخۆ ئیعترافێ پێدکەی قانونێ دیار دکەی ل هەرێما کوردستانێ دا پاڵ زمانێ کوردی زمانێ تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی زمانێت رسمینە، یەعنی قانون بخۆ یا ڤەدبێژیت، بۆچی دبێژی ل حاڵەتێ پێویست دا زمانێ فەرمییە؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یروانت فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز تەئیکیدا خۆشکا ﴿امنە خان﴾ دکەم، ئەڤ حاڵەتە سەرێ مە هات ل پێشخابیر و گوندەکێ دی، ئەم ل بەغدا هاتین مە دڤیا سریانی بخوینن ئیسرار کر کو عەرەبی بیت، ئەو زمانێ مە ل وێرێ دڤیا سریانی بخوینین، راستە زمانێ سریانی کێمن ل پێشخابیرێ، لەوما ئەز پشتگیریا خۆشکا خۆ ﴿امنە﴾ دکەم بلا نە بۆ کارێ پێویست بیت بۆ کارێ فەرمی بیت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئومێد فەرموو،

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە قسەکانی ﴿د. بەهار﴾ دەکەم لە دۆخی پێویست یان حاڵەتی پێویستدا بە دیموکراتیانە تر دەزانم و زەمینەی باشترە بۆ بەکارهێانی زمانی پێکهاتەکانی تر لەو شوێنانەی کە زۆرینەی دانیشتوان ئەوان نین، لەو شوێنانەی کە ئەوان بەرێوەبەرایەتی خۆیان نییە، دەتوانرێت بە دۆخی پێویست دابنرێت و زمانی ئەوانیش بەکار بهێنرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز د. عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی پێڕەوی ناوخۆ نابێت لەسەر بابەتێك یەك كەس دوو جار قسە بكات، كەسی وا هەیە سێ جار قسەی كردووە، ئەگەر بەم شێوەیە بروات هەر هیچمان لەبەر ناچێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

راستە، كاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

﴿كاك زانا﴾ حاڵەتە پێویستەكەی شەرح كرد، حاڵەتی پێویست لە قازانجی خۆیانە، نازانم ﴿كاك یروانت﴾ چۆن ئەم حاڵەتە لابرێت؟ ﴿كاك ئومێد﴾ باسی كرد لە قازانجی خۆیانە، دەڵێ لەو وەحدانەی كە ئیدارەی خۆیانە، بەرێوەی دەبن و ئەو حاڵەتانەی كە پێویستە، بۆ نموونە كەسافەی سوكانی یان لە شوێنێك ئاوارە دەبن یان داوا دەكەن یەكەی ئیدارەی خۆیان نییە لەو حاڵەتەشدا پێویستە ئەمە بكرێت، ئەمە لە قازانجی خۆیانە ناكرێت ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. جوان.

بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لە گەڵ ﴿كاك فرحان﴾ دا مە، بە راستی كە دەڵێی لە حاڵەتی پێویست دا بەو مانایەیە كە لە مرونەی پێویستدایە، مافەكانی پێكهاتەكانی زیاتر رووندەكاتەوە و مافیان دەداتێ و لە قازانجی ئەوانە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە بە دەنگدان یەكلا دەكەنەوە، بە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان یەكلایی دەكەینەوە، بەڕێز د. نوری جەنابت هیچ رایەكت هەیە لەسەر ئەم بابەتە؟ ماددەكە بە پێی ئەو سیاغەی كە داتانڕشتووە بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، د. فرست ئیزاافەیەكت هەیە؟

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سیاغەیەكم كردووە بۆتان دەخوێنمەوە ئەگەر پێتان باش بوو، ﴿لە هەرێمی كوردستان زمانی پێكهاتەكانی تورکمان و سریانی و ئەرمەن لە پاڵ زمانی كوردی زمانی فەرمین، كەچڕی دانیشتوانی ئەو پێكهاتانەی تێدایە﴾، رێك لەگەڵ دەستووریش دەگونجێت و لەم حاڵەتانەش دەردەچین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر باشە، ئەو سیاغەی كە ئێوە داتانڕشتبوو و لیژنە پەیوەندیدارەكان دایانڕشتبوو بیخوێننەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە پێشنیار کرا لە ماددەی ﴿٢٥﴾ دا لە زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکاندا هاتووە، ئەوەیە کە بەشێکی تایبەتە بۆ خۆیان لە هەر شوێنێك تەوزیحێك نەبێت لەسەر ئەم بابەتە، یەکسەر کە گەڕایەوە بەشێوەیەکی موباشر بۆ بەشی حەوتەم، کە بە ناوی زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکاندا هاتووە، هەموو هەر نەقسێك لە ماددەیەکدا هەبێت لەوێ موعالەجە کراوە، بۆیە لیژنە پەیوەندیدارەکان بەم شێوەیە ماددەی ﴿٣﴾ دادەڕێژنەوە، ﴿لە کوردستانی عێراقدا زمانی پێکهاتەکانی تری تورکمان و سریان و ئەرمەن لە یەکەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیاندا، لە کاتی پێویستدا لەپاڵ کوردیدا فەرمین﴾.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو،

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەی کارگێری هەیە، من تێناگەم یەکەی بەڕێوەبەرایەتی هەر نییە لە زمانی کوردیدا، لە حاڵەتی پێویستدا بکرێت بە لە کاتی پێویستدا، ئەوەم ناردووە بۆ ئەو بەڕێزانە یان دەبێت وەڵاممان بدەنەوە یان بڵێن نابێت ئەمە، یان کە بۆیان دەنێرین بە هەندی وەربگرن.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە لە یەکەی کارگێری خۆیان کردوومانە بە یەکەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیان، لەسەر پێشنیاری ئەکادیمیای کوردی بووە، ئەوان پێیان وایە دەبێت بەڕێوەبەرایەتی لە شوێنی کارگێڕی بەکار بهێنرێتن و لەو حاڵەتەشدا کە پێویستە دەکرێت بڵێین لەو دۆخەدا کە پێویستە وەکو ئەوەی کە پێشنیار کرا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە وەحیدە خان فەرموو.

بەڕێز وحیدە یاقو هرمز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز دبێژم پێویست باشترە، چونکو دا نەبیتە ئیجباری، کارێ پێویست یەعنی ئەگەر ئەو دانیشتوو دەعوا کرن ب سریانی بخوینن دێ خوینن ئەگەر پێویست نەبوو دێ بیتە ئیجباری، ئەو جهێ زۆرینەی پێکهاتە ل وێرێ بن دێ بیتە ئیجباری لسەر وان بەلکو هندەکا نەڤێت، وەکی من گوت نازح ییّن هەی خەلکێ مەنتەقا ﴿بەغدا و میسلە﴾ ب سریانی نەڤێت بخوینن، بەلکو ئەڤە ببیتە نەوعەکێ دیموقراتییەتێ، بۆ زمانێ حەقێ وان یێ هەی بخوینن سریانی ئەگەر نە، نە، ڤێجا ئەگەر کارێ پێویست تێدا بیت باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاسن، تکایە جارێکی تر بخوینن بۆ ئەوەی بخەینە دەنگدانەوە،

بەڕێز د. فالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

﴿لە کوردستانی عێراقدا زمانی پێکهاتەکانی تری تورکمان و سریان و ئەرمەن لە یەکەی بەڕێوەبەرایەتی خۆیاندا، لە کاتی پێویستدا لەپاڵ زمانی کوردیدا فەرمین﴾.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە با دەست بەرز بکات؟ ﴿٤٧﴾کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدا نییە؟ ﴿٢﴾کەس لەگەڵدا نییە، کەواتە پەسەند کرا، کاك فەرهاد نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو،

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح ﴿فەرهاد سەنگاوی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دەسەڵاتمان نییە کە لە ﴿١٠٠﴾ساڵی رابردوودا رەنگە هەندێك دێهاتی عەرەب هاتبێتە ناو کوردستانەوە، ئەوانە ئێستا لەگەڵ کورد گونجاون و هیچ کێشەیەکیان نییە، ئێستا لە ناوچەکانی خانەقین و ئەوانە شتی وا هەیە یان ئەو عەرەبانەی لە کەرکووك هەن دیارە هەندێکیان هەر نارۆینەوە ئەگەر بەهەرچی هینێك بێت، بۆیە ئێمە زۆر جار ناوی عەرەبەکان، راستە ئێستا زمانی عەرەبی هاتووە و کوردی...

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە ماددەی ﴿٢﴾ ئاماژەی پێدراوە کاك فەرهاد، زمانی عەرەبی زمانی رەسمییە لە هەرێمی کوردستان.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح ﴿فەرهاد سەنگاوی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەیانی ئەگەر حکومەتی عێراقی نەما و پارچە پارچە بوو ئەوکاتە چییان لێ دەکەی؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر لە ماددەی ﴿٢﴾ لێرە تەسبیت کراوە کە زمانی عەرەبی لە پاڵ زمانی کوردی زمانی رەسمین.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح ﴿فەرهاد سەنگاوی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەزانم ئەگەر عێراق و کوردستان بەیەکەوە نەمان ئەو دەستوورە نامێنێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە تەسبیت کراوە بە یاسایەك لە هەرێمی کوردستان و هیچ گرفتێك نییە، یاساکانی هەرێمی کوردستان بەرکارن و تەنانەت ئەگەر ئێمە لە عێراقیش نەمینین ئەوا زمانی عەرەبی هەر زمانی فەرمییە هەتا

گۆڕانکاری بەسەردا دێت، سوپاس بۆ جەنابت، ئێستا دەچینە ماددەی ﴿٤﴾، کاك ماجد نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز ماجد عیمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورن یەك تێبینیم هەبوو، ﴿د. ڤالا﴾ بە شێوەیەك خوێندییەوە وا بزانم هەڵەیەکی ئیملائی تێدایە ئەمە دەبێت راست بکرێتەوە لە هەرێمی کوردستان دا زمانی پێکهاتەکانی تری تورکمان نابێت، زمانی پێکهاتەکانی تورکمان، نابێت بڵێی پێکهاتەکانی تری تورکمان، چونکە ئێمە پێکهاتەینە، پێکهاتەکانی تری تورکمان، یەعنی ئەمە دەبێتە شتێکی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا ماجد، ئەوە لە ناو کەوانە دایە پێکهاتەکانی (تورکمان، سریان، ئەرمەن)، باشە، تکایە ماددەی چوار بخوێننەوە.

بەڕێز د.ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوار: ئامانجی ئەم یاسایە چەسپاندن و بە کردەیی کردنی فەرمیەتی زمانی کوردیە لە هەرێمی کوردستان و، رێکخستنی ئەو فەرمیەتییە لە پەیوەندی لەگەڵ زمانە فەرمییەکانی دیکەی عێراقی فیدراڵدا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەتە زمان بەدەر لەوەی کە ئامرازیان هۆکاری بنیاتنانی لێك تێگەیشتن و پێگەیشتنی مرۆڤە، لە پاڵ ئەوەدا زمان وەك ئەوەی کە دەگوترێت ماڵی بوونی مرۆڤیشە، لێرەدا هەر خزمەت و چاکەکاریەك لە زیاتر کردن و فراوانکردنی زمانی کوردی کە ئەنجام دەدرێت دەبێتە هۆی پتەوکردن و نۆژەنکردنەوەی ماڵی بوونی نەتەوەیی و نیشتیمانیی مرۆڤی ئێمە، ئەم پرۆژەیە دەرچووواندنی لە پەرلەمان و جێبەجێکردنی لەلایەن دامودەزگا پەیوەندیدارەکان زەمینەی تەشەنەکردن و بەرجەستەبوونی زمانەکەمان دەرەخسێنێ، رۆڵی گرنگی بڵند بوونەوەی کەسایەتی نەتەوایەتی و کەسایەتی و گەوهەری زمانی کوردی دەبێت، لایەنێکی تری ئەم پرۆژەیە کە بەلای منەوە سەرنج راکێشە، ئەوەیە کە بە شێوەیەکی دیموکراتیانە و رێزگرتنی زمانی پێکهاتەکانی تری بە بنەما گرتووە، ماددەی چوارەم: ئامانجی ئەم یاسایە چەسپاندن و بە کردەیی کردنی فەرمیەتی زمانی کوردییە لە هەرێمی کوردستان و رێکخستنی ئەو فەرمیەتیە، لێرە ئەو فەرمییەتیە (ی)یەکی نوقسانە، ئەو(فەرمیەتییە)، لە پەیوەندی لەگەڵ، ئەو لە پەیوەندی لەگەڵ هەندێك لە رووی زمانەوانییەوە هەڵبەت بە رای من نەگونجاوە، بۆیە دەکرێت بگۆڕێ یان لە پەیوەندی لابېرێت، یان

ئەوەتا لەگەڵ لابېرێت، بکرێتە لە پەیوەند بە زمانە فەرمیەکانی دیکەی عێراقی فیدرالّەوە، بەو شێوەیەی لێ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك جمال مۆرتکە فەرموو.

بەڕێز جمال عثمان (جمال مۆرتکە):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چواردەم کە دەڵێت (ئامانجی ئەم یاسایە چەسپاندن و بە کردەیی کردنی فەرمییەتی زمانی کوردیە لە هەرێمی کوردستان و، رێکخستنی ئەو فەرمییەتیە لە پەیوەندی لەگەڵ زمانە فەرمییەکانی دیکەی عێراقی فیدرالّدا، بە رای من زمانەکانی دیکەی عێراق دیار نییە، یەك زمانە عەربیە ئەوی تریش کوردیە لە کوردستان و لە عێراق بە فەرمی ناسێندراون، بۆیە بە رای من بنووسرێت لەگەڵ زمانی عەرەبی لە عێراقدا، یەعنی سیاغەکەی کورتر بکرێتەوە، وازحتر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (ابوبکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ئەم ماددەیە زیادە، یەعنی ئەو ئامانجانە لە ماددەی دووەم و سێیەمدا هاتۆتە دی، هەروەها لە هۆکاری دەرچووانیشدا باس لە بنەما و ئامانجەکان دەکات، لەبەر ئەوە پێشنیاری لابردنی ئەو ماددەیە دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە لە ماددەکانی دیکە باسی زمانەکانی پێکهاتەکان کراوە، بەڵام لە ئامانجەکە لەبەر ئەوەی ئەم ماددەیە شەرحی ئامانجی ئەم یاسایە دەکات، هەروەها لەبەر ئەوەی برادەرەکانیش باسی ئەوەیان کرد کە ئەمە یاسای زمانە فەرمییەکانە، مەخصوص نییە بە زمانی کوردی، پێویستە رستەیەك ئیزافە بکرێت، ئامانجی ئەم یاسایە چەسپاندن و بە کردەیی کردنی فەرمییەتی زمانی کوردیە لە هەرێمی کوردستان و، رێکخستنی ئەو فەرمییەتیە لەگەڵ ئەوەش بنووسرێت رێکخستنی بە کارهێنانی زمانی پێکهاتە نەتەوایەتییەکانی هەرێم، چونکە لێرە تەنها رێکخستنی، یەعنی بە رەسمی کردنی زمانی کوردی نییە، رێکخستنی بە کارهێنانی زمانی پێکهاتەکانی تورکمان و کلد و ئاشووری و سریان)یش هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی یەکەم: پشتگیری لە بۆچوونەکەی بەڕێز ابوبکر هەڵەدنی دەکەم، ئەو بەندە پێویست ناکات هەبێت، زیادەیە، لە ئەسبابی موجیبە باس دەکرێ ئەو یاسایە بۆچی هەیە، خاڵی دووەم: پێشنیار دەکەم کە من دڵنیام نیەتی پەرلەمانتارە بەڕێزەکانی هۆڵەکە هەمووی هەر ئەوەیە لەو یاسایەدا بۆچوونی برا مەسیحی و تورکمانەکان بە جدی وەربگیری بۆ ئەوەی دواجار یاساکە بە جۆرێك دەربچێت کە ئەوان پێی رازیبن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز خاتوو امنە زکری فەرموو.

بەڕێز امنە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز ژی لەگەڵ بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی و کاك رابوون هاڤ رەئیمە، بەس ئەگەر هاتو ئەڤ ماددە وەکی خۆی ما پێشنیار دکەم ماددەیەکی دی بێهتە زیدە کرن، بۆ دابینکرنا ماڤێ بکارهێنانا زمانێ تایبەت ژ لایێ پێکهاتێن دیتر لە کوردستانێڤە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك انور فەرموو.

بەڕێز انور قادر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە کۆبوونەوەی لیژنە هاوبەشەکان دیارە من تێبینیەکەم بە شێوەی گشتی لەسەر زۆربەی ماددە و بڕگەکان هەیە، بەڵام لەم ماددەیەدا زیاتر باسی دەکەم، دیارە ماددەی چوار لە دەستووری عێراقدا لە بڕگەی یەکەم زمانی کوردی و زمانی عەرەبی بە زمانی فەرمی داناون، لە بڕگەی چوارەمیشدا زمانەکانی تر لەو یەکە کارگێڕیانەی بە فەرمی دانی پێناون کە زۆربە دانیشتووانەکەی پێك دەهێنن، لێرەدا ئەوەی مەبەستمە ئەوەیە ئەو پڕۆژە یاسایەی ئێستا ئێمە لە پەرلەمان گفتوگۆی لەسەر دەکەین بە کردەیی کردنی، بە فەرمی بوونی زمانی کوردیە لە هەرێمی کوردستاندا، بۆیە پێویست ناکات لە زۆربەی بڕگە و ماددەکاندا دەبینم کە زمانی عەرەبی دووبارە کراوەتەوە، چونکە لە ماددەی یەکەمی ئەم پڕۆژەیەش ئاماژە بە دەستووری عێراق کراوە، لەوێ بڕاوەتەوە، هەر چەندە دەستووری عێراقی بە درێژایی مێژوو بۆ سەرکوت کردن و پێشێلکردنی مافەکانی کورد بە کارهێنراوە، ئێستاش دڵنیام.....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، کاك انور، ماددەی چوار باسی دەستووری عێراقی تێدا نییە لێرەدا، لە ماددەی چوار باسی دەستوور نەکراوە.

بەڕێز انور قادر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر کۆی پڕۆژەکە لەسەر دەستووری عێراق هاتووە، بەڵێ، سەرۆکی پەرلەمان، بۆیە من پێموایە کە کاتێك پێگەی عەرەب لە بەغدا بەهێز بێت یەك وشەی کوردی لە دەستووری عێراقدا نامێنێت، لای دەدەن.....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە لەسەر ماددەی چوار چیت هەیە بیڵێ؟ وەکو ئەو بڕا بەڕێزانە باسیان کرد، ئەگەر لای دەبەین لای بەرین، ئەگەر ئیزافەت هەیە ئیزافەی بکەین، ئەگەر چی بە کەڵك نایەت دەستکاری بکەین.

بەڕێز انور قادر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەك شتی دیکەم ماوە، بۆ ئەم پڕۆژە یاسایە و بۆ زۆربەی پڕۆژە یاساکانیش کە من پێموایە گرفتی دروست کردووە بۆشایی دەستووریە، بۆیە من پێم باشە کە بە زووترین کات پەلە بکرێت بۆ گێڕانەوەی پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان بۆ پەرلەمان، بە شێوازێك گۆڕانکاری تێدابکرێ و هەموارکرێتەوە کە لە بەرژەوەندی هەموو خەڵکی کوردستان و دەستوورییەتی نیشتیمانیی بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.سروود فەرموو.

بەڕێز د.سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم هاتنە گوتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو پەری فەرموو.

بەڕێز پەری صالح حمید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتگیری لە قسەکانی کاك ابوبکر هەڵەدنی دەکەم، ئەگەر ماوەش فاریزە زۆر دووبارە دەبێتەوە لە نووسراوەکانمان، هەروەها ئامارازی لێکدەر و فاریزە لە پاڵ یەك نابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك د.شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، پێشنیار دەکەم بەم شێوەیە بخوێندرێتەوە (ئامانجی ئەم یاسایە لە هەرێمی کوردستاندا بە کردەیی کردنی فەرمیەتی زمانی کوردیە)، وشەی بە کردەیی کردن پەسەند تر و راست تر بەسەر یەکەوە بنووسرێت، لەبەر ئەوەی یەك وشەیە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

كاك دكتۆر جەنابت دەبینم، بەڵام با رای ئەندامان تەواو ببێت، دوایی دەرفەت بە جەنابت دەدەم كە رووبكردنەوە لەسەر كۆی ئەو رایانەی ئەندامانی پەرلەمان كە خستیانە روو پێشكەش بكەی، بەڕێز كاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە قسەكانی كاك ابوبكر هەڵەدنی و كاك رابوون دەكەم، كە ئەمە یەكێكە لە هۆكارەكانی دەرچوواندنی ئەم یاسایە، ئەگەر بەڕێزان لە لیژنەی یاساییش پێان باشە بمێنێتەوە، پێمخۆشە ئەگەر بە وردی بەم شێوەیە بینووسنەوە (ئامانج لەم یاسایە چەسپاندن و بە كردەیی كردنی زمانی كوردیە لە كوردستانی عێراق و، پەیوەندی لەگەڵ زمانی عەرەبی و پێكهاتەكانی دیكە لە كوردستان)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز كاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یاساكە بە خۆی یاسای زمانە فەرمییەكانە، من ئەم ماددەیە لێرە بە زیاد دەزانم و پشتگیری لەو رەئیانە دەكەم كە ئەو ماددەیە نەمێنێت، چونكە لە شوێنی تر ئیشارەتی پێدراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.نوری تالەبانی فەرموو.

بەڕێز د.نوری تالەبانی/ سەرۆکی ئەكادیمیای كوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورن، ناچارم كە جاروبار مواخەلەم هەبێت، منیش لەگەڵ ئەو برادەرانەم كەوا ئەم ماددەیە زیادەیە و پێویست ناكات، ئەگەر دەتانەوێ بێخەنە جێگایەك ئەوە لە هۆیەكانی دەرچووادن كە هۆكاری دەركردنی ئەو یاسایەیە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای لیژنە پەیوەندیدارەكان، فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای تـاوتوێکردن لەگـەڵ لیژنـە پەیوەندیـدارەکان، هـەموو لیژنـەکان پەسـەندیانە کـە ئـەو ماددەیـە هەڵبگیرێت، ئەو رایە پەسەند دەکەین، تکایە بیخەرە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەدایە کـە مـاددەی چـوارەم لابـرێت لـە پـڕۆژە یاسـاکە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (٥٣) کەس لەگەڵدایە کە لابـرێت، زۆر سـوپاس، کـێ لەگـەڵ دانییـە، تکایـە دەسـت بەرزکاتەوە، (٥) کەس لەگەڵ دانییـە، زۆر سـوپاس، کەواتـە بەزۆرینـەی دەنـگ پەسـەندکرا، بـەڵێ، فـەرموو ماددەی پێنـج بخوێنەوە.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم

زمانی یاسا و دادگاکان

ماددەی پێنـج: هەموو پـڕۆژە یاسایەك لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی ئامادە و پەسەند دەکرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیـە لەسـەر ئـەم ماددەیـە؟ ناوەکـان (کـاك د.شـێرکۆ حەمـە امـین، مامۆسـتا انـس، کـاك ابـوبکر هەڵەدنی، کاك ڤەمان، مامۆستا ماجد، د.فرست، کاك صالح فقێ)، فەرموو د.شێرکۆ.

بەڕێز د.شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـەڕێزان ئەنـدامانی پەرلـەمان، ئـەوەی مـن تـەنها لـە رووی رێنووسـە، هـەموو پـڕۆژە یاسـایەك دەبـێ فاریزەیەکی هەبێت، لە هەرێمی کوردستاندا دیسان دەبـێ فاریزەیـەك هـەبێت، لـە زمـانی کـوردی ئامـادە و پەسەند دەکرێت، هەر وەکو تێبینییەکی گشتیش پێش هەموو ئامرازێکی پەیوەندی پێویستە لە رێنووسـدا فاریزە هەبێت، ئەمە بەتایبەتی باس لەسەر فەرمییەتی زمانی کوردیش دەکەین، دەستتان خۆش بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا انس فەرموو.

بەڕێز انس محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموو پڕۆژە یاسایەك لە وێرێ بڕیارەکیش ئەگەر ئیزافە بیتن، بڕیار لەگەڵ یاسا، هەروەسا من پێم باشـە نـە بەس بە زمانێ کوردی بیتن، زمانێ عەرەبیش لەگەڵ بیتن، چونکە هەر لە نەفسی پڕۆژەیدا ماددەی (٧)

هەر دیسان ئیشارەت کریە کو کوردستان بە زمانی کوردی و عەرەبی بلاّو دەکاتەوە، مادام بە زمانی عەرەبیش پرۆژە یاسا بلاّو دەبیتن دەبێ پەسەندکرنا ویش بە زمانێ عەرەبی هەر لێرە پەسەند ببیتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (عمر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەکە ئەوەای لێ بکرێت (هەموو پرۆژە یاسا و پرۆژە برپیارێك لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی ئامادە و پەسەند دەکرێت)، لەبەر ئەوەی لە ماددەی (٧)یش ناوی برپیاریش هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێك لە قسەکانی من کرا، کە منیش دەمویست هەموو پرۆژە یاسا و برپیار و سیستەم و رێنمایی، یەعنی ئەنزیمە و تەعلیماتیش ئیزافە بکرێت کە بەپێی زمانی کوردی دابرێژرێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز ماموّستا ماجد فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هاوڕام لەگەڵ رای بەڕێز ماموّستا انس، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صوّفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هاوڕام لەگەڵ رایەکانی پێشووتر، بەڵاّم ئەگەر ئەوهاش بمێنێتەوە بەس پەسەندکردن بمێنێت، چونکە ئامادەکردن مەجال دەدات لەوەی کە ئامادەی بکەی ئیعتیادیە، بەڵاّم پەسەندکردن با بە زمانی کوردی بێت، ئەگەر بەو شێوەیەش بێت ئامادەکردن هەڵبگیرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك صالح فقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش تێبینیم لەسەر ئەوەبوو، یەک: بڕیار و سیستەم و ڕێنمایی کە کاك ڤەمان ئاماژەی پێدا، دوو: هەرێمەکە لاببرێ هەر کوردستان بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو گەشە فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

واللە من هەر مولاحەزەم لەسەر ئەوەیە ئێمە لە زمانی کوردی یاسادا لاوازین، وەکو پێویست نین، ئەگەر زاراوەیەکی کوردی یاسایی نەبێت وشەکە بخرێتە کەوانەیەکەوە لەو پڕۆژانەدا، پڕۆژەکە بە گشتی خۆی زۆر تەواوە کە دەبێ بە کوردی ئامادە بکرێت، بەڵام لە کاتی نەبوونی زاراوەیەکی یاسایی لە کوردیدا زمانی عەرەبی دەبێ لە پاڵیدا لە کەوانەدا بەکار بهێنرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.نوری تالەبانی هیچ ڕوونکردنەوەیەکت هەیە؟ کاك عمر ناوت نەنووسی بوو، بەڵام فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕای من وشەی هەمووەکە لاببرێت، یەعنی هەموو پێویست ناکات، پڕۆژە یاسا و بڕیارەکان لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی دەردەچووێندرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان سەبارەت بە ڕای ئەندامانی پەرلەمان، فەرموون.

بەڕێز د.ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێکی زۆر لە پێشنیارەکان لوغەوی بوون ئەوەیان چارەسەر دەکرێ لە کاتی داڕشتنەوەی ماددەکاندا، هەروەها ئەو پێشنیارەی کرا لەلایەن سێ بەڕێزەوە بۆ زیادکردنی یاسا و بڕیار و ئەنزیمە و تەعلیمات ئەویشیان بە پەسەند دەزانین و لە کاتی سیاغەکردنەوە جێگای دەکەینەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەسەلەی یاسا و بڕیار ئەوە پەسەندە بۆ ئەوەی کە بڕیار ئیزافە بکرێ، بەڵام مەسەلەی سیستەم و ڕێنمایی کە لەگەڵ ئەوەشدام جێگای بۆ بکرێتەوە، بەس لێرەدا دەڵێ پەسەند دەکرێت، ئەگەر وشەی پەسەند دەکرێت بمێنێتەوە سیستەم و ڕێنمایی ناگرێتەوە، چونکە ئەوانە هەموو جارێ پەسەند ناکرێت سیستەم و ڕێنمایی، ڕاستەوخۆ دەردەکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان دوای ئەوەی گفتوگۆ تەواو دەبێت نابێ کەس قسە بکات، ڕاستە، موخالەفەمان کردووە جار بە جار ڕێماندواوە قسەتان کردووە، بەڵام تکایە سەرنجی ئەوە بدەن لە دوای داخستنی دەرگای گفتوگۆکردن، ئەگەر نوقتەی نیزامیتان هەیە فەرموون، بەڵام ئەگەر ڕایەکی ترتان هەیە ئەوە دەبوو لە کاتی خۆیدا باسی بکەن، مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر صالح عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ژی لەبەر ئەو مەوزوعێت زمانێ عەرەبی، لیژنەی یاسایی تەوزیحێ خۆ لەسەر نەدا، زمانێ عەرەبی زەروورە لە پەسەندکردنی، وەکی مامۆستا انس گوتی ئەوە ژی بێتە دەنگدان، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، فەرموون لیژنەی یاسایی بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنج: پڕۆژە یاسا و بڕیار و پەیڕەو و ڕێنماییەکان لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی ئامادە دەکرێن و دەردەکرێن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (٥٩) کەس لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانییە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (٢) لەگەڵ دانییە، زۆر سوپاس، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ پەسەندکرا، تکایە ماددەی شەش بخوێننەوە.

بەڕێز د.ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی شەش: لیژنەکانی دابڕشتنی یاسا پێویستە پسپۆری زمانەوانی شارەزای لە بواری یاساییدا هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ بەشداری لە گفتوگۆ دەکات؟ بەڕێز کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، من پێموایە ئەم ماددەی (٦)ە، یەك: زیادە، لابڕێت، دوو: ئەگەر دەمێنێتەوەش ئەوە بەم شێوازەی ئێستا كە هەیە پسپۆری زمانەوانی شارەزا لە بواری یاسا ئەمە لە كاتێكدا دەبێتە كەسێك هەم یاسایی بێت، هەم زمانەوانیش بێت، پێموایە بۆ ئەمە پێویستە لیژنەكە سوود لە راوێژكاری پەرلەمان ببینێت، هەروەها لەلایەكی تریش ئەگەر پێداویستییەكانی ماددەی پێنجەمە ئەمە تەنها پرۆژە بڕیار ناگرێتەوە، سیستەم و رێنمایی و ئەوانەشە، بۆیە پێویست بەوە ناكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز كاك جمال مۆرتكە فەرموو.

بەڕێز جمال عثمان كارسول (جمال مۆرتكە):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەو ڕەئییەدام كە ئەو ماددەیە زیادە ، چونكە وازیحە داڕشتنی یاسا كەسانی پسپۆر و كەسانی شارەزا لە بواری زمانەوانی بن ، ئەگەر بشمینێتەوە بەو شێوەیە بە ڕەئی من بە موختەسەری دابڕێژرێتەوە ، كە دەڵێ لێژنەكانی داڕاشتنی یاسا پێویستە پسپۆری زمانەوانی شارەزای لە بواری یاسایدا تیا هەبێت ، بە ڕای من لیژنەكانی داڕشتنی یاسا پسپۆری یاسایی و زمانەوانی بن ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز ماموستا مەڕوان گەلاڵی فەرموو.

بەڕێز حسین اسماعیل حسین (مەڕوان گەلاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ڕەئی هەردوو بڕای بەڕێزمدام ئەو ماددەیە نەمێنێتن ، بەڵام ئەگەر ماوەش لیژنەكان بكرێنە لیژنە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕیز ماجد عثمان فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەوەدام نابێ ئەو ماددەیە لە یاسا بنووسرێ ، بەڕاستی ئەو ماددەیە یاسایی نییە ، دەبێ هەڵبگیرێتن ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز كاك تحسین دۆلەمەڕی فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد (تحسین دۆلەمەڕی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لــە زمنەوانیــدا ئیختیساســی یاســا نییــە کــە بگــوترێ پســپۆڕی زمانــەوانی لــە بــواری یاســا ، دوای ئــەوەش شــارەزایی و پســپۆڕی تــەنها لــە زمــانی کــوردی نییــە ، زمانــەکانی تــریش هەیــە کەواتــە دەبــووا ئیشــارەتی پێبــدرێ پســپۆڕی زمــانی کــوردی بــن ، مــن پــێم باشــە بــەم جــۆرە دابڕێــژرێت (پێویســتە لیژنەکانی داڕشتنی یاسا پسپۆڕی زمانی کوردیان تێدابێت) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك ئومێد حەمە علی فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بــەڕای مــن پێوبســتە ئــەوە هــەبێ بــۆ تەئکیــد کردنــەوە گــەورەترین کێشــەی یاســاکانی یــان بڕیارەکــانی ئێمــە ئــەتوانم بڵــێم کێشــەی زمانــەوانی یــان نــەبوونی شــارەزای زمانەوانییــە ، بۆیــە مــن بــەو شــێوەیە ئــەو دەقــە دادەڕێژمــەوە یــان بــەم شــێوەیەی لێبکــرێ (لــە لیژنــەکانی داڕشــتنی یاســادا پێویســتە پســپۆڕی زمانــەوانی شــارەزا لــە بــواری یاســاییدا هــەبێ واتــە (لەگــەڵ دای بــۆ زیــاد بکــرێ) یــان بــەم شــێوەیە (پێویســتە پســپۆڕی زمانــەوانی شــارەزا لــە بــواری یاســاییدا لــە لیژنــەکانی داڕشــتنی یاســادا هەبێ) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئــەڤ دەقــە گەلــەك وازح نینــە بەڕاســتی کــە دەبێــژیتن (لیژنــەکانی داڕشــتنی یاســا پێویســتە پســپۆڕی زمانــەوانی شــارەزا لــە بــواری یاســاییدا هــەبیت) ئــەوە فیعلــەن هــەم زمانــەوانی دەگرێتــەوە ، هــەم یاســاش پــێم باشــە ئــەوەای لێبێــت (لــە داڕشــتنی پــڕۆژە یاســا و بڕیارەکانــدا پێویســتە پســپۆڕی زمانەوانی ڕەچاو بکرێت) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز مامۆستا حسن صالح فەرموو.

بەڕێز حسن صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچــەندە بــاس لــەزمانی فــەرمی دەکــەین و زمــانی کــوردی دەکــەین ، بــەڵام هــەر ووشــەیەکی کــوردی نییــە ئــەوە بــە خــۆی (تحصــیل حاصــل)ە ئــەوە ، مــن پێشــنیار دەکــەم نــەمێنێ ئەگــەر مــا لیژنــەکان

ببێتـه لێژنـه ، لێژنـەی دارشـتنی یاسـا (پێویسـته پسـپۆڕی زمانـەوانی و شـارەزاییان لـەبواری یاسـاییدا هـەبێت) ، یـەعنی ئـەوە (و)ی دەوێـت ، شـارەزاکەش بکرێتـه (شـارەزاییان لـه بـواری یاسـاییدا هەبێت) نەك شارەزای لەبواری یاساییدا هەبێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـەڕای مـن ئـەم یـەك ماددەیـە پێویسـت نییـە ، پشـتگیری هاوڕێیـان دەکـەم یـەعنی ئەمـە (تحصـیل حاصل)ەو پێویست بەم ماددەیە ناکات ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز مامۆستا غەریب مصطفی فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن ڕام وایـە مانـەوەی ئـەو ماددەیـەی پێویسـتە ، بـەلأم وشـەی (لیژنـەکان) بکرێـت بـە (لیژنـە) وەکـو کـاك مـەلا مـەڕوان باسـی کـرد ، وشـەی دارشـتن بکرێـت بـە دارشـتنەوە چـونکە ئـەوە (اعـادة صـیاغة)یـە نـەك سـیاغەکردن ، یاسـایەکە دەرچـووە جـارێکی تـر ئیعـادە سـیاغە دەکرێتـەوە ، وشـەی (دارشتنەوە) تەرجومەی ئەوەیە نەك (دارشتن) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆر نوری تالەبانی ڕایەکی هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د. نوری تالەبانی / سەرۆکی ئەکادیمای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منـیش لەگـەڵ ئـەو بۆچـوونەدام کـەوا ئـەم ماددەیـە زیادەیـە ، پێویسـتش ناکـا مـاددەی لـەو جـۆرە بخرێتـە نـاو قانونـەوە ، ئێمـە پێشـنیازی ئـەوەمان کردبـوو کـە ئـەکادیمای کـوردی ئامادەیـە بـۆ هاوکـاری کردنـی پەرلـەمان بەتایبـەتی لەگـەڵ لیژنـەی قانونیـدا ، دەکرێـت ئەگـەر هـاتو کێشـەیەك دروسـت بـوو ، دووریـش نـین لێـرەوە دەتـوانین هاوکـاری یـەکتر بکـەین پرۆژەکـە بومـان بنێـرن یـان یـەکێمان دێـین لێـرە هاوکاریتـان دەکـەین بـۆ دارشـتنەوە ، ئـەوە (تحصـیل حاصـل)ە پێویسـت ناکـا کەوا ماددەیەکی لەو جۆرە لەناو وەکو دەڵێن صولبی قانون دا هەبێت ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان سەبارەت بە ڕای ئەندامانی پەرلەمان.

بەڕێز د. ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی دیارە بە گرینگمان زانیوە کە لیژنەی داڕشتنی یاسا (پێویستی بە پسپۆڕی زمانەوانی شارەزا لە بورای یاساییدا هەبێت) ، کە دەڵێن: (شارەزا لە بواری یاسادا ئێمە مەبەستمان کەسانی پسپۆڕی وەك بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانییە) کە هەم یاسایی بێت و هەم لە ڕووی زمانەوانیش پسپۆڕبێت ، چونکە ئەوەی ئەمە پێویستیمان پێیە لە لیژنەی یاسایی تەنها زمانەوان نییە ، لەبەر ئەوەی خۆتان دەزانن کە زمانی یاسا زمانێکی تایبەت بەخۆی هەیە ، زۆربەی ئەو موناقەشانە کە دەکرێتن لەناو جەلسەکانی پەرلەمانی کوردستان زیاتری مەسەلەی زمانەوانییە و داڕشتنیتی بە زمانی کوردی لەو زەرورەتەوە ئەو ماددەیەمان هێناوە ، ئەو ڕایەی بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانی زۆر پەسندە ئەوان داوایان کردبوو کە ئێمە وەکو پەرلەمانی کوردستان هاوکاری ، یاخود لە ماددەیەکدا جێگای بکەینەوە کە ئەکادیمای کوردی پاڵپشتمان بێتن لە مەسەلەی داڕشتنەوەی زمانەوانیدا ، دیارە ئەوە نەچەسپا لەو گفتوگۆیانەی لە نێوان لیژنەکان ئەنجامدرا ، بۆیە ئەگەر ئەو ماددەیە لێرەش هەڵبگیرێتن ئێمە بەباشی دەزانین کە لە پێداچوونەوەی پەیڕەوی ناوخۆدا ماددەیەك هەبێتن کە ئەو مافە زامن بکاتن بەتایبەتی بۆ ئەو لیژنانەی کە ئیش لەسەر داڕشتنی یاسا دەکەن و بە تایبەتیش لیژنەی یاسایی ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش وەکو لیژنەی ڕۆشنبیری پێمانوایە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێتن ، تەنها لە پەیڕەودا ئەگەر لە پێداچوونەوەکاندا لە پێداچوونەوەی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەماندا ئیلزام بکرێت ، ڕاوێژکاری زمانەوانی بۆ لیژنەی یاسایی دابنرێتن لێرەدا زیادە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان بۆ چوونم هەیە ، دەتوانرێ لە پەیڕەوی ناوخۆ ئەوە چارەسەر بکرێتن ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بۆیە ئێستا سەرەتا ئەوە ئەخەینە دەنگەوە کە ئەم ماددەیە لابرێ؟ ئەگەر مایەوە دوایی بەشێوەیەکی تر دائەڕێژرێ بە پێی ڕای ئەندامانی پەرلەمان کە پێشنیاریان کرد بۆ

داڕشتنەوەی ، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەم ماددەیە لابېرێ؟ (٤٤) ئەندام لەگەڵ ئەوەیە کە لابېرێ ، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بمێنێتەوە؟ (٧) ئەندام لەگەڵ ئەوەیە کە بمێنێتەوە ، کەواتە پەسەندکرا لابېرێ ، ماددەی (٧) کە دەبێتە ماددەی (٥) لە ئێستادا دوو ماددەمان لابردووە دەبێتە ماددەی (٥) ئێستا.

بەڕێز د. فالاّ فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٧) " دەقی یاسا و بڕیارەکان لە ڕۆژنامەی فەرمی لە هەرێمی کوردستان بە زمانی کوردی و عەرەبی بلاّودەکرێنەوە ، دەقە کوردییەکە سەرچاوە و بنەمایە.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ بەڕێز کاك محمد سعدالدين فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدين انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (٥) کە تەعدیل کرا هاتینە سەر ئەوەی کە یاسا و بڕیار و پەیڕەو بەزمانی کوردی دەردەچێتن؟ بۆیە لێرە ئیعادەکردنی وە نووسرایە لەڕۆژنامە بە فەرمی دەربچێتن ، خۆی ئەگەر ڕۆژنامەکە کوردی بوو بە کوردی دەردەچێتن یەك ، دووەمیش ئەگەر هەرێمی کوردستان ڕۆژنامەی فەرمی بە زمانی تورکمانی و سریانی دەرهێنا و بە پێویستی زانی ، ئەوکات بەپێی ئەو یاسایە ناتوانرێت زمانی تورکمانی و سریانیش ئەو یاسایانە بنووسرێن تەقید دەبێتن ، بۆیە یەعنی ئەگەر ئەوە ڕەچاوبکرێتن ، زۆرباش دەبیتن ، سوپاستان دەکەین.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز مامۆستا مەڕوان گەلاّلی فەرموو.

بەڕێز حسين اسماعيل حسين(مەروان گەلاّلی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو دەقە کوردییە کە لە ئاخیردا هاتووە نووسراوە دەقە کوردییەکە سەرچاوە و بنەمایە ، بە ڕەئی من ئەوە نەمێنێتن ، لابېرێتن ، لەبەر ئەوەی کەلیماتی کوردی زۆر مانا هەڵدەگرێتن ، یاسا دەبێتن کەمترین مانا هەڵبگرێتن ، ئێستا بۆنموونە کێشەیەکمان بۆ دروست بوو لە مەسەلەی زمانی فەرمی گەڕاینەوە بۆ دەقە عەرەبییەکەی ، ئەو حەسمی خیلافەکەی کرد ، بەڕەئی من ئەوە زیادە نەنووسرێتن ئەگەر بشنووسرێتن بگەڕێنەوە سەر دەقە عەرەبییەکەی کە کەلیماتەکانی وەکو بڵێی حەسمی ئەوەکەی دەکاتن ، دەستانخۆش بێتن.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك صالح فەقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٧) ئەو ماددەیە من پێم باشە بکرێتە دوو فەقەرە (ا ، ب) ئەو یاسا و بڕیارانەی تایبەتن بە پێکهاتەکان لەگەڵ زمانی کوردی و عەرەبی بە زمانی خۆیان بڵاو بکرێنەوە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك جمال مۆرتکە فەرموو.

بەڕێز جمال عثمان کارسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٧) کە دەڵێ دەقی یاسا و بڕیارەکان لە ڕۆژنامەی فەرمی لە هەرێمی کوردستان بەزمانی کوردی و عەرەبی بڵاودەکرێنەوە ، دەقە کوردییەکەی سەرچاوە و بنەمایە ، بەڕای من بەو شێوەیە سیاغە بکرێتەوە (دەقی یاسا و یان یاسا و بڕیارەکان لە هەرێمی کوردستان بەزمانی کوردی و عەرەبی بڵاودەکرێنەوە دەقە کوردییەکە سەرچاوە و بنەمایە) بەڕای من هەندێ جار هەیە وەکو هەڤاڵان باسیان کرد زۆرجار هەیە ئێمە لە مەسائیلی زمانەوانی دەگەڕێینەوە سەر دەقە ئەسڵییە عەرەبییەکەی لەبەر ئەوەی تەقریبەن دەتوانین بڵێین وەکو ئەو ئیستشهادە زمانەوانییەی کە کراینە هێشتا نەمانتوانیوە بە تەواوەتی لە ڕووی زمانەوانییەوە دەقیق ڕای خۆمان دەربڕین ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (ابو بکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەرەوە نووسراوە بەشی سێیەم زمانی یاسا و دادگاکان ، یاسا جیاوازە لە دادگاکان ، پرسی یاسا لە ماددەی یەکەم چارەسەرمان کردووە کە یاسا و بڕیارەکان دەردەکرێن بە زمانی کوردی ، دادگاکانیش لە ماددە هەشتدا باسی ئیجرائات و هەروەها هەموو لایەنەکانی تری کردووە ، لەبەر ئەوە من ئەم ماددەیە بە زیاد دەزانم کە هەر لابچێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز ماموستا ماجد عثمان فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ماددە حەوت تەناقوزە لەگەڵ ماددەی پێنج ، لەبەر ئەوەی لەمادەی پێنج کە ئێمە وتمان دەبێ عەرەبیشی لەگەڵ بێ ، لەبەر ئەوەمان بوو کە بڵاوکردنەوەی یاسایەکان زۆر موستەڵەحاتی یاسایی هەیە بە عەرەبی نەبێ مەعنای نادا ، لێرە ئێستا کە ئێمە دەڵێین دەقی

یاسا و بڕیارەکان لە ڕۆژنامەی فەرمی کوردستان بە زمانی کوردی و عەرەبی بلاوەدەکرێتەوە دەقە کوردییەکە سەرچاوە و بنەمایە ، باشە لێرە چۆن بڵاوی دەکەیەوە بە عەرەبی؟ چۆن لەوێ بە کوردی دەری دەکەی؟ ئەگەرنا خۆ دەبێ ڕاستبکرێتەوە بکرێ بە لە هەرێمی کوردستان بە زمانی کوردی دەردەچێت و بەعەرەبی تەرجومە دەکرێت دەبێ ئەوەای لێبکەن دەنا تەناقوز دەبێ ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك ئومێد حەمە علی فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سەرەتا بەو پرسیارە دەست پێدەکەم کە ماددەی (٥) لابرا پرسیارەکە ئەوەیە ئایا ئەم پڕۆژە یاسایە تەنها بۆ پەرلەمانی کوردستانە؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی (٥)لا نەبراوە تەعدیل کرا.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

باشە، تەنها پڕۆژە یاسا و بڕیارەکان ڕاستە پڕۆژە یاسا تەنها پەرلەمان دەری دەکا، بەڵام حکومەتیش بڕیار دەردەکا ، بۆیە ئەمە دەبێ لەبەر چاو بگیرێ وادەردەکەوێ لە نووسینەکانادا تەنها بۆ پەرلەمانی کوردستان ئەم یاسایە دانرابێ ، سەبارەت بەو ماددەیە (دەقی یاسا و بڕیارەکان لە ڕۆژنامەی فەرمی لە هەرێمی کوردستان) ئەو (لە) یە زیادەیە (ڕۆژنامەی فەرمی هەرێمی کوردستان بە زمانی کوردی و عەرەبی بلاوەدکرێنەوە دەقە کوردییەکە سەرچاوەو بنەمایە) هەڵبەت من لەگەڵیدام پێویستە بمێنێتەوە نابێ بە پاساوی ئەوەی کە تاکو ئێستا زمانی کوردی لە ڕووی زمانی یاساییەوە بەهێز بکرێت ، ئەوەی کە بە بنەما نەگیرێت ، ئەم پڕۆژەیە خۆی سەرەتایەکە بۆ بەبنەماگرتن و گەشەپێدانی زمانەکەی ئێمە ، بۆیە لەو ڕووەوە پسپۆڕەکان دەبێ بیربکەنەوە ئەوانەی کە لە بواری زمانەوانی شارەزان تاوەکو زمانی کوردییەکەمان بچەسپێنین ، بەبێ چەسپاندنی زمانی کوردی لە هەموو ڕووەکانەوە بەتایبەتی لە ڕووی یاساییەوە پێموایە ئێمە زمانەکەمان تووشی خەڵەل دەبێت ، بەرنامەشمان بۆ گەشەپێدانی زمانەکە پێموایە بە بەرنامەیەکی جدی هەنگاوی نابێ ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم باشە ماددە (٧ ، ٨) بکرێ بە یەك، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، ئێستا ڕای لێژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان ، لێژنەی ڕۆشنبیری کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو ماددەیە ماددەیەکی زۆر زۆر گرنگە ، پێموایە یان یاساکە لەناو ئەو ماددەیەدایە کە ئێمە زۆرجار کێشەمان لەگەڵ ئەوە هەیە کە گرفتێکمان لە یاسا بۆ دروست دەبێ بگەڕێینەوە کامە سەرچاوە بنەمایە ، لەبەر ئەوە وەکو ئەوەی کاك ئومێد باسی کرد ناکرێ بە بیانووی ئەوەی کە زمانی کوردی هەژارە ئێمە دەست بەرداری ئەوە بین کە دەقە کوردییەکە بکەینە سەچاوە و بنەما بۆ یاساکانمان لە هەرێمی کوردستان ، بۆیە زۆر گرنگە ئەو ماددەیە بچەسپێ لەناو یاساکە بۆ ئەوەی لەمەو دوا هەر گفتوگۆیەك کە کرا دەقە کوردییەکە سەرچاوە بێ ، چونکە کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان نەوەیەکی نوێی پێگەیشتووە کە زمانی تر نازانێ ، ڕاستی پێویستی بەوە هەیە کە شارەزای یاسا بێ ، بزانێ سەرچاوەی یاساکان ، بنەمای یاساکان لە کوردستان لە کوێن؟ بۆیە ئەو ماددەیە ماددەیەکی گرنگە بە بڕوای من ڕۆحی ئەم یاسایەیە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك فرحان جوهر فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان ڕەئی کاك زانا بوو ، بەڕاستی ئێستا ئێمە هاتووینە زمانی کوردی بەفەرمی بکەین لە هەرێمی کوردستان ، ئەگەر ئەمەی تێدا نەبێ سەرچاوە و بنەمایە ئەسڵەکەیە ، کەواتە ئێمە هیچمان بە هیچ نەکرد ، یەعنی ناوەڕۆکی یاساکە هەمووی بەتاڵدەکەیەوە لەو دوو وشەیە ئەگەر لایببەین ، یەعنی لەبەر ئەوە ئێمە هاتووینە زمان تەقوییە بکرێ ، هێزی بدرێتێ ، شکۆی بۆ بگەڕێتەوە لە ڕووی مەعنەوییەوە ، هەم لە هەموو ڕوویەکەوە جگە لە زمانی کوردی دەبێ ئەو سەرچاوە بێ هەر خیلافاتێك ڕووبداتن ئەگەر هەر نوسخەیەکی تر ئەسڵی بێتن یان ئەوە بێت ناکرێتن ئەم یاسایە جێبەجێ ناکرێتن و ناکرێ ، بۆیە مانەوەی زۆر زەرورە ، پشتگیری ڕایەکەی کاك زانا دەکەم و کاك ئومێدیش ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیریم بۆ ڕەئییەکە کاك فەرحان و کاك زانا ئەمەوێ ڕوونکردنەوەیەك لەسەر ئەوەبدەم کە چەند بەڕێزێك لەئەندامانی پەرلەمان وتیان تەناقوز هەیە لەنێوان ماددەی (٧) ماددەی (٥) یاخود ئەمە پێویست ناکا ، ئەمەوێ ئەوە ڕوون بکەمەوە کە دانانی یاسا یاخود تا ئەو کاتەی یاسایەك دەبێت بە یاسا بە چەند مەراحیلێك تێپەڕ دەبێ ، ئەوەی کە لە ماددەی (٥) باسدەکرێ مەرحەلەی ئامادەکردن و پەسندکردنە ، مەرحەلەی بلاوکردنەوە جیاوازە لە مەرحەلەی ئامادەکردن و پەسندکردن ، بۆیە لێرە ئەو ماددەیەش پێویستە و هیچ تەناقوزێکیشی تێدانییە لەگەڵ ماددەی (٥) دوو مەرحەلەی جیاوازن لە دانانی یاسا ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆرسوپاس ، بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانی فەرموو.

بەڕێز نوری تاڵەبانی /سەرۆکی ئەکادیمای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە لە قانونێکی پێشتر هاتووە لە ساڵی (١٩٩٩)ز لەلایەن ئەم پەرلەمانە پەسەندکراوە بەناوی قانونی بلاوکردنەوە لە ڕۆژنامەی فەرمی لە هەرێمی کوردستان بەناوی (وقائع کوردستان) لەو قانونەدا هاتووە هیچ قانونێك ، هیچ ڕێنماییەك هەتا فەرمانی سەرۆکی هەرێمیش جێبەجێ ناکرێت تاکو لە ڕۆژنامەی ڕەسمی وقائعی کوردستان بلاونەکرێتەوە ، کەواتە ئەوەی ئێوە باسی لێوە ئەکەن لە ساڵی (١٩٩٩)ز کاری پێدەکرێت ، بۆیە ئەمن وائەزانم ئەوە وەکو دەڵێت تەحسیل حاسڵە پێشتریش باسی کراوە ، باسی ئەوە کرا کە زمانی کوردیمان نییە ئەگەر ڕێگام بدەن ببوورن نوکتەیەکتان بۆ ئەگێڕمەوە ساڵی (٢٠٠٧) ئەندامانی لیژنەی قانونی بانگ کرابووین چووین بۆ لای کاك نێچیرڤان ئەو کاتە سەرۆکی حکومەت بوو من لەوێ داوام لێکرد هەتا ئەو کاتە بەداخەوە ئەڵێم لە ئەنجومەنی وەزیران پڕۆژەی قانونەکان هەر بە زمانی عەرەبی ئامادە دەکرا جاروباریش بە زمانی کوردی ، من داوام لێکرد وتم تکادەکەم لەمەودوا پڕۆژەی قانونەکانتان بە هەردوو زمانی عەرەبی و کوردی ئامادەبکەن ، وەزیرێك لە لای ئەو دانیشتبوو وتی ئێمە زمانی قانونی کوردیمان نییە ، ئەو وەلامی دایەوە وتی ئەگەر تۆ نایزانی خەڵکی تر هەیە بیزانن ، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانی ئێستا ئەوە من یاسای بلاوکردنەوە لە ڕۆژنامەی ڕەسمیدا لەبەر دەستم دایە ماددەی یەکەم وەزارەتی داد دەرچووانی ڕۆژنامەیەکی ڕەسمی بۆ هەرێمی کوردستانی عێراق لە ئەستۆ دەگرێ بە هەردوو زمانی عەرەبی و کوردی پێی دەگوترێ

(وقائع كوردستان) ، لێرەدا تەنها ئەوە زیادە کە دەقە کوردییەکە بە سەرچاوە و بنەما وەردەگیرێ ، کەواتە دەقە کوردییەکە بە بنەما وەردەگیرێ ، ئەلێرەدا ئەوە زیادکراوە ، لیژنەی یاسایی ڕایەکی ترتان هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە وەکو خۆی بخرێتە دەنگدانەوە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، بەڕێز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان ڕەئیم هەیە دکتۆر.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، وەکو خۆی ئەیخەینەوە دەنگەوە ، بیخوێنەوە بۆئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

ماددەی(٧) " دەقی یاسا و بڕیارەکان لە ڕۆژنامەی فەرمی لە هەرێمی کوردستان بەزمانی کوردی و عەرەبی بلاّودەکرێنەوە ، دەقە کوردییەکە سەرچاوە و بنەمایە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی ؟ (٤٩) ئەندام لەگەڵیەتی ، کێ لەگەڵی نییە؟ (٤) ئەندام لەگەڵی نییە کەواتە پەسەندکرا ، ماددەی (٨) کە دەبێتە ماددە (٦).

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی(٨)"

یەکەم: هەموو ڕێ و شوێنە دادوەرییەکان بە بڕیاری دادگاکانیشەوە بە زمانی کوردی بەڕێوە دەچن و دەنووسرێن.

دووەم: ئەگەر لایەنێکی داواکار زمانی کوردی نەزانێت پێویستە دادگا وەرگێڕێکی بۆدابین بکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە باناوی بنووسین ، نوقتەی نیزامی هەیە؟ کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێموایە ئێمە ماددەی (٤)مان لابرد کەواتە ئەبێ ببێتە ماددەی (٧) لە ئێستاوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نا ئەبێتە ماددەی (٦) چونکە دوومادەمان لابردووە.

بەڕێز عمر عینایەت:

یەعنی ئەبێ ماددە (٦) بخوێنرێتەوە ، یەعنی دەنگ لەسەر ماددەکە دەدەین قسە لەسەر ماددەکەیە ، رەقەمەکەی ناگۆڕێ؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ناوەڕۆکەکەی دەخوێنینەوە ئینجا دەنگ لەسەر ماددەکە دەدەین کاك عمر ، لەبەر ئەوە ئێستا من باسیشم کرد وتم ماددەی (٨) لێرە کە بووەتە ماددەی (٦) لەبەر ئەوەی دوو مادەمان حەزفکردووە ، بەڕێز ماموستا انس فەرموو.

بەڕێز انس محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حەقیقەت هەندەك ئاریشەیا مە هەین ، گەلەك جارا لە دادگایەت مە دیار بن ئەوژی ئەوە کو مەسدەرێ ئی قانونی ، مەسادری مەیێ قانونی هەمی عەرەبینە ، هەروەسا تائێستا کولیەت قانونێ ل سەرانسەرێ کوردستانێ مەناهجێت وان ب عەرەبینە تەرجومەی کوردی نەبووینە هەتا ڤێ گاڤێ ، مەناهجێت خۆ قانونێ هەمی ب عەرەبی دێنە خاندنێ ، دیسان مەحیکەمەیەت مە لە کوردستانێ وان لەسەرانسەری عیراقێ هەموو یەکن یەعنی نەفسی قوەتە ئیلزامی ل بەسرا ئەگەر بڕیارەك دەرکات ل دهۆکێ تەنفیزبت ، یان دهۆکیش عەینەن هوسایە ، ژبەر هەندێ ئەگەر ئەم وی حەقێ بدەینە حاکما کو نە ئیلزامێ بت ئیختیاری بیتن ل دادگاها وەختی بڕیارەك دەربێخێن یان بنڤیسن بە زمانی عەرەبی بیتن یان کوردی بیتن وەکی ئێك بیتن نەبیتا تەنها کوردی ، دیسان ژ گەلەك جارا هەر گرێ دای بابەتی مەحکەمە ل دائیرا نفوسێ گەلێك جارا گازاندە تێتە کرن سەر ناڤێت عەرەبییە مرەکەب وەختێ ب ئیملا کوردی بێتە نڤیسین گەلەك جارا جێگا نامێنیتن عوبیدلله یە معتصم بالله ، عبدالرحمن ئەگەر ناوی مورەکەب بیتن ناوێ وی و بابێ وی و باپیرێ وی ئەگەر بە کوردی بن بە ئیملای کوردی بنڤیسی جێگا لە نفوسی وی نابت دەبی دەفتەرەك بت هەتا جێگابتن ، ئەگەر ئەویش ئیملا بە عەرەبی بت ناوی عەرەبی ئیملایەکە بە عەرەبی بت بە ئیختیاری کەسەکە بیتن وابزانم پتر دێیە عەمەلی بیتن ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك تەحسین دۆڵەمەڕی فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد (تحسین دۆڵەمەڕی)

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تێبینیەکەی من تەنها لە ڕووی زمانەوانی و داڕشتنە ، ڕێو شوێن بەڕێوە ناچێ دادەنرێ ، کەواتە دەبێ هەموو ڕێ و شوێنە دادوەرییەکان بە بڕیاری دادگاکانیشەوە بە زمانی کوردی دادەنرێن و دەنووسرێن نەك بە ڕێوەدەچن ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من پێموایە وشەی هەموو (ڕێ و شوێنەکە) لابڕێت بنووسرێ (سەرەدەری و ڕێکارە دادوەرییەکان) ، (سەرەدەری) یەعنی (موعامەلات) وشەیەکە پێموایە لە زاراوەی کرمانجی سەروو هاتووە وشەیەکی زۆر جوانە لە بری موعامەلات دێت ، ئەگەر بکرێ سوودی لێوەربگرن سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك ڕابوون معروف فەرموو.

بەڕێز ڕابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەم نییە زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کاك ئومێد حەمە علی فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها ئەوەندە لەگەڵ ئەوەم کە ماددەکە وەك خۆی بمێنێتەوە ، تەواوی پڕۆژەکە دەتوانم بڵێم ئەمە بەشێك لە بەرجەستە بوون و جێبەجێکردنی تەواوی پڕۆژەکەیە بۆیە ناکرێ گۆڕانکاری یان زمانێکی تری بخرێتە پاڵ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان ، کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ ئەوە دایە وەکو خۆی بمێنێتەوە ، ئەگەر تەنها لە ڕووی زمانەوانییەوە (ڕێ و شوێن) بکرێتە (ڕێکار) ئەگەر نا وەکو خۆی بمێنێتەوە لەگەڵ ئەوە داین ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، ڕای هەموتان وایە؟ بۆیە ئەگەر سیاغەیەکتان هەیە بیخوێننەوە تا بیخەینە دەنگەوە ، لیژنەی پەروەردەو خوێندنی بالاّ کەسیان لێرە نین ، فەرموو بیخوێننەوە.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی(٨) "

یەکەم: هەموو ڕێکارە دادوەرییەکان بە بڕیاری دادگاکانیشەوە ، بەزمانی کوردی بەڕێوە دەچن و دەنووسرێن.

دووەم: ئەگەر لایەنێکی داواکار زمانی کوردی نەزانێت پێویستە دادگا وەرگێرێکی بۆ دابین بکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە کە بەو شێوەیە خوێندرایەوە؟ با دەست بەرزکاتەوە ، (٥٥) ئەندام لەگەڵیەتی ، کێ لەگەڵی نییە؟کەس نییە لەگەڵی نەبێ کەواتە پەسەندکرا ، ماددەی (٩) کە بۆتە ماددەی (٧).

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی چوارەم : زمانی دام و دەزگاکانی حکومەت و دامەزراوەکانی دیکە.

ماددەی(٩)" زمانی کوردی زمانی ئاخاوتن و نووسینی فەرمی سەرجەم دامەزراوە دەستووری و فەرمانگەکانی هەرێمی کوردستانە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەیەکی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ بەڕێز دکتۆر فرسەت صۆفی فەرموو.

بەڕێز د. فرسەت صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم ماددەی (٩) بکرێتە دوو بڕگە ، بڕگەی یەکەم وەکو خۆی ، بڕگەی دووەم کە پێموایە زۆر گرنگە و لە کۆی ئەو یاسایەش باسی لێنەکراوە ، هەم لە یاسای زمانە فەرمییەکانی عێراق ، هەم لە دەستووری عێراقیش هاتووە ئێمەش گرنگە لێرە تەسبیتی بکەین ، زمانی کوردی لەسەر دراو و پەساپۆرت و پوول شان یەشانی زمانی عەرەبی دەنووسرێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس ، بەڕێز کاك ڕابوون معروف فەرموو.

بەڕێز ڕابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن سـەرنجەکەم بـە عـام لەسـەر یاساکەشـەو بەتایبـەتیش لـەو بەنـدە ، تەبعـەن یاسـاکە لـە بنەڕەتـدا بـۆ پێشخسـتن و پاراسـتنی زمـانی کوردییـە ، بـەلأم هیـوادارم لـە داڕشـتنەوەی بەندەکانـدا یـەعنی دۆخێـك نـەخولقێنی کـە تەعەسـوب بچـێتە نـاو بەنـدەکانی یاسـاکەوە ، مـن بۆخـۆم کابرایـەکم یـەعنی تەجروبـەی ئـەوریپیم پـێ تەجروبەیـەکی باشـە بـۆ کـەڵك لێـوەرگرتن لـە زۆربـەی ئـەو شتانەی کە ئێستا ئێمە لێرە دەیکەین بە یاسا لە بەریتانیا نەماوە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك محمد سعدالدین فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەو ماددەیە وشەیەك هەیە یەعنی زیادە زمـانی کوردی زمـانی نووسـینی فـەرمی سـەرجەم دامەزراوەکانـە، ئاوها بێتن، ئەگەر بڵێین زمـانی ئاخـاوتن و نووسـینی فەرمییـە، یـەعنی مووزەفـەك و مـودیرەك نـابێ بـە تورکمانی قسە بکەن یان قەدەغە دەکرێتتن، چونکە نووسراوە زمانی ئاخافتن و نووسـینی فـەرمی، یـەعنی بەرەسمی نابێ کلدو ئاشووریەك لەگەڵ ئەوی دیکـە بـە زمـانی خـۆی قسـە بکـات بەراسـتی، دەبـێ بـەس بـە کوردی قسە بکات.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخافتنی فەرمی، نەك هەموو ئاخاوتنێك.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

ئاخـاوتنی فـەرمی، یـەعنی ئیجازە وەرگـرتن، بـۆ نموونـە یـان مودیرێـك لەگـەل مودیرێـك دەڵـێن نـابێ بـە تورکمانی قسەی بکەی، ئەوە بە ڕەسمی یاساکراوە دەڵێ ئیلا دەبێ بە کوردی قسە بکرێتن، یەعنی نووسـینی نووسراوەکان دەکرێ مەسەلەن، ئێمەش پشتگیری ئەوە دەکەین زمانی کوردی زمانی نووسینی فەرمی بیتن، بەس ئەو ئاخاوتنە بە شێوەی قسە کردن دەکرێـت، یـەعنی شـەفەهی دەبـیتن لەبـەر ئـەوە مەبەسـتم ئـەوە بوو، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك تحسین فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پێم باشە برگەیەك زیاد بکرێت، بەو شێوەیە لەو شوێنانەی زۆربەی هەرە زۆری دانیشتوانی لە یەکێك لە پێکهاتەکانی تر، لە پاڵ زمانی کوردی زمانی خۆیان بەکاربێنن سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

من سەرەتا ئەمەوێ سەرنجێ بدەم لەم وشەی ماددە جەنابی مودیریش لێرەیە وەکو شارەزایی زۆریشمان هەیە د. ڤالا خان د. فرسەت یەعنی ماددە، بۆ نەکەینە بەند یەعنی ماددە بەند لەسەر بابەتەکەش زمانی کوردی زمانی ئاخاوتن و نووسینی فەرمییەکە لابدرێ و پشتگیری قسەکەی د. فرسەتیش دەکەم کە برگەیەکی بۆ زیاد بکرێ، لەگەل رێزم .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وشەی ئاخاوتن ئیبتیهادی زۆری تێدایە ئیحتیمالە کێشە و مەسەلە بۆمان دروست بکاتن بەراستی، بە پشتگیری قسەکانی کاك محمد دەکەم کە لابدرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

بێجگە لە موئەسەساتی رەسمی هەندێك دەزگای عورفیشمان هەیە، وەکو ئەحزاب و مونەزەماتی کۆمەڵگەی مەدەنی، ئەوانەش کۆمەڵێك تەعلیمات و مەنشورات و ئەوانە دەردەکەن پێم باشە، ئەگەر برگەیەك زیاد بکرێتن یەعنی ئەحزاب و کۆمەڵە سیاسییەکانی کوردستان لەگەڵ مونەزەماتی کۆمەڵگەی مەدەنی ئەوانەش ئەو مەنشوراتە، ئەو شتانە دەردەکەن بە زمانی کوردی بێتن سوپاس .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حسن فەرموو.

بەڕێز حسن صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم زۆربەیان کران، تەنها یەك شت هەڕێمی کوردستان مادام لە ماددەی یەکەمدا پێناسە کراوە، هەربڵێی فەرمانگەکانی هەرێم نازانم بۆ هەرێمی کوردستان هێندە دووبارە دەبێتەوە؟ بەڵێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی علی هالۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

ئەز پێشنیار دکەم کو ل ڤێرێ بنڤێسن زمانێ کوردی زمانێ فەرمییە ل هەرێما کوردستانێ یان ژی باشووری کوردستانێ، ئێدی پێویست ناکەت ئەڤ دامەزراوە ل فەرمانگا، چونکی هندەك پێشنیارێت دی ژی هاتن پێش ئەحزابێت کومەلگەهێت مەدەنینە گەڵەك دام و دەزگاهێت دینە، ڤێجا ئەگەر زمانێ فەرمی بیتن ل هەرێمێ ئێدی پێویست ب چ تەعریف و چ ئەوێن تایبەت ناکەت، سوپاس

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای لێژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر رای ئەندامانی پەرلەمان .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.نوری تالەبانی فەرموو.

بەڕێز د.نوری تالەبانی /سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەل ئەو بۆ چوونەم ئاخاوتن، وشەی ئاخافتن لابرێ، بەڵکو لە هەرێمی کوردستان چەندین نەتەوەی دیکە هەیە، پێویست ناکا کەوا ئێمەش ئەبێ زۆر زۆر کراوە بین، بۆ ئەو بابەتانە وشەی ئاخافتن پێویستە لابرێت بە بۆ چوونی من سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی هەیە؟ حاجی فەرموو .

بەڕێز کنعان نجم الدین (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

لەسەر قسەی د. فرسەت ئەو بەندە زیاد بکرێ ئەو برگە زیاد بکرێ، لە دەستووری عیراقیدا هەروایە، یەعنی هاتووە، بەڵام ئێمە نە دراو دەرئەکەین .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە نوقتەی نیزامی نییە.

بەڕێز کنعان نجم الدین (حاجی کاروان)؛

ببووره، ئەڵێم نەوەك موخالەفەی دەستوور بێ، یەعنی، ئێمە ئەوە لێرە دەربکەین، نە دراو دەر ئەکەین، نە پاسپۆرت دەر ئەکەین، ئێمە چۆن ئەتوانین فەرمان لێرە دەرکەین؟ کە شتەکە لە دەست ئێمە نییە سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان؛

خاتوو د.ڤالا فەرموو .

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بۆ ئەو پێشنیارانەی، کە کران ئێمەش لێژنە هاوبەشەکان هەلگرتنی ئاخاوتن پەسەند دەکەین، وەکو ئەوەی بەڕێز د. نوریش ئیشارەتی پێدا، بەڵام ئەوەی کە پەیوەندی بەو پێشنیارە بوو زمانی کوردی شانبەشانی زمانی عەرەبی لەسەر پاسەپۆرت و پوول و دراو بنووسرێت، ئەوەیان دەستووری عیراقیش ئیشارەتی پێداوە لەهەمان کاتیشدا یاسایەك کە تایبەتە بە لوغاتی رەسمی ژمارە (٧)ی سالی (٢٠١٤)ە کە دەرچووە ئەویشیان هەرتەئکیدی لەسەر ئەوە کردۆتەوە پێم وایە ئەوە کارانەش لە ئیختساسی حکومەتی ئیتحادیدایە و لەوێ نەسی لەسەر کراوە، بۆیە پێویست ناکا لێرە ئاماژەی پێ بکەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان؛

وا بزانم لێرە کراوە، ئێستا لەسەر جواز بە زمانی کوردیش نووسراوە، لەسەر پارە ماوە، بەڵێ نوقتەیەکی نیزامی هەیە. کاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل ابراهیم ؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

دیارە ئەو سەنەدی قانونی ئێمە دەستووری هەمیشەیی عیراقە، ئەگەر تەماشای ماددەی (٤) برگەی دوو بکەین خالی (ب)، چی دەڵێتن (التکلم والمخاطبة)، یەعنی ئەو شتانەی یاسای زمان بە خۆیانەوە دەگرن دەبێ ئەمانەی تێدا بێ، یەعنی چەند فەقەرەیەکی داناوە (ا تا ھ)ی ھی دووەمی داناوە (التکلم والمخاطبة و التعبیر)، یەعنی ئاخاوتن، دەبێ لەناودابێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان؛

د. شێرکۆ پێم وابێت ئەوەی تۆ گەیشت، وایە سوپاس، کاك فەرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانمان د. ڤالا کردی، هەمووی هەردووکمان هاوبەش بووین لەوە رئیمان یەك بوو، زۆر سوپاس .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان؛

لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا، هیچ رایەکتان هەیە؟

بەڕێز د. جوان اسماعیل؛

بەس رەئی د. ڤالایە سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

بمبوورە تەنها من دەڵێم ئاخاوتن مەبەستی کۆبوونەوەی ڕەسمیە مەبەستم ئەوە نییە لێگەڕێی موزەفێك لێرە قسە بکا. وە لە دەستووری عیراقیشدا هاتووە، پشتگیری قسەکانی کاك ڤەمان ئەکەم بەراستی ئەبێ ئاخاوتنەکە بمێنێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای خۆت وت کاك محمد.

بەڕێز محمد سعدالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە دەستوری عیراقی هاتیە ئاخاوتن لە(مجلس النواب) و (مجلس الوزراء)ی، لە وێندەر ئاخاوتن بەوەی دەبیتن تەماشای ماددەکەی بە جوانی بخینتەوە تا ئەخیر، چونکە لێرە ئەوەکە تەوزیح نەکرایە هەر ئەوەندەیە لەوانەیە یەکێك نەجات پەرست بیتن یان حەز بکا فتنە دروست بکاتن لە دائیرەکەی، ئەو نوقتەیە ئیستغلال دەکا، ئەمە لەبەر ئەوەی ئێستا موناقەشەی یاسا ناکا لە داهاتووی هەرێمی کوردستان موناقەشەی، ئەو یاسایە دەکەین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی چوار (التكلم والمخاطبة و التعبير في المجالات الرسمية كمجلس النواب ومجلس الوزراء والمحاكم و المؤتمرات الرسمية بأي من اللغتين) زۆر فراوانە بەس تەنها مجلس نواب و حوکمەت نییە، کاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوای لێبووردن ئەکەم، ئەگەر سەرنجەکەم نوقتەی نیزامی بەو مەعنای نوقتەی نیزامی پێشێڵ کردنی مافی نەتەوەو پێکهاتەکان لە دەستووری عیراقی و وپێچەوانەی یاساکانی کوردستان بێ و، ئەو بنەمانەی کە خەریکین کوردستانی لەسەر دادەمەزرێنین، بەڵام کێ قبوول دەکا ژنی خانمێکی عەنکاوە یان خانمێکی هەولێری بێتە دادگا کوردی نەزانێ ڕێی پێ نەدەی بە تورکمانی یان بە مەسیحی یان بە زمانەکەی خۆی قسەی بکا، ئێمەش لەگەڵ ئەوەین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەکانی پێشوو مافەکانی ئەوان پارێزراوە، لێرەیە نابێ پێچەوانەی دەستووری عێراق هەمیشەی عێراق بێ دوو! بڵێین قسەو گفتوگۆ کردنە لەسەر کۆبوونەوەکان، منیش پشتگیری کاك عمر دەکەم، بەراستی ئەبێ وشەی ئاخافتنەکە بمێنێ لەو ماددەیە، چونکە ئاماژەش پێ ئەکرێ دامەزراوە دەستووری و فەرمانگەکانی هەرێمی کوردستان، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستی من رام ئەوە بوو کە ئاخاوتن لابرێ، بەڵام یەك شت بیر ئەخەمەوە مەسەلەی مافی نەتەوەکانی تر لە هەرێمی کوردستان گرنگە، بەڵام بیرتان نەچێ لەناو زانکۆکان بەشێکی زۆری منالّەکانی ئێمە بە عەرەبی دەرسەکانیان پێ دەگوترێ کە تێیناگەن، بۆیە مافی منداڵەکانمان بەر چاو بێ، کاتێك باسی ئاخاوتن ئەکەین باسی تەعلیم دەکەین، دەبێ ئاگامان لەوە بێ نەوەکان وە گەنجەکانی کوردستانیش حەقی خۆیانە کە بە کوردی قسەیان لەگەل بکرێ وانەیان پێ بگوترێ سوپاس .

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەیخەینە دەنگەوە پێم وابێت رۆشن بوویەوە هەردوولا ئەوانەی بۆ چوونیان وایە ئاخاوتن لابرێ بۆ چوونەکەی خۆیان، بە باشی روون کردەوە، ئەوانەشی کە داواکارن، کە ئاخاوتن بمێنێتەوە بۆچوونەکانیان روون کردەوە بۆیە دەیخەینە دەنگەوە پێش ئەوەی کە کۆی ماددەکە بخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە، کە وشەی ئاخاوتن لە ماددەی حەوت لابرێ؟ کێ لەگەلیەتی؟ بەڵێ (٢٢) کەس لەگەڵیەتی کێ لەگەلی نییە؟ (٣٣) کەس لەگەڵی نیە کەواتە پەسەند نەکرا ئیستا کۆی ماددەکە بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

ماددەی نۆ زمانی کوردی زمانی ئاخاوتن و نووسینی فەرمی سەرجەم دامەزراوە دەستووری و فەرمانگەکانی هەرێمی کوردستانە .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیایەتی با دەستی بەرز بکاتەوە؟ (٤٤) کەس لەگەڵیەتی. کێ لەگەڵی نییە؟ (١٢) کەس لەگەلی نییە، کەواتە پەسەند کرا.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

ماددەی (١٠) زمانی نووسین و پەیوەندی نێوان حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدرالێ و هەرێمەکانی تری عیراقدا ، زمانی کوردی و زمانی عەرەبییە، بۆ پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان دەکرێت زمانی کوردی و زمانی لایەنێکی تر بەکاربێت .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ د. سراج نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەراستی لەو ماددەیەی تازە کە پێشتر دەنگمان لەسەر دا جەنابت دەبوایە زیاتر هەڵوەستەت لەسەر کردبا گفتوگۆی لەسەر کرابا بە شێوازەك دابرێژرابا، ئەوەی كاك محمد باسی کرد فیعلەن وایە بە شێوازەك باس کرا با.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو ماددەیە دەنگی لەسەر درا موناقەشە ناکرێتەوە بەڕێز د. سراج هەموو، ئەوانەی کە ناویان نووسیبوو قسەیان کرد دواتر زیاد لەوەش، ئەوانەشی کە ناویان نەنووسی بوو بۆ رووبکردنەوە زیاتر قسەیان لەسەری کرد بۆیە دەمەوێ رووبکردنەوەی زیاتر لەسەری بدەم، ئەو رووبکردنەوەیەش کەپێشتری یان لێرەیە مەبەستی ئاخاوتنی رەسمی نییە مەبەستی ئاخاوتنی رەسمیە، هەموو ئاخاوتن و قسە کردن و نووسراوێکی رەسمیە، بۆیە ئێستا دێینە سەر گفتوگۆ کردن لەسەر، ئەو ماددەیە ماددەی (١٠) کە بۆتە ماددەی (٨)، كاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فقی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

حکومەتی فیدرالێ و پارێزگاکانی تری بۆ زیاد بکرێ سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

كاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەك تێبینی زۆر بچووکم هەیە، لە کۆتایی فەقەرەکە پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان دەکرێ، یەعنی ئەو مەجالی هێشتییە، مەفروزە واجب با ، یەعنی (یجب) نەك (یجوز) نازانم، ئەو چۆنە؟ سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەك تێبینی کە لە ماددەی پێشووشدا وترا و پێم وابێ بۆ هەموو ماددەکان راستە، لە هەر شوێنەك هەرێمی کوردستان هاتبوو، بکرێتە هەرێم، چونکە لە سەرەتاوە پێناسە کراوە كاك حسن ئەگەر قسەکەت لەسەر ئەوەیە،كاك سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم ماددەی (٨-٩) دەمج بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حسن فەرموو.

بەڕێز حسن صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وە ڵڵا من هەر پێشنیارم لەسەر ئەوەیە نووسراوە زمانی لایەنێکی تر بەکاربێت، لایەنێکی تر من پێم وایە بیکەیە لایەنەکەی تر، ئەولایەنەی کە لە بەرامبەرتە نەك ڵایەنێکی تر، هەر لەسەر وشەکەیە، سوپاس .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر رای ئەندامانی پەرلەمان.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

ئەو پێشنیارانەی کە کران زیاتر پێشنیاری لوغەوی بوون لە کاتی دارشتنەوەی، کە دەیدەینە دەنگدان، بۆ کۆتایی دایدەڕێژینەوە و ڕێکی دەخەینەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر باشە کاك عمری عینایەتیش پیم وابێت قسەی هەیە. کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەستم بەرز کردبوویەوە پێم وابێت کاك فخرالدین ئاگای لێنەبوو زمانی کوردی و زمانێکی دی، یەعنی تەرەکە ڵابڕێ بکرێتە دی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەرز مانێکی تر

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەعنی هەر سەرنجەکەم لەسەر دی کەیە .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکەی کاك فەمان جوانە راستە دەکرێ دەبێ یان پێویستە و لەگەڵ ئایەنەکەی تر، و نەك لایەنەکی تر رەنگە لێرە رەنگە هەڵەی تابیعە یان شتێکی تر بیتن ئایەنەکەی تر نەك ئایەنەکی تر وای لێبکرێ وەکو خۆی بمێنێتەوە ئەوی تر زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د. نوری هیچ سەرنجێکت هەیە جەنابت، خاتوو جوان فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە دێری دووەم پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان دەکرێ بیلفیعل منیش لەگەڵ رەئی کاك فەمانیمە بکرێتە پێویستە زمانی کوردی بی، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو د. ڕێواز فەرموو.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

قسە زۆر لەسەر زمانی لایەنێکی تر یان لایەنەکەی تر ئەکرێ، بە تەسەوری من ئیختیاری بێ بۆ حکومەت، چونکە بۆ نموونە رەنگە لەو کاتە ئینگلیزی بەکار بێنێ، لە کاتێکا کە تەعامول، لەگەڵ وڵاتێك ئەکا، رەنگە زمانەکەی قورس بێ، یەعنی زمانی فیعلی و ڕەسمی لایەنەکەی تر رەنگە قورس بێ، لەبەرئەوەی کە ئەڵێ لایەنەکی تر رەنگە حکومەتی ئینگلیزی یان فەرەنسی بەکاری بێنێ، بەڵام تۆ مەسەلەن لەگەڵ بەنگلادیشا تەعامول دەکەی، لەگەڵ هیندۆراسا تەعامول دەکەی، رەنگە تۆزێ گران بێ، یەعنی لایەنەکەی تر، بە تەحدید ئیشکالیەت دروست بکا .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەی ئەگەر بلێین، بۆ پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان، دەبێت زمانی کوردی و هەر زمانێکی تری پێویست بەکاربێت، پێویستە یان بڵێین بۆ ئەوەی پێویستە دوو جار دووبارە نەبێتەوە زمانی کوردی و هەر زمانێکی تری پێویست بەکاربێت دەبێت، تکایە بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

ماددەی (١٠) زمانی نووسین و پەیوەندی حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدرالێ و هەرێمەکانی تری عیراق زمانی کوردی و عەرەبیە، بۆ پەیوەندی لەگەڵ دامەزراوە بیانییەکان دەبێت زمانی کوردی و هەر زمانێکی تری پێویست بەکاربێت .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیایەتی؟ (٥٠) کەس لەگەڵیەتی . کێ لەگەڵ نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، بەڕێزان ئێستا پشوویەك هرئەگرین کاتژمێر (٤) ئەگەڕێینەوە بۆ تەواو کردنی گفتوگۆی ئەم پرۆژە یاسایە سوپاس.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دانیشتنەکەمان بە ناوی گەڵی کوردستانەوە دەست پێ ئەکەینەوە، بەردەوامین گفتگو کردن لە سەر پرۆژە یاسای زمانە فەرمیەکان لە هەرێمی کوردستان بە پێی ماددەکانی (٧٢) و (٧٤) و (٧٥) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان ژمارەی یەك سالّی (١٩٩٢) ی هەموار کراو، لە مادەی یازدەیین کە ئەبێتە مادەی (٩) نۆ لە پرۆژە یاساکە، فەرموون لیژنەی یاسایی تکایە مادەکە بخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە گفتوگۆ کردنەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (١١) یانزدە : رێکەوتنەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە گەڵ لایەنە دەرەکییەکاندا پێویستە بە زمانی کوردی و زمانی لایەنەکەی تر بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسە هەیە لە سەر ئەم مادەیە؟ بەڕێز کاك ڤەمان فیصل فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

واللە ئەو تێبینی یانەمان هەیە لە سەر ئەو مادەیە بەس لە گەڵ ئەو فەقەرەیە رێکەوتنەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە گەڵ لایەنە دەرەکییەکان، ئەو لایەنانە دەست نیشان بکرێن بە مونەزەمات و دوەل ئوخرا، یەعنی نەبێتن هەر ئەو لایەنانە روون نین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك تحسین دولّەمەڕی فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چونکە باسی زمان کراوە لە رێکەوتنەکان، دیارە رێکەوتنەکان بە نووسینە، کەواتە رێکەوتنە نووسراوییەکانی حکومەتی هەرێم لە کۆتاییشدا لە جیاتی لایەنەکی تر ببێت بە لایەنی بەرامبەر، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز دکتۆر پەری صالح فەرموو.

بەڕێز د. پەری صالح :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕێکەوتنەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە گەڵ لایەنە دەرەکییەکاندا ئەوە پێویستە بە زۆری دەیخەینە پەرەگرافی بەشی دووەم، پێویستە لە سەرەتا بێت، پێویستە ڕێکەوتنەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە گەڵ لایەنە دەرەکییەکاندا بە زمانی کوردی و زمانی لایەنەکەی دی یان وەك برادەران باسیان کرد لایەنی بەرامبەر بێت، ئەو تەرە ڕوون کرایەتەوە لە یاسا و ڕێساکانی زمانی کوردی، تر پلەی بەراوردە، یەعنی لو فەرق، جوانتر، گچکەتر ئەو دی یە راستترە، بە زۆریش لێرە ئەو لە نووسینەکان تری بە کار دێنن تکایە ئەگەر تێبینی بکەن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین (حاجی کاروان) :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی خەتی ئەخیری لە گەڵ دامەزراوە بیانییەکان دەکرێت زمانی کوردی و زمانی لایەنەکانی تر بێ، ئێ باشە ئەگەر لە گەڵ کوردی عەرەبییەکەشی بۆ ئیزافە بکرێ، چونکە هەندێ عقودەکەی تۆ لە گەڵ شەریکە ئەجنەبییەکە بە کوردی و ئینگلیزی بە تەنیا، جا حکومەتی عێراقی ئەیەوێ ئەگەر بە عەرەبیش بێ عقودەکان، لەوە ئەچێ باش بێ، بەس هەمان مادەی (١١) یانزدەش لە گەڵ (١٠) دە هەر یەك ئەگرێتەوە، وابزانم بیکەن بە یەك لەوەچێ باشتر و ئاسانتر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، کاك صالح فقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕێکەوتن و پەیوەندییە ڕەسمییەکانیشی بۆ ئیزافە بکرێ باشترە، پەیوەندییە ڕەسمییەکان و لە بڕی لایەنەکی تری هەر زمانێکی تر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان لە سەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان، بەڵێ فەرموو دکتۆرە ڤالا.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆری تێبینیەکان، تێبینی لوغەوی بوون، لایەنی بەرامبەر پەسەندە لە سیاغە کردنەوەی دایدەڕێژینەوە، و ئەوەی کە دکتۆرە پەری ئیشارەتی پێدا پەسەندە لە سیاغە دایدەڕێژینەوە، ئەوەی کە بەڕێز ئەندام پەرلەمان لایەنی پێدا لایەنەکی دیکە بگاتە بە زمانی عەرەبیش بنووسرێت کە ئێمە دەڵێن زمانێکی دێکە ئەو ڕێکەوتنانە ئەگەر لە گەڵ وڵاتێکی عەرەبی بێت و لە گەڵ، بە هەر زمانێکی دیکەوە واتە لە پاڵ زمانی

کوردی زمانی عەرەبی و زمانی ئینگلیزی دیکە کێشە نابێت، لێرانـە کـە دەڵێین لایەنـەکی دیکـە لەوانەیـە زمانەکە زمانی عەرەبی بێ و لەوانەشەوە زمانی ئینگلیزی بێ و لەوانەیە هەر زمانێکی دیکەی تری فەرمی بێ، بۆیە بە موتڵەقی هاتووە ئەوەیان نابێتە بەربەست، و رێکەوتنەکانی حکومەتی هـەرێمی کوردسـتانیش لە گەڵ لایەنە دەرەکیەکاندا لێرانە هەر بە موتڵەقی هاتووە و مەبەستمان ئەوەیـە کـە زۆری رێکەوتنـەکان بگرێتەوە چ لە بواری ئیقتیصادی دا بێت و چ لە بواری کلتوری دا بێت و لە بوارەکانی تریش.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، لیژنەکانی تر فەرموو كاك فرحان.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هاو راین لە گەڵ بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، لیژنەی پەروەردە و خویندنی باڵا فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

رەئیەکـەم دەڵێـت دەبـێ رێکەوتنـەکان نووسـراو بێـت، هـەر ئیتیفاقیـەتی حکومـەت بیکـات لـە هـەرێمی کوردستان دەبی مووەسەق بێت، یەعنی ئەصڵەن دەبێت نووسـراو بێـت، پێویسـت ناکـات بڵـێ نووسـراوەکان رێکەوتنەکان دەبـێ نووسراو بێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بۆیە ئەگەر سیاغەی ئەکەنەوە، سیاغەی بکەنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (١١) یانزدە : پێویستە رێکەوتنەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە گەڵ لایەنە دەرەکییەکاندا، بە زمانی کوردی و زمانی لایەنی بەرامبەر بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵێیەتی؟ (٥٩) کەس لە گەڵێیەتی، کێ لە گەڵی نییە؟ کەس نییە لـە گـەڵی نـەبێ، کەواتـە پەسـەند کرا، ماددەی (١٠) دە، فەرموو.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـەڵێ، مـاددەی (١٢) یـە کـە دەبێتـە مـاددەی (١٠)، لـە دامەزرانـدن و گواسـتنەوەی هەمیشـەیی و کـاتی فەرمانبەران و کارمەندان، زانینی زمانی کوردی وەك یەکێك لە پێوەرە سـەرەکییەکان بـە کـار دەهێنرێـت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو یا خود کوردی نەزانێت ئەوا پێویستە ماوەیـەکی بـۆ دیـاری بکرێـت بـۆ ئەوەی فێری زمانی کوردی بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لە سەر ئەم ماددەیە؟ با ناوەکان بنووسین، خاتوو بێگەرد فەرموو.

بەڕێز بێگەرد دڵشاد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٢) دوانزدەدا، لە دامەزاندن و گواستنەوەی هەمیشـەیی و کـاتی فەرمانبـەران و کارمەنـدان، لـە راستی دا فەرمانبەران و کارمەندان تەقریبەن یەعنی یەك مانان، بوچی ئـەم دوو وشـەیە لـە یـەك رستەدا بە کـار دەهێنرێـت کـە هـەمان مانـا دەدەن؟ و جگـە لـەوەش دەڵێـت زانینـی زمـانی کـوردی وەك یـەکێك لـە پێوەرە سەرەکییەکان بە کار دەهێنردرێت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسـە کـورد نـەبوو یـا خـود کـوردی نـەزانرێت ئەوا پێویستە ماوەیەکی بۆ دیاری بکرێت بۆ ئەوەی فێری زمانی کوردی ببیـت، بـە رەئیـی مـن لێـرەدا ئـەو مەرجـە، مەرجێکـە کـە لـە بنەڕەتـدا بـۆ خـۆی جـێ بـە جـێ کردنـی گرانـە، و لـە رووی پاراسـتنی مـافی مرۆڤیشەوە بە راستی ئاستەنگێکی گەورەیە، تو زوڵم بەرامبەر بەو کەسـە دەکـەی کـە دادەمـەزرێت، دوایـی ئەوەی کە دادەمەزرێت تۆ بە چ میکانیزمێك دەزانـی کـە فێـری زمـانی کـوردی بـووە و ئـەو پێوەرانـەی کـە فێری زمانی کوردیان کردووە چی بوونە، و ئەگەر فێر نەبوو تۆ مەفروزە جارێکی دیکـە دامەزراندنەکـەی یان گواستنەوەکەی دووبارە هەڵبوەشێنییەوە لە بەر ئەوە، بـەڵام ئەگـەر ئـەو مەرجـە بـە رای مـن لابـرێ و فەرمانبەران و کارمەندان تەنیا یەکێکیان بە کار بهێنرێت تەواوە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو امنە زکری فەرموو.

بەڕێز امنە زکری :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز ژی بەشەکی ئاخفتنێت بێگەرد خانێ تەئیید دکەم، ئەڤە دژی پرەنسیپێن مافێن مرۆڤینە، ب تایبـەتی ژی ئەز تێدگەهم کو دانانا ڤی ماددەی ژ چ هاتیە، ب تایبەتی کەرتێ پـەروەردێ و خوێنـدنا باڵادا، کێشـەکا هـەرە زۆر مـە یـا هـەی ب تایبـەت ئـەو مامۆسـتایێن دهێنـە دامەزرانـدن و ئـەوێن زمـانێ کـوردی نـەزانن، بەشەکێ زێدە یێ قوتابی و گەنجێن وەڵاتێ مە تووشی موشکیلا بووین د مەوزوعێ نەزانینا یان ژی شارەزا نەبوونا مامۆستایێن وان دزمانێ کوردی دا، لێ ڤێ پرەنسیپێ یان ڤێ رەهائیێ کـو دڤـێ مـاددێ دا هـاتی ئـەز

دگەل هندێ نینم ئەگەر هندەك یان تایبەتمەندییان بدەینێ یان ژی گۆڕانكارییەكێ ل سەر دا بكەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز مامۆستا مەروان گەڵاڵی فەرموو.

بەڕێز حسین اسماعیل (مەروان گەڵاڵی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من ئەو ماددەیە بە زیاد دەزانم و داوا دەكەم كە لاببرێت و دەستتان خۆش بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك یروانت نیسان فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان :

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

راستی تناقض دكەت ئەگەر مەنتیقە هەمی مەسیحی بن، خەریجێ كوردستانێ بیت ئەكید دێ ماددێ كوردی دهێتە خاندن ژ مەرحەلا ئێكەم، خۆ ئەگەر ئێك حیسە ژی بیت، یەعنی ئەكید دێ زانیت، بەس ئەگەر ژ خارجێ ئەقلیمێ بیت، بێتە دئەقلیمێ دا بەڵكی معیارەكێ هوسا هەبیت، و ئەز ژی تەئییدا مامۆستا مەروانی دكەم ئەڤ فەقەرە گەلەك زێدەیە ئەو بۆ خۆ دهێتە تەتبیق كرن ژی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، بەڕێز كاك رابوون معروف فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق :

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە پێشەوە پێم وایە ئەو ماددە زیادەیە، پێشنیار دەكەم لە یاساكە دا بهێنرێتە دەرەوە، بەڵام ئەگەر دەنگی بۆ نەدرا بهێنرێتە دەرەوە دەستكاری بكرێت بە جۆرێك سەرەنجی برا پەرلەمانتارەكان بەوە ڕادەكێشم یەعنی دەمانەوێ كەركووك بێتەوە سەر كوردستان، ئەو مەنتیقانەی تر بەشی تۆركمان بێنەوە سەر كوردستان، هەندێ مەنتیقە هەیە عەرەبە، یەعنی تو بەو خەڵكە بڵێ تۆ بۆ ئەوەی ئیشت دەست كەوێ دەبێ فێری كوردی بی، یەعنی چۆن سەرنجی خەڵكی رابكێشین؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك علی علی هالۆ فەرموو.

بەڕێز علی هالۆ :

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری قسەكانی كاك رابوون دەكەم، منیش پێم باشە ئەم ماددەیە ئەگەر لە دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و كاتی فەرمانبەران و كارمەندان هی كوردستان، واتە ئەوانەی كە دانیشتووانی

کوردستانن وەکو برادەران باسیان کرد زۆربەیان زمانی کوردی دەزانن ئەگەر نەشزانن ئەمە دژی مافی مرۆڤە، لە دامەزراندن پەیوەست بکرێت بە زانینی زمانی کوردی، ئیتر بۆ فێربوونی زمانی کوردی ڕێگای تر هەیە دەتوانین بە شێوازی تری زۆر ئینسانی هانی خویشك و براکانمان بدەین کە فێری زمانی کوردی بن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك سعید مصیفی فەرموو.

بەڕێز سعید محمد :

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ماددەی (١٢) دوانزدە ئەوەی کە زیادە لو هەلگرتن، بەڵام ئەگەر هەڵیش نەگیرێ ئەوەی کە بێگەرد خان گوتی، ناکرێت دوو شانسی هەبێت ئەگەر زمانی کوردی نەزانێت کە دامەزرا دوایی فێر نەبوو لابدرێتن بۆیە ئەگەر داشمەزرێندرا لە ماددەی (١٨) هەژدە دا دەرفەت بە ئەوانە بدرێت کە زمانی کوردی ئەزانن لە ماددەی (١٨) هەژدە وا دەڵێت، بۆیە ئەگەر دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران و کارمەندان زانینی زمانی کوردی وەکو یەکێك لە پێوەرە سەرەکییەکان بە کار بهێنرێت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو ئەوا پێویستە لە کاتی دامەزراندنی دا زمانی کوردی بزانیت، پێویستە پێشتر نەزانی یان دابمەزرێنە یان ناکرێ دابمەزرێنێ و زمانەکەی نەزانی و دوایی دەری بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز دکتۆر سراج فەرموو؟

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە زەرورە هەبی، ناکرێ لابدرێت، لە بەر ئەوەی ئەورۆکە لەو رۆژگارە زۆر لەو کەسانە هەن کە دێنە هەرێمی کوردستان، پێویستییان بە دامەزراندن هەیە یان داوا ئەکەن، ئەبێ زمانی کوردی بزانن بو رایی کردنی ئیش و کارەکانی خۆیان، جا من پێشنیار دەکەم کە بنووسرێت ئەو کەسانە ناگرێتەوە کە لە پێکهاتەکانی ناوەوەی هەرێمن، چونکە ئەوان کوردی ئەزانن، با حەسر بکرێت لە سەر ئەوانەی کە لە دەرەوەی وڵات دێن وەکو نیپالی و هندی و مەسەلەن ئەوانەی کە غەیری زمانی خۆمانن، ئەوان ئەبێ زمانی کوردی بە چاکی بزانن، دووەم باس ئەکرێتن ئەبێت ماوەیەکی بۆ دیار بکرێت، موددەی زەمەنی ئەو ماوەیە ئەبێ تەحدید بکرێ لە شەش مانگ بە رای من، بە شەش مانگ وەکو حەدی ئەعلا تێپەڕ نەکات، چونکە هەندێ کەس هەنە ئەگەر وا بە موتلەقی بمێنێتەوە لەوانەیە هەندێ کەس هەیە حەز نەکاتن ئەسڵەن خۆی فێری کوردی بکاتن، دەڵێ فێر نابم و لەوانەیە موماتەڵە و موراوەغەی تێدا بکاتن، جا مەفروزە موددەیەکی بۆ دیاری بکرێتن لە شەش مانگ تێپەڕ نەکاتن و لە بیدایەتیش کە باس ئەکاتن دەڵێتن بە کار

دەهێندرێت، تەبعەن بە کار دەهێنرێ وا ناکات دەبێ بە مەرج بگیرێ، بە مەرج بگیرێ ئەو مەرجانەی کەوا دێن داوای گواستنەوە و تەعیین ئەکەن مەرجە ئەبێ زمانێ کوردی بزانێ نەك وەکو نووسرایە بە کار بهێنرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك ئومێد حەمە علی فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە گەڵ ئەوەم ئەو ماددەیە بمێنێتەوە، بەڵام هەندێك گۆڕانکاری تێدا بکرێ، پێم وانیە وەك زانینی زمانی کوردی یەکێك لە پێوەرە سەرەکییەکان بە کار دەهێنرێ، باسی مەرجی نەکردووە، وەك یەکێك لە پێوەرەکان نەك تەنها پێوەریش بێ و جگە لەوەش کە مەرجیش نییە بەڵکو پێوەرە، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو یا خود کوردی نەزانێ ئەوە پێویستە ماوەیەکی بۆ دیاری بکرێت بۆ ئەوەی فێری زمانی کوردی بێ، دەتوانن ئەمە بگۆڕن بۆ ئەوەی هێواش بکرێتەوە، لە ماوەیەکی دیاری کراودا حکومەت زەمینەی فێرکردنی زمانێ کوردی بۆ بڕەخسێنێ ، وەك چۆن لە وڵاتانی ئەورووپا هەیە کوچبەر ئەچیتە ئەوێ، خۆڵی زمانی بۆ ئەکرێتەوە، با زۆر قورسی نەکەین لە سەر خۆمان و پێشێلکاری مافی مرۆڤ و هەموو لە گەڵ چەسپاندنی مافی مرۆڤداین، بەڵام واقیعەك هەیە ئێرە زمانی کوردی زمانی ڕەسمییە، دانیشتوانی هەرە فراوانی کوردستان کوردن، بۆ ئاسانکاریش یەعنی هەر کەسێك لە دەرەوەی کوردستان دێتە ئەم وڵاتە باشتر وایە فێری زمانەکە ببێت، جا ئەگەر حکومەت و لایەنی پەیوەندیدار ئیلزام بکرێت بۆ ئەوەی کە دەرفەتی فێر بوون بۆ ئەو کەسانە بڕەخسێنێت ئەمە دەتوانێت دەقەکە باشتر بکات و ئاسانکاری باشتریش بۆ ئەوەکەسانەی کە دێنە ئەم وڵاتە بکات، ئەمە هیچ دژایەتییەکی وەك مافی مرۆڤی تێدا نییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو وحیدە یاقو؟ لێرە نییە، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ حەمە امین فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، من لە گەڵ ئەوەم کە ماددەکە بمێنێتەوە، ئەگەر هەندێك دەستکاری تێدا بکرێت وەکو کاك ئومێد وتی، یا خود دەستکاری تر کە بە گۆنجاوی ئەزانن، و هەروەها من لە گەڵ ئەوەم لە ڕاستی دا دامەزراندن و پلە بەرز کردنەوە ئەوەشی بۆ زیاد بکرێ، و لە ڕاستی دا بە هیچ جۆرێك نابینم ئەمە دژی بنەماکانی مافی مرۆڤ بێ، من هەر پرسیارێك لەو هاوڕێیانە ئەکەم کە خۆیان ئەورووپایان بینیوە و لە ئەورووپا ژیاون یا خوێندنیان لەوێ تەواو کردووی، هیچ کەسێك هەیە لە ئەورووپا ئیشی دەست

کەوێ ئەگەر فێری زمانی ئەو وڵاتە نەبێت؟ یەعنی لە راستی دا خۆ ناکرێ ئێمە لەوەی کە بنەماکانی مافی مرۆڤی داناوە لەوان باشتر تێبگەین، بۆیە بە داخەوە من لە ئەوانەی پێشووتریش هەستم ئەکرد بە جۆرێك زمانی کوردی هەژارە، لاوازە، نەخێر بە راستی بەداخەوە دامەزراوەکانی هەرێمی کوردستان بە زانکۆکانمانەوە بە ئەکادیمیشەوە بە گشتی حکومەتی هەرێمی کوردستان سیاسەتی زمانی نییە، پلانی زمانی نییە، ئەگینا هیچ لۆجکێکی زمانی رێگا بەوە نادات زمانێکی زەنگینی وەکو زمانی کوردی کە چوار دیالێکتی هەیە کە دنیایەك شێوەزاری هەیە، من دڵنیام ئەگەر بێت و سیاسەتێکی زمانی گۆنجاو، پلانێکی زمانی گۆنجاو هەبێ ئەوە دەتوانین فەرهەنگێکی نەتەوەیی زۆر باش بەرهەم بێنین لە هەرێمی کوردستاندا، من پێش لە هەموو کەس رەخنە لە خۆم ئەگرم لەوەی سااڵنێك لە ئاستی پێویستدا نەبووبێتم، لە راستی دا هەم زمانی کوردی زمانێکی زەنگینە هەم رێنووسەکەی رێنووسێکی جوانە، من ئەگەر سەرتان نەئێشێنم، تو سەیری زمانی ئینگلیزی کە، لە شوێنێکدا (sh) بە (ش) دەخوێنرێتەوە لە شوێنێکدا (tio) بە (ش) دەخوێنرێتەوە لە زمانێکی تردا جۆرێکی تر‌ە، لە شوێنێکدا ئەمە لە سەرەتاوە وایە لە ناوەراستە، لە زمانی کوردی دا کوا شتی وا هەیە لە رێنووسەکە؟ بە بڕوای من یەکێك لە رێنووسە جوانەکان رێنووسی زمانی کوردیە، ئەوە زمانێکی زۆر زەنگین و دەوڵەمەندیشە، و ئەمە بۆ ئەوانەیە کە لە دەرەوەی کوردستانەوە دێن بۆ کوردستان، بۆ نموونە لە کۆمپانیا زەبەلەحەکانی کوردستان خەڵك هەیە لە دەرەوەی کوردستاندا هاتووە، من دڵنیام نێوەی توانای ئەندازییەرەکانی ئێمەیان نییە، بەڵام دوو بەرامبەر بە ئەو مووچە وەرئەگرێت و ئامادەش نییە فێری زمانی کوردی بێ، یەعنی دەکرێت حکومەت ماوەیەکی بۆ دیاری بکات، شەش مانگ خولّی بۆ بکاتەوە، هەر بۆ زانیاری ئەو بەرێزانەی من کاتی خۆی لێرە لە بەشی کوردی بووم لە زانکۆی صەلاحەددین، کۆمەڵێکمان هەبوو عەرەب بوون بە جیا لە ئێمە دەرسییان ئەخوێینن، و کتێبەکانیش لە ئێمە جیاواز بوون، بە رەحمەت بێ کامیل بەصیر کتێبەکانی بۆ دانابوون، زمانی کوردی بۆ دەستپێکەران، لە بەر ئەوە دەگۆنجێ یەعنی حکومەت ئەگەر پلانی زمانی، سیاسەتی زمانی هەبێ دەتوانێت ئەم کارانە زۆر بە رێك و پێکی ئەنجام بدات و سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەرێز دکتۆر فرست صۆفی فەرموو.

بەرێز د. فرست صۆفی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١٢) دوانزدە پێم وایە هەڵە تێگەیشتن هەیە، لە بەر ئەوەی بە پێی قانونی خدمەی مەدەنی زۆر بە وازحی شروتی دامەزراندنی دیاری کردووە، دەبێ مواتن بێ یەکەم جار، یەعنی مواتن نەبێ دانامەزرێ، واتە دەبێ عێراقی بێ یەعنی، لە بەر ئەوەی بیانی و ئەوانەی لە دەست نەدات لەو نەصەی، ئەگەر مەبەستتان بیانییە، بیانی تێدا نییە شروتی دی هاتووتە خوارەوە، بۆیە بە تەصەوری من ئەو مەسەلەیە دامەزراندن و گواستنەوە و پلە بەرز کردن ئەوانە هیچ رەبتی بە مەسەلەی زمانەوە نییە،

هاوڕام له گەڵ ئەو بەڕێزانەی گوتوویانە ئەو ماددەیە بە تەواوی لێرە زیادە، دەکرێ و هەڵی دەگرین و هیچ کێشەش بۆ یاساکە دروست ناکات، دیسان تەئکیدی دەکەمەوە شروتی دامەزراندن و ئەمانە هەمووی لە قانونی خدمەی مەدەنی هاتووە، یەعنی لێرە ئێمە زیادەیە لەو مەسەلەیە باس دەکەین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك صالح فقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن پـێم وایـە پێویستە لـە کـاتی دەرکردنـی ئـەم یاسـایە و هـەر یاسـایەکی دیکـەش ڕەچـاوی ناوچـە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هـەرێمی کوردسـتان بکـەین، بـەردەوام لـە پـەیام و وتارەکـانی ئێمـە بـۆ ناوچە کوردستانییەکان ئەوەیە کە مافی ئـەو نەتـەوە و پێکهاتانـە پـارێزراوە، لـە بیرشمـان نـەچـێ ئێمـە لـە قۆناغی داهاتوودا پێویستمان بە راپرسین و بە ریفرانـدۆم و دەنگـی ئەوانـە هەیـە، بۆیـە ئێمـە ئەگـەر ئـەم یاسایە و کۆمەڵێك یاسای تریش کە ڕەچاوی بەرژەوەندی ئەوانە نەکەین لە دواجار ئەوانیش لـە دژی ئێمـە دەنگی خۆیان ئەدەن و ئامادە نین بۆ نـاو هـەرێم، بۆیـە مـن پێشـنیار ئەکـەم ئـەو ماددەیـە لاببردرێـت، دوو ئەگەر ئەو ماددەیە ئەمێنێتەوە ڕەچاوی ناوچە کوردستانییەکانی ئیدارەی دەرەوەی هەرێم بە جیا بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك ڤەمان فیصل فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە هەموو وڵاتانی دونیا پێش ئەوەی دەست بە کار بی ئەوان شروتێك دادەنێن، شروتی ئیمتیحانە بۆ زمانی ئەوانە، کەواتە من پێم باشە ئەو فەقەرەی یەکەم هیچ خیلافم لە سەر نییە، بـەڵام فەقـەری دووەم ئەگـەر ئەو کەسە کورد نەبوو یا خود کوردی نەزانێ وەرنـەگیرێت ئـیلا لـە ئیمتیحـانی زمـانی کـوردی دەربچـێت و تەواو، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم سەیرە بـە راسـتی هەنـدێ لـە هاوڕێیـان بـاس لـەوە ئەکـەن فێربـوونی زمـانی کـوردی لادان بـێ لـە مافەکانی مرۆڤ، لە کاتێدا لە هەموو وڵاتەکانی دونیادا دا فێری زمانی ئـەو وڵاتـە نـەبی مـافی ئـەوەت نییـە

ئیشیش بکەی، ئیشی رەشیش بکەی لەو وڵاتە، پێم سەیرە فێربوونی زمانی کوردی لە کوردستانی خۆماندا بە لادان و لیشاندنی مافەکانی مرۆڤ بێ، ئەمە بە راستی رایەکی زۆر سەیرە من لەم قاعەیە ئەی بیستم، لە بەر ئەوە من پێم باشە ئەو ماددەیە بمێنێت، پشتگیری لە دکتۆر سراج دەکەم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە کاك عمر، هیچ رایەك کە لە پەرلەماندا باس ئەکرێت و ئەخرێتە روو سەیر نییە، هەموو ئەندامانی پەرلەمان رای خۆیان ئەڵێن، جەنابیشت رای خۆت ئەڵێی، با ڕێز لە رای یەکتر بگرین لە ناو هۆڵی پەرلەمان.

بەڕێز عمر عینایەت:

من ڕێزییان لێ ئەگرم بەڵام بەلامەوە سەیرە، بە لای منەوە سەیرە دکتۆر، یەعنی من پێم سەیرە بڵێێ تۆ فێری زمانی کوردی بی ئەمە لادانە لە مافەکانی مرۆڤ، ئەمە شتی وا نەبیستوومە لە دونیا، لە بەر ئەوەپشتگیری لە قسەکانی دکتۆر سراج ئەکەم، پشتگیری لە قسەکانی کاك ئومێد ئەکەم، و دکتۆر شێرکۆ ئەکەم، ئەوە ئەگەر ئەم ماددەیە بمێنێتەوە پێویستە و داوا ئەکەم بمێنێتەوە و بەم شێوەیەی لێ بکرێ و ئێستاش ئەمە دەقەکەیەتی و بۆ بەڕێزتانی دەخوێنمەوە لە کاتی دامەزراندن و گواستنەوەی کارمەندان لە دام و دەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا زانینی زمانی کوردی پێوەرێکی سەرەکی دەبێت، ئەگەر کەسی پەیوەندیدار کوردی نەزانیت پێویستە لە ماوەی شەش مانگدا فێری زمانی کوردی بێت، سوپاستان ئەکەم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو بێگەرد فەرموو نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز بێگەرد دڵشاد :

بەڕێز سەروکی پەرلەمان

ببورە لە بەر ئەوە کە قسە لە سەر قسەی من کرا، من ڕوون کردنەوەیەکی بچووکم هەیە، ئەگەر ئیجازە بدات سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

قسە لە سەر قسەی تو نەکرا خۆ، رای زۆر لە ئەندامان وا بوو، ئێستا کاك رابوونیش ئەڵێ پێچەوانەی مافی مرۆڤە.

بەڕێز بێگەرد دڵشاد:

بەڵێ دەزانم، قسەکانی من بە هەڵە خوێنرایەوە، مەبەستم لەوە بووە کە ئەوەی کە من باسم کردووە دەڵێم رستەکە لابرێت، و رستەی یەکەم دەبێتە ئەوەی کە پشتیوانێکی موتلەقی فێربوونی زمانی کوردیە لەو کەسانەی کە دادەمەزرێنن لە ناو فەرمانگەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا، نەك ئەوەی کە وەها تەفسیری بۆ بکرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، کاك علی هالۆ فەرموو.

بەڕێز علی علی هالۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بتنێ تێبینیەك یا هەی، برادەرا گەلەك بەحسێ ئەوروپا کر، جارێ ئەوێ ل ئەوروپا بیانینە فەرزە فێری زمانی وی وەڵاتی بن دا بهێن دامەزراندن یان کارەکێ ببینن، بەس کوردستانێ، ئەڤە خەڵکێ کوردستانێنە، نە منەتە ئەم دێ ل وان کەین کو ئەو بێنە دامەزراندن یان کارەکێ بو وان بکەین، هیڤیدارم هەڤاڵ ڤێ جیاوازیێ بکەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، قسەی خۆتان دووبارە مەکەنەوە، رای خۆتان گوتووە، کاك رابوون نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو قسانە هەموو دەبنە پروتوکۆل، دوایی تاریخ ئەڵێت پەرلەمانتارەکانی ئێمە چییان وتووە، من بۆ خۆم (١١) یانزدە ساڵ لە بەریتانیا بووم لە ئەکادیمیەکانی بەریتانیا بووم خاڵی یەکەم فێربوونی زمانی ئینگلیزی لە بەریتانیا مەرجی کار نییە ئەوا خاڵی یەکەم، و تازە زۆر زۆر تازەیە بۆ ئەوەی ببیت بە مەواتن لە ئەوروپا زمان لە هەندێ وڵات ئەویش لە هەموو نا، بووە بە مەرج ئەویش هەندێك مونەزەماتی مافی مرۆڤ پێیان وایە پێچەوانەی مافی مرۆڤە ئەوەی کە تۆ کەسێك بکەی بە مەواتن فێری زمان بێت، بە راستی هیوادارم کەسێك کە شارەزای ئەوروپا نەبێت با قسەی لە سەر نەکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ایدن معروف فەرموو.

بەڕێز ایدن معروف سلیم:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٠) دە، لەو ماددەیە هەندێك تەعەسوبی تێدایە، پێویستە گۆڕانکاری تێدا بکرێت لە بەر ئەوەی ئێستا هەندێ برادەران و پەرلەمانتارە بەڕێزەکان باسیان کرد کە قەلەق بوون لە فێر بوونی زمانی کوردی کە لە سەر ئەساسی دامەزراندن و تەعین، ئێمە کە وەکو فێری زمانی کوردی بوون کە نە تەعینیش بوون، لە بەر ئەوەی من تەئیدی کاك رابوونیش ئەکەم، تەئییدی کاك مەروانیش ئەکەم، تەئیدی دکتۆر فرست صۆفیش ئەکەم، ئەو ماددەیە زیادە هەڵبگیرێت و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر (ابوبکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش داوای لابردنی ئەو ماددەیە ئەکەم، بەڵام ئەگەر مایەوە دەقەکەم بەم شێوەیە بکرێت، ئەوەی کە کوردی ئەزانێ ئەوە (تحصیل حاصل)ە، پێویست ناکات بیکاتە مەرجی دامەزراندن، دووەم فێر بوونی زمان لە هەرێمی کوردستاندا لە لایەکەوە مافە، لە لایەکەوە ئەرکە، چونکە کەسێك کە کوردی نەزانێت ئەو هاووڵاتی کە موراجعەی ئەو ئەکات و راستی زیان بە ئەویش ئەگەیەنێ بۆیە ئامار لێ بکرێت لە سەر سەرجەم دەزگای حکومی و ناحکومییەکان پێویستە کارمەندەکانیان کە زمانی کوردی نازانن کۆرسی تایبەت بە فێربوونی زمانی کوردی ببینن، مودەشی بۆ دیاری نەکرێ وەکو چۆن شاهدەی کومپیوتەر وەردەگیرێ، شاهدەی فێربوونی زمانی کوردیش وەربگرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو وحیدە یاقو فەرموو.

بەڕێز وحیدە یاقو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەس من پێم وایە کەسێ کورد نەبوو، یەعنی ئەڤ کەلیمەیە و وشەیە زیادە دبێژیت، یا خود کوردی نەزانیت تەمامە، چونکی گەلەك کوردن نەبەس پێکهاتێن کوردی نزانن، یەعنی گەلەك نوکە یێن هاتین مەسەلەن خەڵکێ میسل و بەغدا ئەو بۆ خۆ کوردە، بەس کوردی نزانیت، ڤێجا ئەو کەلیما کوردی نزانیت ئەز بێژم زێدەیە، ئەگەر کوردی نەزانیت تەمامە، یەعنی گەلەك خەڵك یێن هەین کوردی نزانن، بەس ئەو کورد نەبوو ئەڤ کەلیمەیە پیچەکێ یا گرانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك ماجد عثمان فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببورە ئەگەر هندەکێم نووسیوە، لە بەر ئەوە پێکهاتەکانی تورکمان و برادەرە مەسیحیەکان، حەز دەکەم هەندێك دەرفەتمان پێ بدەن بۆ ئەوەی رای خۆمان بە تەواوی بگەیینە جەنابتان، ئەو یاسایە یاسای زمانە فەرمییەکانە لە هەرێمی کوردستان، ئێمە باسی ئەوە ناکەین کە خەڵکی بیانی ئەگەر بێت بۆ کوردستان، وەکو هەندێ لە برایان باسیان لێوە کرد چۆن دەبێ؟، ئێمە باسی یاسای زمانە فەرمییەکانی ناو کوردستان دەکەین، دوای ئەوە نالێین خەڵك با فێری زمانی کوردی نەبێ، بەڵکو وەکو وحیدە خان ئاماژەی پێ کرد، لە برگەکە نووسرایە دەبێت کورد بێ، یەعنی ئەگەر کورد نەبێ دانەمەزرێت، ئێمە خۆمان ئامادە دەکەین بۆ ریفراندۆم، هەوڵ دەدەین کە بۆئەوەی هەموو شارو شارۆچکەکان و ناوچە دابڕاوەکانی کوردستان بگەڕێنەوە سەر هەرێمی کوردستان، بەڵام بەداخەوە ئێمە هەست دەکەین کە ئێمە خۆمان لە پەرلەمانی

کوردستان ئەو هەوڵە دەدەین، ئێمە وەکو نەتەوەکانی هەرێمی کوردستان داوا دەکەین، تکا دەکەین دووبارە کە لە هەندێك بابەتی نەتەوەیی مەجالمان پێ بدرێت کە ڕوونی بکەینەوە، بە وردی ڕاوبۆچوونی خۆمان بدەین، خۆ یاسا دەرکردن ئەوەنیە ئێمە لە هۆڵی پەرلەمان قسەی لەسەر بکەین، بەشێوەیەکی عاتیفی یان بە تەعەسوب قسەی لەسەر بکەین، بەڵکو ئەو یاسایانە دەخرێنە بەردەم خەڵکی کوردستان، دەخرێنە بەردەم پسپۆران و شارەزایان، ڕەخنەمان لێ دەگیرێت دواتر، زۆر بڕگە هەن پێویست ناکات لە یاساکان ببێتە ماددەی یاسایی، بۆئەوەی ئیستفزازی نەتەوەکانی تری پێ بکرێت، بەیانی کێ بەرپرس دەبێ؟ ئەگەر تورکمانەکانی کەرکووك یان تەلەعفەر یانی دوزخوورماتوو دەنگیان بۆ خستنەوەی شاری کەرکووك نەدا بۆ سەر کوردستان، کێ لەوە بەرپرسیار دەبێ ئەگەر برایانی ئاشووری و مەسیحییەکان دەنگیان نەدا، ئێمە لە پەرلەمان بەوشێوەیە ئەو ماددە یاسایانە خۆمان دژایەتی لەو پرۆسەیە دەکەین، هیچ پێویست ناکات بچین لەناو گفتوگۆیەك کە بەرژەوەندی گەلی کوردستان نەبێ، هەر بۆ نموونەش ئەو ماددەیە مەسەلەی دامەزراندن و گواستنەوەی فەرمانبەران چ عیلاقەی بەوە نییە کە لەو یاسایە ببێتە ماددە، من پێم وایە ئەوە تەنها تەحەدایەکە لە مافی مرۆڤ دەکرێت بەڕاستی، مادام ئێمە تاکو ئێستا لە زانکۆکان، پەیمانگاکان وانەی فێرکردن بە تەواوی نەکراوەتە کوردی، مەسادیرەکان هەمووی بە کوردی نییە، زۆربەی مەسادیرەکانمان بە عەرەبییە، غەدرە ئێمە مافی قوتابییە دەرچووەکانی پێشێلێ بکەین لەوەی لە هەرێم کوردستان دابمەزرێن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو منی فەرموو.

بەڕێز منی نبی نادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەرەتا پشتگیری ئەو بەڕێزانە دەکەم، ئەگەر هاتو بەڕێز پەرلەمانتارەکان کە دەنگیان پێدرا لەلایەن پێشنیارەکەی، لەلایەن مامۆستا مەروان ئەو ماددەی هەڵبگیرێت ئێمەش لەگەڵ ئەوەداینە ئەو ماددەیە نەمێنێتن، چونکە ئەوە زیادەیە لەناو ئەو یاسایەدا بچەسپێت، بەڵام ئەگەر هاتو دەنگی پێ نەدرا کە ماددەکە وەکو خۆی ماوە، لە سەرەتاوە ئێمە بەو شێوەیەی دارشتنی بەباش دەزانین، دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران هەورەکو بێگەرد خان ئاماژەی پێکرد کارمەندان ، فەرمانبەران وەکو یەکە، یەکێکیان دەبێ بەکار بهێنێ، زانینی زمانی کوردی وەك یەکێك لە پێوەرە سەرەکییەکان بەکاردەهێندرێت، واتە لێرە ئەوە موقەیەد دەکەین ئەو کەسانەی ئەگەر هاتو زمانی کوردی نەزانی یاخود کورد نەبوو، ئەوە دەبێتە پێشێلی مافی مرۆڤ و بەتایبەتی زەرەرمەندی پێکهاتە نەتەوەییەکانی تورکمان، کلدان، سریان، ئاشووری، ئێمە چەندەها مانگە بۆماوەی ساڵێك زیاترە خەبات دەکەین،بۆ گەڕانەوەی ناوچە دابڕاوەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان بۆ سەر هەرێمی کوردستان، ئێمە ئەگەر لێرەوە وەکو پەرلەمانتارێکی تورکمان، کلدان، سریان و ئاشوورین ئەگەر هاتو نەمانتوانی

زمانی خۆمان له یاسای زمانه فەرمیەکاندا بچەسپێنین، بەشێوەیەکی رێك و پێك ئێمە ناتوانین بەیانی لە ریفراندۆم لەوێ کاریگەریمان هەبێ، بۆئەوەی ئەوانیش ڕۆڵیان هەبێتن لە گەڕانەوەی بۆ سەر هەریمی کوردستان، ئەوە بەپێویست دەزانم، بەلاّم ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو یان کوردی نەزانێت، ئەوە پێویستە ماوەیەکی بۆ دیاری بکرێت، لێرەدا پشتگیری لە د. فرسەت صۆفی دەکەم، ئەوە لە قانونی خدمەی مەدەنی جێگیر بووە، پێویست ناکات لێرە هەبێ، لە کۆتاییدا پشتگیری بەڕێز کاك رابوون و امنە خان و کاك یروانت و کاك علی هالۆ و کاك سعید محمد و دکتۆر سیراج و د. فرست و کاك ایدن و کاك ماجد و وحیدە خان دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕای لیژنە تایبەتمەندەکان لەسەر ڕای ئەندام پەرلەمانەکان، بەڵێ دکتۆرە ڕێواز فەرموو.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە لەبەر چاوگرتنی چەند تێبینیەك، کە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان خستیانە ڕوو، سەبارەت بە مەسەلەی کاتی گەڕانەوەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم، هەروەها مەسەلەی ئەوەی ئەو کەسە کورد نەبوو لەڕاستیدا ئێمەش ئێستا تێبینیەکمان لەلا دروست بوو، ئێمە ئەمانەوێ ئەگەر ماددەکە مایەوە سیاغەکەی بەمشێوەیە بێ، لە دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران و کارمەندانی هەرێمی کوردستاندا زانینی زمانی کوردی یەکێك لە پێوەرە سەرەکییەکان دەبێ، بەلاّم ئەگەر کەسێك کوردی نەزانێ، ئەوە پێویستە بۆ فێربوونی زمانی کوردی حکومەتی هەرێم زەمینەی گونجاوی بۆ برەخسێنێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە تەفسیرکردنی نەسێك لە نیتاقی قانونێکدا، کە لە ٣١ ماددە پێك دێت، بە تەنها دەرهێنانی ئەو ماددەیە، تەفسیرکردنی بەوشێوەیە بەهیچ شێوەیەك گونجاو نییە، لەبەرئەوە تەفسیر دائیمەن لە ئیتاری عامی یاساکەدا دەکرێ، دەنگمان لەسەر چەند ماددەیەکدا لە پێشەکی جەلسەکەمان، زمانی کوردیمان کرد بە زمانی فەرمی لە دامودەزگاکان، زمانی کوردیمان کرد بە زمانی یاسادانان، زمانی کوردیمان کرد بە زمانی ڕەسمی لە دادگاکان، هەمووی ئەو ماددانە دەنگی لەسەر دراوە، هۆی یاخود بابڵێین ئامانجی یاساکە بریتییە لە چەسپاندنی زمانی کوردی وەکو زمانێکی سەرەکی لە هەرێمی کوردستان یان لە کوردستانی عیراقدا، کاتێ: کە کەسێك داوای دامەزراندن دەکات یان داوای گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی دەکات چ فەرمانبەر و چ کارمەند لێرە جیاوازیشی هەیە لەڕووی یاساییەوە، ئەگەر ئەو کەسە زمانی کوردی نەزانێت چۆن

دەتوانێ لە دادگاکاندا دابمەزرێت و ئەحکام دەربکات، کار بە زمانی کوردی بکات، چۆنە دەتوانێت لە داموددەزگافەرمییەکانی تر دابمەرزێت ، کە لەماددەکانی پێشووتر دەنگمان لەسەر داوە ئەوە خاڵێکیان، خاڵی دووەم ئەو دامەزراندن و گواستنەوەیە لە ماددەی (١٢) بەهیچ شێوەیەك پەیوەندی بە پێکهاتەکانەوە نییە، لەبەرئەوەی پێکهاتەکان بەشێکی سەرەکین لە هەرێمی کوردستان، زمانی کوردی دەزانن تاکو ئێستا هیچ کێشەیەکیان لە بواری دامەزراندندا نەبووە، مەسەلەی یاسایی خدمەی مەدەنی کە باسکرا، پێویستە ئەو کەسە مواتن بێ، ئینجا دادەمەزرێ، بەڵێ ڕاستە پێویستە ئەو کەسە مواتن بێ ئینجا دادەمەزرێ، بەڵام مەرج نییە ئەو کەسەهەڵگری جنسیەی ئەسڵی وڵاتەکەی تۆ بێ، کەسەکە بیانییە ئێمە قانونی جنسیەمان هەیە دێ لە عیراق بیانییە دوای تێپەربوونی ماوەیەك دەتوانێ ببێتە مواتن، دەتوانێ کاری دامەزراندن بکات، واتە دابمەزرێت لە فەرمانگە ڕەسمییەکان، لە داموددەزگا دەستوورییەکان، ئەو کەسە ئەگەر زمان نەزانێتن چۆن دادەمەزرێت لەو شوێنانە، بۆیە ئەو ماددەیە پێچەوانەی مافەکانی مرۆڤیش نییە، دیارە ئەو ماددەو ئیتیفاقیەکان کە پەیوەندی بە مافی مرۆڤەوە هەبێ، پەیوەندی بە مافی پێکهاتە جیاوازەکان هەبێ لە بەردەست دایە، ئەگەر بەڕێزان ماددەکەم بۆ بدۆزنەوە، ئەو ماددەیەی کە لێرە هاتووە پێچەوانەی کام بڕگەیە؟، کام ماددەیەیە؟، لەکام ئیتیفاقیەی نێودەوڵەتی کە باس لە مافەکانی مرۆڤ دەکاتن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێك لە قسەکانم دکتۆرە ڤالاً کردی، بەڵام بۆئەوەی وازح بێتن ئەو ماددەیە، ئەوانەی یاساکەشیان داناوە موقارنەی کردووە لەگەڵ مافەکانی مرۆڤ، لەگەڵ وڵاتانی تر، ئەمە بنەمایەکی سەرەکییە لە وڵاتانی زۆر پێشکەوتوو، زۆر دیموکراتی کە ئێمە لەچاو ئەوان لەسەرەتای ئەلف و بێی دیموکراتیداینە، نە پێچەوانەی دیموکراتیە، نە پێچەوانەی مافی مرۆڤە، ئەوە بۆ بەرزکردنەوەی روحیەتی نەتەوەیەکە کەسێك دێت دادەمەزرێت، سبەی لێرە دەبێتە دادوەر، دەبێتە ئەندام پەرلەمان، ماوەیەك تێدەپەڕێتن، پێویستە زمانی کوردی بزانێتن، لەڕێی زمانی کوردی تاریخی ئەو نەتەوەیە دەخوێنێتەوە، ئەگەر شارەزای نالی نەبێت، شارەزای خانی نەبێ، تاریخی ئەو میللەتە نەخوێنێتەوە، چۆن ئەو گرێ دەروونیانەی کە لە کورد دا هەیە هەندە سالێکە کە دەبینی لە مەتعەمێکدا شاگردێك بە عەرەبی قسە بکات، ئێمە هەموو دەچین بە عەرەبی قسەدەکەین، ئەمانە هەموو پەیوەندی بە گرێی دەروونی و گرێی بن دەستی نەتەوەیەکەوە هەیە، کە سالاێکە ئێمە خۆمان بە کەم دەزانین لەبەرامبەر نەتەوەکانی تر، با پێکهاتەکان تێك نەدەین، پێکهاتەی تورکمان، مەسیحی ئاشووری هەرشتێك لێرە داەنیشێ ئەوانە مواتنی کوردستانن، کوردستانینە پەیوەندی بەوانەوە نییە، پەیوەندی بە کەسێکەوە هەیە لە وڵاتێکی تر دێ، پاشماوەیەکی تر دێ داوای دامەزراندن دەکات، پۆست وەردەگرێت وەکو چۆن ئێستا ئێمە لە دەرەوە ئەندام پەرلەمانمان هەیە، لە ئەوروپا و لە

شوێنەکانی تر، ئەوانە بۆ زانینی سەقافەی ئەو میللەتەیە، بۆئەوەی دیموکراتی نەسیجی ئەو میللەتە بکاتن، بۆئەوەی تاریخی ئەو میللەتە بزانێتن، ئەوە بەهیچ شێوەیەك پێچەوانەی ئەوە نییە،چونکە دێتە سەر ئە و خاگە دەژێتن، دێ لە ئیمتیازاتی ئەو ولاتەی تۆ سوودمەند دەبێتن، چۆن لەو ولاتی تۆ سوودمەند دەبێ، دەبیتە بەرپرس، دەبێە مواتنی تۆ، بەلأم تاریخی تۆ بە هەند وەرناگرێ، شیعری تۆ نازانێ، ئەدەبی تۆ نازانێ، ئەمانە تکایە با لێتان تێك نەچێتن، بەناوی دیموکراتی و مافی مرۆڤەوە ئەو میللەتە چی دیکە گرێی دەروونی بۆ زیاد نەکەین، ئێمە هەموومان گرێی دەروونیمان هەیەبەرامبەر بە خۆ کەم زانین، ئەمانە هەموو مەسەلەیەکی تاریخی زۆر دوور و درێژن، چۆن شکۆ بۆ زمانی کوردی و بۆ نەتەوەی کورد بگێڕینەوە، ئەمە گرینگە، ئەم یاسایە ئامانجی ئەوەیە، ئامانجی نەهێشتنی ئەو گرێ دەروونیانەیە، خۆ بە کەم زانینی کوردە بەرامبەر خەڵکی تر، ئەمە نەشۆڤینیەتە، ئەمە نەپێچەوانەی مافی مرۆڤە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی پەروەردە د. جوان فەرموو.

بەڕێ. د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من (١٠٠٪) لەگەڵ ئەو ماددەیەمە، ئەو ماددەیە باسمان کرد لە لێژنە، پێکهاتەکانی تورکمان و سریانی و ئەرمەنی لەگەڵمان بوون، باسی ئەوەمان کرد وتمان بەهیچ شێوەیەك عیلاقەی بە ئێوەوە نییە، بەڵکو بەو کەسانەیە لە خاریجی ئیقلیمی کوردستان، کە دێنە هەرێمی کوردستان مونافەسەی کورد دەکەن، مونافەسەی برادەرکانی ئێمە دەکەن، بەڵکو ئەو کەسانەی خاریجی ئیقلیمی کوردستان کورد نینە، زۆر مەعقولە یەعنی ئەولەویەتی، ئەفزەلیەتی پێگەی خۆت، مکەونی خۆت ئەویش کوردە، وابزانم برادەران یەك لەوانە وتی ئەگەر خاریجی نەدیتیە، بەلأم ئێمە زۆرمان خاریجیمان دیتیەو خوێندیتیشمان لەسەر ئەوەی خاریجی، دائیمەن دەرەجە دەدرێتە مواتنی یەکەم، یەعنی ئەو مافی خۆیەتی، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە ڕای بەڕێزان لە لیژنە پەیوەندیدارەکان دەکەم، سەبارەت بە نوقتەیەك ، ویستم بە (٢) نوقتە ڕوونکردنەوە بدەم، سەبارەت بە پلە بەرزکردنەوە وترا، کە پلە بەرزکردنەوەی بۆ زیاد بکرێ، مەسەلەی بەرزکردنەوە لە قانونی ئیداریا، لە قانونی خدمەی عامە، لە قانونی ئینزباتی مۆزەفی دەولە رێکخراوە، ناکرێت ئێمە لێرە پلە بەرزکردنەوە بکەین بە پێوەرێك بۆ ئەو بابەتە، دووەمیان: سەبارەت بە دامەزراندن کە گوایە شروتەکانی دامەزراندن لە قانونی خدمەی عامە هاتووە، خدمەی مەدەنییە بەڵێ ئەوە دامەزراندنی گشتییە ئەوە لەلایەك، ئێمە لێرانە دامەزراندنی هەمیشەیی و کاتیشمان وتووە، لەلایەکی

تره‌وه ئێمه ئه‌و یاسایه له‌چوارچێوه‌ی عیراقدا ده‌رناکه‌ین، له‌چوارچێوه‌ی هه‌رێمی کوردستاندا ده‌ریده‌که‌ین، بۆیه ئه‌و شروتانه که ده‌ڵێ ده‌بێ مواتنی عیراق ئێمه مه‌به‌ستمان ئه‌وه‌یه که ئه‌و مواتنانه‌ی له ده‌ره‌وه‌ی هه‌رێم دێن مونافه‌سه‌ی ئه‌وانه‌ی هه‌رێم نه‌که‌ن، سوپاس.

به‌ڕێز د.یوسف محمد صادق/ سه‌رۆکی په‌رله‌مان:

کاك زانا فه‌رموو.

به‌ڕێز زانا عبدالرحمن عبدالله:

به‌ڕێز سه‌رۆکی په‌رله‌مان.

دیاره زمان گرینگه، ئه‌و بابه‌ته‌ش گفتوگۆی زۆری به‌دوای خۆیدا هێنا، ڕاستیه‌که‌ی بوون به فه‌رمانبه‌ری ده‌وڵه‌ت له هه‌ر شوێنێکی دونیا پێویسته تۆ زمانی ده‌وڵه‌ته‌که، زمانی فه‌رمی ئه‌و ولاته بزانی، بۆئه‌وه‌ی چۆن مامه‌ڵه ده‌که‌ی له‌گه‌ڵ فه‌رمانبه‌ره‌کانی هاوڕێت، چۆن له‌گه‌ڵ موراجعه‌کان که دێنه ناو فه‌رمانگه‌که، ئێمه ئێستا بۆ خۆمان موشکیله‌یه‌کمان هه‌یه له سنووری که‌لار و کفری، به‌شێکی زۆری هاوولاتیانی ئه‌وێ که قسه‌یان کردووه کێشه‌یان هه‌یه، هاوولاتی له‌وێ که دامه‌زراون زمانی کوردی نازانن، ئه‌ی مافی ئه‌و هاوولاتیه کورده موراجیعانه‌ی که رۆژانه ده‌چن بۆ لایان ئه‌وان لێیان تێناگه‌ن، مافی ئه‌وان له‌کوێیه؟ له‌به‌رئه‌وه به‌ڕاستی کاتێ که ده‌بی به مۆزه‌فی ده‌وله، پێویسته تۆ فه‌رمانبه‌ری حکومه‌تی هه‌رێمی کوردستانی، پێویسته زمانی کوردی، زمانی ره‌سمی هه‌رێمی کوردستان بزانی، لێره به موتله‌قیش نه‌هاتووه، ئه‌گه‌ر نه‌یزانێ دانامه‌زرێ، ئه‌وه‌ی که لێره هه‌یه ده‌ڵێت ئه‌گه‌ر هاتو نه‌یزانی خولی بۆ بکرێته‌وه، موده‌ی بدرێتێ بۆئه‌وه‌ی فێر بێ، هه‌رچی سه‌باره‌ت به خوشك و براکانه له پێکهاته‌کانی تر ئه‌وه حاڵه‌تی ئیستسنایان هه‌یه، هه‌ر لێره یاسایه‌ك هه‌یه که ده‌ڵێ له هه‌رێمی کوردستان تورکمان، سریانی، ئه‌رمه‌ن ئه‌وان یه‌که‌ی به‌ڕێوه‌به‌رایه‌تی خۆیان هه‌یه، حاله‌تی ئیستتسنایان هه‌یه من پێم وایه به هیچ شێوه‌یه‌ك ئه‌وه شمولی ئه‌وان ناکات، چونکه به حاله‌تی ئیستسنا بۆ ئه‌وان داندراوه، مه‌سه‌له‌یه‌کی تر هه‌یه که ده‌ڵێت په‌یوه‌ندی به کۆمپانیاکانه‌وه هه‌یه، باسی مافی مرۆڤ کرا، پێم خۆشه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ش بێینه ده‌نگ ، یه‌عنی دنیایه‌ك کۆمپانیای نه‌وت و مه‌عمه‌لی چیمه‌نتۆ هه‌یه، به هه‌زاران که‌سیان هێناوه له ده‌ره‌وه، لێره ئێمه موهه‌ندیسمان هه‌یه زۆرباشه، له‌به‌رئه‌وه‌ی زمانی ئینگلیزی نازانین وه‌رناگرن تا کار بکات له‌وێ، له‌به‌رئه‌وه‌ی زمان نازانێ نایه‌ڵن له کێڵگه نه‌وتییه‌کان کاربکات، ئه‌ی بۆ باشه بۆ له‌سه‌ر ئه‌وان بێ ده‌نگین؟، ئه‌گه‌ر ئه‌وه په‌یوه‌ندی به مافی مرۆڤه‌وه هه‌یه، مه‌سه‌له‌ی زمان شتێکی بنه‌ڕه‌تییه، کۆمپانیایه‌ك هاتووه له ولاته‌که‌ی من ئیش ده‌کات، له من قبولێ ناکات که زمانی ئه‌و نه‌زانم و بچم ئیش بکه‌م له‌وێ، له‌به‌رئه‌وه پێم وایه حاڵه‌ته‌که ته‌عه‌سوبی تێدا نییه، یه‌عنی یاسای نێوده‌وڵه‌تی وایه، هیچ ته‌عه‌سوبێك له یاساکه نابینم، بۆیه بۆئه‌وه‌ی شته‌که‌ش نه‌ڕوات ته‌عه‌سوبی قه‌ومی تێدایه، حاڵه‌تێکی زۆر ئاساییه ئه‌وانه‌ی که دانیشتووی هه‌رێمی کوردستانن ئیستسنایان بۆ کراوه، گرینگیشه ئه‌وه‌ی که داده‌مه‌زرێت زمانه‌که بزانێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا تەقریبەن دوو ڕەئی هەیە لەناو پەرلەمان، ڕایەکیان پێی وایە کە پێویست دەکات ئەو ماددەیە لاببرێت بە تەواوەتی، ڕای دووەم پێی وایە بمێنێتەوە، بەڵام هەموار بکرێ، بەڕێزانی ئەندامانی لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمان بەڕوونی ڕای خۆیان باسکرد، تەنهای دوو کەسی تر وەردەگرین بۆ ئەوانەی کە داوای ئەوە دەکەن، کە ماددەکە هەر لە بنەڕەتەوە لاببرێت، بۆئەوەی ئەوانیش زیاتر ڕای خۆیان ڕوون بکەنەوە، بەڵام ئەو بەڕێزانە وەردەگرین کە قسەیان نەکردووە، کاك تحسین تۆ لەگەڵ ئەوەی کە لاببرێت، یان بمێنێتەوە؟ فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ڕێگام بدەی منیش ڕەئی خۆم بدەم، بەکورتی ئەگەر ڕێگام بدەی، ئەوانەی کە دانیشتووی هەرێمی کوردستانن، ماف و ئەرکیان هەیە، بەڕەئی من زمان نەبێتە مەرج بۆ دامەزراندن، چونکە ژیانی خەڵکی پێوە بەندە، من دەڵێم وای لێبکرێت یەعنی بکرێتە (٣) بڕگە، بڕگەی أ: بۆ دامەزراندن گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی، خزمەتگوزار و کارمەندان ڕەچاوی ئەوە بکرێت، کە پێویستە خەڵکی ڕەسەنی هەرێم بن، بۆ دامەزراندنی ئەو خەڵکانەی کە خەڵکی هەرێم نین، زانینی زمانی کوردی مەرج بێت و بەشێوەی گرێبەست بن، ج: دەکرێت لەسەر فەرمانگەکان فەرز بکرێت کە ئەوانەی دادەمەزرێن و کوردی نازانن فێرە زمانی کوردی بکرێن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کمال فەرموو.

بەڕێز کمال یلدا مەرقوز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

با ئێمە سەبەب نەبین بەهۆی فەلسەفەی کوردستانی تێك بدەین، لەسەر مافی مرۆڤ باسکراوە وابزانم دوەلی ئەوروپی هەموو شت لە مافی مرۆڤ تەتبیق دەکەن، بەس لە تەعینات و لە دامەزراندن تەتبیقی ناکەن، چونکە تا ئێستا نەمبیستوە ئەگەر خەریجی ئەو دەوڵەتە نەبێ تەعین لە دەوائیری ئەوروپی نەکراوە، ئیللا شتی خەدەمی زۆر بەسیتی پێ دراوە، ئەوەش بەرامبەر مافی مرۆڤ غەدرێکی زۆر گەورەی دەزانین، کە ئێمە خەڵکی کوردستانین، عزەتمان هەیە بە کوردی و بە زمانی کوردی زۆریش، چونکە لێرە نووسرایە کە ئەو کەسەی کورد نەبێتن، یەعنی ئەوانی تر کەس شمولی ناکات، کاك زاناش دەڵێ ئەوە ئیستسنا نییە، ئەمە عەتفمان پەیا ناکرێن کە ئەمە لێرە بین و عەتفمان پێ بکرێت و ئەوەی تەعین بێ یان تەعین نەبێ، ئێمە دەمانەوێ ئەو وشە لابدرێتن ئەگەر ئەو ماددەیە بمێنێتن، ئەگەرنا ئەمن پشتگیری (امنە) خان دەکەم، (بێگەرد) خان، کاك (یروانت)، مامۆستا (رابوون)، مامۆستا (علی)، (د. فرست)، مامۆستا (تحسین) دەکەم، بۆ هەڵگرتنی ئەو ماددەیە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماموستا ماجد فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببورن ئەگەر نەختێ ئەوەم کرد، بەڕاستی من دیسان دووبارەی دەکەمەوە یەعنی ئێمە یاسایەکان بەشێوەیەکی عاتفی دادەڕێژین، ئێمە باسی ئەوە ناکەین کە دەڵێن تەعەسوب، تەعەسوبمان لەسەر نەتەوەی کورد نییە، بەڵکو ئێمە لەوانەیە کوردیەکەی من زۆر باشتر بێ لە زۆربەی ئەو بەڕێزانەی کە لێرە دانیشتوون، لەبەرئەوەی زۆر لە ئیدارە ئیشم کردووە، بەڵام مەخسەدمان ئەوەنییە کە فێرە کوردی نەبین، هەموومان دەزانین ئەو کەسانەی کە لە دامودەزگا حکومییەکان، لە دەزگا ناحکومییەکان کاردەکەن دەبێ کوردی بزانن، ئێمە لەگەڵ ئەوەداین، ڕاستە هەندێ برادەران باس لەو دەکەن دەڵێن نەتەوی خۆمان هەرێمی کوردستان، خۆ کەس خێرمان پێ ناکات، ئێمە فیعلەن نەتەوەی کوردستانین، نەتەوەیەکی رەئیسین، ئەو ماددەی دکتۆرە بەهار ئاماژەی بەوە کرد، هەر بەخۆی ئەوماددەیەش ماددەیەکە لە ماددەی قانونی ئیداری ئەوە، یەعنی بۆ هاتووەتە ناو زمانە فەرمییەکان، نازانم؟، دوایێ ئێمە یەك کۆمەڵ ماموستای زانکۆمان هەیە، بە عەرەبی وانەکان دەڵێینەوە، یەك کۆمەڵ دکتۆرمان هەیە لە نەخۆشخانەکان عەرەبن، هاتوونە لێرە موعالەجە خەڵك دەکەن، ئەگەر وابێ ئەوانەش دەربکەین مادام وایە کەس لێرە نەمێنێ، خەلاس خواحافیزیان بێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ئاواز خان.

بەڕێز ئاواز شێخ جەنگی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە سوئی تەفاهومێك هەیە لەو ماددەیە، لە دامەزراندن و گواستنەوەی هەمیشەیی و کاتی فەرمانبەران و کارمەندان، کە دەگاتە ئەو بڕگەیەی کە دەڵێت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە کورد نەبوو، من پێم وایە بکرێتە، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە خەڵکی هەرێمی کوردستان نەبوو، بۆئەوەی پێکهاتەکانی تر نیگەرانییان لا دروست نەبێت، چونکە بەهیچ شێوەیەك هیچ یەکێك لە ئێمە مەبەستمان ئەوەنییە، ئەو پێکهاتانە بەشێکن لە نەسیجی هەرێمی کوردستان، بەشێکن لە ئێمە، ئێمە بەشێکین لەوان، یەعنی ئەوانمان ئیستسنا نەکردووە ئەو بڕگەیە بەهیچ شێوەیەك ئەوان ناگرێتەوە، هیوادارم نیگەران نەبن لەوە، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە خەڵکی هەرێمی کوردستان نەبوو، بۆئەوەی چارەسەری ئەو کێشەیە بکەین، بەڕاستی زۆرم پێ ناخۆشە ئەو بەڕێزانە نیگەران بن، چونکە ئێمە بەهیچ شێوەیەك نامانەوێ ئەوان نیگەران بکەین، ئەوان بەشێکن لە نەسیجی هەرێمی کوردستان، هیوادارم لێمان دلگران نەبن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کەواتە ئێستا دوو ڕا هەیە، ڕایەکیان داوای ئەوە دەکات کە کۆی ماددەکە لاببرێت، ڕای دووەمیان داوای ئەوە دەکات کە ئەگەر بمێنێتەوە هەموار بکرێت، ئێستا جارێ ئەوە دەخەینە دەنگەوە، کە کێ لەگەڵ ئەوەیە کۆی ماددەکە لاببرێت؟ ٣٧ کەس لەگەڵ ئەوەیە کە کۆی ماددەکە لاببرێت، کێ لەگەڵی نییە؟ ١٤ کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند کرا، کۆی ماددەکە لادەبرێت، ماددەی ١١، نوقتەی نیزامی هەیە خاتوو منیرە فەرموو.

بەڕێز منیرە عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە کاتێك کە موناقەشەی ماددەیەك دەکرێت، ئێوە حەقە وەکو سەرۆکایەتی لەوکاتە ئیجرائەت بکەن، کە دەزانن دوو ڕەئی جیاواز هەیە، ڕایەك دەڵێت وەکو ئەو ماددەیە بمێنێتەوە یاخود تەعدیلی تێدا بکرێت، یەعنی ئێمە زیاتر لە ٢٥ دەقیقەیە ئەندامانی پەرلەمان موناقەشە لەسەر ئەو ماددەیە دەکەن، لە کۆتایشدا بڕیار دەدەین دێینە سەر ئەوەی ئەو ماددەیە لابدرێت، حەقە هەر لەسەرەتاوە بەرلەوەی موناقەشەی لەسەر بکەین، ئایا ئەو ماددەیە بمێنێتەوە یان نەمێنێتەوە؟، کاتێك کە دەنگ بە مانەوەی درا ئینجا موتاقەشە بکرێ، بەڕاستی ئێمە لە کەیەوە موناقەشەی ئەوە دەکەین لە کۆتایشدا لادەبرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو منیرە لابردنی ماددەیەك یان مانەوەی بە هەموار کراوی پەیوەندی بە گفتوگۆی ئەندامانی پەرلەمانەوە هەیە، ئەوە گفتوگۆی ئەندامانی پەرلەمان وا دەکات کە ئەنجامی دەنگدانەکە بە چ لایەك دەکەوێتەوە، ئایا لابرێت ماددەکە یان بمێنێتەوە تەعدیل بکرێت؟، بۆیە پێویست دەکات ئەندامانی پەرلەمان گفتوگۆی لەسەر بکەن، ئەوجا بخرێتە دەنگدانەوە، بۆیە دەبێ گفتوگۆ بکرێت پێش لابردن یان هێشتنەوەی، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی باشتر بوو لەسەر ماددەکە، دەنگ بدرێت، لەسەر ئەوەی بمێنێتەوە، نەك ئەوەی لابرێت، دووەم: جەنابت ڕێگاتدا کەسی وا هەیە سێ جار قسەی کرد لەسەر ئەم بابەتە، ئەمەش دژی پەیڕەوی ناوخۆیە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تەنها یەك کەس قسەکانی خۆی دووبارە کردەوە، کە بریتی بوو لە ماموستا ماجد، لەبەرئەوەی ئەو دژی ئەوە بوو کە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە، ڕێمان پێدا کە ئەوانە جارێکی تر ڕای خۆیان دەربڕن، فەرموون ماددەی (١١) بخوێنەوە.

بەڕێز د. ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/ ١١:

یەکەم: تابلۆی سەرجەم دامەزراو فەرمانگە حکومییەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی دەبێ، بە مەرجێك نووسینە کوردیەکان لە بەشی سەرەوەی تابلۆکە بێ.

دووەم: تابلۆی نووسینگەو نوێنەرایەتی و کونسولگەری و ولاتان و ڕێکخراوە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی و عەرەبی و زمانی لایەنەکەی تر دەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ گفتوگۆی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ با ناوی خۆی بنووسێ، کاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەم سیاغەی یەکەم لە ماددەکە بکرێتەوە، بەجۆرێك کە ڕێ بدات بە زمانی تر لە پاڵ زمانی کوردی و عەرەبیدا بەکاربهێندرێت، زۆرجار ئینگلیزی پێویستە لەو ناوەندانەش بۆ عنکاوەو چڕی دانیشتوان تورکمان هەیە، ڕێ بە تورکمان و مەسیحیەکانیش بدەن، بۆئەوەی زمانی ئەوانیش بەکاربهێندرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سراج فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا دەکەم خاڵی یەکەم وا بنووسرێتەوە، نووسینە کوردیەکان کە لە بەشی سەرەوەی تابلۆکە بێ، بەڵام گەورەتر خۆی نیشان بدات، یەعنی هی کوردیەکە گەورەتر خۆی نیشان بدات لەوەی لە عەرەبیەکە، لە بەشی دووەم باسی تابلۆ دەکرێتن، ئیجاب ناکاتن لە کونسولگەریەکە ئەگەر عەرەب نەبن، چۆن عەرەبی لەسەر بنووسرێتن، با تەنها کوردی بێ و لەگەڵ زمانی لایەنەکەی دیکە، ئیجاب ناکات عەرەبی هەبێ لە شوێنەکانی تر، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یروانت فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەردوو دروستە بەس فەقەرەی سێیەم ئەو دەزگای لەسەر نەتەوەیەکی دیکی بن، لەسەر تابلۆکە بە زمانی ئەو نەتەوەیە بێ، وەکی ئێمە سریانی بێ، وەکی ئێمە بە ئەرمەنیش بنووسێ، کوردی و ئەرمەنی بنووسن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئامانج لەوە زمانە فەرمییەکان زمانی کوردیە، بەڵام ئێمە وەکو وڵاتێکی گەشتیارین، یەکێك لە گەشتیارەکان دەبێ تەشویق بکرێن، بۆ هاتنیان، پێویستە لەسەر تابلۆکانمان بە زمانی تری نێو نەتەوەیی کە ئەویش ئینگلیزیە لەسەر تابلۆکانمان بێڵێن بنووسین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ئەو بەڕێزانە دەکەم لەسەر زمانی نووسینەکە، لەسەرجەم فەرمانگە حکومییەکان بە زمانی کوردی بێ شتیکی تەبیعییە، بەڵام لە هەندێك فەرمانگە و دەزگا هەیە سەر بە تورکمان و کلد و ئاشووریەکان، شتێك هەیە دەمەوێ لێرە ئەو تێبینیە بڵێم، حکومەتی هەرێم لە (١٩٩٢) تا ئێستا بە فیعلی زۆر شت هەیە بۆ تورکمان و ئاشووریەکانی کردیە، ئێمە کە یاسا دەردەینین پێویستە هەوڵ بدەین ئەو شتانەی کە بۆمان کراوە باشتر بکرێتن، نەك ئەوەی کە بۆمان کراوە لە تەنفیز، لە هەرێمی کوردستان کە ئەو مافەی پێمان دراوە لە یاساکە نەکرێتن، لەبەرئەوەی ئێستا هەیە بەخۆی بوونی هەیە، لە دامودەزگاکانی حکومەت زۆر دەزگاو، زۆر فەرمانگەی حکومی هەیە سەر بە حکومەتی هەرێمە، بە زمانی تورکی نووسرایە لەگەڵ زمانی کوردی یان بە زمانی نووسرایە، بۆیە ئەگەر ئێمە ئەوە ئیزافە نەکەین دەبێتە یاسا، دەبێت ئەوان بگۆڕنەوە، تورکمانی و سریانیەکەی بگۆڕنەوە، چونکە ئەوە دەبێتە یاسا، لەبەر ئەوەی ئەو ڕستەیەش ئیزافە بکرێ، ئەو فەرمانگە و دەزگا ناحکومییانەی کە سەر بە پێکهاتە نەتەوەییەکانن بە زمانی خۆیان بنووسن لە پاڵ زمانی کوردی، یەعنی زمانی سەرەکی کوردییە، بەڵام ئەو فەرمانگە و ئەو دەزگایانە بە زمانی خۆیان بنووسن، زۆر شتێکی باشە لێرە باسی ناوچە کوردستانییەکانی تر دەکرێت، بەڵام لە هەرێمی کوردستان تورکمان ئێستا مافی هەیە لە پەروەردە، لە ڕۆشنبیری، لە پەرلەمان، لە حکومەت، لە موئەسەساتی موجتەمەعی مەدەنی، تورکمان لە هەرێمی کوردستان خۆی مافی هەیە، یەعنی لەبەر خاتری تورکمانەکانی هەرێم ناکەن، دەڵێن ئیلا ناوچەکانی دیکە، یەعنی ئەوە

بەشێوەیەکی گشتی پێویستە بکەین، هەرێمی کوردستان پێویستە ڕێز لە مافی پێکهاتەکان بگرێت، نەک بەس لەبەر خاتری ناوچەیەك لە دەرەوەی هەرێمی کوردستان، چونکە ئێستا بە فیعلی هەیە، یەعنی ئێمە بۆ غەدر لە ئەزموونی دیموکراسی خۆمان دەکەین لەبەر خاتری ناوچەیەکی تر، بە گشتی مافەکانی تورکمان و کلدو ئاشور پێویستە بپارێزین، سوپاستان دەکەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك أنور قادر، فەرموو.

بەڕێز أنور قادر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەوەم تەنها زمانی کوردی بێ، زمانی عەرەبی لابدرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو منى نبى، فەرموو.

بەڕێز منى نبى نادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە بەڕێز كاك رابوون و كاك محمد سعدالدين دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان سەبارەت بەم ماددەیە، فەرموون.

بەڕێز د. فالاّ فريد إبراهيم/ لیژنەی یاسایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە لە ماددەی (١٣)دا هاتووە تەنها دوو بڕگەیە، ئەوەیشی کە پەیوەندی بە زمانە فەرمییەکانی تر هەیە لە هەرێمی کوردستان، یان لە کوردستانی عیراق کە لە دەستووری عیراقی دا جێگیر بووە، ماددەی (٢٥) بەشی (٧)ەم باس لە زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکان دەکات، لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردن دا کە چڕی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتەیەکی نەتەوەیی جیاواز لە کورد بوون، بۆیان هەیە بە ڕاپرسییەکی خۆجێی زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردی دا بکەن بە زمانی فەرمی کاروباری ناوخۆییان، لێرەدا کاروباری ناوخۆیی بە شێوەیەکی موتڵەق هاتووە، واتا لە پاڵ زمانی کوردی و هەر زمانێکی تر مەسەلەی تابلۆیە، یان هەر بابەتێکی تر، ئەوان دەتوانن بە زمانی خۆیان بینووسن، لە ماددەی (٢٥) هاتووە، یانی پێویست بە تیکرار ناکاتەوە لە ماددەی (١٣)، لەبەر ئەوەی ئەو مافە مافێکی سابتە، هەر کە لە ڕێگای ڕاپرسی بوو بە زمانی فەرمی، بە زمانی فەرمی خۆیان کاروبارەکان بەڕێوەدەبەن، جا مەسەلەی تابلۆ نووسینە یان هەر بابەتێکی تر، هەمووی لەو خاڵەدا جێگای بۆتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنەی ڕۆشنبیری.

بەڕێز فرحان جوهر قادر/ لیژنەی ڕۆشنبیری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باس لە زمانەکی تری نووسین دەکرێتن لەسەر تابلۆکان، کەس کێشەی لەگەڵ ئەوەدا نییە ئەم زمانە بە پێی دەستووری عیراق زمانی کوردی و عەرەبی دوو زمانی ڕەسمین، دەبێ ئەوە مولزەمە لە هەرێم، لە عیراق ئەم دوو زمانە بکرێتن، بەڵام بە ئینگلیزیش بنووسرێ کە تا ئێستا نووسراوە، هیچ کێشەیەك و تەعاروزێکی لەگەڵ ئەوە نییە کە نەنووسرێت، بۆیە پێویست ناکات لێرە هیچ ئیشارەتێکی پێ بدرێت، مەسەلەی پێکهاتەکانیش بە ماددەیەکی تر موعالەجە کراوە لەو شوێنەی کە کەسافەی سوکانیان زۆرە، یان ئەو وەحداتی ئیداریەی تابیعی خۆیانە، ئەوانە هەمووی دائیرەکانیان و موعامەلاتی ناوخۆیان بە زمانی فەرمی تەعامولی لەگەڵ دەکرێت، بۆیە ئێرە هیچ تەعاروزێك لەگەڵ حقوقی ئەوانیش ناکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د. جوان، فەرموو.

بەڕێز د.جوان إسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم ماددەی (١٣) کە دەڵێ بە زمانی کوردی و عەرەبی، ڕەئیەك هەبوو بە زمانی ئینگلیزی، ڕەئیەکیش هەبوو بە زمانی تورکی و ئەوانە، بە من نالێین قیتعەکە چەندی لێ دێ؟ چی لێ دێ؟ تابلۆیەکە چەند گەورە دەبێ تا هەموو ئەوانە بگرێتەوە؟ یەعنی مەعقول نییە، ماددەی ئەوەی بە زمانی ئینگلیزی بێ، ماددەی (١٣)، وابزانم بە شێوەیەك لە ماددەی (١٥) جێی کراوەتەوە، عەینی گلەییەکەی لە ماددەی (١٣)، لە ماددەی (٢٥) ئەگەر بیخوێنین لەوێش جێی کراوەتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڵێ کاك یروانت، فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەعنی ئێك قوتابخانا ییتە سەر خۆ ئەرمەنیم، لە گوندی هەوریسکی یە، یەعنی نەوعەکی دیموقراتیێ زیاترە، قوتابخانەی هەوریسك بە ئەرمەنیش دەنووسێ قوتابخانەی هەوریسك، قەصدمان ئەوەیە، هەموو ناحیەکە نە ئەرمەنییە، یەك قوتابخانەی ئەرمەنی هەیە، قەصدم ئەو دیموقراتییە هەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیعادەی صیاغەی ئەو ماددەیە دەکەینەوە، بەوەی کە پێداویستی، یاخود داواکاری هەموویان تێیدا جێگای بکرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د.شێرکۆ جودت نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ جودت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، وەللاّ نیقاشێ لێرە دروست بووە لەسەر ئەوەی کە نیصابی قانونی پێویستە بۆ مانەوە لە هۆڵی پەرلەمان، یان تەنها بە پێی پەیڕەوی ناوخۆ تەنها بۆ ئیفتیتاحی جەلسە پێویستە؟ ئەگەر دواتر نیصابی قانونی دەرنەکرد، یان ژمارەکە کەم بووەوە، دوو ڕەئی دروست بووە، ڕەئیەکیان دەڵێ دەکرێ بە عەدەدێکی کەمتر لە نیصاب ئیدارەی جەلسەکە بکرێ، ڕەئیەکیش دەڵێ نابێ، لەبەر ئەوەی بۆ بڕیاردان و بۆ دەنگدان کاریگەری دەبێت، جا تکایە سەرۆکایەتی پەرلەمان ئەوەمان بۆ یەکلایی بکەنەوە، بۆ ئەوەی نوێژەکانمان دوا نەکەوێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە خۆمان ڕەئیەکمان هەیە، بەس دەمانەوێ لە پێشتردا گوێمان لە لێژنەی یاسایی بێت، ڕەئی ئەوان چییە؟ دکتۆرە نیصاب بۆ دەنگدان پێویستە یان نا؟

بەڕێز د. ڤالاّ فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پەیڕەوی ناوخۆ زۆر بە وازیحی هاتووە، بۆ ئینعیقادی جەلسە پێویستە نیصاب تەواو بێت، بۆ دەنگدانیش ئەغلەبیەی بەسیتەیە، یەعنی وازیحە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ وایە، بۆ دەنگدان بە ئەغلەبیەی بەسیتە یەکلا دەبێتەوە، بە زۆرینەی سادە یەکلا دەبێتەوە، بەڵام بۆ دەنگدان پێویستمان بە نیصاب هەیە، لە کاتی دەنگدان پێویست دەکات نیصاب هەبێ، کاك د. فەرسەت، فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو جەلسەیە جەلسەی دەنگدانە، لە هەر پێنج دەقە جارێك ئێمە دەنگ دەدەین، بۆیە جەلسەی قسە کردن نییە، هەر چەندە بەو نەصەی کە ئێستا لێرە هەیە، لە ئەوەڵەوە تا کۆتایی، ئەگەر بکرێ چاکی بکەین دوایی، ئەگەر نا لە ئەوەلەوە تا کۆتایی دەبێ نیصاب لە ژووروەوە بێ (٥٦)، گریمان ئەو قسەیەش ڕاستە ئەگەر با بڵێین لە کاتی ئینعیقادەکە بێ، بەڵام ئێمە دەنگدانمان هەیە، چەند دەقە جارێك دەنگ

دەدەین، مەعنای وایە پێویستمان بەوەیە (٥٦) کەس لە ژووروەوە بێت، (٥٦) لە ژووروەوە نەبێ نیصاب دروست نییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ وایە، کەواتە لە کاتی دەنگان پێویستمان بە (٥٦) کەس هەیە، بەڵێ کاك عمر عینایەت، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پەیڕەوی ناوخۆدا هاتووە، کۆبوونەوەی پەرلەمان یاسایی نابێت تەنها بە ئامادەبوونی زۆرینەی ئەندامان نەبێت، پەرلەمان بریارەکانی بە زۆرینەی ئامادەبووان، یەعنی مەرج نییە، دوای ئەوە جەلسەکە کرایەوە (٥٠) کەسیش بمێنێتەوە، تۆ دەتوانی بە زۆرینەی ئەو (٥٠) کەسە تێپەڕێنی، لە هەموو پەرلەماناتی دونیاش دا وایە، ئەوە نییە بڵێی کاکە پێویستە بە بەردەوامی ئەو ٥٠ زائیدەن ١ حازر بێ لە ناو قاعەی پەرلەمان، ئەوەش نابێ هیچ بۆ ئێوە تەحقیق نابێ، دەیشیبینی جەلساتی تریش دێتە بەردەممان، ئەو زۆرینەیە بۆ ئێمە دروست نابێ، لەبەر ئەوە بە ڕەئی من زۆرینەی ئامادەبووان، کاتێ ٤٠ کەسیشی لێ بێ، ٢١ کەس دەنگی دا دەتوانین ئەو قەرارە تێپەڕێنین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك عمر دەقی ئەو ماددەیە هێندە موتلەقە، بەو شێوەیە بێت تەنانەت گفتوگۆش لە ناو پەرلەمان دا جائیز نییە، ئەگەر زۆرینە ئامادە نەبن، ماددەی (٤) وانییە؟ کۆبوونەوەی پەرلەمان یاسایی نابێت تەنها بە ئامادەبوونی زۆرینەی ئەندامانی نەبێت، نالێ سەرەتا، نالێ ئینعیقاد، دەلێ کۆبوونەوەی پەرلەمان، یەعنی کۆی کۆبوونەوەکە یاسایی نابێ ئەگەر زۆرینە لێرە نەبن، کاك رابوون، فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێگەیشتنی من بۆ پەیڕەوی ناوخۆ ئەوەیە کە دەست پێکردنی کۆبوونەوەکە پێویستی بە زۆرینەی ئەندامانی پەرلەمانە، ئەندامان یەعنی لە (١١١) کەسەکە، بەڵام دوایی دەنگدانەکان بە زۆرینەی حزوور دەکرێ، بەڵام سەرنجت بۆ ئەوە ڕادەکێشم ئەگەر ئەوەی ئێستا کە تۆ پێشنیاری دەکەی سابت بێ، هەموو دانیشتنەکانی پەرلەمان مەترسی بۆ دروست دەبێ، چونکە بێنە بەرچاوت (٦٠) کەس لە ژووروەوەیە، هەموو لەحزەیەك شەش کەس دەتوانن کۆبوونەوەکەت پێ هەڵبوەشێننەوە، بۆیە هیوادارم بە ئاگادارییەوە موتابەعەی ئەو وەزعە بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە شێوەیەکی عورفی ئەم ماددەیە لە پەرلەمانی کوردستان وا پەیڕەو کراوە کە بۆ کاتی دەست پێکردنی دانیشتن و بۆ کاتی دەنگدان ڕەچاوی نیصابی یاسایی پەرلەمانی کوردستان کراوە، سەیری پرۆتۆکۆڵەکانی

پێشووشم کردووە، ئەو کاتەی نیصاب هەبوو دەنگدان کراوە، کە نیصاب نەبووبێ دەنگدانێك کە کرابێ هەڵوەشێنراوەتەوە، کاك صالح فەقێ، فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ محمد أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کۆبوونەوە و گفتوگۆ کردنیش بە نیوە زائید یەك نەبێت ناکرێ، بەڵگەشم بۆ ئەوە ئەوەیە کە چەندین جار فراکسیۆنێك یان کێشەیەك دروست دەبێت، بەشێك لە ئامادەبووان دەچنە دەرەوە، هۆڵی کۆبوونەوەکان جێ دێڵن، ئەگەر نیوە زائید یەك کەمتر مایەوە ئەو کۆبوونەوەیە درێژەی پێ نادرێ، لەبەر ئەوەی ناتوانن کۆبوونەوەکە بکەن، کەواتە لە کاتی گفتوگۆکردن و لە کاتی دەنگدانیش پێویستی بە نیوە زائید یەکە، بەڵگەشم ئەوەیە بەو شێوەیە کۆبوونەوەکە چۆڵ کرا، کۆتایی پێ هاتووە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك د. فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر دەمەوێ ئاگادارتان بکەین، ئێمە ئەو لێژنەی پەیڕەوی ناوخۆ ئەم مەسەلەیەمان موعالەجە کردووە، یەعنی نیصابمان تەنها بۆ ئینعیقاد داناوە، کە کۆبوونەوە دەستی پێکرد، ئیتر لەوێوە هیچ پێوەرێك بۆ نیصاب، ئەوە ئەو حاڵەتانەی کە باس کرا لە پەرلەمانی دونیادا، لە پەیڕەوی ناوخۆ زۆر بە وازیحی نووسیویانە، ئینعیقاد زەرورە، ئیتر پاش ئەوە چەند لە ژووروە بمێنێتەوە کۆبوونەوە بەڕێوەدەچێت، ڕێك ئێمەش لە پەیڕەوی ناوخۆی خۆمان دا وامان لێ کردووە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، خاتوو آمنة زکری، فەرموو.

بەڕێز آمنة زکری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خو دە دەقێ یێ پەیڕەوی ناوخۆدایێ دیارە عورفی پەرلەمانی ژ هەریا واسانی بویە، زۆرینە دڤێت بۆ بڕیاردانا حازر بن، وە ئەگەر نیصابی وی کامل نەبیتن، نابێ دەنگدان بێتە کرن، وە ترسا هەڤالا بەحسێن د دکەن کو گەلەك جار دەبێتە سەبەبا هەندێ ئەگەر شەش کەس کەم بیتن، هەمی جارا ساتی بڕیاردانێ ئەڤە دهەندێ چارەسەر کو جەلەسێت بڕیاردانێ، جەلەسەیەت گفتوگۆکرنێ جودا ببیتن، پەرلەماناتی عالەمی ژی ئەو پەرلەمانێت کومە سەرەدانی وان کریت رووژێ جەلەسێت بڕیاردانێ جیاوازە دگەل یێت گفتوگۆکرنێ، ژ بەر هەندێ هەموو ئەو ڕۆژێت کو دەنگدانن هەی پەرلەمانتار دزانێ، ئەڤە دێ تە پەیڕەوی ناوخۆدا ئەم عیلاجی وێ بکەین و دێتا من نووکە بگۆڤێ دێتن نیسبەیا کامل دبی هەبیتن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو خاتوو تەلار.

بەڕێز تەلار لطیف محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئێمە قسەمان لەسەر ئەوە نییە لە داهاتوودا لە پەیڕەو چۆن هەموار دەکرێتەوە؟ چۆن دەکرێ؟ چۆن تەنزیم دەکرێ؟ بەڵام لە ئێستا لە پەیڕەوی ئێستا پێش هەموارکردنەوە زۆر بە وازحی و بە موتڵەقی هاتووە، ئەو نیصابە پێویستمان پێیە لە سەرەتای کۆبوونەوەکە تا کۆتایی، بۆیە زەرورە نیصابی قانونی تەواو بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕاستە، زۆر سوپاس، فەرموون تکایە ماددەکە بخوێننەوە بەو شێوەی کە داتان ڕشتووە.

بەڕێز د. فالاّ فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنە هاوبەشەکان لەسەر داڕشتنەوەی ڕێککەوتوون لەسەر بەم شێوەیەی خوارەوە:

یەکەم: تابلۆی سەرجەم دامەزراوە و فەرمانگە حکومییەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی دەبێت، بە ڕەچاوکردنی زمانی پێکهاتەکانی تر لەو شوێنانەی کە چڕی دانیشتووانەکەی پێک دێنێت، بە مەرجێك نووسینە کوردییەکە لە بەشی سەرەوەی تابلۆکە بێت.

دووەم: تابلۆی نووسینگە و نوێنەرایەتی و کونسولگەری وڵاتان و ڕێکخراوە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستان دا بە زمانی کوردی و عەرەبی و زمانی لایەنەکەی دیکە دەبێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان لە پەیڕەوی ناوخۆ دەقی کوردی و عەرەبییەکەی ماددەی (٤) جیاوازە، لە دەقە کوردییەکەدا دەڵێ کۆبوونەوە پێویستی بە زۆرینەی ئامادەبووانە، ماددەی (٤) / کۆبوونەوەی پەرلەمان یاسایی نابێت تەنها بە ئامادەبوونی زۆرینەی ئەندامەکانی نەبێت، لێرەدا کەواتە کۆی هەموو کۆبوونەوەکەی بەستۆتەوە بە ئامادەبوونی زۆرینەی ئەندام، بەڵام لە دەقە عەرەبییەکەدا کە ئێستا بەڕێز کاك عمر عینایەت پێشانی داین، دەڵێ/ (لا یکون إنعقاد البرلمان قانونیا) لێرەدا کردوویەتی بە ئینعیقاد.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادام لەسەر زمانە فەرمییەکانە لەسەر زمانە کوردییەکە ئیش دەکەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئیتر لەمڕۆوە زمانە کوردییەکە بەرکارە کاك عمر، باشە، تەواو بوون؟ فەرموون بیخوێننەوە تکایە.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣)

یەکەم: تابلۆی سەرجەم دامەزراوە و فەرمانگە حکومییەکان زمانی کوردی و عەرەبی لە خۆ دەگرێت، بە ڕەچاوکردنی زمانی پێکهاتەکانی تر، بە مەرجێك نووسینە کوردییەکە لە بەشی سەرەوەی تابلۆکە بێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، بڕگەی دووەم.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووەم: تابلۆی نووسینگە و نوێنەرایەتی و کونسولگەری وڵاتان و ڕێکخراوە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستان دا بە زمانی کوردی و عەرەبی و زمانی لایەنەکەی دیکە دەبێت. بە مەرجێ زمانی کوردی دەرکەوتووتر بێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەڵێ لە بەشی سەرەوە دەبێت، یەعنی ئیتر تەواو، باشە ئەو تێبینیەش ڕەچاو دەکەین، دەرکەوتووتر بێ، باشە کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە بەو شێوەی کە خوێنرایەوە؟ ئەوەش ڕەچاو دەکرێ کە زمانی کوردی بەرچاوتر بێ، یان دەرکەوتووتر بێ، (٥٦) کەس لەگەڵیەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێت، کەواتە پەسند کرا، ماددەی دوای ئەو.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

ماددەی (١٤)

هەر دامودەزگایەکی حکومی و ناحکومی عیراقی و بیانی کە مامەڵەی لەگەڵ هاوواڵاتیانی هەرێم دا هەبێ، پێویستە لە فۆرم و نووسراوەکانیان دا ڕەچاوی زمانی کوردیش بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ فەرموو کاك صالح فەقێ.

بەڕێز صالح فەقێ محمد أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم یان لەگەڵ ئەم ماددەیە جێی بکرێتەوە، یان بە ماددەیەکی جیا باس لە سانامەی کوردیش بکرێ، کە ڕۆژ و مانگ و ساڵەکە بە زمانی کوردی، بڵێین بە ساڵی کوردی بنووسرێ لە نووسراوەکەدا، یان بە ماددەیەکی جیاواز.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، د. سراج، فەرموو.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا غریب فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی ڕای ئەو بەڕێزانە دەکەم کە لەو شوێنانەی کەمە نەتەوایەتی تری تێدایە بە زمانی ئەوانیش بنووسرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

كاك انور فەرموو.

بەڕێز انور قادر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی یەکەم لە دەستوور نازانم باسی زمانەکان بڕاوەتەوە، بەس هەموو بڕگەکانی دیکە لە پاڵ زمانی کوردی، زمانەکانی دی بەردەوام دووبارە بۆتەوە، وەکو مرۆڤ و سێبەری لێ هاتووە، پێمواية پێویست ناکات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان چییە؟ د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە تابلۆی ئۆتۆمبیلەکان ڕایەکی بەجێیە، ئێمە وەریدەگرین بە فەقەرەیەکی جیا، سەبارەت بە زیادکردنی فەقەرەی هەر تابلۆیەکی تر، ئەوا لێرە ناتوانین ئەوە زیاد بکەین، چونکە ئێمە لێرە بەس باسی شەقامەکان دەکەین، باسی تابلۆی دامەزراوە حکومیەکانمان کردووە بە جیا، باسی زمانی بازرگانی دەکەین بە جیا، بۆیە ئەمە تایبەتە بە شەقامەکان لێرە ئەوە زیاد ناکرێ، سەبارەت بە زیاد کردنی بڕگەی پێکهاتەکان، لەڕاستی دا من تێ ناگەم ئەگەر لە هەموو شوێنەکان، مەسەلەی پێکهاتەکان زیاد بکەین، ئەی ماددەی ٢٥ دەوری چی دەبێ لێرە کە دامانناوە و وتوومانە لەهەر یەکەیەکی بەڕێوەبردن دا کە چڕی دانیشتوانەکەی سەر بە پێکهاتەیەکی بنەڕەتی جیاواز بن، بۆیان هەیە بەڕاپرسیەکی خۆجێیی زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردی بکەن بە زمانی فەرمی کاروباری ناوخۆییان، یەعنی ئەم ماددەیە بۆ هەموو کۆی یاسایەکەیە، بۆ کۆی یاسایەکەیە، یەعنی لەهەر شوێنێك دا ئێمە دەڵێین زمانی کوردی فەرمییە، کە ئەو ماددەی (٢٥) دەڵێ لەهەر شوێنێك دا ئەوان چڕی دانیشتوان پێك دێنن، فەرمییە، کەواتە هەموو ئەو ئیمتیازاتانەی کە زمانی کوردی لە ماددەکانی تردا پێیدراوە، لەو شوێنانەیە کە ئەوان چڕی دانیشتوان پێك دێنن پێی دەدرێ، بۆیە زیاد کردنی پێکهاتەکان لە هەموو شوێنێك دا یان دەبێ ماددەی ٢٥ یان ئەو بەشەی

كه به پێكهاتەكاندا به تەواوەتی هەڵبگیرێت یان نابێ له هەموو شوێنێك دا پێكهاتەكان دووبارە ببنەوە و لەگەڵ ڕێزی تەواوم بۆیان، مەسەلەكە یاسایی صرفە، هیچ شتێكی تر نییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك ایدن فەرموو.

بەڕێز ایدن سلیم معروف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٥) دا تابلۆی ڕێنمایی شەقامەكان و دەست نیشان كردنی شوێن و دەڤەرەكان بە زمانی كوردی و عەرەبی و ئینگلیزی دەبن، لێرەدا پێشنیار دەكەم ئەوەی ئیزافە بكرێ، لەو، ناوچانەدا كە زۆرینەی پێكهاتە نەتەوەییەكانی دیكە پێك دێنن لە پاڵ زمانی كوردی و عەرەبی دا پێویستە بە زمانی ئەو پێكهاتە بنووسرێت، میسال لەوەش كە ئەوە دەتوانرێ ئیشی لەسەر بكرێ، لەبەرئەوەی ئێستا لە كەركووك بە چوار زمان دەنووسرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر ئیجازە بدەی تەوزیحێك لەسەر ئەغلەبیەی حزورەكە بدەم، ئێستا لەگەڵ برادەرانی بەغدا قسەم كرد، ئا بەم شێوەیەیە، ئەغلەبیەی ئەعزا كە بەیانی دێن ئەوە ناویان دەنووسرێ، ئەغلەبیەی حزور بۆ نموونە بەیانی نەوەد كەس حازر بووە، ئەغلەبیەی حزور دەكاتە ٤٥ + ١ ئەوە ئەغلەبیەی حزورە بۆ ئەوەی لەمەودوا ڕۆشنتر بێ لەبەرچاوی هەموو ئەندامانی پەرلەمان و بەڕێزیشت، ئەغلەبیەی ئەعزا، كە بەیانی بۆ نموونە ئێمە ١١١ كەسین كە بەیانی هاتین ئێمە ٩٠ كەسمان هاتبوو بۆ ئەوەی جەلسەكە بەردەوام بێ و بۆ گفتوگۆ هەرچەندە بێ، ئەبێ، بەڵام بۆ بڕیاردان لەسەر پرۆژە بێ، دەبێ ئێمە ئەگەر ٩٠ حازر بووبووین هەمیشە قەرارەكانمان تێ بپەڕێنین بە ٤٥+١، ئا بەو شێوەیە دەبێ، سەبارەت بەم بابەتەش بەڕەئی من ئاوا بێ باشترە، تابلۆی ناو و ڕێنمایی شەقام و گەڕەك و شارو دەڤەرەكان بە زمانی كوردی و عەرەبی و ئینگلیزی دەبن و بەمەرجێك نووسینە كوردیەكە لەبەشی سەرەوەی تابلۆكاندا بێت و دیارتر بێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە سوپاس، د.ڕێواز فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەوە، من لەسەر یەك مەسەلە قسە دەکەم، زمانی بەڕێزان پێکهاتەکانی کوردستان، لەڕاستی دا ئێمە لە کۆبوونەوەی هەر سێ لیژنە بەڕێزەکە کە هەموومان بەیەکەوە دانیشتبووین ماددەی (٢٥) مان بۆیە دانا بۆ ئەوەی ماددەیەکی موتلەق بێ، لە هەموو شوێنێك دا کە زمانی کوردی حزوری هەیە بۆیە یەك بەش و یەك فەسڵ بە تەواوەتی بۆ بەڕێزان دانراوە بۆ ئەوەی لە هەموو ئیمتیازێك کە زمانی کوردی لەهەر شوێنێك هەیەتی ئەوان ئەو ئیمتیازە وەربگرن، بیرمە موناقەشەیەکی زۆر زۆر کرا سەبارەت بەوەی ئێمە چی بکەین بۆ ئەوەی لە هەموو ئموری مەحەلی خۆیان، یەعنی کاروباری ناوخۆی خۆیان شمولی بکات بیرمە من بۆ خۆم بووم کە پێشنیاری ئەوەم کرد بیکەن بە زمانی فەرمی کاروباری ناوخۆییان، هەرئەو کاتە وتمان مەفروزە لە کۆبوونەوەکەی پەرلەمان بۆ ئەوەی زەمانەت بدرێ بە حەقی ئەوان و پاراستنی زمانەکەیان بە تەفسیڵی باس لەوە بکرێ کە کاروباری ناوخۆیی بریتیە لە تابلۆی فەرمانگە حکومییەکان، بریتیە لە تابلۆی شەقامەکان، بریتییە لەهەر شتێك کە ئێمە لێرە بۆ کوردیمان داناوە بۆ ئەوانیشە، جا ئەمە دانانی زمانی پێکهاتەکان بە فەقەرە لە هەموو شوێنێك دا چەندێك قازانجی هەیە، ئەوەندە زەرەری هەیە، چۆن؟ ئەگەر من موفەسیر بم گریمان، لەهەر شوێنێك دا وجودی هەبوو کەواتە حەقەکەیان دەدەمێ، بە پێچەوانەوە مەفهومی پێچەوانەکە ئەوەیە، لەهەر شوێنێك دا باسی پێکهاتەکان بە دەق نەکرابوو کەواتە حەقەکەیان نادەمێ و زەمانەتەکە کەمتر دەبێتەوە، بەڵام ئەگەر سەیری ماددەی (٢٥) بکەی ماددەیەکی موتلەقە لە هەموو شوێنێك دا، یەعنی لە هەموو ئەو ئیمتیازاتانەی کە زمانی کوردی هەیەتی، لەهەموو ئەو شوێنانەی کە ئەغلەبیە تیایدا کوردە، ئەوان لە هەموو ئەو شوێنانەی کە کەسافەی سوکانی بەڕێزیانی لێیە، ئەوان هەموو ئەو ئیمتیازاتانە بۆ زمانەکەیان هەیە، لەبەرئەوە تکا دەکەم کەس بە حەساسیەت وەری نەگرێ، ئەوان چاوی ئێمەن و پێکهاتەی ڕەسەنن لێرە، یەعنی دووبارە کردنەوەی ئەم فەقەرەیە یەعنی کێشەم هەیە لەوەی زمانی خوێندن عەینەن کێشە دروست دەبێ، لە زمانی موئەسەساتی کەرتی، قتاعی خاس عەینەن کێشە دروست دەبێ، ئەوان ئەگەر ماددەی (٢٥) مان بە موتلەقی لێ وەربگرن کە ئەمان هەموو حەقەکانی کوردی و زمانی کوردیان هەیە، ئەشتوانین سیاغەکەی هەموار بکەینەوە بەو شێوەیەی کە لەبەرژەوەندی زمانەکەی ئەوان بێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی ڕۆشنبیری؟ کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە مەسەلەی پێکهاتەکان تەواو هاوڕاین لەگەڵ هەڤاڵانمان لەلیژنە پەیوەندارەکان و د.ڕێواز بەتەواوی شی کردەوە، کە ئێمە موعالەجەی ئەوەمان کردووە، لەبەرئەوەی ئەگەر فەقەرە فەقەرە هەرچی هاتە ناوی دوایی ڕەچاوی پێکهاتەکان، ئەمە دەبیتە زمانێکی تر لەسەرتاسەری هەرێم، یەعنی کێشەیەکی یاساییشمان

بۆ دروست دەبێ، بۆیە موعالەجە کراوە لەو فەقەرەیە بە هەموو شێوەیەك لەو شوێنەی ئەوان تێیدا دەخوازن حاڵەتێك پێویست دەکات وچڕی دانیشتوانە، بە ئیستفتایەك دەتوانن زمانی خۆیان بکەنە فەرمی و هەرچی پێویستە معامەلەی ڕەسمیان لەگەڵ دەکرێ ولە پاڵ زمانی کوردی دا، ئەمە موعالەجە کراوە، ئەوەی کە لەگەڵ ئەوەداین کە فەقەرە یەك بۆ ئۆتۆمبیل زیاد بکرێ لەگەڵ ئەوە داینە و پێمان باشە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بۆ مافی پێکهاتەکان ماددەی (٢٥) چی ئیزافەیەکتان هەیە؟ لەسەر کۆی ئەو بابەتانەی کە لەم ماددانەی پێشووتریش هاتوون، لەم ماددانەی پێش ماددەی ٢٥ یش هاتوون، دوایی ئیزافەی بکەن، سبەینێ لە دانیشتنی داهاتوو کە سبەینێ کە موناقەشەی ماددەی ٢٥ دەکەین، ئەو کات چی ئیزافەیەکتان هەیە دەتوانین بخەینە ناو پرۆژە یاسایەکەوە، بەڵام ئەو تێبینیەی لیژنە پەیوەندارەکان دروستە، کە ناکرێ ماددەیەکی تایبەت هەبێ بە پێکهاتەکان، بەڵام لە هەموو ماددەکانی تریش ناوی پێکهاتەکان دووبارە ببێتەوە، د.سروود فەرموو.

بەڕێز سرود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بێ ولەسەر مەنتق، ماددەی (٢٥) کە دەڵێ (کەچڕی دانیشتوانەکەی سەر بە پێکهاتەکەی...) ئەو شتە لەهیچ شوێنێك لە هەرێمی کوردستان تەتبیق ناکرێ، ئەمە لە هیچ شوێنێك کەسافەی سوکانیمان نیە با مەعلوم بێ لە بۆ هەمووتان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

چۆن؟ ئێستا بۆ نموونە لە کەرکووك کەسافەیەکی سوکانی تورکمان هەیە، لە هەولێر کەسافەی سوکانی تورکمان هەیە و کەسافەی سوکانی مەسیحیش هەیە، یەعنی بۆ ئەوە زۆرینە نییە، کەسافەی سوکانی زۆرینە نییە، بەڵکو ئەوەیە کە ژمارەیەکی بەرچاوی ئەو پێکهاتەیە لەو شوێنە هەبێ، ئێستا ماددەکە بخوێنەوە بەو شێوەیەی کە داتان ڕشتووەتەوە، باشە، پێشنیارێك هەبوو کە تابلۆی ئۆتۆمبیلەکانیش بە کوردی بنووسرێ، کێ لەگەڵیەتی کە ئەوە زیاد بکرێ بۆ ماددەکە؟ پێش ئەوەی کە سیاغەی ئەخیری بخەینەڕوو؟ ٤٧ کەس لەگەڵیەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، کۆی ماددەکە بخوێنەوە تکایە؟ د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/ ١٥

یەکەم/ تابلۆی ڕێنمایی شەقامەکان و نیشان کردنی شوێن و دەڤەرەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی دەبن، بەمەرجێك نووسینەکە کوردیەکە لە بەشی سەرەوەی تابلۆیەکە دابێت و دەرکەوتوو تر بێ.

دووەم/ پێویستە تابلۆی ئۆتۆمبیلەکان بە زمانی کوردی بنووسرێن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ماددەکەیە بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە؟ (٥٩) کەس لەگەڵیەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ (١) کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند کرا، بەڕێزان دانیشتنی ئەمڕۆمان کۆتایی پێ دێنین، سبەی کاتژمێر ١٠:٣٠ دانیشتنەکەمان دەست پێ دەکەینەوە، تێبینی ئەوە بکەن تکایە یەك دەقە، لەبەرئەوەی سێ لیژنەی هەمیشەیی پەرلەمانی کوردستان دروست کراوە و تا ئێستا سەرۆکایەتیەکەیان هەڵنەبژێردراوە، بۆیە سبەی دوای تەواو بوونی دانیشتنی پەرلەمان ئەو لیژنانە کۆبوونەوەی خۆیان دەکەن و سەرۆکی تەمەن دەست بەکار دەبێ و تا ئەو کاتەی کە فراکسیۆنەکان دەگەنە ڕێککەوتن، بەشێوەی تەمەن سەرۆکایەتیەکەیان دەست نیشان دەکرێ، سوپاس بۆ ئێوە.

فخرالدین قادر	**جعفر ابراهیم ئێمینکی**	**د. یوسف محمد صادق**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (٩)ی

چوارشەممە رێکەوتی ٢٩\١٠\٢٠١٤

خولی چوارەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (٩)

چوار شەممە رێکەوتی ٢٠١٤/١٠/٢٩

کاتژمێر (١٠،٣٠)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێکەوتی ٢٠١٤/١٠/٢٩ پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی یوسف محمد صادق سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی جێگری سەرۆك و، بەڕێز فخرالدین قادر سکرتێری پەرلەمان، دانیشتنی ژمارە (٩)ی خولی چوارەمی، ساڵی (٢٠١٤) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (١)ی ماددە (٢٠) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (١)ی هەموارکراوی ساڵی ١٩٩٢ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا دانیشتنی ژمارەی (٩)ی خولی گرێدانی دووەمی ساڵی یەکەم لە خولی چوارەمی هەڵبژاردن لە کات (١٠،٣٠)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوار شەممە رێکەوتی ٢٠١٤/١٠/٢٩ دا بەم شێوەیە بێت:

١. بەردەوام بوون لە سەر گفتوگۆکردنی پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان، بەپێی ماددەکانی (٧٢) و (٧٤) و (٧٥)ی پەریڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی ساڵی(١٩٩٢)ی هەموارکراو،

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بە ناوی گەلی کوردستان دەکەینەوە، خولی چوارەمی هەڵبژاردن، ساڵی یەکەم، دانیشتنی ژمارە (٩)، رۆژی دانیشتن (٢٠١٤/١٠/٢٩)، بەرنامەی کار، بەپێی حوکمەکانی بڕگە (١)ی ماددەی (٢٠) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق، ژمارە (١)ی ساڵی(١٩٩٢)ی هەموارکراو، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاریدا کاتی دانیشتنی ژمارە (٩)ی خولی گرێدانی ساڵی یەکەم لە خولی هەڵبژاردنی چوارەمی پەرلەمان، لە کاتژمێر (١٠/٣٠)ی پێش نیوەڕۆ، رۆژی چوارشەممە، رێکەوتی (٢٠١٤/١٠/٢٩) بێت و بەرنامەی کاری دانیشتنەکە بەم شێوەیە بێت،

١. بەردەوام بوون لە سەر گفتوگۆکردنی پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان، بەپێی ماددەکانی (٧٢) و (٧٤) و (٧٥)ی پەریڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی ساڵی(١٩٩٢)ی هەموارکراو، بەڵام لە بەراییدا، داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان دەکەین کە ناوی ئامادەنەبووانی دانیشتنی پێشوو بخوێنێتەوە فەرموو.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورەو بەخشندەی میهرەبان، ناوی ئەندامانی پەرلەمان کە لە دانیشتنی ژمارە (٨)ی ئاسایی لە بەرواری (٢٠١٤/١٠/٢٨)، مۆڵەت پێدراون یان بێ مۆڵەت ئامادەنەبوون، بەم شێوەیەی خوارەوەیە، لە کۆبوونەوەی یەکەمیدا (١- ئێڤار ابراهیم حسین - مۆڵەت، ٢- بێستوون فائق - مۆڵەت، ٣- زۆزان صادق - مۆڵەت، ٤- شرین حسنی - مۆڵەت، ٥- ڤیان عباس - مۆڵەت ٦- محمد علی یاسین - ئامادەنەبووە، ٧- محمود عمر - ئامادەنەبووە، ٨- مریم صمد - مۆڵەت، ٩- ناظم کبیر- مۆڵەت)، لە کۆبوونەوەی دووەم لە کاتژمێر (٤) بۆ کاتژمێر شەش و دە دەقیقەی ئێوارە، ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە مۆڵەت پێدراون یان بێ مۆڵەت ئامادەنەبوون، ناوەکانیان بەم شێوەیەی خوارەوەیە: (١- ئاری محمد (ئاری هەرسین)- مۆڵەت، ٢- دلێر مصطفی - مۆڵەت، ٣- بەهار عبدالرحمن - مۆڵەت، ٤- محمد صادق - مۆڵەت، ٥- قادر ئۆتمان - مۆڵەت، ٦- محمود عمر - مۆڵەت، ٧- هەورامان حەمە شریف - مۆڵەت، ٨- عبدالرحمن فارس - مۆڵەت، ٩- باپیر کامەلا - مۆڵەت، ١٠- عبدالله محمود - مۆڵەت، ١١- یعقوب گورگیس - مۆڵەت، ١٢- دڵشاد شعبان - مۆڵەت، ١٣- سۆران عمر - مۆڵەت، ١٤- بەیار طاهر - مۆڵەت، ١٥- ئومێد عبدالرحمن - ئامادەنەبووە، ١٦- ئێڤار ابراهیم حسین - مۆڵەت، ١٧- بەهزاد دەرۆیش - مۆڵەت، ١٨- بشار مشیر - ئامادەنەبووە، ١٩- بێستوون فائق - مۆڵەت، ٢٠- جمال عثمان - ئامادەنەبووە، ٢١- جودت جرجیس - ئامادەنەبووە، ٢٢- خلف احمد - ئامادەنەبووە، ٢٣- رۆزا محمود - ئامادەنەبووە، ٢٤- زۆزان صادق - مۆڵەت، ٢٥- سهراب میکائیل - ئامادەنەبووە، ٢٦- صالح بشار- مۆڵەت، ٢٧- ڤیان عباس - مۆڵەت، ٢٨- عزت صابر - ئامادەنەبووە، ٢٩- عمر مصطفی (د. شوان قەڵادزەیی)- مۆڵەت، ٣٠- فەرهاد حەمە صالح (فەرهاد سەنگاوی) ئامادەنەبووە، ٣١- فیروز طه - مۆڵەت، ٣٢- محمد علی یاسین - ئامادەنەبووە، ٣٣- مەردان خضر، مۆڵەت، ٣٤- مریم صمد - مۆڵەت، ٣٥- ناظم کبیر- مۆڵەت، ٣٦- هێڤا حاجی - مۆڵەت، ٣٧- یعقوب گورگیس - ئامادەنەبووە، ٣٨- ئاواز حمید - مۆڵەت)

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا داوا لە بەڕێزیان دەکەین کە پوختەیەك لە کۆنووسی دانیشتنی دوێنێ بخوێنێتەوە، بەڵام نوقتەی نیزامیمان هەیە؟ فەرموو هیڤا خان

بەڕێز هیڤا حاجی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببووڕە، ناوی محمد علی بە ئامادەنەبوو خوێندراوەتەوە، من حەفتەی رابوردوو ئیجازەی ئەوم تەقدیم کرد، هەم بۆ فراکسیۆن هەم بۆ سکرتاریەتی پەرلەمان،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوایی سەیری دەکەین، بەڕێز سکرتێرچێکی ئەوەش دەکات، فەرموو کاك فەرهاد.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح (فەرهاد سەنگاوی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنێ نووسینێکم دایە جەنابت و ئینجا رۆیشتم، وتم من ئەڕۆم،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

راستە کاك فەرهاد مۆڵەتی وەرگرت، فەرموو کاك عمر،

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا دەکەم ژمارەی ئامادەبووان ئاشکرا بکرێت، بۆ ئەوەی بڕیاردان لە سەر پڕۆژە یاساکان پشتی پێ ببەستین، ژمارەی ئامادەبووی ئێستا کەی جەلسەکە دەکەین،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە تەدقیقمان لەو مەوزووعە کرد، بۆ پەرلەمانی کوردستان ئامادەبوونی سەرەتا، پێویست نییە بۆ ژماردنی دەنگەکان لە داهاتوودا زۆرینەی ئەوانەی کە لە بەیانی ئامادەبوون پێویست بێ، بۆ بڕیاردان لە پەرلەمانی کوردستان، بەڵکو لە دانیشتنی پەرلەمان تا بە ئێستا وایە کە لە سەرەتاوە پێویست دەکات نیوە زائید یەك ئامادەبن، بەڵام داوا لە بەڕێز سکرتێر دەکەین کە ئەوە تەسبیت بکا نیوە زائید یەك ئامادەیە لە کۆبوونەوەی ئەمڕۆ و، دواتر لە کاتی دەنگداندا پێویست دەکات نیوەی ئەوانەی کە بەشدارن لە کۆبوونەوەکەدا کە دەبێ نیوە زائید یەك بن دەنگ بدەن لە سەر پڕۆژە یاساکە، فەرموو کاك محمود،

بەڕێز محمود عمر صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش دوێنێ ئامادەبووم، بەڵام دوایی لەگەڵ لیژنەی پێشمەرگە بۆ پرسە رۆیشتم کەچی بە ئامادەنەبوو ناوم خوێندرایەوە، مۆڵەت بووم،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێم وابێ بە مۆڵەت ناوت خوێندرایەوە، هەردووکتان بە مۆڵەت خوێندرانەوە و، بە ئامادەنەبووش خوێندرانەوە، لەوانەیە ئیشکالێك دروست بووبێ، داوا لە بەڕێزیان دەکەین کە پوختەیەك لە کۆنووسی دانیشتنی دوێنێ بخوێننەوە،

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ژمارەی ئامادەبووانی هۆڵی دانیشتنی ئەمڕۆی پەرلەمانی کوردستان بریتیە لە (٨٤) کەس، بە دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانەوە، پوختەی دانیشتنی ژمارە (٨) لە بەرواری (٢٠١٤/١٠/٢٨)، بەم شێوەیەی خوارەوە بوو،

١ ـ دەستپێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانەوە،

٢ ـ خوێندنەوەی ناوی ئەندامانی پەرلەمان ئامادەنەبوو لەلایەن سکرتێری پەرلەمانەوە.

٣ـ خوێندنەوەی ناوی ئەندامانی پەرلەمانی ئامادەنەبووی کۆبوونەوەی لیژنەکانی پەرلەمان لەلایەن بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمانەوە.

٤ـ خوێندنەوەی پوختەی دانیشتنی پێشوو لەلایەن سکرتێری پەرلەمانەوە.

٥ـ گفتوگۆکردن لە سەر پڕۆژە بڕیاری هەمواری پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان بە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان سپێرا بە لیژنەی پێداچوونەوەی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.

٦ـ گفتوگۆکردن لە سەر پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان بە ئامادەبوونی بەڕێز سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی (د. نوری تاڵەبانی).

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئەمڕۆش لە دەسپێکی دانیشتنەکەمان بەخێرهاتنی بەڕێز سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی (د. نوری تاڵەبانی)دەکەین، کە بەشدار دەبێت لە گفتوگۆکانی ئەمڕۆماندا، ئێستا دەست دەکەین بە گفتوگۆکردن لە سەر بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان بەتایبەتی بڕگەی یەك فەرموو خاتوو بەهار نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو حەفتە لەمەوبەر بیرۆکەیەکم ئاڕاستەی سەرۆکایەتی کردووە کە تایبەتە بە ئامادەسازی پێش وەخت بارو گوزەرانی هێزی پێشمەرگە پێش هاتنی وەرزی سەرما و سۆڵە، ئەگەر مەجالم بدەن ئەمڕۆ بیرۆکەکە بخەمە ڕوو، بۆ ئەوەی چیتر تەئخیر نەبێت،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ژمارەیەکی زۆر بیرۆکە لەلای بەڕێز سکرتێری پەرلەمانە لە کۆتایی دانیشتنەکەدا ئەگەر دەرفەت هەبوو بیرۆکەکانیش دەخرێنە ڕوو، فەرموو کاك ئاری،

بەڕێز ئاری محمد (ئاری هەرسین):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی دەکەم لەو بۆچوونەی خوشکی بەڕێزم بەهارخان،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا داوا لە لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، سەبارەت بە پڕۆژە یاسای زمانە فەرمییەکان کە بێنە سەر سەکۆ بۆ دەست پێکردن بە گفتوگۆکردن لە سەر پڕۆژە یاساکە، فەرموون لیژنەی یاسایی و لیژنەی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و هونەر و لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی، بەڕێزان ئەمڕۆ کە وتو وێژ دەکەین سەبارەت بە یاسای زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان، ڕاپۆرتێك لە یەکێك لە گۆڤارە بەناوبانگە زانستیەکان لە بواری زمان بڵاوبۆتەوە کە گۆڤاری (لا

فڕانس دانس لێموندا) لە ژمارەی (٣٣٥)ی خۆیدا، باسی لە لیستی کاریگەرترین زمانەکانی جیهان کردووە و، پلەبەندی زمانە کاریگەریەکانی جیهانی کردووە، خۆشبەختانە زمانی کوردی لەگەڵ ئەوەی کە بەداخەوە تا ئێستا نەتەوەی کورد لە هیچ یەکێك لە پارچەکان نەیتوانیوە دەوڵەتی خۆی دروست بکا لە ریزی (٣١)مین زمانی کاریگەری جیهانە، بۆیە زۆر گرنگە وا بکەین زمانە نەتەوەکەی خۆمان و، هەموو زمانی پێکهاتەکانی تری هەرێمی کوردستان زیاتر ببووژێتەوە و، زیاتر کاریگەر بن لە ئاستی جیهاندا، ئەمەوێ ئەوەتان پێ بڵێم کە ئەو ژمارەیە نزیکە لە ژمارەی نەتەوەکانی دەوروبەرمان و، هەندێك لە نەتەوەکانی دەوروبەرمان کە من نامەوێ ناو بڵێم، زمانەکانیان لە دوای زمانی کوردییەوەیە، بۆیە ئەمە موژدەیەکی دڵخۆشکەرە هانمان دەدات، زیاتر و زیاتر هەوڵی بەهێزکردنی زمانەکەمان بدەین، بۆیە ئێستا دەست دەکەینەوە بە وتو وێژکردن لە سەر ئەو پڕۆژە یاسایەی لە بەردەممان دایە بۆ زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان، پێم وابێت گەیشتینە بەشی پێنجەم، زمانی خوێندن کە لە ماددەی (١٣)دا وەستاین، فەرموون ماددەی (١٣) بخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە گفتوگۆوە،

بەڕێز د. ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی پێنجەم
زمانی خوێندن

ماددەی (١٣):

زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردندا زمانی فەرمییە لە هەرێمی کوردستاندا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لە سەر ئەو ماددەیە؟ با ناوی بنووسین، فەرموو کاك محمد،

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم ماددەیەدا لە هەرێمی کوردستان لە پەیڕەوی ناوخۆی وەزارەتی پەروەردە، زمانی تورکمانی و زمانی سریانیش هەیە لە هەرێمی کوردستان، چەندەها قوتابخانەی تورکمانی و سریانیش هەیە، ئەوە کاریگەری لە سەر ئەوان نابێتن، بۆیە پێشنیاز دەکەین کە ئاماژە بەوەش بکرێتن کە بەڕێوبەرایەتی گشتی خوێندنی تورکمانی و سریانیش هەیە، قوتابخانەشیان هەیە، یەعنی ئاماژە بەوەش بکرێ جگە لەو قوتابخانەی کە بە زمانی تورکمانی و سریانی خوێندن و پڕۆسەی فێرکردنیان تێدا بەردەوامە، یاخود رەچاوی ئەو قوتابخانانە بکرێت کە بە تورکمانی و سریانی خوێندنیان تێدا دەکرێت، سوپاس.فەر موو کاك ئومێد حەمە علی.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١٦) کە بوویتە ماددەی (١٣)، پێویستە لێرە جەخت لە سەر ئەوە بکرێتەوە کە باس و لێکۆڵینەوەی زانکۆکان، ئەکادیمیا و ناوەندە رۆشنبیرییەکان بە زمانی کوردی بنووسرێ، ئێمە گەلێك کەم سەرچاوەین، لە رووی سەرچاوەی زانستی و مەعریفیەوە ئێجگار خراپین، دیارە ئەو قسەیە بۆ ئەوە نییە کە پێمان وابێ نابێ بە زمانەکانی تر مێژووی نەتەوەکەمان، کەلتوری نەتەوەکەمان یان هەر باس و لێکۆڵینەوەیەکی زانستی کە گرنگی خۆی هەیە بۆ ئاشنا کردنی نەتەوەکانی تر، دەربارەی هەموو رەهەندە جیاوازەکانی میللەتەکەمان بنووسرێ، نەخێر، ئەمانەش پێویستە بسپێرێن بە دام و دەزگای تایبەتی، بەڵام هەموو لێکۆڵینەوە زانستیەکانی زانکۆکان پێویستە لە هەموو بەشەکاندا بە زمانی کوردی بنووسرێن، چونکە بیرکردنەوەو نووسین بە زمانی کوردی یان بە هەر زمانێکی تر هەم پێشمەرجە و، هەم بنچینەیە بۆ گەشە و فراوان بوون و دەوڵەمەند بوونی ئەو زمانە، بۆیە نموونەیەکی زۆر زۆر سادە، ئەگەر هەر یەکێك، هەر لێکۆڵەرێك، هەر نووسەرێك ئێستا لە ئینتەرنێت بە دوای سەرچاوەی کوردیدا بگەڕێ، دەتوانم بڵێم لەو رووەوە کەم سەرچاوەترین زمانمان هەیە، ئەوە جێگەی دڵخۆشییە کە لە رووی بەهێزی زمانەوە، لە رووی ناوەرۆکەوە، لە رووی رێزمانییەوە و، لە رووی پتەوی زمانەوە، ئێمە زمانەکەمان پتەوە بەبێ هیچ عونسوریەتێکی نەتەوەیی، بەڵکو بەشێوەی زانستی ئەمە پێش ئەو گۆڤارەش دەتوانم بڵێم لە سەدەکانی رابوردوودا رۆژهەڵات ناسەکان ئاماژەیان بە گرنگی و پاکی و خاوێنی و پاکژی زمانی کوردی کردووە، دیارە ئەمە دوور لە هەر مەسەلەیەکی پێ هەڵدان و فوو تێکردن، بەڵکو بە واقیعی ئەوەی کە زمانی کوردییە، ئەمە سەرباری ئەوەی کە لە رووی سیاسییەوە ئێمە دۆخێکی خراپی سیاسیمان هەبووە خاوەنی دەوڵەتی خۆمان نەبووینە، کە دەوڵەت لەلای زۆر بیریارەکان، لەلای زۆر لە سیاسییە گەورەکان وەك مەرجێك دادەنرێت بۆ گەشەکردن، بەتایبەتی بۆ گەشەکردنی زمان، بۆیە لێرە پێویستە ئاماژە بەوە بکرێ کە دەوترێ زمانی فەرمی، دوێنێش ئەمە رووبکرایەوە، ماددەی (٢٥) هەموو مافێکی لەو رووەوە بە هەموو لایەك داوە، بۆیە لە رووی دیموکراتییەوە هیچ کێشەیەك لەمەدا نییە، بەڵام زمانی لێکۆڵینەوە زانستییەکان، ئەگەر بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی و، لە لیژنەکانی تریش بیر لەوە بکەنەوە چۆن لێرە جێی بکرێتەوە، بۆ ئەوەی هەموو ئەو لێکۆڵەرانە بۆ ئەوەی ئینسانی کورد، نووسەری کورد، لێکۆڵەری کورد لە تەواوی زانکۆکان و ئەکادیمییەکانی کورددا بە کوردی بیر بکەنەوە، بە کوردی بنووسن، ئەمە پێش مەرجێکە بنچینەیەکی زۆر زۆر سەرەکییە بۆ گەشەکردنی زمانەکەمان، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. فرست.

بەڕێز د. فرست صوفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم خاڵێکی تر زیاد بکرێ لە سەر ئەو ماددەیە، واتە ببێتە خاڵی دووەم ئەوەی ئێستا دەیخوێنمەوە، دەکرێت قوتابخانە لە هەموو قۆناغەکان بە زمانی (کوردی و عەرەبی و تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی) لە دامەزراوە زانستییە حکومییەکان بکرێتەوە، یان بە هەر زمانێکێ دیکە، بە دامەزراوە تایبەتییەکانیشەوە (أهلی) بەپێی رێ و شوێنی پەروەردەیی، وابزانم فکرەکەش وازحە، ئێمە لەلای تەنها ئەو پەیامەماندا زمانی کوردی بووە زمانی فەرمی لە خوێندن، بەڵام لێرە هەم زمانی پێکهاتەکانی تر دەکەین هەم خوێندنی ئەهلی لەگەڵ خوێندنی حکومی جیا دەکەینەوە، چونکە تۆ ناتوانی رێگە بگری کە قوتابخانەیەك بە زمانی ئینگلیزی بێ، بەڵام بەپێی رێ و شوێنی پەروەردەیی، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سالار،

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە لە راستیدا من دوو مولاحەزەم هەیە، ئەوەی پەیوەندی بە زمانی فەرمییە لە هەرێمی کوردستاندا، مادام لە ماددەکانی پێشوو ئێمە بۆ جێ کردنەوەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم کوردستانی عێراقمان بەکار هێنا، لێرەش ئەو سیاغە لە رێگەی لێژنەی پەیوەندیدارەوە بگۆڕێ، تەسەور دەکەم کارێکی باش بێ، پرسیارێکم لە لێژنەی پەیوەندیدار هەیە، زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردندا ئەگەر بوترێ پەروەردە و خوێندن جیاوازیەکە چییە، چونکە مەسەلەی تەعلیم بابەتێکی عیلمی بەحسە و، لە ناو تەعلیمیشدا زمانە جیا جیاکان وەکو زانستی زمانەوانی دەخوێندرێ، بۆ ئەوەی ئەم مەسەلەیە دیقەتی زیاتری تێدا بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك علی،

بەڕێز علی علی هالۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پێشنیار دکەم د گەل ڤی ماددەیا یان جهەکی دی دوو پێشنیار منێت هەی ئەگەر بێن جێهـ کرن، یەك: هاریکەر گەل کوردێ بەشێ وین کوردستانێ ب تایبەتی کوردستانا باکوور و، رۆژهەلاّت، ئەڤرۆکە کو پێشمەرگەی کوردستانێ ل هاوارا بەشێك، پارچەکە دیا کوردستانێ دچت، لە ولاّتێ خەلکی ئالیێ فەرهەنگی و رۆشنبیری و زمانەوانیدا پێشتر ئەڤ شۆڕشە و ئەڤ هاریکارییە هاتیە کرن، ل دیڤی پڕۆژە یاساییدا ئەز نابینم کو ئیشارەت ب هەندێ هاتبێ دان، ل ولاّتێ هەرە پێشکەڤتی و دیموقرات ژی بێژن ولاّتێ ئەوروپی ئەگەر (١٠)هۆلّەندی، (١٠) بەریتانی ل ولاّتەکی دی لە جهە کی دی بن هەمیی هاریکاریا بو دکەن کو فێری زمانی خۆ بن، ئیدی ئەڤە ئەرکی حکومەتە کوردستانیا، ئەرکی مەیە کو د ئالیێ زمانەوانیدا ئەم د هەوارا

خوشك و برایێ خۆ ل پارچێ دیا کوردستانی بکەین بۆ خورتکرنا گیان و هەست و هزرا نەتەوەیی کارێکی پیرۆز و گەلەك گرنگە، دوو: ب (١٠٠) هەزار کورد دەرفەی کوردستانێ دژین ل ئەوروپا و ولاتێن دی دونیایێ ئو پڕانیا زارۆیێ وان ژ خاندن و نووسینا زمانێ کوردی بێ بەهرەن، ژ بەر هەندێ پێویستە دفێ پڕۆژە یاساییدا ماددەیەك بێتە زێدە کرن بۆ فەکرنا قوتابخانێن کوردی بۆ فێرکردنا زمانێ کوردی بۆ زارۆێن وان، ئەفە دێ هاریکاریا گەلەك باش بێت کو ژ کلتور و مێژوو و سەروەرێی خۆ دوور نەکەفن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو خاتوو منیرە،

بەڕێز منیرە عثمان علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٦) کە دەکاتە ماددەی (١٣) من پێشنیار دەکەم کە دەڵێ: زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردندا، لیژنە پەیوەندیدارەکان جێگەی خوێندنی باڵاشی تێدا بکەنەوە، چونکە بەڕاستی ئێستا بەشێك لە خوێندکارانی زانکۆ بەتایبەتی لە زانکۆ ئەهلیەکاندا گرفتیان هەیە، کاتێك مامۆستاکەی بە زمانەکی غەیری کوردی وانا دەڵێتەوە پێیان، یەعنی ئەمانە تووشی گرفت بوون زۆر جار مامۆستاکە داوا لە خوێندکارەکانی دەکا کە بۆ نموونە فێری زمانی عەرەبی بن، بەڵام مامۆستا ئامادە نییە خۆی فێری زمانی کوردی بکا، لە کاتێکدا خوێندکارەکان عەرەبی نازانن، لەبەرئەوە ئەمە بەشێکە کە ناتوانێ ئەو ماددەیە کە خوێندکار بەشێوەیەکی باش وەریبگرێت لە رووی زانستییەوە بۆیە من پێشنیار دەکەم خوێندنی باڵاشی تێدا جێ بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا ماجد،

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش تەئیدی قسەکانی بەڕێزان (کاك سعدالدین و د. فرست و کاك سالار) دەکەم و، پێم باشە ئەمەش بخرێتە سەر جوملەکە، کە بەو شێوەی بێت: زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردندا زمانی فەرمییە لە هەرێمی کوردستاندا، جگە لەو زانکۆ و پەیمانگا و قوتابخانانەی کە تایبەتن بە نەتەوەکانی تر، پڕۆسەکە بە زمانی خۆیان دەبێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك د. شێرکۆ.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی ئەم ماددەیە لە دەقی با بڵێین ئەسڵی پڕۆژەکە زۆر فراوانە، بەس وابزانم لە کاتی وتو وێژی لیژنەکاندا لەبەرئەوەی هەم یاسای وەزارەتی خوێندنی باڵا هەیە و، هەم یاسای پەروەردە هەیە لە ناو ئەوانە هەموو کێشەی زمان چارەسەر کراوە، بۆیە لێرە هەر وا دانراوەتەوە، بەڵام بۆ ئەوەی تۆزێك رووتر بێ، دەکرێ دەستکاریەکی ماددەکە بکرێ، چونکە ئێستا بەم شێوەیە تەنها تایبەتە بە وەزارەتی پەروەردە و، تەنها تایبەتە بە خوێندنی حکومیش ئینجا ئەگەر دەستکاریەکی بکرێ بۆ نموونە خوێندنی ئەهلی واتا خوێندنگا نا حکومییەکانی وەزارەتی پەروەردە و، خوێندنی باڵاش بگرێتەوە بە بۆچوونی من بنووسرێ لە پڕۆسەی با بڵێین پەروەردە و خوێندن لە هەرێمی کوردستاندا لە دەمەزراوەکاندا، ئینجا دەمەزراوەکان لە باخچەی ساوایانەوە دەگرێتەوە تا دەگاتە زانکۆ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك ڤەمان،

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخافتنێ من هاتنە کرن ژلایێ کاك ئومێد و منیرە خان و ماجد بازرگان پشتەڤانی لێ دکەم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك فەرهاد،

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح (فەرهاد سەنگاوی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکانم بڵێم یان ئەگەر کات نییە، بۆ ئەوەی نەیڵێم،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە سەر ئەو ماددەیە چیت هەیە فەرموو،

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح (فەرهاد سەنگاوی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخر هەمووی موتەداخیلە هەموو شتەکان پێکەوەیە، جاری وا هەیە پیاو نازنێ بڵێ چی، سوپاستان دەکەم ئەگەر مەجال هەبێ بیڵێم، چونکە من حەزم لە درێژ دادڕی نییە، بەکورتی دەیڵێم، زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردندا من لە هەموو برادەرانی تورکمان و کلد و ئاشوور زیاتر حەز دەکەم و، زیاتر پشتیوانی هەموو شتێکیانم لە خۆشیان زیاتر، بەڵام یەك شت هەیە، ئێستا هەر کەسێك بچێتە هەر وڵاتێکی ئەجنەبی یەکەم شت مەکتەبی زمانی بۆ دادەنێن تۆ دەبێ زمانی ئەو وڵاتە فێربی، چونکە خۆ تۆ بەردەوام موتەرجیمێکت لەگەڵ دانانێن، لە دوکانێ تۆ کە (سوء تفاهم)ت تووش دەبێ، دەبێتە قڕە قڕ و شەڕ لە تەیارە، لە سەیارە، لە هەموو شوێنێکی دونیا، بۆیە هەر کەسێك لە هەر وڵاتێك بژی دەبێ زمانی

فەرمی ئەو ولاتە فێر بێ، چۆن دەچێ بۆ دکتۆر؟ چۆن دەچێ بۆ دائیرە؟ چۆن دەچێ بۆ موعامەلات؟ رۆژانە تووشی کێشە دەبێ، ئەمە شتێکی دەولی و عالەمی و ئینسانییە، لە هەر شوێنێك بێ دەبێ زمانی رەسمی ئەو ولاتە فێر بێ، ئەمە پەیوەندی بە رەگەز پەرستیەوە نییە، پەیوەندی بە هیچەوە نییە، ولاتانی ئەوروپی دونیایەك پارە سەرف دەکەن لە مەکتەبەکاندا بۆ ئەوەی ئەجنەبیەکان فێری ئەو زمانە بن، ئێمە خۆمان دەیان جار تووشی کێشە بووین لە سەر ئەو مەسەلەیە کە زمانی رەسمی ئەو ولاتەمان نەزانیوە، یەعنی ئەمە پەیوەندی نییە بەوەوە، دوایی من دوێنێ شتێکم باس کرد تێگەیشتنێکی تەواو بۆی نەبوو، من داوا دەکەم هەڤالان، برادەرانی پەرلەمان ئێمە هەولێك بدەین زمانی ئینگلیزی ببێ بە زمانی رەسمی لە کوردستان، چونکە ئێمە روو دەکەینە عیلم و مەعریفەت و تەکنەلۆجیا و دونیا، میللەتەکەمان دەردەکەین لە جەهالەت، ئەمە پەیوەندی بەوەوە نییە من پێم خۆشە یان یەکێکی دیکە پێی ناخۆشە، ئەمە یەك، تکاتان لێ دەکەم زۆر بە وردی بیر لەو مەسەلە بکەنەوە، ناوی تەعریب کراو، تەتریك کراوی کوردستان سەدان ساڵە شار و دێهات و شاخەکانی ئێمە تەعریب و تەتریك دەکرێ، ئێمە دوو جۆر ناوی تەتریك و تەعریبمان هەیە، یەکێکیان لە رووی سیاسی و نێو دەوڵەتییەوە کراوە، یەعنی مەسەلەن عوسمانییەکان لێرە بوون بە ئارەزوو ناویان گۆڕیوە، ئەمە پێویستە بیخەینەوە سەر زمانی خۆمان، دووەم: ناوێکی تر هەیە بڵێن چی کوردێکە ناوی (رحیم)ە بوو بە رەحیماوە، ئەمە ناگۆڕین، بەڵام ناوێك بە عەمدەن کراوە، ئاخر وتم با بابەتەکانم بڵێم

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەزانی ئەوە رەنگە لە ماددەکانی تر جێی ببێتەوە، هەرکاتێك هاتینە سەر ئەو بابەتانەی کە پەیوەندییان بەو قسانەی جەنابتەوە هەیە دەتوانی باسی بکەی، بەڵام ئێستا لە ماددەی (١٣) کە باسی زمانی کوردی، پرۆسەی پەروەردە و فێرکردنە، فەرموو،

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح (فەرهاد سەنگاوی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زمانی کوردی، زمانی ئینگلیزی پێویستە ببێتە زمانی فەرمی خەڵکی کوردستان ئەو کەسەی میللەتەکەی خۆی و نیشتمانەکەی خۆی خۆش دەوێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا عبدالرحمن.

بەڕێز عبدالرحمن علی رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من هاوڕێم کاك ئومێد و د. شێرکۆ و منیرە خان ئاماژەیان بەوە کرد، تەئکید لەوە دەکەمەوە کە سەنتەرەکانی تۆژینەوە بەڕاستی گرنگی بە زمانی کوردی بدرێت، تەنانەت نامەی ماستەر و دکتۆراکانیش بە زمانی کوردی بنووسرێ، چونکە یەکێك لە کێشەکانمان لە ئێستادا ئەو بابەتەیە و، من پشتیوانی

قسەکەی کاك فەرهاد سەنگاوی دەکەم کە گرنگی تەواو بە زمانی ئینگلیزی بدرێت هاوشانی زمانی کوردی لە کوردستاندا، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا غریب،

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورەی بەخشندەی میهرەبان، من سەرنجی بەڕێزتان وەکو دەستەی سەرۆکایەتی و، لیژنەی یاسایی و سەرجەم ئەندامانی پەرلەمان بۆ بابەتێکی گرنگ را دەکێشم، ئەگەر مۆڵەتم بدەی دوو دەقیقە، هەر لە سەر ئەو ماددەیە، بەس ماددەکە تێ دەپەڕێت، لەبەرئەوە مۆڵەتم بدە، گرنگە بەڕاستی،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە سەر زمانی کوردی، پڕۆسەی پەروەردە و فێرکردنە؟ فەرموو مامۆستا غریب،

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە ئەگەر لە ماددەیەکدا جێی نەکەینەوە هەر لە پێشی ئەم ماددەیە تێ دەپەڕێ کاتەکە ئەگەر مۆڵەتم بدەی دوو دەقیقە زیاتر کاتم ناوێت، ئێمە باسی نووسراوی دادگا و دەقی یاسا و بڕیار و فەرمانی کارگێری و تەعین و عقود و شتی زۆرمان کرد، کە هەمووی بە ماددە جێگەی کرایەوە، بابەتێکی تر هەیە کە دەبێ ماددەیەکی بۆ تەرخان بکرێ، کە ئەویش پێناسی باری کەسێتی و مۆڵەتنامەی شوفێرییە لە هیچ ماددەیەکی تردا جێگەی نەکراوەتەوە،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوێنێ باس کرا، بەڵام دەنگی ئەندامانی پەرلەمانی نەهێنا، ئەو ماددەیە ئەسڵەن هەر لابرا لە پڕۆژە یاساکە، فەرموو مامۆستا غریب،

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵام ئێمە پاسپۆرتەکانمان بە کوردی لێی نووسراوە، بەڵام تەسکەرە و ئەوەش مۆڵەت نامەی شوفێری هەردووکیان بەعەرەبی نووسراوە ئێمە لە ناو کوردستانداین و ئەمەش تێ دەپەڕێ بەسەرمان، ئەگەر ماددەیەکی بۆ تەرخان نەکەین جەنابی سەرۆکی پەرلەمان ئیتر تێ دەپەڕێ لە دەستمان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەپێی دەستوری عێراق و، بەپێی یاسای زمانە فەرمییەکان لە عێراق ئەو بەڵگەنامە ڕەسمیانە هەمووی دەبێ زمانی کوردی و زمانی عەرەبی لە سەر بێ، بۆیە ئەگەر تەنانەت لە یاسای زمانە فەرمییەکانی هەرێمی کوردستان ئەوەش نەنووسرێت هیچ کێشە و گرفتێك دروست نابێ، فەرموو مامۆستا غریب،

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵام سەیری ئەوێشمان کرد، ئەم بابەتەی تێدا نەهاتووە، ئەوە لەگەڵ د. ڤالا قسەمان لە سەر کرد، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك قادر،

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول (قادر ڕەزگەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری هەموو ئەو رایانە دەکەم کە ڕەچاوی مافی پێکهاتە نەتەوەییەکانی دیکەش بکرێ، وابزانم بەپێی یاسای پەروەردە و فێرکردن، یەعنی مولزەمن بەوەی کە بە زمانی کوردی و عەرەبیش بخوێنن، بەڵام ڕەچاوی مافەکانیان بکرێ لە پڕۆسەی پەروەردە و فێرکردن، پێشنیار دەکەم کە زمانی فەرمی بێ، نەك تەنها لە هەرێمی کوردستانی عێراق و، لە پڕۆسەی خوێندنی کەرتی خوێندنی باڵاش، لە ڕاستیدا ئەو برادەرانەی ئاماژەیان پێکرد من پشتگیری دەکەم، چونکە زانکۆ هەیە دەرفەت بە خوێندکار دەدات بە زمانی عەرەبی و بە زمانی ئینگلیزی وەڵام بداتەوە، بەڵام دەرفەتی پێ نادات بە زمانی کوردی بنووسێ یان وەڵامی پرسیار بداتەوە، لەگەڵ پێویستی زمانی ئینگلیزی، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سعید،

بەڕێز سعید محمد سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی قسەکانی کاك فەرهاد سەنگاوی و کاك سالار و مامۆستا عبدالرحمن دەکەم و، لە شێوازی نووسینەکەش زمانی کوردی لە پڕۆسەی پەروەردە و فێرکردندا زمانی فەرمییە لە کوردستاندا، یەعنی هەرێمەکە نەمێنێتن، کوردستانی باشوور بنووسرێتن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. سراج.

بەڕێز سراج احمد حمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم ماددەیە پڕۆسەی خوێندنی حەسر کردووە لە سەر زمانی کوردی، لە کاتێکدا کە پێکهاتەی دیکەش هەن لە کوردستان، بە رای من زمانی کوردی دەکرێ بکرێتە زمانی ئەساس و فەرمی خوێندن، بەڵام لە پاڵ زمانی کوردیشدا زمانەکانی تری بنووسرێ وەك (تورکمانی، سریانی، ئەرمەنی) بەپێی پێویست، بە مەرجێ فێربوونی زمانی کوردی تێدا لەو شوێنانە ئیلزامی بکرێ، ناکرێ بە نیودێڕ بابەتی زمانی کوردی لە یاسایەکی ئاوا پرۆسەی خوێندنی کۆتایی پێ هێناوە، لەم وڵاتە بە دەیان قوتابخانەی تورکمانی و سریانی و عەرەبی هەن کە لەو قوتابخانانە هەیانە یەك وشەی کوردی تێدا ناخوێندرێ، ئەکرێ پرۆسەی خوێندنی ئەوان بنبڕ بکرێ؟ بەڵام ئەکرێ لەسەریان فەرز بکرێ ئەوانیش فێری زمانی کوردی بکرێن وەکو لە یاسای وەزارەتی پەروەردە هاتووە لە ماددەی (٥) کە ئەڵێ (جعل اللغة التركمان والسريان والارمن لغة التعليم في المنتاطق التي يشكل الناطقين فيها كثافة سكانية)، و لە ماددەی (٤) پێش ئەو ماددەیە باس ئەکات (جعل اللغة الكردية لغة الدراسة في جمع مراحلها)، ئەکرێ تیکهەڵکێش بکرێ، جەماعەتی یاسایی ئەوە ڕێکبێخەن، سوپاس.

بەڕێز یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عمر عینایەت.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەکانی بەڕێز فەرهاد سەنگاوی ئەکەم دەربارەی نابێ هیچ کەسێك لەم وڵاتە کارمەند بێ ئەگەر زمانی کوردی نەزانێ، دووەم، زمانی ئینگلیزی زۆر گرنگە ئەبێ گرنگی پێ بدرێ، پشتگیری قسەکانی مامۆستا غەریب، کاك ئومێد حەمە علی، مامۆستا عوسمان، مونیرە خان، و بەڕێز دکتۆر سیراج دەکەم دەربارەی ئەوەی وتی پێویستە لە هەموو قوتابخانەکان زمانی کوردی بخوێندرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، وەڵامی لیژنە پەیوەندیدارەکان بۆ ئەندامانی پەرلەمان، فەرموو دکتۆرە جوان، فەرموو مونا خان.

بەڕێز منی نبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، پشتگیری کاك محمد و دکتۆر فرست و کاك سالار و کاك ماجید و کاك قادر و دکتۆر سیراج ئەکەین، ئێمە ئەمانەوێ شتەکی ڕوون بکەینەوە، چونکە ئەچێتە پرۆتۆکۆل، ئێمە دژایەتی زمانی کوردی ناکەین، بەڵام پرۆسەی خوێندن (٢٢) ساڵە بەردەوامە بە زمانی تورکمانی و کلدانی و ئاشووری، ئایا ئەمڕۆ دانیشتین یاسا دەرئەکەین، بە یاسا ئەڵێین ناتوانین چیتر زمانی تورکمانی یان کلدان و ئاشوور لە پرۆسەی فێرکردن بێ؟ دواتر لە قوتابخانە تورکمانەکان بە تایبەتی زمانی کوردی زمانی سەرەکییە، لە هەموو وانەیەك زمانی کوردی ئەخوێنیتەوە، دوو فەصڵ هەیە، بەشێك زمانی کوردی و تورکمانییە، خوێندنەکانی

تر هەموو زمانی تورکمانییە، یەك زمانی کوردییە، واتە زمانی کوردی هەیە، دواتر نالێین زمانی کوردی نەمێنێ، پێم وایە تورکمان و پێکهاتەکانی تر هەموویان بە کوردی قسە ئەکەن، و ڕێز لە زمانی کوردیش ئەگرین، چونکە زمانێکە لە ئاستی ولاّت ناسراوە، بەلاّم زۆربەی پەرلەمانتارانی بەرێز وا هەست ئەکەن ئێمە دژایەتی زمانی کوردی ئەکەین، نەخێر، ئێمە داوا ئەکەین پرۆسەی خوێندن تا ئەمڕۆ کەچەندین قوتابخانەمان هەیە، باخچەی ساوایانمان هەیە، وەکو پێکهاتەی تورکمان بەردەوام بن لەسەر خوێندنی خۆیان، بەلاّم بەو مەرجەی زمانی کوردیش ئەبی بزانن، چۆن ئێستا بەڕێوەبەرایەتی گشتیمان هەیە عایدی تەرکمانەکانە، بەو شێوەیە بەردەوام بێ، زمانی کوردی بنەڕەت بێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك کمال یەلّدا.

بەڕێز کمال یلدا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە نوسخەی عەرەبی لە ماددەی (١٩- ٢٠) نووسرایە (تكون دراسة باللغة العربية والتركمانية والسريانية والارمنية في المدارس الحكومية تحت اشراف وزارة التربية)، و پشتگیری قسەکانی کاك فەرهاد ئەکەم کە قوتابخانەیەکی خاس بکرێ بۆ فێرکردنی ئەوانەی ئەجنەبین، یان لە کوردستان ئیش ئەکەن ئەوانەی ئیقامەیان هەیە، و ئیجباری بێت، و پشتگیری قسەکانی کاك محمد و دکتۆر فرست و مامۆستا علی و مامۆستا ماجد و کاك سالار و دکتۆر سیراج ئەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆرە جوان.

بەڕێز جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت پرسیاری کاك سالار، ئەوەی پەیوەندی بە پەروەردە و خوێندن هەیە وەلاّمی ئەدەمەوە، وتی فەرق مابەینی پەروەردە و فێرکردن چییە؟ بەراستی فەرقی ئەوەندەی نییە، بەلاّم یاسایەکمان هەیە پێی ئەلێین یاسای پەروەردە، کە وتت پەروەردە هەمووی ئەگرێتەوە، خوێندن و فێرکردن، بەس بوویتە عورف ئەلێین پەروەردە و خوێندن، باشترە بوتری پەروەردە، چونکە یەك لە مەهامی پەروەردە کردن فێرکردنە، پرسیارێکی تر وتی (اللغة الكردية في اقليم كردستان لغة التربية والتعليم)، واتە حەقی پێکهاتەکانی تر بدەین، برادەرانی خۆمان باسمان کرد، وتمان ئەوان بووینە خوێن و گۆشتمان، ئەتوانین دوو بڕگە زیاد بکەین، وەکو کاك کمال وتی لە نوسخەی عەرەبی هەیە، ئەلێ (تكون الدراسة باللغة العربية والتركمانية والسريانية والارمنية في المدارس الحكومية تحت وزارة التربية)، ئەتوانین بلّێین ئەو پێکهاتانە ئازادن بە چ زمانێك بخوێنن، ئەو بڕگەیە زیاد بکەین، بڕگەی (٢١) ئەلّێ کە خوشکە منیرە باسی کرد لە زانکۆ بە زمانی کوردی، لە دیراسەتەن ئینسانی، ئەبێ وابێ راستە، چونکە دەبی زمانی دایك بخوێندرێ، لە ماددەی (٢١)

هەیە بە زمانی عەرەبی، ئەتوانین ئەو بڕگەیەش زیاد بکەین، بەڵام بە نیسبەت ئەوەی بە زمانی ئینگلیزی بخوێنن، ئەوە ناتوانین بە گوێرەی دەستوور، چونکە لە فەقەرەی ماددەی (٤) ئەڵێ (بە دوو زمان، زمانە فەرمییەکان کوردی و عەرەبی)، ناتوانین بیکەینە ئینگلیزی، بەڵام خەتەوات هەیە لە هەرێمی کوردستان تەشجیعی ئەوە ئەکات زمانێکی جیهانی بزانی، و بە تایبەت لە خوێندن و پەروەردە شەرتێکی ئەساسیە بێ کەفائەی ئینگلیزی ناتوانێ ماستەر و دکتۆرا بخوێنی ئەگەر زمانی ئینگلیزی نەزانی، ئەتوانین ئەو شروتانە زیاد بکەین تا بتوانین زمانی ئینگلیزی بچەسپێنین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك عادل.

بەڕێز عادل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە وەلأمی ئەو پەرلەمانتارانە، و بۆ زەمانی پێکهاتەکان، ئەوەمان بیرنەچێ لە پەرلەمانێك کۆبوونەتەوە ناوی پەرلەمانی کوردستانە، و زمانی فەرمی لە عێراق زمانی کوردی و عەرەبیە، بۆ ئەوەی زمانی پێکهاتەکان و خوێندنیان بکرێ، لە ماددەی (٢٥) حەقی تەواو دراوە بە هەموو پێکهاتەکان کە ئەڵێ (لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردندا، کە چڕی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتە نەتەوەییەکانی دیکە بن)، واتە سەر بە پێکهاتەی تر بن، بۆیان هەیە بە ڕاپرسیەکی خۆجێی زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردی بکەن بە زمانی فەرمی کاروباری خۆیان، با ئێمە بە هەڵە تێنەگەین کە زمانی سریانی نابێتە زمانی فەرمی لە هەموو هەرێمی کوردستان، زمانی سریانی بە نموونە ئەبێتە زمانی فەرمی لە پاڵ زمانی کوردی، یەعنی زمانی کوردی تا دوا خاڵی سنوور زمانی فەرمییە، زمانەکانی تر لەو شوێنانەی چڕی دانیشتوانیان زیاترە لە پاڵ زمانی کوردی زمانی فەرمیەن سەبارەت بەوەی خوێندنی بالأش جیا بکرێتەوە لە ناو، بە بڕوای من کە ئەڵێی پەروەردە و فێرکرن، مرۆڤ تا دواین هەناسە پێویستی بە فێکردنە، پێم وایە فێکردن فەزایەکی گەورەی خوێندنی بالأش ئەگرێتەوە بە ماستەر و دکتۆراشەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆرە ڤالاڤ.

بەڕێز د.ڤالاڤ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لیژنەکان تەنیا ڕوون کردنەوە ئەدەین لەسەر پییشنیاری ئەندامانی پەرلەمان، دوایی لە نێوان خۆمان ڕێك ئەکەوین لەسەر وەرگرتنی یان وەرنەگرتنی ئەو پێشنیارانەی پێشکەش ئەکرێ، ماددەی (١٣) (زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێکردن زمانی فەرمییە لە هەرێمی کوردستان)، ئەو ماددەی بە شێوەیەکی ئەوتۆ موتلەق هاتووە، لەبەر ئەوەی یاساکە یاسایەکی گشتییە، و چەند یاسایەکی تر بەدوای خۆی دێنێ، و یاساکانی تر چەند پەیڕەو بە دوای خۆیان دێنن، و ئەوانیش چەند ڕێنماییەك بە دوای

خۆیان دێنن، واتە کاتێ ئەڵێین پرۆسەی پەروەردە و فێرکـرن بـە شـێوەیەکی ئـەوتۆ موتلّـەق هـاتووە، هـەم فێرکـرن بگرێتـەوە، هـەم خوێنـدن بگرێتـەوە، هـەردوو وەزارەتـی تەربییـە و وەزارەتـی تـەعلیمی عـالیش ئەگرێتەوە، ئینجا کە دێینە سەر یاسای وەزارەتی تەعلیمی عالی و یاسای وەزارەتی پەروەردە، ئەوانە حەڵی کێشەکەیان کردووە، لە ڕووی زمـانی پێکهاتـەکان لـە لایـەك، و زمـانی کـوردیش لـە لایـەکی تـر، بـۆ نموونـە ئەگەر وەزارەتی پەروەردە وەرگرین، لە ماددەی (٥) دا زمانی کوردی بە فـەرمی دانـاوە، لـە مـاددەی (٤)یـش زمانی کوردی بە ئیلزامی داناوە، لە ماددەی (٥)یـش بـاس لـە کردنـەوەی قوتابخانـەکان ئـەکات کـە سـەر بـە پێکهاتەکانی تـرە، و ڕێگەی پێداوە، کە ئەگەرێیەوە سەر قانونی خوێندنی باڵا، بە هەمان شـێوە حـەڵی ئـەو کێشـەی کـردووە، بۆخۆمـان لـە خوێنـدنی بـاڵا بـووین، و کیتـاب هـاتووە لـە وەزارەتـی خوێنـدنی بـاڵا و جامیعەکانەوە بەوەی کە ئەبجاسەکان لە زمانی کوردی بنووسرێ، نەك هـەر بـە زمـانی کـوردی، بـەڵکو ئـەو بەحسانەی کە ئەشنووسرێن پەیوەندیدار بێ، و خزمـەت بکـات بـەو کێشـانەی کـە کـورد پێیـەوە دەنـاڵێنێ، واتـە ئـەو وردە کاریانـە ئەچـنە نـاو یاسـای وەزارەتـەکان کـە کـاری خۆیانـە، بـەڵام ئێمـە ماددەکـەمان بـە شێوەیەکی موتلّەق هێناوە، و کە باس لە فەرمی بوون ئەکەین مەبەست ئەوە نییە مەکتەبێکی سریانی یان تورکمانی هەموو وانەکانیان بە زمانی کوردی بێ، فەرمی بوونی زمـانی کـوردی ئەوەیـە دەرسـێکی ئیلزامـی بە زمانی کوردی هەبێ لە هەموو قوتابخانەکان بە ئەهلی بە تایبەتیش، ئەوەش پەیوەندی بە موستەڵەحی فێرکـردن و پـەروەردەوە هەیـە، ئـەوە پـێم باشـە بـەڕێز دکتـۆر نـوری تاڵـەبانی ئەگـەر یـەکلایی بکاتـەوە، جیاوازی چییە لە نێوانیان؟ بۆ ئەوەی بتوانین لێرە بـە شـێوەیەکی شـامل تـر ئـەو ماددەیـە دابڕێژینـەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، با ئەندامانی لیژنەکان قسەکانی خۆیان بکەن، دەرفـەت بـە بـەڕێز د.نـوری تاڵـەبانیش ئـەدەین کـە تێبینی خۆی لەسەر کۆی گفتوگۆکان بخاتە ڕوو، بەڕێز دکتۆر ابراهیم فەرموو.

بەڕێز ابراهیم احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هەندێ مولاحەزاتمان هەیە، بە مەشورەت لەگەڵ دکتۆرە ڕێواز ڕێگە بە ئەو ئەدەم ئەو تەوزیحاتانە بدات، چونکە من نەخۆشم.

بەڕێز د.یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ڕوون کردنەوە لەسەر ئەو تێبینیانەی ئەندامانی پەرلەمان ئەدەین کە پەیوەندیان بە لێژنەکەمانەوە هەیە، سەبارەت بە ڕەچاو کردنی پێکهاتەکان، تەئکید لەسەر ئەوە ئەکەینەوە کە پێویست ناکات لە هەموو دەقێکی ئەم یاسایە کە قسە لەسەر فەرمی بوونی زمانی کوردی ئەکرێ دیسانەوە زمانی ئەو پێکهاتانە قسەی لەسەر بکرێتەوە، هەم لەبەر ماددەی (٢٥)، هەم لەبەر ئەوەی تەئکید ئەکەمەوە کە لە هەردوو یاسای خوێندنی بالاْ و یاسای پەروەردە ئەمە بە شێوەکی باش چارەسەر کراوە، ئەوەش بیری ئەندامان ئەخەمەوە کە لە ڕابردوو زمانی عەرەبی زمانی فەرمی خوێندن بووە، بەلاْم دەیان و بگرە سەدان خوێندنگای کوردی لە هەرێمی کوردستان هەبوو، کەسیش ڕێگر نەبوو، موتلاْقیەتی ئەو ماددە بۆ ئەوە نییە بلێ تەنیا زمنانی کوردی زمانی فەرمییە، وای نەوتووە، ماددەکە ئەلێ زمانی فەرمییە لە هەرێمی کوردستان بۆ پرۆسەی خوێندن و فێرکردن، واتە ئەکرێ زمانی تر هەبێ، خۆ ئەگەر بیوتبایە زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و خوێندن، یان لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن تەنیا زمانە، ئەوکات بوار بۆ هیچ زمانێکی تر نەئەمایەوە، لەبەر ئەوە بە هیچ شێوەیەك وەکو لیژنەی خۆمان لەگەلْ ئەوە نین لە هەموو ماددەیەك پەیوەندی بە زمانەوە هەبێ دیسان ماددەیەکی تایبەت دابنێین، چونکە بەشێکی تایبەت بە پێکهاتەکان هەیە، سەبارەت بە قسە کردن لەسەر جیاوازی نێوان فێکردن و پەروەردە، لە ڕاستی دا ئێمەش هەمان ڕەئیمان هەیە کە بەرێز نوری تالەبانی ڕەئیمان پێ بدات، بەلاْم لەگەلْ ئەوەین خوێندنی بالاْش بە نەزەری ئیعتبار وەرگیرێ، و بە شکلێك ماددەکە دابڕێژین ئەوانیش بگرێتەوە، قسە زۆر لەسەر ئەوە کرا کە هەموو بحوسی زانکۆکان بە زمانی کوردی بێ، ئیلزامی بکرێ، ئێمە وەکو لیژنە لەگەلْ ئیلزام نین، بەلاْم لەگەلْ ئەوەین زەمینە سازی بکرێ بۆ ئەوەی توێژینەوەکان بۆ زمانی کوردی وەربگێڕدرێن، یان لە دەزگاکانی بلاْو کردنەوەی هەرێمی کوردستان بلاْو نەکرێنەوە تا وەرنەگێرنە سەر زمانی کوردی، بەلاْم ئیلزام کردنی هەموو ئیختیساس و پسپۆریەکان لە هەرێمی کوردستان بەوەی ئەبێ بحوسەکان بە زمانی کوردی بێ، ئەوە لەگەلْ ستراتیجی وەزارەتی خوێندنی بالاْ ناگونجی، ئێمە ئێستا کۆبوونەوەمان لەگەلْ کردوون، ئەوان یەکێ لە پلانەکانیان بۆ ئەو (٤) ساڵە ئەوەیە کە زمانی تەحسیل عیلمی پەرە پێ بدەن، ئەویش زمانی ئینگلیزیە، لەبەر ئەوەی بوعدێکی عالەمییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك شێخ شامۆ نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز شامۆ شێخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نوقتە نیزامی نینە ببوورن، مولاحەزەك هەنە ئەگەر جەنابت ئیزن بدەنە من هەر دناڤ زمانێ کوردی دا، سەرفرازیێ بۆ مە، و زمانێ مە ژی و زمانی دینێ مە ژی زمانی کوردیە، وەکو کەونەکی ڕەسەنێ کوردی، و پێشنیارێ ب لاتینێ کرنێ دینێ مە هەی چ ل روسیایێ، چ لە ئەوروپایێ، مە دڤیا ب شێوازەکی فەرمی

ڕەزامەندی هەبی ل سەر لاتینا کرنا پرۆگرامێ مەیە دینی، چونکە زمانێ کوردیە، و دگەل زمانێ کوردی چۆتە بواری ئەزموونێدا دناڤ خوندنێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد-سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دکتۆر نوری تالەبانی فەرموو بۆ ڕوون کردنەوەکانت.

بەڕێز د.نوری تالەبانی/ سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داڕشتنی ئەو ماددەیە وەکو بەڕێزان لەو سێ لیژنە ڕوونیان کردەوە، بە شێوەیەکی گشتی داڕێژراوە، باس لە زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن دەکات، فێرکردنیش وەرگێڕاوی دەقا و دەقی تەعلیمە، ئەتوانین بڵێین زمانی کوردی لە پرۆسەی پەروەردە و فێرکردنی خوێندنی بالآدا، چونکە لەبەر ئەوەی لە زۆر شوێن لە ناو زانکۆکانی هەرێمی کوردستان تا ئێستاش بابەتەکان بە زمانی کوردی نانووسرێنەوە، تەئکید لەسەر ئەوە ئەگەینەوە ئەبێ لەمەودوا بە کوردی بێ، زمانی فەرمییە لە هەرێم، هەتا زانکۆ بیانیەکانیش لەو ڕووە تا پێیان ئەکرێ بابەتێك پەیوەندی بە زمان و کلتووری کوردی هەبێ ئەبێ زمانی کوردی سەرەکی بێ، لەو باوەڕەم بوونی ئەو ماددەیە هیچ جۆرە ئیشکالەك بۆ زمانی پێکهاتەکانی تر دروست ناکات، چونکە وەکو بەڕێزان ئاماژەیان بۆ کرد، لە هەموو وەزارەتەکان بە تایبەتی وەزارەتی پەروەردە و خوێندنی بالآ دا کە ئاماژەی بۆ کراوە، ناکرێ لە هەموو شوێنێك دووبارەی بکەینەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد-سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دوو نەفتەی نیزامی هەیە، دکتۆر عبدالله فەرموو.

بەڕێز عبدالله جاسم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیریا کاك فەرهاد سەنگاوی دەکەم کو زمانێ ئینگلیزی ببیتە زمانەکی فەرمیی ل کوردستانێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو زولفا خان.

بەڕێز زوڵفا محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی پەرلەمان بە هەڵەدا نەچن لە جیاوازی نێوان خوێندنی بالآ و پەروەردە، کە خوێندنی ئامادەیی تەواو ئەکەین، لە سەرتاسەری کوردستان یەك مەنهەجە، کەواتە کێشەمان نابێ، هەر بە زمانی کوردییە، بەڵام کە دێینە سەر خوێندنی بالآ، لە زانکۆیەك (٢٠) کۆلێژی تێدابێ، کەواتە (٢٠) مەنهەجی جیاوازە، ناکرێ لە کۆلێژە پزیشکیەکان بە کوردی بخوێنین، ناکرێ لە کۆلیژی عەرەبی بە کوردی قسە بکرێ، کەواتە وەزارەتی پەروەردە ئەتوانێ یاسایەك دابنێ هەر کۆلیژێك بە پێی خۆی یاسای بۆ دابنرێ.

بەڕێز د.یوسف محمد-سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە نوقتەی نیزامی نەبوو، ئەوەی بەڕێز کاك (شامۆ و کاك عبدالله) ش هەر نوقتەی نیزامی نەبوو، ڕەئیە، ئەتانتوانی لە کاتی ناو نووسین بۆ گفتوگۆ کردن ناوی خۆتان تۆمار کردبایە، کاك زیاد نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز زیاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆچوونەکی هەمە، داخاز دەکەم زمانی کوردی و ئینگلیزی ل پەرۆسا پەروەردی ببیتە زمانی کوردی و ئینگلیزی، ببیتە زمانێ ڕەسمی.

بەڕێز د.یوسف محمد-سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس، کاك ئاری فەرموو.

ئەوەی منیش نوقتەی نیزامی نییە، مادام ڕێگەت دا بە (٢) کەسی تر، حەز ئەکەم بڵێم سابیقەن وەکو مامۆستایەك لەسەر ئەو دوو تێرمە، مەسەلەی پەروەردە و فێرکردن، ئەگەر موقابیلی سەیر بکەی (ڕەیزینگ ئاپ ئان ئەجوکەیشن)، مەسەلەی پەروەردە ئەوەیە کە منااڵەکانمان فێری ئەوە ئەکەین ئیشی باش بکەن و ئیشی خراپ نەکەن، بە ڕەوشت بن، ڕێز لە خەڵکی بگرن، ئەوە لایەنی پەروەردەیە، بەاڵم لایەنی فێرکردن میتۆدە، ئەو ئسلوبەیە کە هەڵێئەبژێری بۆ گواستنەوەی زانیاری لە عەقلی پسپۆڕێکەوە بۆ تەڵەبەکانی، ئیتر لە مەکتەبەوە تا زانکۆ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنە پەیوەندیدارەکان ماددەکان دابڕێژنەوە، داتانڕشتەوە؟ ئامادەیە؟ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان تێبینی ئەوە ئەکەین زۆر قسە ئەکەن پێکەوە، ئەگەر قسەتان هەیە پێکەوە با چارەگێك دانیشتنەکە هەڵگرین، قسەکانی خۆتان بکەن، دەست ئەکەینەوە بە گفتوگۆکان، ئەگەرنا بەم شێوەیە لێك تێناگەین بەراستی، فەرموو دکتۆرە ڤالاڤ.

بەڕێز د.ڤالاڤ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣) بەم شێوەیە دارێژراوەتەوە (زمانی کوردی لە پەروەردە و پرۆسەی فێرکردن و خوێندن زمانی فەرمییە لە کوردستانی عێراقدا)

بەڕێز د.یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە کوردستان بووە کوردستانی عێراق، هەر ئەوە؟ دکتۆر شێرکۆ نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز د.شیرکۆ حمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

فێرکردن بکەن بە خوێندن کێشەکە چارەسەر ئەبێ، ئەگەر یارمەتیشم بدەی هەر زۆر بە خێرایی، (فێرکردن کردەیەکە پێویستە بەرامبەرەکەت فێرت بکات، ئەوەش قۆناغی وەزارەتی پەروەردە ئەگرێتەوە،) فێر بوون ئەوەیە خۆت فێر ئەبی بێ ئەوەی کەسێکیش هەبێ فێرت بکات، و بەردەست ترین کتێب لەو بوارە کتێبێکی بەڕێز (د.کریم شەریف)ە، و کۆمەڵێك نەزەریاتی لەسەرە، و ئەتوانن هەر کەسێك پێویستی پێ بێ سەیری بکات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر ئیبراهیم فەرموو.

بەڕێز د.ابراهیم احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نەڤیا ئاڵۆزی بکەتە هۆڵێدا، ئەگەرنا دانوستاندنێت مێ لابەلا موئەسر بوون کو فێرکردن ببیتە خوێندن، بس مە سەح کری مەساریّ هۆڵێ و ڕەئیا پترپا لیژنێت ئەوە بوو بمینێت وەکی خۆ، و پەسندا ڕەئیا دکتۆر شێرکۆ دکەم، سپاس.

بەڕێز دکتۆر یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی، لیژنەی ڕۆشنبیری، ئەگەر ڕوون کردنەوەتان هەیە بیڵێن.

بەڕێز عادل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ قسەکانی دکتۆر شێرکۆم.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ قسەکانی دکتۆر شێرکۆم.

بەڕێز دکتۆر یوسف محمد/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دکتۆر نوری ئەگەر سەرنجێکت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.نوری تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنیا من باسی ئەوە دەکەم کە وەزارەتێکمان هەیە بەناوی وەزارەتی خوێندنی باڵاوە، لەوێ دەڵێت وەزارەتی فێرکردن، لەوێ باسی فێرکردن دەکرێت، چۆن وەزارەتی پەروەردە هەیە وەزارەتی خوێندنی باڵاش هەیە باس لە فێرکردن دەکات، ئێمە کێشەکەمان ئەوەیە کەوا لەچوار چێوەی ئەو وەزارەتە لە زانکۆکانمان زۆر جار بابەتی ماستەر و دکتۆرا یان توێژینەوەی دیکە ئامادە دەکرێت بەزمانی کوردی نییە،

ئێمە دەمانەوێت لەو شوێنانەدا ناچاریان بکەین کە بە زمانی کوردی ئەو بابەتانە بنووسنەوە، مەبەستەکە زیاتر ئەوەیە با خوێندنیش و با فێرکردنیشی لە گەڵدا بێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ڕەئیەکەی دکتۆر (شێرکۆ) زۆر تەواوە و ڕەئیەکەی دکتۆر (نوری)ش تەواوە، بەڵام ئێمە دەبێت لەمەسەلەی خوێندن فەقەرەیەکی تر زیاد بکەین، فەقەرەکە ئەوەیە توێژینەوەی زانستی خوێندکارانی زانکۆ و ناوەندە ئەکادیمیاکان مەرجە بە زمانی کوردی بێت، یەعنی لەگەڵ ئەمە یەك فەقەرەی تر زیاد بکەین، چونکە ئەوە کێشەیەکی زۆر گەورەیە مەسەلەی توێژینەوە لە زانکۆ و ناوەندە ئەکادیمیەکان، کە بە کوردی بێت لەبەر ئەوەی ئەگەر ئەم ماددەیە ببێتە دوو فەقەرە حەلی ئەو بابەتەیە دەکات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دکتۆرە ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣) زمانی کوردی لە پەروەردە و پرۆسەی فێرکردن و خوێندن زمانی فەرمییە لە کوردستانی عێراقدا.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی لە گەڵدایە با دەستی خۆی بەرز بکاتەوە، (٥٨) کەس لەگەڵە، ئەوەی لەگەڵی نییە؟ کەس نییە؟ بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، خاڵی نیزامیت هەیە؟ فەرموو کاك فەرهاد.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح ((فەرهاد سەنگاوی)):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە شوێنەکەمان بۆ ئەوەیە، دەڵێین کوردی و ئینگلیزی زمانی فەرمی بن لە پرۆسەی پەروەردە و خوێندندا، کە ئێوە ئەوە دابڕێژنەوە ئێمە لە دوایی دا لە کوێدا دایبنێن؟

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە پێشنیارێکی تەرە، ئێسا گوێ لە لیژنە پەیوەندیدارەکان دەگرین، بەهار خان فەرموو روون کردنەوە بدەن لەسەر ئەوە.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوێنێ باسمان لەوە کرد کە ئێمە هەموومان دەزانین کە زمانی ئینگلیزی زمانی عیلمە، زمانێکی عالەمییە زەڕوورە فێر بوونی، بەڵام باسمان لەوە کرد کە ئێمە لە یاسایەکدا ناتوانین جێگەی بکەینەوە و بیکەین بە زمانی فەرمی لە کاتێکدا کە دەستوورەکە ڕێگات پێنادا ئەوە شتێکی نا دەستوورییە ئەمەمان ڕوون کردەوە، سەبارەت بەو خوێندنگایانەی کە هەن بە زمانی ئینگلیزی دەخوێنن، ئەوە لە یاسای وەزارەتی پەروەردە چارەسەر کراوە، یەعنی ڕێگا پێدراوە کە بە ئینگلیزی بیخوێنرێن.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ئەو ڕوون کردنەوە، دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان تێبینیم هەیە، بەراستی دەستوور ڕێگا نادات ئەمە یەك و، دوو: من لە گەڵ کاك (فەرهاد)م زۆر پێم خۆشە کە لە جامیعە زمانی ئینگلیزی بە ڕەسمی بکرێت، بەڵام تۆ هەتا ئەو زمانە دەکەیە ڕەسمی مەجموعەك پێداویستی دەوێت، (متطلبات)ی دەوێت، هیچ لەوانەمان نەکردییە هەتا ڕەئسەن بیکەینە زمانی ئینگلیزی، (انشاء الله) لە ئایندەدا ئەو شتە دەکرێت، بەڵام حاڵی حازر ناتوانین بەو ئیحتیاجەی، بەو هەموو (متطلبات)نەی ئێستا لە زانکۆکاندا هەیە، لە قوتابخانەکاندا هەیە زمانەکە بکەینە فەرمی ئەمە یەك، دوو: دڵنیات دەکەم ئەمە لە ئیختیساساتی عیلمی، یەعنی ئەوەی دکتۆرا دەخوێنێ یان ماستەر دەخوێنێ یانیش لە کولییەی توبە یان لە هەندەسەیە بەزمانی ئینگلیزی دەخوێنێ، هەتا لە دیراساتی ئینسانی ئێستا کەفایەی عیلمی مەتڵوبە، سەرچاوەکان ئیعتیمادیان لەسەر دەکەن، سەرچاوە عەرەبییەکەمان تەرك کرد، چونکە سەرچاوە عەرەبییەکان لە زمانی دایك دێت کە زمانی ئینگلیزیە، (معظم)ی مەصادری عەرەبی لە مەصادری ئینگلیزییەوە وەر دەگیرێت، وە لە ماستەر و دکتۆراش لە دیراساتی ئینسانی جەخت لەسەر ئەوەمان کردووە بە زمانی ئینگلیزی بخوێنرێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ دکتۆرە جوان بۆ ئەو ڕوون کردنەوەیە، ئێستا گوێ لە دکتۆر ابراهیم دەگرین ڕوون کردنەوەیەك بدات سەبارەت بەوەی کە چۆن ئەوە چارەسەر بکرێت، فەرموو.

بەڕێز د.ابراهیم احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مە دوو قانون ێت هەین، قانونا تەعلیم عالی و قانونا پەروەردێ، بلا ئەو دناڤ وان قانونادا وی مەوزوعی چارەسەر بکەن، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ دکتۆر ابراهیم بۆ ئەو روون کرنەوەیە، بەڕێز کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو ماددەیە پەسەندکرا، بەس بە بڕوای من وەکو دکتۆر (نوری)ش ئاماژەی پێ کرد، ئەو فەقەرەیە هێشتا تێر نییە، ئێمە مەسەلەی تۆڕینەوە بابەتێکی زۆر گرنگە لە زانکۆکان کە بەشێکن لە پێشکەوتنی هەرێمی کوردستان و وڵاتانی دونیاش لەسەر تۆڕینەوەی ناوەندەکانی زانکۆ و ناوەندە ئەکادیمیەکان تا ئێستا ئەمە لە هەرێمی کوردستان بەزمانی کوردی نییە، لەبەر ئەوە گرنگە فەقەرەیەك هەبێت بە جیا لەبەرگرنگی ئەو مەسەلەیە جێی بکرێتەوە، کە مەرج دابنێ تۆڕینەوەی خوێندکارانی زانکۆ و ناوەندە ئەکادیمیەکان بە زمانی کوردی بێت، کە ئەمە هەم زمان دەوڵەمەند دەکات هەم خوێندکارەکەش ئەگەر سەرچاوەکەی ئینگلیزی و عەرەبیش بێت هەوڵدەدات وەری بگێڕێتە سەر کوردی، لە ڕووی زمانەوانیشەوە بۆ خویندکارەکە سوودی هەیە، من پێموایە ئەو فەقەرەیەی کە نووسیومانە ئەوە ناگرێتەوە لەبەر ئەوە دەبێت مەسەلەی تۆڕینەوە لە زانکۆ و ناوەندە ئەکادیمیەکاندا بە فەقەرەیەکی جیا بێت هەر لەگەڵ ئەم ماددەیە، ئەوە پێشنیارە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز کاك زانا، دکتۆرە جوان روون کردنەوەیەك بدەن لەسەر ئەوە بۆ ئەوەی کۆتایی پێ بێنین.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ ئێستا لە وەزارەتی تەعلیم عالی لە هەموو کولێژەکان (مخیرة باحث لعلمي) بە چ زمانێك بنووسرێت، دەوێت بە کوردی بنووسرێت، دەیەوێت بە عەرەبی بنووسرێت، دەیەوێت بە ئینگلیزی بنووسرێت، یەعنی ئەوە لەسەری دەڕوات وەزارەتی تەعلیمی.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ روون کردنەوەی دکتۆرە جوان، ئێستا دێینە سەر ماددەی (١٤).

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی شەشەم

ماددەی (١٤) زمانی کار و بازرگانی

ماددەی (١٤) هەموو دەزگایەکی خزمەت گوزاری کەرتی تایبەت پێویستە زمانی کوردی بەکار بهێنن، بەکارهێنانی زمانی عەرەبی یان زمانی بیانی بە پێی پێویستی خزمەت گوزاری و زمانی بەکارهێنەران ئازادە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی دەیانەوێت موناقەشە لەسەر ئەم ماددەیە بکەن با دەستی خۆیان بەرز بکەنەوە، دیارە (١١) بەڕێز دەیانەوێت قسە بکەن، بەڕێز کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموو دەزگایەك ڕەنگە دامەزراوەکە گونجاوتر بێت بۆ ئەوەی ئیلتیزامەکەی بەهێزتر بێت ئەوە پێویستە بکرێت، دەبێت باشترە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز صالح فەقێ، بەڕێز کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە ماددەیەکی گرنگە لەراستیدا پێویستە زمانی کوردی لەو بابەتانەی کە پەیوەندی بە خزمەت گوزاری کەرتی تایبەتەوە هەیە بەکار بهێنرێ، بەڵام پێویست ناکات بەکارهێنانی زمانی عەرەبی جارێکی تر ئیزافە بکرێتەوە، هەر بوترێت پێویستە زمانی کوردی بەکار بهێنرێت یان زمانی بیانی بەپێی پێویستی خزمەت گوزاری، زمانە عەرەبیەکە لابدرێت، چونکە ئەو تەئکید کردنەوە و دووبارە کردنەوە و هاوشان کردنی زمانی عەرەبی لەگەڵ زمانی کوردیدا بەپێویست نازانرێت، ناچینە سەر ئەو سەرەتایانەی کە باسمان کرد لەراستیدا زمانی عەرەبی لە کوردستاندا، یەعنی شۆڕ بۆتەوە بەویست بێت یان نەخوازراوبێت بۆ هەموو ماڵێك و بۆ هەموو سێکتەرێکی ژیانی ئەم وڵاتە، بۆیە ئێمە لێرە مەبەست لە رۆحی یاساکە تەوزیف کردنی زمانی کوردییە، بۆیە زیاتر تەرکیزەکە لەسەر زمانی کوردی بێت و لە بەرامبەریشدا ئەگەر پێویست بکات زمانەکانی بێگانە یان بیانی لە پێویستی خزمەت گوزارییەکانی کەرتی تایبەتدا بەکار بهێنرێ، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەو دەستەواژەیە لابدرێت بەکارهێنانی زمانی عەرەبی، هەربوترێت هەموو دەزگایەکی خزمەت گوزاری کەرتی تایبەت پێویستە زمانی کوردی بەکار بهێنن یان زمانی بیانی بەپێی پێویستی خزمەت گوزاری و زمانی بەکارهێنەران ئازادە، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز کاك سالار محمود، بەڕێز کاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەمەوێت تبینیەکانم گشت لەسەر بەشی شەشەمدا بڵێم، ئێمە هەر بەشێك یاسادانان دەبێت بەشێوەیەکی کورت بێتن و ماددەکانیش کورت تربێت لەبەر ئەوەی ڕەنگە من بە شێوەیەکی تر و، هەمیشەش دەگەڕێینەوە خاڵی صفر ئەگەر باسی پێکهاتەکان و زمانەکانی تر دەکەین پێویست ناکات ئەوەندە دووبارە و تەئکیدی لێ بکەیەنەوە کە ئەوە خۆی گۆمانێك دورست دەکات لەبەر ئەوەی من بەو شێوەیە پێشنیار دەکەم، بەشی شەشەم ماددەی (١٤) أ)- هەموو دەزگاکانی کەرتی تایبەت پێویستە زمانی کوردی بەکار بێنن. ب)- بۆ دامەزراندن و کار کردن لە هەرێم ئەوانەی کوردی دەزانن دەرفەتی زیاتریان دەبێت. ج)- لە پەیوەندییەکانی نێوان خاوەنی کەرتی تایبەت و کارمەندانی، زمانی کوردی بەکار دەهێنرێت، د) هەموو ئاگادارییەك و کار دۆزینەوە لە بازرگانیدا ڕێکلامیش پێویستە، ڕێکلام لە هەرێم بە زمانی کوردی دەبێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز عباس غزالی، ئەوەی باست کرد زیاتر پەیوەستە بە سیاغەوە، چونکە لە بەشی شەشەم چەند ماددەیەکی تریش ماون، بەڕێز کاك ابو بکر فەرموو.

بەڕێز ابو بکر عمر ((ابو بکر هەڵەدنی)):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش بە جۆرێك لە جۆرەکان پشتگیری لە بەڕێز کاك (عباس غزالی) دەکەم، هەست دەکەم ئەم یاسایە و لە یاساکانی تریشدا ماددەی زۆر و درێژ کردنەوەی یاساکان (مطلوب) نەبێت، بۆیە من ئەم بەشە، بەشی شەشەم لە ماددەی (١٧) وە تا کو ماددەی (٢١) تەنیا ماددەی (٢١) و (٢٤) بمێنێتەوە بەم شێوەیە سیاغەم کردۆتەوە، کە هەموو ڕێ و شوێنەکانی دەزگاکانی خزمەت گوزاری بازرگانی کەرتی تایبەت و گشتی لە دامەزراندن و، گرێبەست کردن و، ئاگاداری و کار دۆزینەوە و، نووسراوەکان و، پەیوەندییەکان، ڕیکلام و بانگەشە پێویستە زمانی کوردی بەکار بهێنرێت و بەکارهێنانی زمانی تر لەگەڵیدا ڕێپێدراوە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز ابو بکر هەڵەدنی، دەتوانی ئەوەی نووسیوتە بیدەی بە لیژنەکە، بەڕێز کاك تحسین فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل ((تحسین دۆڵەمەڕی)):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە ئەو ماددەیە بکرێتە سێ بڕگە، واتە ماددەی (٢١) لا ببرێت ببێتە بڕگەیەك لەو ماددەیە، واتە أ) وەکو خۆی بمێنێت، ب) زۆربەی دوکان و مارکێت و چێشتخانە و بازاڕ بە گشتی تا ئێستاش تابلۆکانیان عەرەبیە ئیلزام بکرێتن کە بە کوردی بێت، واتە ب) بەم جۆرە بێت پێویستە تابلۆی سەر دوکان و مارکێت و چێشتخانە و بازاڕ بە گشتی بە کوردی بنووسرێت، ج) وەکو وتم ماددەی (٢١) بکرێتە بڕگەی (ج) لەو ماددەیە و ماددەی (٢١) نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز تحسین دۆڵەمەڕی، دەتوانی ئەوەی کە نووسیوتە بیدەی بە لیژنەی یاسایی بۆ ئەوەی لیژنەکان پێکەوە سوودی لێ ببینن، بەڕێز کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنیا قسە لەسەر ماددەی (١٤) دەکەم، قسەکەمان ئێستا لەسەر ماددەی (١٤) یە، دەکرێت ئاوا سیاغە بکرێتەوە پێویستە گشت کۆمپانیا و دامەزراوەکانی کەرتی تایبەت پابەند بن بە بەکارهێنانی زمانی کوردی و، پشتگیری لە قسەکانی کاك (سالار) دەکەم و، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز عمر عینایەت، بەڕێز فائق فەرموو.

بەڕێز فائق مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارەکەی منیش هەر بۆ کورت کردنەوەی ماددەکەیە بەم شێوەیە و پشتگیری کاك (سالار) دەکەم، بەڵام ئەوەی کە نووسراوە بەکارهێنانی زمانی عەرەبی یان زمانی بیانی تەنیا ئاوای لێ بکرێت بەکارهێنانی هەر زمانێکی تر بە پێی پێویست ئازادە و بەو شێوە ماددەکە کورت دەکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز فائق مصطفی، بەڕێز کاك ئۆمێد فەرموو.

بەڕێز ئۆمێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو زۆر جەخت کردنەوەیە لە زمانی عەرەبی پێموایە تەنیا مەسەلەیەکی دەستووری نییە، بەڵکو پەیوەندی بە کێشەیەکی دەروونی نەتەوەیشەوە هەیە، بۆیە لەو ڕووەوە من پشتیوانی لا بردنی دەکەم، پشتیوانی کاك (سالار) و کاك (عمر عینایەت) و کاك (فائق) دەکەم.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز ئۆمێد حەمە علی، بەڕێز کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ولا منیش هەر پشتگیریا وان بەڕێزا دکەم تایبەتی مامۆستا (ابو بکر) کو ئەڤ ماددە ببیتە ئێك ماددە، بەلام ببیتە (أ، ب، ج) و ل ئاخیر کو هەر برگەیەك بێتە گۆتن دۆماهییێ کو دبێژیت پێویستە زمانێ کوردی بەکار بهێنرێت و هەر زمانەکی تر بە پێی پێویستی خزمەت گوزاری و زمانی بەکارهێنانی ئازادە، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز بەهزاد دەروێش، بەڕێز کاك کمال فەرموو.

بەڕێز کمال یلدا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە پێشنیاری مامۆستا (ابو بکر) دەکەم بۆ ئەوەی ببێتە یەك ماددە، بۆ ئەوەش بگەڕێینەوە سەر ئەصلییەی عەرەبی دەڵێت (تستعمل لغة الكوردية وأنها حرة في استعمال لغة الرسمية العراقية أخرة أو لغة أجنبية)، لە باتی بەکارهێنانی زمانی عەرەبی بێت، یەعنی زمانی عەرەبی لابدرێتن، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز کمال یلدا، بەڕێز کاك محمود فەرموو.

بەڕێز محمود عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕای من هەموو دەزگایەکی خزمەت گوزاری و کەرتی تایبەت پێویستە زمانی کوردی و لە پاڵیدا زمانی ئینگلیزی و بەس، پیشتیوانی لە ڕای زۆرێك لە برادەرانم دەکەم، ئینجا وا باشە حکومەت و دەزگای پەیوەندیدار خۆیان ناو و ئەدرەس و نووسینی تابلۆ و شوێنە گشتییەکانمان حکومەت بە لیژنەیەك دیاری بکرێت وەکو ئەوەی لە ئەوروپا هەیە، ئێستا لە ئەوروپا تۆ ئەگەر بتەوێ کۆمپانیایەکی بچووك یان دوکانێك یان هەر مەحەلاتێك بکەیتەوە تۆ پێشنیاردەکەی و دەی دەیتە حکومەت و حکومەت بۆ خۆیان ناوت بۆ دیاری دەکەن، بەپێی ویستی تۆ نییە، تۆ ناو بنێی فلان و فلان و ئەوە، بۆیە وا پێویستە، وا باشە بۆ تەرکیز کردن لەسەر ئەوە لیژنەی تایبەت و دەزگای تایبەت لە پەروەردەوە ئەو مەرجەعە ناوەکە دیاری بکات و بە کوردی و بە ئینگلیزی بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز محمود عمر، ئێستا گوێ لە ڕەئی لیژنە پەیوەندیدارەکان دەگرین، لە لیژنەی پەروەردە و خوێندنی بالا دەست پێدەکەینەوە، دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ڕەئی برادەران کاك (عمر) و کاك (ئۆمێد) و کاك (سالار)م، تبینیەکان زۆر لە جێی خۆیەتی دەستیان خۆش بێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێز دکتۆرە جوان، بەڕێزیکی تر ماوە با ئەو تەواو بکەین ئینجا دێینە لیژنەیەکی تر، دکتۆر شێرکۆ جودت فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ جودت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم پێناسەیە چەند دەستەواژەیەکی ئابووریشی تێدایە، بۆیە دەبێت تۆزێك بە دیقەت وردی کەینەوە، مەسەلەی دەزگا ئەگەر بکرێت بە دامەزراوەکان زۆر باشترە، چونکە دیارە ئێمە مەبەستمان لەم ماددەیە ئەوەیە کە بەدەر لە کەرتی گشتی، کە دەڵێین کەرتی تایبەت ئێمە رێکخراوی کۆمەڵگای مەدەنیمان هەیە، ئێمە چەندین رێکخراوی نێو دەوڵەتیمان هەیە، چەندین موئەسەساتی تر هەیە لە غەیری کەرتی گشتی لە هەرێمی کوردستاندا کار دەکەن لەبەر ئەوە من پێشنیاری ئەوە دەکەم کە بڵێین هەموو دامەزراوەکانی جگە لە کەرتی گشتی، کە ئەوە کەرتی تایبەت و رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنیش دەگرێتەوە، یەعنی لە بەینی دوو کەوانە (کە دەڵێین جگە لە کەرتی گشتی لە بەینی دوو کەوانە کەرتی تایبەت و رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی) ئینجا ئەوی تر ئاسایی بێتەوە پێویستە زمانی کوردی بەکاربهێنرێت، بەکارهێنانی زمانی عەرەبیەکە لابدەین یەکسەر بێینە سەر بەکارهێنانی زمانی بیانی، کاتێك کە باس لە خزمەت گوزارییەکان دەکرێت مەرج نییە ئەو دەزگایە تەنیا خەدەمی بێت، دەزگا هەیە سەرمایەدارییە، دەزگا هەیە ئیستیسماریە، خاصەتەن ئێمە باسی کەرتی تایبەتیشمان کردووە لەبەر ئەوە مەرج نییە ئیلا خەدەمی بێت، لەبەر ئەوە بڵێین بەپێی پێویستی چالاکییەکانی ئەو دامەزراوەیە ئازادە، ئیتر زمانی بەکارهێنەران نەکەین بە مەرجێك لە زمانی بەکارهێنەراندا، واتە سیغەکە، سیغەی نیهائی بەو شێوەیەی لێ بێت (هەموو دامەزراوەکانی جگە لە کەرتی گشتی لە بەینی دوو کەوانە (کەرتی تایبەت رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی پێویستە زمانی کوردی بەکاربهێنێت، بەکارهێنانی زمانی بیانی بەپێی چالاکییەکانی ئەو دامەزراوەیە ئازادە)، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز دکتۆر شێرکۆ جودت، دەتوانی ئەو پێشنیارەی کە نووسیوتە بیدەی بە لیژنەی یاسایی، لیژنەی ڕۆشنبیری، بەڕێز کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری لە ڕەئیەکەی کاك (عمر عینایەت) و کاك (سالار) دەکەین، ئەوەی کاك شێرکۆ دەڵێتن کۆمەڵگای مەدەنی ناچێتە بابەتی بازرگانییەوە، کۆمەڵگای مەدەنی چالاکییەکی ئینسانی غەیر ربحییە بە هیچ شێوەیەك ناچێتە بابەتی بازرگانییەوە ئەمە ناکرێت لێرەدا شوێنی بکرێتەوە بەڕەئی ئێمە، تەنیا ئەوە دەمێنێتەوە کە گوتت کۆمپانیا و لێرە دامەزراوە خزمەت گوزارییەکانی کەرتی تایبەت پێویست ناکات بڵێی ئەوانەی کەرتی گشتین ئەوانە بێنێت لەبەر ئەوەی تەحدید بازرگانییە و، تەحدیدیش کراوە کەرتی تایبەتە و، کۆمپانیاشی ڕێکخراوە کە لەسەر قسەی کاك (عمر) ئەوەی کە سیاغەکەی کراوە وەکو کاك (سالار) گوتی پەسەندە لای ئێمە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز فرحان جوهر، لیژنەی ڕۆشنبیری، بەڕێز دکتۆرە ڕێواز فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەراستیدا من یەك تێبینیم هەیە، تێبینیەکەم ڕەنگە زۆر پەیوەندیداریش نەبێت بە لیژنەکەوە، قسەکردن لەسەر بەکارهێنانی زمانی بیانی لە ئێستادا ڕەنگە جۆرێك لە جەدەل دورست بکات لایەنی کەم ڕەنگە بەڕێزان تورکمانەکان بڵێین ئەوانی تر یان مەسەلەن عەرەبی ئەمانە، ئێمە لە جیاتی ئەوەی لەم هەموو جەدەلە دەربچین بەم شێوەیەی لێ بکرێت (بەکارهێنانی زمانی دیکە بەپێی پێویستی چالاکی و زمانی بەکارهێنەران ئازادە) خۆمان لە جەدەلی بیانی و نابیانی دوور بگرین، یەعنی مەجالی تێدایە، سەبارەت بە ئیعادەی سیاغەو دەمج کردنی ماددەکان لەگەڵ لیژنەی یاسایی قسەمان کردووە منیش بەهەمان شێوە لەگەڵ دەمج کردنی بەعزێك لەو ماددانەم، بەڵام هەمووی لەیەك ماددەدا نە، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ئەو ڕوون کردنەوەیەو ڕەئیەی بەڕێز دکتۆرە ڕێواز فائق، لە لیژنەی یاسایی فەرموو دکتۆرە ڤالا.

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنە هاوبەشەکان بڕیاریاندا ماددەی (١٤) وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەڵام ئەو ماددانەی کە بە دوای ئەودا دێت، کە ماددەی (٢٠،١٩،١٨) ئەوانە دەمج بکرێن، بەڵام وەکو (مبدأ) ماددەی (١٤) لەگەڵ وەرگرتنی پێشنیارەکان لەبەر ئەوەی زۆربەی پێشنیارەکان بەجێ بوون دایدەڕێژینەوە ئەو ماددەیە پێمان باشە بدرێتە دەنگدان ئینجا کار بکەین لەسەر دەمج کردنی ئەو سێ ماددەیەی کە بە دوای ئەودا دێتن.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێز دکتۆرە ڤالا سەرۆکی لیژنەی یاسایی، خاڵێکی نیزامی هەیە فەرموو بەڕێز خاتوو شیلان.

بەڕێز شیلان جعفر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەکرێت لەگەڵ دەمج کردنی ماددەکان ماددەی (٢٣)ش، چونکە ئەویش هەر پەیوەستە بە هەمان ماددەکانی پێشوو تەوە، ئەویش دەمج بکرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ئەو ڕەئیە، بەڕێز خاتوو پەروا خاڵی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز پەروا علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە دەمج کردنی ماددەکان زۆر جار بەڕێزان ئیشارەت بەوە دەدەن کە لیژنەکان بڕیاریانداوە لەسەر ئەوەی کە ماددەکان دەمج بکرێت بەمەرجێك هێشتا هەندێکیان نەچۆتە دەنگدانەوە، کە خۆی پێویستە لە ڕێگەی دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمانەوە بڕیار لەسەر ئەوە بدرێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز پەروا علی، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ جودت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە کاك (فرحان) بە تەواوەتی لەمن تێنەگەیشتیت، من نەموت ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی بازرگانین، من وتم لێرەدا دەبێت باس لەوە بکەین کە جگە لە کەرتی گشتی تەنیا کۆمپانیا و کەرتی تایبەت نییە، ڕێکخراوی کۆمەڵگای مەدەنیمان هەیە، ڕێکخراوی نێودەوڵەتیمان هەیە، ئەم ماددەیە دەیەوێت ئەو ئیشکالیەتە عیلاج بکات بە تەصەوری من، کە دەبێت موشکیلەی زمان حەل بکەین بۆ ئەوان لە بەرئەوە ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی و، کەرتی تایبەت و، کۆمپانیاکان دەبێت لەم ماددەیەدا جێیان بێتەوە، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز دکتۆر شێرکۆ جودت بۆ ئەو ڕوون کردنەوەیە، بەڕێز کاك دکتۆر نوری تاڵەبانی ئەگەر ڕەئیەکت هەبێ لەم بارەیەوە؟، ڕەئیت نییە، سوپاسی جەنابت دەکەین، ئێستا دەرفەت بە لیژنەکان دەدەین لیژنە پەیوەندیدارەکان کاتێکیان پێدەدەین بۆ ئەوەی دووبارە سیاغە بکەن، کردووتانە؟ ئێستا دەیخوێننەوە؟، خاڵی نیزامیت هەیە بەڕێز خاتوو گەشە؟ فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دکتۆرە ڤالاّ پێشنیارێکی کرد کە ماددەکان یەك بخرێن، جارێ دەبێت ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە کە ماددەکان یەك بخرێن یان نا .

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز خاتوو ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لیژنە هاوبەشەکان تەنیا پێشنیاری ئەوەمان کردووە کە ماددەی (١٤) بەدەستکاریەوە وەکو خۆی بمێنێتەوە دوا جار لەسەر پێشنیاری بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ماددەی (٢٠،١٩،١٨) کە بە دوایدا دێت ئەو ماددانە دەمج بکرێن پێکەوە، بەڵام ئەو پێشنیارەی کەهی ئەندامانی پەرلەمانە دەدرێتە دەنگدان و بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان یەك لای دەکەنەوە ئایا بکرێت بە یەك ماددە یاخۆد نا؟، ئەمە تەنیا تەئید بووە بۆ پێشنیارەکە لەبەر ئەوەی بڕیاردان بۆ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانە، ماددەی (١٤) بەو شێوەیە لیژنە هاوبەشەکان دایان ڕشتووە و زۆربەی پێشنیارەکان بەجێ بوون و وەرگیراون، پێویستە گشت کۆمپانیا و دامەزراوەکانی کەرتی تایبەت زمانی کوردی بەکاربێنن، بەکارهێنانی زمانی بیانی بەپێی پێویستی خزمەتگوزاری و زمانی بەکارهێنەران ئازادە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی لەگەڵیەتی با دەستی خۆی بەرزبکاتەوە؟ (٥٠) کەس لەگەڵیەتی، کێ لەگەڵی نییە؟، (١) کەس لەگەڵی نییە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، دوو خاڵی نیزامیمان هەیە، بەڕێز کاك فەرهاد فەرموو.

بەڕێز فەرهاد سەنگاوی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وشەی (دەبێت) لەگەڵ (پێویستە) فەرقی هەیە، (دەبێت) بە قوەترە، ئیلزام ترە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە بۆ سیاغە دەتوانن دواتر سوودی لێ ببینن، سوپاس، بەڕێز کاك تحسین فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باسی ماددەی (١٨) و ئەوانی تر کرا کە دەمج بکرێن، ماددەی (١٨) ئۆتۆماتیکی نامێنێت، چونکە هاوشێوەی ماددەی (١٢)یە کە لا براوە، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ئەو روون کردنەوەیە، دوایی لە ماددەی (١٨) دەتوانن ڕەئی خۆتان لەسەر بدەن، بەڕێز مەلا أنس فەرموو.

بەڕێز أنس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە دەنگ لسەر هاتە دان، بەڵێ ل قێرێ لەفزا بیانی ئەرێ ئیشکالیەتێ بۆ مە دورست ناکەت ژبلی زمانێ کوردی مەعنا دقێ فەقەرەیێ دا ژبلی زمانێ کوردی هەمی زمانێت دی بیانی نە، مەعەلعیلم مە تورکمانی یا هەی، سریانی یا هەی، ئەقێت دی نا حیسابین بیانی، چونکە هەر خەلکێ مەنتەقێ بخوەنە، ئەز نزانم کا ئەڤ ئیشکالیە لایێ لیژنا قانونی چاوا دێ هێتە حەل کرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ڕەئیا بەڕێز مەلا انس دۆسکی، دکتۆرە بەهار روون کردنەوەت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە ئەم ماددەیە دەنگی لەسەر درا، بەس بۆ عیلاج کردنی ئەوەی کە بەڕێز کاك (أنس) فەرمووی ئەوە ئێمە ماددەی (٢٥) مان هەیە، ماددەی (٢٥)، یەعنی هەمووی هەر چ ئیمتیازێك ئێمە لە هەموو ناو یاساکە باسمان کردووە بۆ زمانی کوردی ماددەی (٢٥) دەیدا بە زمانەکانی پێکهاتەکانی تریش، بەس ئەم ماددەیە تایبەتە بە، یەعنی کەدەڵێین زمانی ئەجنەبی مەبەستمان لە زمانی ئەوانەیە کە لە پێکهاتەی کوردستاندا نین.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ روون کردنەوەی دکتۆرە بەهار، بەراستیش ئەو وشەیە راستە، وشەی بیانی پێشتریش باس کرا بوو، ئاماژەی پێکرا، دکتۆرە (ڕێواز)یش باسی لێ کرد، بەڵام بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، بۆیە موناقەشە ناکرێت، ئێستا دەچینە سەر ماددەی (١٥)، کاك سالار نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستە بە پێی پەیڕەو ئێمە ناتوانین بگەڕێینەوە سەر ئەو ماددەیە، بەڵام مدام ئیشکالی دەستووری هەیە و تێڕوانینەکەش لە لایەن پەرلەمانتارانەوە عەرز کرا بە تایبەتی لە ڕێگەی نوێنەری لیژنەی پەروەردەوە و دکتۆر (أنس)یش ئاماژەی پێکرد، دەکرێت لە سیاغە کردنەوە زمانی بیانی بگۆڕن بە زمانی دیکە هیچ ئیشکالێك نییە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ئەو روون کردنەوەیە، دەکرێتن لە سیاغە کردندا چارەیەکی بۆ پەیدا بکەن دەنگی لەسەر دراوە بچنە ماددەی (١٥) ، دکتۆرە ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە پێشنیار کرا لەلایەن بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان سێ بەڕێز لە ئەندامانی پەرلەمان پێشنیاریان کرد کە ماددەی (١٨) کە دەبێتە ماددەی (١٥) و ماددەی (١٩) کە (١٦)یە و ماددەی (٢٠) لەگەڵ ماددەی (٢٢) و (٢٣) دەمج بکرێتن، واتە هەموویان بکرێن بە یەك ماددە، لە یەك ماددە دا کۆ بکرێنەوە، ئەگەر بخرێتە دەنگدانەوە بۆ ئەوەی ئێمەش سیاغە بکەینەوە، دەمج کردنەکان.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامیمان هیە با ئەو نوقتە نیزامیانە وەربگرین ئینجا دەیخەینە دەنگدانەوە، بەڕێز کاك تحسین فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووبارەی دەکەمەوە کە ماددەی (١٨) جیایە لەوانەی تر، ماددەی (١٨) و ماددەی (١٢) یەك ماددەن، ماددەی (١٢) نەما بۆ ئەوەی فەڕز نەکرێت لە دامەزراندن کە دەبێت زمانی کوردی بزانێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

داوای روون کردنەوە لە لیژنەی یاسایی دەکەین فەرموون.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە لێرەدا هاتووە، لە ماددەی (١٥) بۆ دامەزراندن و کار کردن بە عەقد لە کار و بازرگانی، واتە لە کۆمپانیا تایبەتەکان، بۆیە ئێمە لێرەدا زمانی کوردی زیاتر دەرفەت دەدەین بەوانەی کە زمانی کوردی دەزانن بۆ ئەوەی ئەو کۆمپانیانە ئیحتیکار نەکەن کارەکان بەو کارمەندانی کە خۆیان دەیانەوێت، بەلکو زیاتر دەرفەتی کار بڕەخسێنین بۆ کارمەندانی ناوخۆ، هەدەف لێرە لە دانانی ئەو ماددەیە لەو فەصلّە بیزات ئەوەیە کە دەرفەتی کار بۆ هاونیشتمانیان و هاوولاّتیانی خۆمان بڕەخسێنین.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ روون کردنەوەی بەڕێز دکتۆرە ڤالاّ، سەرۆکی لیژنەی یاسایی، نوقتەی نیزامیت هەیە کاك کەنعان؟ فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین ((حاجی کاروان))؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببووره خاڵی نیزامیم نییه، بەس ویستم دەرفەت بدەن بە لیژنەی یاسایی بۆ ئەوەی سیاغەیەك بكەن بۆ رێكخستن یان یەكخستنی ئەو چوار خاڵە ئەگەر بكرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/جێگری سەرۆكی پەرلەمان؛

با دەنگی لەسەر بدرێت ئینجا داوای سیاغەیان لێ دەكەین، ئەوەی لەگەڵە ئەو(٥) ماددەی ئاماژەی پێكراوە (١٨،١٩،٢٠،٢٢،٢٣) دەمج بكرێن لە یەك ماددە دا با دەستی خۆیان بەرز بكەنەوە ئەوی لەگەڵ دەمجە ، دەمج كردنی (٥) ماددە ، لیژنەی یاسایی دووبارە ئەوەی داواتان كردووە دووبارەی بكەنەوە. رووونكردنەوەت هەیە؟ بەڵێ فەرموون، كاك عادل رووونكردنەوەی هەیە؟

بەڕێز عادل عزیز شكر؛

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە پێشتر ماددەی ﴿١٢﴾مان لابرد كە حەق بە هەموو هاوواڵتییەكی كوردستان دەدات لەو دامەزراوانە یان لەو شوێنانە یان لە كەرتی تایبەت یان لە كەرتی حكومی كە بچێت دابمەزرێت و ئەوڵەوییەت بۆ ئەوە بێت كە خەڵكی هەرێمی كوردستانە و كوردی بزانێت، ئێمە لە هەرێمی كوردستان ئەمە پێچەوانەكەی راستە بەڕێزان، كە كۆمپانیایەكی ئینگلیزی دێت، ئەوەی ئینگلیزییەكەی باشتر بێت لە كوردییەكەی هەڵی كارگردن بۆ ئەو زیاتر رەخساوە، لەبەر ئەوە من پێم وایە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە و دەمج نەكرێت، بۆ ئەوەی وەكوو ماددەی ﴿١٢﴾مان بەسەر نەیێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان؛

سوپاس بۆ رووونكردنەوەی كاك عادل، دیارە رووونكردنەوەیەكی ترمان هەیە لە لیژنەی رۆشنبیری و لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا، فەرموو د.جوان،

بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز؛

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دووبارەی ناكەمەوە، هەمان رای كاك عادلم هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان؛

سوپاس بۆ رووونكردنەوەی د. جوان، لیژنەی یاسایی باسی دەمجتان نەكردووە؟

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم؛

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە وەكو لیژنەی یاسایی لەگەڵ دەمجكردنەكەدا نین، ئەو هەموو ماددەیە پێكەوە دەمج بكەین، بەڵام ئەگەر دەنگی ئەندامانیش لەسەر بدرێت دەتوانین سیاغەی بكەینەوە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دێینە موناقشەی ماددەی﴿١٥﴾، موناقشەکە با تەواو بکەین، لە سێ کەس زیاتر داوای دەمجیان کردبوو با بیخەینە دەنگدانەوە، ئەوەی لەگەڵ دەمجە با دەستی بەرز بکاتەوە، ﴿٢٣﴾ کەس لەگەڵدایە، ئەوەی لەگەڵدا نییە دەستی بەرزبکاتەوە، ﴿٢٣﴾ کەس لەگەڵدا نییە و ﴿٢٣﴾ کەس لەگەڵدایە، ﴿٢٤﴾ کەس لەگەڵ دەمجدایە، منیش لەگەڵ دەمج نیمە، چونکە ﴿وحیدە خان﴾ پێشتر ئامادەی بابەتەکە نەبوو، رووونکردنەوەیەك لەلیژنەی یاسایی لەم حاڵەتەدا،

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەنگی سەرۆك یەکلایی دەکاتەوە، دەنگی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان لێرە بە دوو دەنگ هەژمار دەکرێت بۆیە دەمج ناکرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

خاڵێکی نیزامی مان هەیە، کاك سالار فەرموو،

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم حاڵەتەدا، لەبەر ئەوەی لە ئەسڵی پرۆژەکە ماددەکان جیاکراونەتەوە، کەواتە دەمج ناکرێن هەر وەکو ﴿د. ڤالا﴾ ئاماژەی پێدا دەنگی سەرۆك بە دوو دەنگ هەژمار دەکرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دێینە سەر ماددەی ﴿١٥﴾ کە لێرەدا بە ماددەی ﴿١٨﴾ هاتووە، فەرموون ماددەکە بخوێنەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٨) دەبێتە ماددەی (١٥):

بۆ دامەزراندن، یان کارکردن بە رێکەوتن لە هەر شوێن و کارێکدا، ئەوانەی زمانی کوردی دەزانن دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر دەبێت .

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوانەی دەیانەوێت موناقشەی ئەو ماددەیە بکەن؟

بەڕێز فخرالدین قادر عارف /سکرتێری پەرلەمان:

کەرتی یەك ﴿سالار محمود، صالح فەقێ، ئاواز جەنگی، مریم صمد﴾ کەرتی دوو ﴿د. سراج، کاك تحسین﴾ کەرتی سێ ﴿ئومێد حەمە، پەروا عەلی، زولفا محمود، عمر عینایەت، د. شێرکۆ، شێرکۆ جودت﴾ کەرتی چوار ﴿د. شوان قەڵادزەیی، عبدالله محمود، یروانت نیسان، د. سروود﴾.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز سکرتێری پەرلەمان، دەست بە گفتوگۆ دەکەین لەسەر ماددەی ﴿١٥﴾ کە لێرە بە ماددەی ﴿١٨﴾ هاتووە، کاك سالار فەرموو،

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە، من جۆرێك لە توندی لە داڕشتنەوەیدا دەبینمەوە، دەبێت واقیعی کوردستان لەبەر چاو بگیرێت، ئێمە کۆمەڵگایەکی فرە نەتەوە، فرە ئاین، فرە مەزهەبین، ئەم بابەتە پەیوەندی بە زمانی فەرمی هەیە ئێمە تەتەروقمان کردووە بۆ کۆمەڵێك سێکتەر، کە شوێنی ئەم یاسایە نییە، بە تایبەتی ئەوەی پەیوەندی بە مەسەلەی کار و کار بۆ دوزینەوە هەیە، یاسای کار هەیە لە کوردستان و دەتوانێت چارەسەری بکات و ئەوەی پەیوەندی بە دامەزراندن و خزمەتەوە هەیە دەکرێت لە یاسای خزمەتی مەدەنی یان یاسای ڕاژە چارەسەر بکرێت، بۆیە ئەم بابەتە پێم وایە ئیجحافی بە حەقی پێکهاتەکانی تری کوردستان، جارێکی تر ناچینەوە سەری و ئەگەر بمانەوێت زمانی کوردی، بە فەرمێتی کردنی ببەینە ئاستی کولتوور و ئەدەب و ڕۆشنبیری و فکر و زمانی دەوڵەت، دەکرێت لە زۆر بواری تر کار لەسەر ئەمە بکەین نەك بە سەپاندن، ئێمە لە بیرمان نەچێت هەندێك جار لە ڕێگەی بڕگەیەکی یاساییەوە ناتوانین حەقی ئەو ئیجحافەی بە حەقی ئەو زمانەی کراوە وەربگیرێتەوە، لەبەر ئەوە من لەگەڵ ئەوەم بەم سیاغەتە دابڕێژێتەوە تەنیا زمانی کوردی، هەر چۆن زمانی کوردستانییان لەبەر چاو دەگیرێت لەبەر چاو بگیرێت، بەڵام تەنیا زمانی کوردی نەبێت یان ئەسڵەن ئەو ماددەیە لابېرێت، ﴿کاك تحسین﴾ لە قسەکانی پێشوویدا ئاماژەی بەوە کرد ماددەی ﴿١٢﴾ هاوشێوەی ئەم موحتەوایە بوو، لادرا، بۆیە من ئەمە بە شتێکی زیادە دەزانم و ئیزافەیەك ناخاتە سەر بە فەرمی کردنی پرۆسەی زمانی کوردی لە هەرێمی کوردستاندا، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاك سالار، کاك سرود فەرموو،

بەڕێز سرود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەکانی ﴿کاك تحسین و کاك سالار﴾ دەکەم کە ئەم ماددەیە بە یەکجاری ئیلغا بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، زولفا خان فەرموو.

بەڕێز زولفا محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەم سیغەیە زۆر تەواوە و غەدرێکی زۆر گەورەمان لەخەڵکی هەرێمی کوردستان کرد بە لابردنی ماددەی ﴿١٢﴾، ئێمە کەسەیر بکەین لە نەخۆشخانەکان، خەڵك خەریکە روو ناکاتە نەخۆشخانەکان، لەبەر ئەوەی کە دکتۆرەکان عەرەبەن نە ئەو لە نەخۆشەکان تێدگات و نە نەخۆش لە دکتۆر تێدەگات، کە سەیری زانکۆ و پەیمانگاکانمان بکەی چەندین پسپۆرمان هەیە کە ماستەر و دکتۆرایان هەیە دانامەزرێن،بەڵام چەندین مامۆستای عەرەب هاتووە کە چەندین قوتابی ئیستیفادەی یەك نوقتەی لێ ناکات، لە کەرتی تایبەتیش بە هەمان شێوە دەبێت، پێم وایە بە عەقد دامەزراندن یان لەمەودا وەکو خۆی بمێنێتەوە هەم رێژەی بێکاری کەم دەکەینەوە و هەم کەمە نەتەوەییەکان رێزم هەیە بۆیان کە لە کوردستاندان، ئەو برادەرانەی کە لێرەن هەموویان کوردی دەزانن و پێویستە هەر کەسێك لە هەر وڵاتێکی جیهان نیشتەجێ بێت دەبێ زمانی ئەو وڵاتە بزانیت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، د. سراج فەرموو،

بەڕێز د. سراج احمد حەمەدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم مادەیە مەبەستی زیاتر، ئەوانەی کە لە دەرەوەی هەرێمن زمانی کوردی نازانن، بە راستی لە ماددەی ﴿١٨﴾دا دەرفەتی زیاتر دراوەتە ئەوانەی کە زمانی کوردی دەزانن و قسەی پێدەکەن، بەڵام ئەوانی تر دەرفەتیان پێنادرێت، بە رای من دەبوایە لێژنەی تایبەت هەوڵی زیاتر بدابایە و شوێنێکیان لەم ماددەیە بۆ ئەو کەسانە بدۆزیبایەتەوە کە زمانی کوردی نازانن، بەڵام لە هەمان کاتدا زانا و شارەزا و بلیمەتن لە بواریکی تایبەتدا، لە سێکتەرێك لە سێکتەرەکان خزمەتێکی بەرچاو بە پسپۆری خۆیان و خەڵکی خۆمان دەکەن، لەوانەیە خەڵکی ئێمە نەتوانێت لەم شوێنانە کار بکات بۆ نموونە، بە دەیان کۆمپانیا و کارگەی زەبەلاح لە کوردستان کار دەکەن پسپۆری بیانیان بۆ هاتووە و عەقدیان لەگەڵ کردووە و وەکوو شارەزا کاری بۆ دەکەن، بە دەیان زانکۆی ئەهلی مامۆستای عەرەب و بیانی تیایاندا وانە دەڵێنەوە، بە دەیان ئەندازیار و پزیشك و بیرمەند لەم وڵاتە بە گرێ بەست کار دەکەن یەك وشەی کوردیش نازانن، بەڵام کارێکی بەرچاو پێشکەش دەکەن و خزمەتێکی زۆری وڵات دەکەن، دەکرێت ئەوانە بەڕێ بکرێن؟ بۆ نموونە شاری دۆبەی دەهێنمەوە، ﴿٥٠٪﴾ی خەڵکی ناو شاری دۆبەی خەڵکی ئەو شارە نییە و لەو ﴿٥٠٪﴾یەش، ﴿٥٪﴾ی عەرەبی نازانن، زۆرترین خزمەتیش بە خاك و خەڵکی ئەوێ دەکەن، لێرەدا حەقە لێژنەی یاسایی لەگەڵ رێزم بۆ هەوڵ و ماندووبوونیان، بەڵام دەبێت بەهەر جۆرێك بێت مەجالێك بۆ ئەو کەسانە بێلێنەوەکە شارەزا و بلیمەت و پسپۆرن لە بواریکی تایبەتدا ئەگەر بێت و کوردیش نەزانن، بەڵام لەوانەیە

له بواریّك له بواره‌كان خزمه‌تی خه‌ڵكی خۆمان بكه‌ن تایبه‌ت له‌و رۆژگاره‌دا پێویستیمان بـه بونیادنانـه‌وه‌ی وڵاته له زۆربه‌ی بواره جیا جیاكاندا، ده‌ستتان خۆش، زۆر سوپاس.

به‌ڕێز جعفر ابراهیم ئیمینكی/ جێگری سه‌رۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك صالح فه‌رموو،

به‌ڕێز سالح فەقێ:

به‌ڕێز سه‌رۆكی پەرلەمان.

من پێم وایه به ره‌چاوكردنی ناوچه كوردستانییه‌كانی ده‌ره‌وه‌ی ئیداره‌ی هه‌رێم و ره‌چاوكردنی هه‌ندێك له پسپۆرییه‌كان ئه‌م ماددەیه له‌سه‌ر ئه‌مری واقیع ناتوانرێت جێ به جێ بكرێت و ته‌فسیلی زۆر هه‌ڵده‌گرێت و پێشنیار ده‌كه‌م ئه‌م ماددەیه لابب‌رێت و نه‌مێنێت.

به‌ڕێز جعفر ابراهیم ئیمینكی/ جێگری سه‌رۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك عمر فه‌رموو.

به‌ڕێز عمر عینایەت حەمە:

به‌ڕێز سه‌رۆكی پەرلەمان.

به‌ڕای من هیچ كه‌سێك له هیچ وڵاتێك ناتوانێت كار بكات ئه‌گه‌ر زمانی ئه‌و وڵاته نه‌زانێت، له ماددەكه‌شدا روون نییه دامه‌زراندنه‌كه مه‌به‌ستی كه‌رتی تایبه‌ت و گشتییه یان كه‌رتی تایبه‌ته، چونكه وازح نییه له ناو ماددەكه، بۆیه باشتره هه‌ر كه‌سێك له‌م وڵاته كار بكات پێویسته زمانی كوردی بزانێت و ئه‌وانـه‌ی كـه بـاس له‌مه‌ده‌كه‌ن دكتۆر له جنوبه‌وه هاتووه و لێره كار ده‌كات، ئه‌وانـه له‌بـه‌ر چـاوی خـه‌ڵكی كـورد نه‌هاتوونه‌تـه ئێره، ئه‌وانه نازیحن له وڵاتی خۆیان شوێنیان نه‌بۆته‌وه هاتوونه‌ته ئێره و لێـره‌ش سـه‌رباری ئـه‌وه‌ی فێـری زمانی كوردی نـابن لـه هه‌نـدێ شـوێن ئیهانـه‌ی قوتـابی كـوردیش ده‌كـه‌ن، له‌بـه‌ر ئـه‌وه مـن پـێم باشـه بـه‌م شێوەیه دابڕێژرێته‌وه، به‌ڕێزان بۆیان ده‌نێرم له خزمه‌ت لیژنه‌ی یاسایی و لیژنه تایبه‌ته‌كانی، كاركردن به شێوه‌ی دامه‌زراندن یان گرێ به‌ست لـه كـه‌رتی تایبـه‌ت و گشـتی ده‌رفـه‌تی زیـاتر بـه‌و كه‌سـانه ده‌درێـت كـه شاره‌زان له زمانی كوردیدا، زۆر سوپاس.

به‌ڕێز جعفر ابراهیم ئیمینكی/ جێگری سه‌رۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ئه‌گه‌ر زه‌حمه‌ت نه‌بێت ئه‌وه‌ی نووسیوته بینێره بۆ لیژنه‌ی یاسایی، كاك ته‌حسین فه‌رموو،

به‌ڕێز تحسین اسماعیل احمد:

به‌ڕێز سه‌رۆكی پەرلەمان.

من دووباره‌ی ده‌كه‌مه‌وه كه ئه‌م ماددەیه نه‌مێنێت و ئه‌گه‌ر بمێنێت وای لێبكرێـت بـۆ دامه‌زرانـدن یـان كـار كـردن بـه رێكـه‌وتن لـه هـه‌ر شـوێنێك و كارێكـدا ئه‌وانـه‌ی خـه‌ڵكی ره‌سـه‌نی كوردسـتانی عێـراقن ده‌رفـه‌تی وه‌رگرتنیان زیاتر ده‌بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك یروانت فەرموو،

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز دبێژم ئەوا عاملا، یاسایا ئیستساریێ دێ دەرئێخیت ئەگەر شەریکەکا موستەسمیر بهێتە ئێرە ئەمریکی بیت ئەگەر ﴿٥٠٪﴾ موهەندس بیت، چ ئیلتیزام لسەر موهەندسی ناکەت بێژیێ وەرە ئەرمەنی یان کوردی بخوینە یان فێرە ڤی شۆلی بی، یان مەعمەلەکا ئینتاج بیت ئیلزام ناکەی لسەرێ، قانونا ئیستیسمار یا هەی دبێژیت هندە عاملیێت تە یێت مەنتەقێ بن و قانونا عەمەل و زەمان ئیجتیماعی دێ تە مولزەم بکە لسەر ڤی تشتی، و ب رەئیا من ئێك کۆمپانیایەکێ ڤەکەت و مولزەم بیت و پرۆفیسۆرەکێ ل عەردەکێ بینیت چ جاران ناهێت فێری زمانێ ئەرمەنی یان زمانەکێ دی بیت وەکی خۆ، چونکی ئەز ئەرمەنیمە دبێژم، ئەڤە نە دگەڵ هندێ یە و ئەز دگەڵ هندێ مە بهێتە راکرن و چ خزمەتا مللەتێ مە ناکەت، چونکو تۆ عاملێ دی فەرز ناکەی بێت و ئەوێ موحتاج وەك پرۆفیسۆر یان هەر دەرەجەیەکا علمی بیت، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك عبدالله فەرموو،

بەڕێز عبدالله محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە بۆچوونی من لەبەر ئەوەی دەرفەتی تێدایە و ﴿ئیلزام﴾یشی تێدا بێت باشترە، من لەگەڵ ئەوەدام ماددەکان بکرێن بە یەك و ئەگەر نەکرێن بە یەك ناوەرۆکی ئەم ماددەیەش بمێنێتەوە وەکو خۆی، ئیلزامی تێدا نییە لە پێشەوە دەڵێت خۆی، لە پاشەوە دەڵێت دەرفەت، دەبێت پێویستییەکی لەگەڵدا بێت، دەبێت بۆ دامەزراندن نا، پێویستە بۆ دامەزراندن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئاواز خان فەرموو،

بەڕێز ئاواز جەنگی برهان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە لەم ماددەیەدا جیاوازی هەیە لەگەڵ ماددەی ﴿١٢﴾، زمانی کوردی زمانی سەرەکی و فەرمییە لە هەرێمی کوردستان، بۆیە پێموایە لە جێ بە جێ کردنی ئەم ماددەیە دەرفەتی یەکسان دەرەخسێت بۆ دەرچووانی زانکۆ و پەیمانگەکانی هەرێمی کوردستان و هەلی کاریان بۆ برەخسێت و پشتیوانی ﴿کاك تحسین و زولفا خان﴾ دەکەم، زۆر جار لە زانکۆ و پەیمانگەکان و لە نەخۆشخانەکانیش بە راستی خەڵکی هەرێمی کوردستان تووشی گرفت دەبنەوە، لەبەر ئەوەی ئەوانەی لەوێ کاردەکەن زمانی کوردی نازانن، کەواتە پێویستی بەوە هەیە وەرگێڕێك لەگەڵ خۆی ببات ئەگەر نەخۆشێکی ئێمە بچێتە ئەو

نەخۆشخانانەی کە زۆربەی هەرە زۆری کارمەندانی زمانی کوردی نازانن، بۆیە پشتگیری لە قسەکانی ئەوان دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك ئومێد فەرموو،

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەوە دەست پێدەکەم، مادەم ئەم یاسایە بۆ زمانە، پێویستە هەمو کێشەکان ئەوەی پەیوەندی بە زمانەوە هەیە لێرە چارەسەر بکرێت، با روون بێت ئێمە ئەو یاسایە بۆ ئەوە نییە و ئەو ماددەیەش بۆ ئەوە نەوتراوە کە دەبێت ئەم خەڵکانە ببن بە کورد، دەڵێت کوردی بزانن، هەروەکو چۆن هەر یەکێك لە ئێمە بۆ ئیش و کار و ژیانی خۆیان سەردانی وڵاتانی کردبێت، من خوێندنم لە وڵاتانی تر کردووە، یەك سالّ زمانی ئەو وڵاتەم خوێندووە، ئینجا رێگەم پێدراوە بچمە زانکۆکانیان بخوێنم، ئەمە زۆر زۆر ئاساییە، لێرە نالێت دەبێت ئەمانە ببن بە کورد، بۆیە هیچ عونسوریەتێکی تێدا نییە، بۆچی لێکدانەوەکان بەو ئاقارەمان ببات کە تووشی ئیشکالمان بکات، بە رای من ئەو ماددەیە ئیکجار گرنگە و دەکرێت شتێکی دیکەشی بۆی زیاد بکرێت، بۆ دامەزراندن یان کار کردن بە رێکەوتن لە هەر شوێن و کارێکدا ئەوانەی زمانی کوردی دەزانن دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر بێت، حەز دەکەم وردەکاری ئەو مانایانەی کە لە پشتی زمانەوە هەیە پێویستە تەماشا بکرێت، دەڵێت دەرفەتی زیاتری هەبێت، نالێت تەنها دەرفەت بۆ ئەوان بێت، ئەمە زۆر جیاوازە، دەرفەتی زیاتریان هەبێت، بەڵام ئەگەر ئەو کەسانەی کە کوردی دەزانن تەواو بوون، بێگومان دەرفەت بۆ ئەوانیش هەیە، نالێت تەنها دەرفەت بۆ ئەوانە، بۆیە زۆر ئاساییە تۆزێك وردەکاری زیاتر و چڕبوونەوەی زیاتر لە تێگەیشتن لە وشەکان، ئەوەی کە بۆی زیاد دەکرێت ئەمە بێت، ئەوانەش کە نازانن و لە ماددەیەکی تریش ئەو پێشنیارەم کرد بە داخەوە لابرا، ئەوانەی کە نازانن دەرفەتی فێربوونی زمانی کوردی لە لایەن حکومەتەوە بۆی برەخسێنرێت، ئەمە چۆن رێکی دەخەن لە لیژنەی یاسایی بۆ خۆتان ئازادن، حەز دەکەم ئەمەش بڵێم ئێمە لەسەر هەندێ قسە کە نموونەی وڵاتانی تر دەهێنینەوە دانیشتووانیان و ئەو کۆچبەرانەی لەوێن، بەڵام کێشەیەکی گەورەی ئێمە ئەوەیە، ئێمە نەتەوەیەکی بێ دەوڵەتین، نەك هەر بوونێکی مەعنەوی زمان و کلتوور و هەموو رەهەندەکانی تری، بەڵکو زۆربەی جار و لە ئێستاش بوونی فیزیکی ئێمەش لەبەردەم هەڕەشەدایە، بۆیە ئەو وڵاتانەی کە خاوەنی کیان و دەوڵەتی دانپێدانراوی خۆیانن جیاوازە، مەسەلەن وڵاتی ئەڵمانیا کۆچبەری ئێکجار زۆری تێدایە، بەڵام وڵاتی ئەڵمانیایە و دانپێدانراوە و زمانەکەشی زمانی رەسمییە و لەوێ کار بکەی و بخوێنی پێویستە زمان فێر بی، بۆیە لەم رووبەوە با ئاسایی بێت هیچ خەلەلێکی تێدا نییە و لەگەڵ ئەوەدام وەکو خۆی بمێنێت و ئەو برگەیەی بۆی زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك د. شێرکۆ فەرموو،

بەڕێز د. شێرکۆ جودت مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باس لە دامەزراندنە و بابەتێکی ئابووریيە، ئێمە لە بابەتێکی ئابووری مەرجێکی زمانەوانی دادەنێین کە لێرەدا نایەکسانی لە دەرفەتی بەدەستهێنانی کار دروست دەکەین بەدەستی خۆمان کە ئەمە پێچەوانەی بنەماکانی مافی مرۆڤە وەکو پێشتر باس کرا، لە بڕی ئەوەی کە زمانی کوردی حەسر بکەین کە بە بڕوای من زمانی کوردی بەمە تەسبیت ناکرێت کە ئەوانەی بە دوای هەلی کار دەگەڕێن ئیلزامیان بکەین کە دەبێت زمانی کوردی بزانن، بەڵکو بڵێین دانیشتووانە رەسەنەکانی هەرێمی کوردستان، ئەوانەی کە ساکنی ئەسڵیی هەرێمی کوردستانن هەلی یەکسانیان هەبێت نەك ئەوەی کە حەسریان بکەین بە زمانی کوردی، دەتوانین بڵێین ئەم مەرجە حەسر بکەین بۆ ئەوانەی کە بیانین و لە دەرەوەی هەرێمی کوردستانەوە دێن بۆ دامەزراندن پێویست بکات فێری زمانی کوردی بن، بەڵام بۆ تورکمانێك یان کەسێکی تر کە زمانی غەیری کوردی هەیە ئێمە بە چ حەقێك ئەولەویات بدەین بۆ وەرگرتن لە هەلی کاردا بۆ خاوەن زمانی کوردی و پرسیارێکی تر، بەرامبەر بە لاڵەکان ئەوانەی کەزمان بەکار ناهێنن ئەوانەش بەشەر نین نابێت هەلی کاریان دەست کەوێت، هی وایان هەیە زۆر بە توانا و عەبقەرییە کە بە زمانی ڵاڵەکان فێر بووە و ئەمە چۆن ئیلزامی دەکەی کە دەبێت زمانی کوردی بەکار بهێنێت بۆ ئەوەی بچێت هەلی کارێکی دەست کەوێت؟ لەبەر ئەوەی لە چەند بنەمایەکدا تەعاروز دەکات، بۆیە بە بڕوای من پشتیوانی لە رای ﴿کاك سالار و کاك تحسین﴾ دەکەم، ئەم برگەیە پێویستە لاببرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، مریم خان فەرموو،

بەڕێز مریم صمد عبدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هاوڕام لەگەڵ پێشنیاری بەڕێز ﴿ئومێد حەمە عەلی﴾ و پشتیوانی لە قسەکەی دەکەم.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاسن پەروا خان فەرموو،

بەڕێز پەروا علی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەکانم کرا، زۆر سوپاس، پشتگیری لە ﴿کاك عمر عینایەت و کاك ئومێد حەمە علی﴾ دەکەم.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، د. شوان فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفى باوەمیر ﴿د. شوان قەڵادزەیی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە پێویستە ئەوانەی کە زمانی کوردی دەزانن دەرفەتی زیاتریان بۆ برەخسێت کە دابمەزرێن، بەڵام یەکێك لەهەمان کاتدا زمانی کوردی دەزانێت، بەڵام بەرامبەرەکەی بیانییە مەرجەکان بۆ ئەو دامەزراندنە لەو دەزگایە لەودا زیاتر بەدی بکرێت، ئەگەر ئەمەی بۆی زیاد بکرێت لە کاتێك کە مەرجەکانیان یەکسان بوون، ئەوەی کە زمانی کوردی بزانێت ئەفزەلییەتی زیاترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، د. شێرکۆ فەرموو،

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە کاتی وتووێژ لە لیژنەکاندا، زۆر باسی ئەم بابەتە کرا، تکام وایە بە هیچ شێوەیەك وا لێکنەدرێتەوە کە ئەمە رەگەزپەرستی و ئەو بابەتانە دەیهێنێتە ئاراوە، داوا دەکەم لە لیژنەی یاسایی رووونکردنەوەی زیاتر بدەن، بۆ ئەوەی لە پرۆتۆکۆلیشدا قسەکان تۆمار بکرێت کە پەیوەندی بەمەوە نییە بە هیچ شێوەیەك و بە دڵنیاییەوە مەبەست لەو کەسانەیە کە لەدەرەوەی عێراق یان هەرێمی کوردستان بە لایەنی کەم دێن کێبڕکێ دەکەن لەگەڵ ئەوانەی لەناو هەرێمی کوردستاندا دانیشتوانی رەسەنن، ئەو کات من بۆ خۆم نموونەم هێنا کە کۆمپانیا هەیە کەسی هێناوە دوو ئەوەندی کەسێکی ناو کوردستانی دەداتێ و من دڵنیام کەسەکەی ناو کوردستان زۆر باشتر دەتوانێت ئیشەکەی بۆ بەرێوە ببات، ئێمە رۆژانە مامەڵە دەکەین لەگەڵ کێشەی هەڵی کار لە هەرێمی کوردستاندا، هەم ئەو یاسایەی کە بۆ وەبەرهێنان لە کاتی خۆی دانراوە لە هەرێمی کوردستان زۆر خراپە، دیاری نەکردووە لەوەی کە چەند پێویستە ئەو کۆمپانیانە دەستی کاری ناوخۆیی بەکار بێنن، هەم زۆر مەرج و قەید و قیودی تر کە کۆمپانیاکان خۆیان دایانناوە، بۆیە ئەمە بە دڵنیایی پەیوەستە بەو کەسانەی کە لەدەرەوەی هەرێمی کوردستانەوە دێن کێبڕکێ لەگەڵ ئەو کەسانە دەکەن چ کورد بن چ غەیرە کورد بن، بەڵام دانیشتوانی رەسەنی هەرێمی کوردستانن لە مەسەلەی هەڵی کاردا، هیچ ئەوە نییە بڵێی هەموو ئەوانەی کە کوردن، یان دەبێت بن بە کورد، یان ئەگەر یەك قسەی کوردی نەکرد ئیشی بۆ نەدۆزرێتەوە مافی ئەوەی نەبێت لەم وڵاتە بژیت و بە هیچ شێوەیەك شتی وانییە و ئەساسەن بۆ ئەوەیە لە شوێنێك کە دەرفەتی هەبوو کە کەسێکی دانیشتوانی ئێرە لەگەڵ دانیشتووی دەرەوە لە یەك ئاستدا بن بگرە ئەوەی ئێرە باشتریش بوو، ئەوەی دەرەوە ئەفزەلییەت نەکرێت بەسەریدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، یەك نوقتەی نیزامی هەبوو، فەرموو کاك فەرهاد.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح ﴿فەرهاد سەنگاوی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە دەکرێت بەو دیوە تەفسیر بکرێت کە ﴿علی اساس﴾ رەگەزپەرستییە، بۆ ئەوەی ئەمەشی پێوە نەبێت، بۆ دامەزراندن یان کارکردن بە رێکەوتن لە هەر شوێن و کارێك دا دەبێت زمانی کوردی بزانێت ئیتر ئەمە دەرفەتەکە زیاترە، کە تۆ وتت دەبێت زمانی کوردی بزانیت هەموو کێشەکە حەل دەکات لە ئەمریکا ﴿٤٠﴾ ملیۆن ئێرلەندی هەیە هەموو ناچارن ئینگلیزی بزانن، ﴿٤٠﴾ ملیۆنن، هاوڵاتی کوردستان هەر پێکهاتەیەك بێت پێویستە کوردی بزانێت ئەمە لەبەر خاتری کورد و رەگەزپەرستی نییە، بۆ ئەوەی دوور بی لە شەڕ و قڕە و زمانەکە بزانێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فەرهاد ئەمە نوقتەی نیزامی نەبوو، رووڕنکردنەوە بوو، زۆر سوپاس، دوو بەڕێزمان ماون بەڕێز باپیر فەرموو.

بەڕێز باپیر کامەلا سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئەو یاسایە کە دەردەکەین،لە کۆی یاساکە سەرنج و تێبینیم هەیە کە لەبەر هەستیاری باسی ناکەم، بەڵام ئەوەی کە پەیوەندە بەو ماددەیە چ بە شێوەی رێنووسەکە چ بە شێوەی دیالێکتەکەوە دیاری بکەین، بەڵام ئەوەی کە گرنگە من لێرە باسی دەکەین ئەم ماددەیەیە، ئێمە کە یاسا دادەڕێژین بۆ رێکخستنی ژیانی خەڵکە لە رووی ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتی، لێرەدا پەیوەندی تێکەڵکێشێك هەیە لەم یاسایەدا کە پەیوەندی بە رەهەندی ئابوورییەوە هەیە، ئێمە پێشتر یاسای وەبەرهێنانمان هەبووە کە ئەوە تەعاروز دەکات لەگەڵ یاسای وەبەرهێنان، لە لایەکی تر لە ماددەیەکی پێشووتردا باسمان لەوە کردووە کە ئەو یاسایە نەك بۆ هەرێمی کوردستان، بۆ کوردستانی عێراقە، شوێنێك دەگرێتەوە کە ناوچەکانی کەرکووك و دەشتی موسڵ و ئەوانەش دەگرێتەوە کە پێکهاتەی تری تێدایە، مانای ئەوە نییە کە پێکهاتەکانی تر رەت دەکاتەوە، بەڵام بوون و نەبوونی ئەم ماددەیە هیچ کاریگەری نابێت لەسەر چەسپاندنی بە فەرمی ناساندنی زمانی کوردی، من پێم وایە ئەگەر تەماشای واقیعی ئەمڕۆی کوردستان بکەین چ ئەو کرێکارانەی لە مااڵەکان، زۆربەی هەر یەکێکمان لە مااڵەوە کرێکارێکی هەیە کە زمانی کوردی نازانێت، بە تایبەتی کەرتی تەندروستی و شارەوانی کە زۆر کارمەندی تێدایە خەڵکی خۆمان کاری تێدا ناکەن، رێگریش لەمە بکەین و بیکەینە فەرمی، ئەمە بە دروستی نازانم، لە لایەکی تر زۆر لە برادەران باسی ئەوەدەکەن خۆمان دەپێوین بە وڵاتی ئەمریکا یان هۆڵەندا یان فەرەنسا، ئەوە واقیعەکەمان لە یەك جیاوازە لە رووی کۆمەڵایەتی و ئابووری و سیاسی، ئەگەر لە رووی ئابوورییەوە بە تایبەتی کە رەهەندێکی ئابووری هەیە، ئێمە پێویستمان بە پسپۆر هەیە ئەو پسپۆرە چۆن لەسەری ئەمە دەکەین؟ کە لە ئایندەدا لە کەرتی پیشەسازیمان بە تایبەتی شارەزای ئەوتۆمان نییە هەر کارگەیەك بێنینە کوردستان پێویستمان بە شارەزایی

هەیە، ئەمە چۆن بتوانین لەسەری بکەینە فەرز، دەبێت زمانی کوردی بزانێت؟ بۆیە لەم سۆنگەوە و لەم روانگەوە نامەوێت وردەکاری زیاتر بدەم هەرچەندە دەتوانم وردەکاری زیاتریش بدەم و بچینە ناوی، پێشنیار دەکەم ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت هیچ کاریگەرییەکی نییە لەسەر بە فەرمی ناساندنی زمانی کوردی، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاسن کاك مەروان فەرموو،

بەڕێز حسین اسماعیل حسین ﴿مەڕوان گەڵاڵی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من رام لەگەڵ ئەو برادەرانەیە کە دەڵێن ئەم ماددەیە لابچێت و ئەگەر بمێنیتیش پێشنیار دەکەم ئەوهای لێ بێت، بۆ دامەزراندن یان کار کردن بە رێکەوتن لە هەر شوێن و کارێکدا ئەگەر لە پسپۆری وەکو یەك بن، گرنگی بەوە بدرێتـ کە زمانی کوردی دەزانێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رایەکی تـر بـە نووسـین بـۆ ئێمـە هاتووە لـە لای ﴿کاك دڵشاد شعبان﴾ و دەیدەینـە لیژنـەی یاسایی و سوپاس بۆ ئەم رایە، ئێستاش رووونکردنەوە لە لایەن د. بەهار،

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەمەوێت سەرەتا ئاماژە بۆ ئەوە بکـەم، هەنـدێ پرسـیار کـرا کـە ئەمـە وازح نییـە بـۆ کـەرتی تایبـەتـە یـان کەرتی گشتییە؟ ئەمە بۆ کەرتی تایبەتە، چونکە ئەمـە لـە بەشێکدا هاتووە کـە زمـانی کـار و بازرگانییـە، سەبارەت بەوەی باسی قانونی خدمەی مەدەنی، خدمـەی مـەدەنی شمولی ئەمـە ناکات، چونکە ئەمـە هیـی کەرتی تایبەتە و ماددەی ﴿١٢﴾ هێـی کـەرتی گشـتی بـوو، ئێمـە پێمـان وایـە لابردنـی ئـەم ماددەیـە ئەگـەر وجودی ئەم ماددەیە وا لێکبدرێتەوە ئیجحاف بێت بە حەقی چەند کەسێك، ئەوا لابردنەکەی ئیجحافـە بـە حـەقی هـەموو هاوواڵتیـانی کوردسـتان بـە هـەموو پێکهاتەکانییـەوە، بۆیـە ئێمـە ئـەم ماددەیـە بـە زەروور دەزانین کە بمێنێتەوە ئینجا ئێمە لەم ماددەیەدا فەرزمان نەکردووە کە هیچ کەسێك زمانی کوردی بزانێت و دەرفەتیشمان دانەخستووە بۆ ئەوانەی پسپۆرن و لە پلەیـەکی زانسـتی بـەرزدان، چـونکە ئێمـە وتووەمانـە ئەوانـەی زمـانی کـوردی دەزانـن دەرفـەتی وەرگرتنیـان زیـاتر دەبێـت، واتـە ئەگـەر تـۆ دوو کەسـت هـەبێت یەکێکیان پلەی شارەزایی و پسپۆرییەکەی زیاتر بێت هەرچەندە زمانی کوردیش نازانێت رێگـەی پێـدەدەی کـەئیش بکـات، بـەڵام کاتێـك کـە تـۆ دوو کەسـی هاوتـات هـەبن لـە هـەموو مەرجەکانـەوە، ئەوکاتـە تـۆ ئەفزەلییەت دەدەیە ئـەو کەسـەی کـوردی دەزانێـت، نـازانم چ ئیجحافێـك هەیـە کـە تـۆ ئەفزەلییـەت بدەیـە هاوواڵتییەکی کوردستانی خۆت بە هـەموو پێکهاتەیەکـەوە، چـونکە ئێمـە نـەمان وتـووە کـورد بێـت، بـەڵکو

وتوومانه كوردی بزانێت، دڵنیام هەموو پێكهاته خوشەویستەكانی ناو هەرێمی كوردستان كوردی دەزانن، بۆیە ئێمە بوونی ئەم ماددەیە بە زەروور دەزانین، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ رووونكردنەوەكەت، د. رێواز رووونكردنەوەی هەبوو،

بەڕێز د. رێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بێگومان دانانی ئەم دەقە لە ناو یاساكەدا بە شێوەیەكی گشتی هۆكارەكەی ئەوەیە كە نیگەرانییەكی زۆر زۆر لە لای دەستی كاری هەرێمی كوردستان هەیە سەبارەت بەوەی كە لە توانا و لە پسپۆری وەكو كەسێكن كە لە دەرەوەی كوردستانەوە دێت، بەڵام لەكاتی ئیشكردندا، ئیش بە ئەوان ناكرێت و ئیش بە كەسێك دەكرێت كە لە دەرەوەی كوردستان دێت، هەندێك جار ئەو دەستی كارەی كە لە دەرەوە دێت دەستێكی كاری هەرزانە، ئەمە بۆ رێگەگرتن بووە لەمە، دەمەوێت رووونكردنەوەیك لەسەر ئەمە بدەم، كاتێك دەوترێت دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر دەبێت، كەواتە پلەكە پلەی بەراوردە، ئەوە كەسە ئەگەر لە هەموو شتێك وەكو یەك بوون پێوەرێك دانراوە وەكو ئەم دەقە پێوەری سەرباڕە، واتە ئەگەر دوو كەس لە هەموو شتێك وەكوو یەك بن زانینی زمانی كوردی بە پێوەری سەربار دادەنرێت، واتە ئەو كاتە ئەو كوردیزانە وەردەگرێت و ئەوەی تر وەرناگیرێت، وەكو بەڕێز ﴿د. بەهار﴾یش رووونیكردەوە، قسەر زۆر لەسەر ئەمە كرا، ئەم دەقە شوێنی خۆیەتی یان نا؟ ئێمە یاسای نەوت و غاز مان هەیە و یاسای وەبەرهێنان و یاسای كاریشمان هەیە، لە هەرسێك لەمانە بە نەس زیاتر لە یاسای نەوت و غاز و یاسای وەبەرهێنان بە دەق دانراوە كە دەبێت ئەفزەلییەت بدرێت بە كرێكاری مەحەل، بەڵام دانەنراوە كە پێوەرەكە چییە؟ بۆ ئەوەی ئەفزەلییەت بۆ كرێكاری ناوخۆیی بێت، ئەمە هاتووە جەخت كردنەوەیە لەسەر مەبدەئی بایەخدان بە كارپێكردن و پێدانی هەل كاری ناوخۆیی و پێوەری ئەفزەلییەت پێدانەكە تەنیا زانینی زمانی كوردییە، لەبەر ئەوە ﴿كاك د. ابراهیم﴾یش لێرە نییە، بەڵام ئەو رۆژەی كە لە لیژنەكە ئامادە بووین پێداگریمان لەسەر مانەوەی ئەم دەقە كردووە لە مونتەلەقی كۆبوونەوەمان لیژنەكان دەتوانم بڵێم ئێستاش لە روانگەی ئەو ئامانجەیەی كە لە پشت دانانی ئەم ماددەیە هەیە و خوێندنەوەمان بۆ دەقەكە، لەگەڵ مانەوەی دەقەكە دەكەین وەكو خۆی لەگەڵ ئەو دەستكارییانەی كە كران، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ رووونكردنەوەكەت، كاك عادل فەرموو،

بەڕێز عادل عزیز شكر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لێرەو لەوێ هەندێك قسە دەكرێت لەسەر پێكهاتەكان و كەمە نەتەوەییەكان، پێم خۆشە قسەی دڵی رەنگە زۆربەی فراكسیۆنەكان بكەم كە ئێمە میللەتێكین وەكو میللەتی كورد سەدان ساڵە ستەممان لێدەكرێت،

لەبەر ئەوە دڵنیا بن کە ئێمە بۆیە هەر هەموویان بەو زمانە قسە لەگەڵ پێکهاتەکان دەکەن کە جۆرێك لە نەرم و نیانی تێدایە، دوای ئەمە دڵنیاتان دەکەینەوە کە وڵاتێك، نەتەوەیەك کە ستەمی لێکرابێت قەت ستەم ناکاتەوە، غەدری لێکرابێت، غەدر ناکاتەوە، زۆڵمی لێکرابێت، زۆڵم ناکاتەوە، ئێمە لە هەرێمی کوردستاندا دەژین، هەموو وڵاتێکیش رێساو یاسای خۆی هەیە و ئەگەر بە شێوەیەکی قانونی تر قسە بکەین بە پێی دەستووری عێراقی ماددەی ﴿٤﴾ی دەستووری عێراقی زمانی کوردی و عەرەبی دوو زمانی فەرمین لە سەرانسەری عێراقدا و ئێمەش کە لە هەرێمی کوردستاندا دەژین، هەموو ولاتێکیش رێساو یاسای خۆی هەیە، ئەگەر بە شێوەیەکی یاسایی تر قسە بکەین بە پێی ماددەی (٤)ی دەستووری عێراقی زمانی کوردی و عەرەبی دوو زمانی فەرمین لە سەرانسەری عێراقدا، ئێمەش کە لە هەرێمی کوردستان کە ئەو سێ پارێزگایە پەرلەمانێکمان هەیە بە ناوی پەرلەمانی کوردستانەوە، راستە لە کوردستانی عێراقدا کەمینەکان هەن (سریانی، تورکمان، مەسیحی، صابئە) هەیە، هەروەها ئێزدی کە کوردی رەسەنن، بۆیە من لێرەوە قسەی دڵی زۆرەکیان دەکەم، ئێمە ستەممان لێکرابێت، ستەم ناکەینەوە، لەبەر ئەوە لەگەڵ رێزی زۆرم لێرەوە پێویست بە موزایەداتی سیاسی ئەوانە ناکات کە موراعات بکەن، چونکە بە یاسا مافی پێکهاتەکان رێکخراوە، هەر لەم یاسایەشدا بە پێی ماددەی (٢٥) هەموو حەق و حقوقێکی پێکهاتەکان رێکخراوە، هەندێ بەڕێز دەڵێن ئەم ماددەیە لابېرێت، من لێرەوە وەکو بڕیاردەری لیژنەی رۆشنبیری و راگەیاندن پێیان دەڵێم کە زۆرینەی ولاّت و مەملەکەتی ئێمە هەمووی فەقیر و نەدارن، ئەگەر ئەم هەژارانە سامانێکیان هەبێت کە بەیانی ئەم یاسایە چەسپێندرا بۆ ئەوەی بەرگرییان لێ بکات، بۆ ئەوەی کە دابەزرێن زمانەکەیانە، بەڕێزت لێرە دێی حەقی زمانەکەشیان لێ دەسەنیتەوە، دەتەوێ ئەم یاسایە لابېرێ، ئەی باشە هەر کورد نەیوتووە تا مالّ وەستابێ مزگەوت حەرامە، سەبارەت بە رووبەرەوەی کاك د.شێرکۆ جەودت کە باس لە زمانی لاّلەکان دەکات، لەوەشدا پێموابێت لە وەزارەتی پەروەردەدا ئەمەش چارەسەرکراوە کە زمانی ئیشارەیان بۆ داناون، هەروەها زمانی لاّلەکان ئەوە خوای گەورە بەسەری هێناون، ئەوە گوناحی هەرێمی کوردستان و کوردی تێدا نییە، ئەوانیش بەو زمانەی خۆیان دەتوانن دابەزرێن، بینیومانە لە هەموو کەناڵەکاندا بە زمانی ئیشارەت قسە دەکەن، بەڵام بە بڕوای من پێم باشە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە وەکو خۆی، هەروەها واش بێ ئەوەی کە لە هەرێمی کوردستاندا زمانی کوردی دەزانێ و هەموو ئەو بەڕێزانەش ئێستا لە پێکهاتەکان لێرەن، پێموابێت هەر هەموویان بە زمانی کوردی قسە دەکەن، یەعنی هیچ بەڕێزێکی تورکمان بە تورکمانی قسەی نەکردووە لەم پەرلەمانی کوردستانە، هیچ بەڕێزێکی مەسیحی بە زمانی مەسیحی قسەی نەکردووە، لەبەر ئەوە لە هەموو هەرێمێکیش و لە هەموو ولاّتێکیش یاسا و رێسای خۆی هەیە، بۆیە من پێموایە ئەم یاسایە بمێنێتەوە کە حەقێکی گەورە دەدات بە هەژار و نەدارانی هەرێمی کوردستان کە تەنها سامانیان زمانەکەیانە کە زمانی کوردیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ رووبەڕووبونەوەی کاك عادل لە لێژنەی رۆشنبیری، دوو نوقتەی نیزامیمان هەیە، هەردووکیان وەردەگرین، دواتر گفتوگۆکان بەردەوام دەکەین، بەڕێز مامۆستا ماجد فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی من سەرۆکی لێژنەی بازرگانی و پاراستنی مافەکانی بەکاربەرم، پێموایە دەبوایە ئەو پرۆژە یاسایە بۆ لێژنەی ئیمەش رەوانە بکرایە بۆ ئەوەی گفتوگۆیەکی تێروتەسەلمان لەسەر بکردبا، هەروەها راوێژمان بکردبا لەگەڵ پسپۆڕانی بازرگانی، ئێستا لەگەڵ رێزم بۆ رای هەموو برادەران هەر کەسێك رایەکی جیاواز دەدات، یەك تەئیدی دەکات، یەك پێچەوانە رەئی دەدات، ئێمە دوێنێ بە نیسبەت دامەزراندن بڕگەیەك هەبوو سوپاس بۆ هەموو ئەو برادەرانەی کە تەئیدی ئەوەیان کرد ئەو بڕگەیەمان هەڵگرت لە یاساکەدا، ئەو بڕگەیەی کە ئێستا هاتووە بۆ دامەزراندنی رێکەوتن، عەقد، هەمان شێوەیە، من ئێستا کە هاتم بۆ ژوورەوە تەعلیقم لەسەر قسەی هەندێك برادەر هەیە، کە هاتم بۆ ژوورەوە باسی لێدانەکەی دوێنێیان دەکرد کە من باسی ئەوەم کرد گوتم کەواتە مامۆستایانی زانکۆ یان دکتۆرەکان.....

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە دەرچوونە لە بابەت، تەرکیز لەسەر نوقتەی نیزامی بکەن.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخر لەسەر قسەکەی من قسە کرا، لەبەر ئەوەی دەمەوێ تەوزیحێك بدەم ئەگەر یارمەتیم بدەی، من بەحسی تورکمان ناکەم، واز لە تورکمان بێنە، ئێمە هەموومان کوردی دەزانین، دوێنێش ئەوەم باس کرد، باشە ئەو کەسانەی ئەو خەڵکانەی کە ئێستا ئەو پسپۆڕ و دکتۆر و مامۆستایانەی لەو زانکۆیانە کە لێرەنە ئەوانە هەموویان عەرەبن و کوردیش نازانن، چۆن ئەمانە عەقد دەکەن؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سالار محمود نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەقیم و دەست خۆشیم هەیە بۆ لیژنەی پەیوەندیدار کە بۆ هەر یاسایەك کە لیژنەی پەیوەندیدار دەچێتە سەر سەکۆی لیژنەکان ماندوو دەبن، بەڵام لە راستیدا پێویستە ئەرکی لیژنەی پەیوەندیدار وەرگرتنی رای پەرلەمانتاران بێت، هەروەها دیراسەکردنی بێت بەبێ تەعلیق، چونکە لایەق نییە بۆ هیچ ئەندامێکی لیژنەی بەڕێز تەعلیق لە بۆچوونی هیچ یەکێك لە پەرلەمانتاران بدات، ئەمە موخالیفی

پەیڕەوی ناوخۆیە، خاڵی یەکەم: هەر ئەندامێکی بەڕێز لە لیژنەکە دەیەوێ رەئی شەخصی خۆی بڵێ باشتر وایە بە پێی عورف یان بچێتەوە سەر کورسی خۆی یان بچێتەوە سەر سەکۆ بڵێ ئەم بۆچوونە تەعبیرە لە بۆچوونی خۆم، خالی دووەم: جارێکی تر تەئکید دەکەمەوە قسەکانی من تەعلیق نییە لەسەر بۆچوونی هیچ بەڕێزیك بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین رای خۆمان بڵێین و لیژنەش رای ئەندامانی پەرلەمان وەکو خۆی وەربگرێت، تەفسیری نا لایەقی بۆ نەکات لە راستیدا، وشەیەکی قێزەوەن، دەستەواژەیەکی قێزەوەن زۆرجار لە هەموو لایەکەوە دەوترێتەوە دەستەواژەی موزایەدە، کە نە شوێنی هەیە، نە رێی هەیە، نە دەگونجێت، بە تایبەتی لە ساتە وەختێکی وەك ئێستا و لە ماددەیەکی لەم جۆرەشدا، خاڵێکی تر دەمەوێ ئاماژەی پێ بکەم پشت ئەستوورە بە بنەمای دەستووری، بە بنەمای یاسایی، بە بنەمای نیزام و پەیڕەو، ئەم شوێنە شوێنی تەشریعە، پەرلەمانی کوردستانە، دەتەوێ بۆچوونێکی خۆت یان لیژنەکەت موقەویماتی دەستووری و قانونی بۆ پێدا بکە، پشت ببەستە بە بنەمای دەستووری و قانونی و پەیڕەو و نیزام و بەو دەستەواژانە، نەك پەندی پێشنیان، لەوانەیە هەندێك پەندی پێشینان بەسەرچووبێ، هەروەها لە شوێنی خۆیدا جێگای خۆی نەگرێت، قسەکانی من وەلاّم نییە بۆ بۆچوونی هیچ کەسێك، بە تایبەتی برای بەڕێزم کاك عادل عزیز کە دڵنیام بەو مەبەستەی نەبووە، تەنها بۆ ئەوەی رووونکردنەوە بدەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە رووونکردنەوە بوو، بەراستی نوقتەی نیزامی نەبوو، نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو کاك باپیر.

بەڕێز باپیر کامەلا سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە باس دەکرێ لە مەسەلەی زمانی کوردی بزانرێ دەکرێ لە قانونی ئیقامە ئەگەر نەبێت بە تەعلیمات جێبەجێ دەکرێت، حەلی ئەوە دەکات، نەك ئەوەی کە ئەوەی ئیقامەی کوردستانی هەبێت دەکرێت فێرە کوردی ببێت، ئینجا ئیقامەکەی بدرێتێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامیت هەیە کاك یروانت؟ فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز تەئیدا کاك (سالار محمود)ی دکەم، راستی کەس موزایەدەیا بە کوردستانێ سەر مە پێکهاتەیا نەکەن، ئەم خۆ کوردستانینە، کەس نەبێژیتە مە هین کوردستانینە و تەعاتوفێت گەل مە بکەن، هەر کە تەعاتوف بیت دەرگەھ ڤەکرینە، وی تەعاتوفێدا درەگە وە کر چییە، ئەم خۆ خەلکێ وێرێینە، ئەم خۆ لە ڤێرێ خوداین، بابێ مە لە ڤێرێ خوداین، مە موشارەکە عەمەلا سیاسی دکەین، کەسیش تەعاتوڤ دگەل مە نەکات، چونکە وەختێ تەعاتوف دگەل مە کەن بە کێماسی خۆ دبینین، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەڤە ژی نوقتەی نیزامی نەبوو، کاك محمد سعدالدین فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەکەدا یاساکە وابزانم گوڕدراوە لە هەرێمی کوردستان بۆ کوردستانی عێراق، چونکە ئەگەر لە هەرێمی کوردستان بێتن قسەی بەڕێزیان تەواوە، یەعنی هەموومان کوردی دەزانین، بەس ئەگەر بوویتە کوردستانی عێراق وا دەکەین هەموو ناوچەی کوردستانیش بگرێتەوە، ناوچەیەکی وەکو ئامرلی، یاخود وەکو بەشیر، یاخود وەکو عەیازیە لەلای تەلەعفەر، ئەگەر ئەوە لە سنووری هەرێمی کوردستانە، ئەوان تورکمانن و زۆربەیان کوردیش نازانن، لەبەر ئەوە دەڵێین ئەگەر ئێمە.....

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە نوقتەی نیزامی نییە کاك محمد.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخر لە ماددەکە دەڵێ کوردستانی عێراق، نالێ هەرێمی کوردستان، ئەگەر هەرێمی کوردستانە ئێمە هاوڕاین لەگەڵیان، بەڵام ئەگەر کوردستانی عێراقە و دەڵێین ئەو هاوولاتیانەی کە نیشتەجێی کوردستانن و هاوولاتی کوردستانینە ئەم ماددەیە دەیانگرێتەوە پێویستە رەچاوی ئەوان بکەین، چونکە هاوولاتی کوردستانی هەیە لەوانەیە کوردی نازانێتن لەو ناوچانەیە کە تاوەکو ئێستا لە نێو سیستەمی پەروەردە و فێرکردنی کوردستان نەبووینە، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە لە سیاغە چارەسەری دەیکەن، نوقتەیەکی تری نیزامی هەیە؟ بەڕێز د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج احمد حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی من نوقتەی نیزامی نییە، بەڵام راست کردنەوەیەکی ئیملائیە، داوای لێبووردن دەکەم، رێکەوتن نابێ، نووسراوە کارکردن بە رێکەوتن، کارکردن بە گرێبەست دەبێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لە بواری سیاغە دەتوانن بە نووسین بیدەنە لیژنەی یاسایی و لیژنە پەیوەندیدارەکان، سوپاستان دەکەین، بەڵێ، رووونکردنەوەیەکی تر بەڕێز کاك فرحان جوهر لە لیژنەی رۆشنبیری فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی رۆشنبیری و لەگەڵ لیژنە پەیوەندیدارەکانی تر حەقی ئێمەیە کە ئەو خاڵانەی کە لە لیژنەمان هێشتۆتەوە لێرەش بەرگری لێ بکەین و روونکردنەوەی زیاتر بدەین، بۆیە ئەم روونکردنەوانەی ئێمە و بەرگریکردن لەم خاڵانەی کە هەیە ئەوەیە یەکێك لە حەقەکانی خۆمانە، نەك رەئی خۆمان فەرز بکەین، لەبەر ئەوەی ئێمە بەرگریمان کردووە کە ئەمە بهێڵینەوە زیاتر روونکردنەوە بۆ ئەندامانی پەرلەمان دەدەین، یەعنی لۆبییەك دروست دەکەین بۆ ئەوەی دەنگ بە دەست بێنین کە ئەوەی مەبەستمانە بمێنێتەوە، بۆیە ئەگەر لەو چوارچێوەیە حیساب بکرێ، نەك لەوەی کە ئێمە رەئی خۆمان دەسەپێنین، سەبارەت بەوەی ئامانجی ئەم یاسایە چییە؟ ئامانجی ئەم یاسایە ئەوەیە زمانی کوردی بە فەرمی بکات لە هەرێمی کوردستاندا، ئەمە جیاوازە لەگەڵ قانونی عەمەل و خدمەی ئیلزامی، نازانم ئەو یاسایانەی کە تایبەتە بە وەزارەتەکان و رێنماییەکان دەردەکەن بۆ رێکخستنی کار لە نێوان کرێکار و ئیشەکەی خۆیدا، ئەمە یاسایەکی گشتییە بۆ بە رەسمی کردنی زمانی فەرمییە بۆ بناغەدانانی نەتەوەیەکە لە هەرێمێك کە پێی دەڵێن کوردستان، ئەوە بە هیچ شێوەیەك تەعسوبێك و تشتێکی تری تێدا نییە، لەبەر ئەوەی پێکهاتەکانی کوردستان هەموویان هەزاران ساڵە لەگەڵ یەکدان و زمانی کوردی دەزانن، بۆیە هەر کاتێك کە ئێمە بردمانەوە سەر ئەوەی دەبێ زمانی کوردی بزانێ، یەکسەر نەچێتەوە سەر ئەوەی کە ئەها ئەدی ئەگەر مەسیحیەك نەیزانێ؟ ئەدی ئەگەر تورکمانێك نەیزانێ؟ ئەمە بۆ ئەوە نییە، ئەمە بۆ ئەوەیە ئەگەر هاتو بەنگلادیشییەك هات خۆتان دەزانن کۆمپانیاکان بازرگانی دەکەن، بۆ بازرگانی کردن ئەوان هەوڵدەدەن ئەیدی عامیلەیان بە هەرزانترین شێوە دەست بکەوێ، کەواتە بەنگلادیشییەك دەهێنن خۆشتان دەزانن خەڵکی ئاوارە لە ولاتێکدا بە هەر نرخێك بێت کار دەکاتن، بەنگلادیشییەك لە دەرەوە دەهێنێت بە (٢٠٠) دۆلار ئیش دەکاتن، بەڵام کوردێکی کوردستانی یان هەر هاوولاتیەکی کوردستان و لە دەرەوەش خۆتان دەزانن تا مرۆڤ ئاوارە بێت هەرزانتر ئیش دەکات، بەڵام لە ولاتی خۆی ناتوانێ بەو نرخە ئیش بکات، نرخی کەسێکە کە لێرە ئاوارەبووە یان لە دەرەوە هاتووە بەنگلادیشییەك، یان نیپالییەك، یان هندییەك، یان پاکستانیەك، ئەمە زیاتر بۆ ئەوانەیە، بۆ نموونە کۆمپانیا دەچێت ناچار (٢٠٠) دۆلاری خۆی دەداتە بەنگلادیشییەك و ئیش دەکات، کورد بەستەزمانەکە کە خەڵکی ئەو ولاتەیە خەباتی بۆ ئەو ولاتە کردووە، هاوولاتی ئەو ولاتەیە ئەو داوای (٣٠٠) دۆلار دەکات بە (٢٠٠) دۆلار ئیش ناکات، کۆمپانیاکە زەق و زەق لەبەر چاوی ئەو ئەمە ئیش دەکات و کابرا کوردەکە بێ کار دەبێت، کوردستانییەکە بێ کار دەبێت، ئێمە مەبەستمان ئەوەیە، دواتر خاڵێکی گرنگتر بازرگانی هیچی کەمتر نییە لە بواری کلتوور و ئەدەبدا، کاك سالار باسی کرد کە چۆن دەبێ لە بارەی کلتوور، ئەوە دەبێ لە بارەی کلتووری بەرز بکرێتەوە، بازرگانی زۆر گرنگە، پیشەسازی زۆر گرنگە، زراعەت گرنگە، ئەگەر یاسایەکەمان نەچێتە ئەو جومگانەشەوە لە رووی بازرگانی، لە رووی یاسایی، لە رووی خوێندن، نابێتە زمانی فەرمی، بۆیە بازرگانی

کردن زۆر گرنگە، چەسەپاندنی ئەم مەرجانە بۆ ئەوەیە هەلی کار بۆ خەڵکی کوردستان زیاتر بدۆزرێتەوە، کۆمپانیاکان ئیجبار بکرێن بەوەی کە ئەیدی عامیلە لە کوردستان دەستیان بکەوێت، هەر بۆ نموونە نەك ئێستا، ئێستا کۆمپانیایەکی بیانی لێرە هەیە، دوێنێ کرێکار و شۆفێرێکیان دەویست، حەرەسەکیان دەویست، دەڵێ ئەرێ زمانی ئینگلیزی دەزانێت، یەعنی لێرەدایە کۆمپانیا لە ولاتی خۆمانە داوا دەکات زمانی ئینگلیزی بزانێت، نەك زمانی کوردی، یەعنی بۆ ئەوەی بە هەڵە لێك نەگەین، بۆ ئەوەی بە هیچ شێوەیەك بەڵای تەعسوب و ئەمانەدا نەچێتەوە، ئیجحاف نییە بە حەقی هیچ پێکهاتەیەکی کوردستان، ئەم پێکهاتانە ئیدی خەڵکی کوردستانن، هەموو مافێکی هەیە ئەوەی کە هەر کوردستانیەك هەیەتی، بۆیە ئەگەر ئەم یاسایە لابچێتن، ئەگەر ئەم دەقەش لابچێتن وەکو دەقی ماددەی (١٢)، بەراستی ئەم یاسایە ناوەڕۆکی بەتاڵ دەبێتەوە، ناتوانێ تەنفیز بکرێت، یەعنی بەرەو فەرمی بوونی زمانی کوردی لە هەرێمی کوردستان بچێتن، بە تایبەتی لە بواری بازرگانی و ئابووریدا زۆر گرنگە زمانی کوردی رەچاو بکرێت، ئەمە ناکاتە ئەوەی کە ئیجحاف بێ وەکو گوتم بە حەقی ئەوانی تر، بەڵام خاڵێکی تر لێرەدا لەبەر ئەوەی لە ماددەی (١٢) لابراوە من ناچارم تێبینیەکەم دەربڕم، راستە، کاك د.سراج باسی کردووە تێبینیەکی بۆ ئێمە ناردووە لە جێی خۆیەتی، بەڵام ئەوەی زمانی کوردی نەزانێت چ تاوانێکی هەیە، راستە دەبێ لە خاڵێکدا لە ماددەی (١٢) لابرا، ئەگەر نا لەوێدا بوو حکومەت مولزەمە بۆ خەڵکی بیانی قوتابخانە بکاتەوە، فێرە زمانی کوردی بکاتن، وەك چۆن ئێستا بەڕێزت بچیت بۆ ئەوروپا لە هەر ولاتێك داوا بکەی حکومەت یەکسەر دەتباتە بەر خوێندن لەسەر حیسابی خۆی، پێویستە حکومەتی هەرێمی کوردستان لێرەدا مولزەم بکرێ بەوەی ئەوەی بیەوێت زمانی کوردی فێر بێ و رەغبەتی هەیە بۆ ئەوەی کاری دەست بکەوێت، فیعلەن دەبێ ئەو دەرفەتەی هەبێت حکومەتی هەرێمی کوردستان مولزەم بکرێت هەر کەسێك کە بیانییە لەو ولاتە فێری زمانی کوردی بکات بێ بەرامبەر و بە خۆڕایی قوتابخانەی بۆ بکاتەوە، بەڵام لەبەر ئەوەی ماددەی (١٢)ی تێیدابوو هەڵگیرا، بە دەنگدان لابرا، پێویستە لێرەدا حکومەت ئیلزام بکرێ خەڵکی بیانی کە لەو ولاتەنە فێرە زمانی کوردی بکرێن، ئەدی کابرا چ تاوانی نییە فێرە زمانی کوردی نەبێتن، چۆن فێر ببێت؟ رەنگە بە ئیختیلات فێر نەبێت، فێریش بێت فێرە رێزمان نابێتن، بۆیە لێرەدا من لەبەر ئەوە دیفاع لەوە دەکەم، چونکە لەبەر ئەوەی لە ماددەی (١٢) لابرا و تێیدابوو، لێرە بێتەوە حکومەت مولزەم بکرێ بۆ خەڵکی بیانی، چونکە ئەوە یەکێکە لە بەندەکانی مافی مرۆڤ، یەکێکە لە حەقی هەر هاوولاتییەك کە لەو ولاتە زمانی ئەو ولاتە بخوێنێ و بچێتە قوتابخانە فێر ببێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز فرحان جوهر بۆ ئەو رووونکردنەوەیە، هەرچەندە زۆر درێژبوو، ئێستا داوا لە بەڕێز د.نوری تالەبانی دەکەین ئەگەر رەئیەکی لەم بارەیەوە هەبێت سەبارەت بە ماددەی (١٨)، بەڵێ، فەرموو.

بەڕێز د.نوری تالەبانی/ سەرۆکی ئەکادیمیای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەراستی لەگەڵ مانەوەی ئەو ماددەیەدام، هەروەها دارشتنێکیشم نارد بۆ جەنابی سەرۆکی لیژنەی یاسایی، تەنها لێرە شتێکی تر دەڵێم یەکێك لە پەرلەمانتارە بەڕێزەکان باسی ئەوەی کرد کە وشەی رێکەوتن هاتووە لێرەدا هەڵەیە، پێشنیاری کرد وشەی گرێبەست بەکاربێت، بە پێچەوانەوە گرێبەست هەڵەیە، وەرگێڕاوی دەقاودەقی عەقدە، کورد هەرگیز نەیوتووە لەگەڵ فلاّن کەسدا گرێبەستێکم کرد، گوتوویەتی رێکەوتوومە، وشەی رێکەوتن لە رووی یاساییشەوە لە عەقدیش فراوانترە، عەقد دەچێتە ناو ئیتیفاقەوە کە رێکەوتنە، بەلاّم رێکەوتن ناچێتە ناو عەقدەوە، لەبەر ئەوە تکا دەکەم کەوا لەمەودوا وشەی رێکەوتن بەکاربێتن لە جیاتی وشەی گرێبەست کە چەند سالێکە ئەو وشەیە خەریکە بە هەڵە جیگای خۆی لەناو زمانی کوردی دەکاتەوە، لێرەدا زۆر بەراستی هاتووە دامەزراندن یان کارکردن بە رێکەوتن لە هەر شوێن و کارێکدا دەرفەتی زیاتر بەو کەسانە دەدرێ کە زمانی کوردی دەزانن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا گفتوگۆ بە تێروتەسەلی لەسەر ئەم ماددەیە کرا، دەرفەت بە لیژنە پەیوەندیدارەکان دەدەین بە تایبەتی لیژنەی یاسایی بۆ ئەوەی ئەو دارشتنەی پێشنیارەکان کە هاتوونە بە شێوازێکی وا دابڕێژن بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، بەڕێزان ئێستا هەردوو پێشنیارەکە دەیخەینە دەنگدانەوە، ئۆتۆماتیکی ئەوەی کە لەگەڵن زیاتر بوونە، ئەوەی کە داوایان کردووە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە، تەبیعی ژمارەیەك لە پەرلەمانتارە بەڕێزەکان زیاتر لە (٥) کەس داوایان کردووە ئەم ماددەیە نەمێنێتەوە، لێرەدا ئەوەی داوایان کردووە بمێنێتەوە تەئکیدیان لەسەر مانەوە کردووە، یەکەم جار ئەوە دەخەینە دەنگدانەوە، ئەگەر ئەوە بە دەنگی ئێوە یەکلایی بووە، ئەوە ئەوەی تر نایخەینە دەنگدانەوە، لەبەر ئەوە جاری یەکەم ئەوە دەخەینە دەنگدانەوە، ئینجا سیاغەکە بۆ ئێوە دەخوێنرێتەوە، ئەو سیاغەی پێشنیارەکان کە ئێوە داوتان کردووە، ئەوەی لەگەڵە ئەو ماددەیە بمێنێت لەگەڵ ئەوەی کە لیژنەی یاسایی بە هاوکاری لەگەڵ لیژنە پەیوەندیدارەکان دووبارە سیاغەی دەکەنەوە ئەوە دەخەینە دەنگدانەوە، نوقتەی نیزامیت هەیە کاك عمر عینایەت؟ فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بکرێت سیاغەکەمان بۆ بخوێننەوە بۆ ئەوەی هەموو بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بزانن چۆن دەنگ بە مانەوەی دەدەن، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی دەبێت بخرێتە دەنگدانەوە، وەکو مەبدئێك دەبێ بخرێتە دەنگدانەوە، چونکە ناکرێت بەو شێوازەیە بمێنێتەوە، نوقتەی نیزامیت هەیە کاك کمال؟ فەرموو.

بەڕێز کمال یلدا مرقوز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پێشنیارەکان کام خاڵ زیاتر دەنگی هێناوە ئەوە بە پێش بێخە بۆ دەنگدان، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی کە لەگەڵ بوون ئەو ماددەیە بمێنێت زۆربەی هەرە زۆری ئەو بەڕێزانەی کە قسەیان کردووە لەگەڵ ئەوەبوون بمێنێت، (٥) پەرلەمانتار داوایان کرد ئەو ماددەیە نەمێنێت، لەبەر ئەوە ئەوەی داوایان کردووە بمێنێت ئەوە دەخەینە دەنگدانەوە، بەڕێزان ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەدایە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە؟دواتر سیاغەکەش بۆ ئێوە دەخوێنینەوە، تکایە دەست بەرزکاتەوە، (٤٩) کەس لەگەڵ ئەوەدایە بمێنێتەوە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (٥) کەس لەگەڵدانییە، زۆر سوپاس، کەواتە بەزۆرینەی دەنگ ماددەکە دەمێنێتەوە، دووبارە سیاغە دەکرێ و دادەڕێژرێتەوە، ئێستا دەرفەت بە لیژنەی یاسایی دەدەین داڕشتنێکی نوێ بۆ ئەو ماددەیە بکەن، دواتر دەیخەینە دەنگدانەوە، بەڕێزان ئێستا پێشنیارەکە دەخوێندرێتەوە بە داڕشتنێکی نوێ، فەرموون لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٨) کە دەبێت بە ماددەی (١٥):

بۆ دامەزراندن، یان کارکردن بە گرێبەست لە هەر شوێن و کارێکدا، ئەوانەی زمانی کوردی دەزانن دەرفەتی وەرگرتنیان زیاتر دەبێت بە رەچاو کردنی پسپۆڕی و تایبەتمەندی کارکردن لە سێکتەرە جیاجیاکاندا.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامیت هەیە کاك تحسین؟ فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناکرێ بخرێتە دەنگدانەوە، ئەم سیاغە ئەو سیاغەیە نییە کە داواکراوە، دیسان رەچاوی پێکهاتەکان نەکراوە، زمانی کوردی بزانێت یان خەڵکی کوردستان بێت، یەکێك لەوانە، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی موناقەشەکراوە ئەو پێشنیارانە کە ئێستا ئەو سیاغەیە لەسەر ئەساسی پێشنیاری ئێوە کراوە، لەبەر ئەوە ناخرێتە موناقەشەوە جارێکی تر، تەنها تێبینیەکی بەڕێز د.نوری تالەبانی هەیە لەسەر مەسەلەی وشەی (گرێبەست)، ئەوەش دوایی لە سیاغەدا چاك دەکرێ و گرفتێکی ئەوها نییە، وشەیەکە دەگۆڕێت یان وەکو خۆی دەمێنێت، لەبەر ئەوە بەو شێوازە کە هاتووە دەیخەینە دەنگدانەوە ئەو پێشنیارەی ئێستا بەڕێز د.ڤالاڤ سەرۆکی لیژنەی یاسایی خوێندیەوە، کێ لەگەڵدایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (٥٢) کەس لەگەڵدایە،

زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، کەس نییە، کەواتە ئەو ماددەیە پەسەندکرا، ماددەی (١٩) کە دەبێتە ماددەی (١٦) فەرموو بیخوێننەوە.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٩) دەبێتە ماددەی (١٦):

لە پەیوەندی زارەکی و نووسراوی نێوان خاوەنکاری کەرتی تایبەت و کارمەندەکانیدا (بەگرێبەستیشەوە)، زمانی کوردی بەکار دەهێندرێت، دەکرێت زمانی تریش لەگەڵ زمانی کوردی بەکاربهێندرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا کێ گفتوگۆ لەسەر ئەم ماددەیە دەکات با ناوەکانیان بنووسرێت؟ (صالح فقێ، عباس غزالی، بەهزاد دەرویش، حاجی کاروان، مامۆستا ابوبکر هەڵەدنی، د.پەری صالح، عمر عینایەت، محمد سعدالدین)، بەڕێز کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە پەیوەندی نێوان خاوەنکاری کەرتی تایبەت و کارمەندەکانی رێکخستووە، بەڵام هیچ ئاماژەیەکی بە پەیوەندی نێوان کارمەندەکان لە نێوان خۆیاندا نەداوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك عباس غزالی فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێکی تریش بەخێرهاتنی بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانی دەکەین ئەوە دوو ڕۆژە لەگەڵمان ماندوو بووە ، ئەمن وا هەست دەکەم ئەم ماددەیە لە بەشی چوارەم زمانی دام و دەزگاکانی حکومەت و دامەزراوەکانی دیکە لە ماددەکانی تر چارەسەری کراوە لەبەر ئەوە بە پێویستی نازانم ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەرویش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو تێبینیم هەیە ، ئێك " هەردوو دەڵێ کەرتی تایبەت کارمەندەکانیدا بە گرێبەستەوە زیادە لێرە چونکی کارمەند ، کە دەڵێی کارمەند دوو جۆرە (هەمیشەیی ، کاتیی) خۆی هەردووکی دەگرێتەوە ، پێویست ناکا گرێبەست ئەوە لابرێتن ، دوو " زمانی کوردی لەو ڕستەی دووەم دووجار هاتیە ، ئەوەش پێویست ناکاتن پێویستی بە سیغەیەکی تر هە کە بەو شێوازەبیت (لە پەیوەندی زارەکی نووسراوی نێوان

خاوەن کاری کەرتی تایبەت و کارمەندەکانیدا دەبێت زمانی کوردی بەکاربهێنرێت ، لە پالێدا دەکرێت زمانەکی تریش بەکار بهێنرێت) ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارەی کاك ابوبکر وابزانم لای لیژنەی داراییە ماعەدا ئەوەی ئێستا کە بوو کە دەنگمان لەسەریدا ماددەی (١٥) ئەوەندەی لێ دەربکرێ (٢٣،٢٢،٢٠،١٩) دەتوانن بیکەن بە یەك بەو شێوازەی کە هەیە لەلایەن ، ئەگەر دکتۆرە ڤالاّ سەیرکا (ئاگاداری و کاردۆزینەوە و نووسراوەکان و پەیوەندییەکان ، ڕیکلام و بانگەشە) پێویستە زمانی کوردی بەکاربهێنرێت ، بەکارهێنانی زمانی تر لێرەدا بەکارهێنراوە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (ابوبکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کران ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆرە پەری صالح فەرموو.

بەڕێز د. پەری صالح حمید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی منیش کران ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش قسەکانم کران ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، بەڕێز کاك محمد سعدالدین فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پەیوەندی زارەکی یەعنی قسەکردن ، یەعنی لە پەیوەندی نووسراوی نێوان خاوەن کەرتی تایبەت ، پەیوەندی زارەکی ، ئیتیسالّ ، پەیوەندی زارەکی یەعنی قسەکردن ، ئەمە کو دەزانین خاوەن کار لەگەلّ کارمەندەکەی کو قسەی دەکاتن؟ لە کێ قسەی دەکاتن؟ چ دەلّێن؟ یەعنی ئەوە عیلاقەی بە فەرمی کردنی زمانی کوردی نییە ، چونکە دوو کەس لەگەلّ یەك بە چ زمانێك قسەی لەگەلّ یەك بکەن ئەوان ئازادن لەوەی بە ئینگلیزی قسان دەکەن ، بە کوردی یاخود بە تورکی ، سوپاستان دەکەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، لیژنە پەیوەندیدارەکان هیچ وەلاّمێکتان هەیە بۆ ڕای ئەندامانی پەرلەمان؟

فەرموو دکتۆرە ڤالاّ.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێکی زۆر لە پێشنیارەکان پەسند دەکەین ، بۆیە ئەگەر ماوەمان بدەنێ ئەو ماددەیە دادەڕێژینەوە ئینجا دەیخەینە دەنگدان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی (١٦) " پێویستە لە پەیوەندی نێوان خاوەنکار و کارمەندەکانیدا (بە گرێبەستیشەوە) زمانی کوردی بەکاربهێنرێت ، دەکرێت لە پاڵیدا زمانێکی تریش بەکار بهێنرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر باشە ، کێ لەگەلّ ئەوە ماددەیە بەو شێوەیە کە ئێستا خوێنرایەوە؟ کێ لەگەلّیەتی؟ (٥٣) ئەندام لەگەلّیەتی ، کێ لەگەلّی نییە؟ کەس نییە لەگەلّ نەبێ ، کەواتە پەسەندکرا.

ماددەی (٢٠) کەدەبێت بە ماددەی (١٧):

پێویستە هەموو ئاگادارییەکی کاردۆزینەوە لە هەرێمی کوردستاندا بەزمانی کوردی و هەر زمانێکی تری پێویست بلاّوبکرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ گفتوگۆ دەکات لەسەر ئەو ماددەیە؟ بەڕێز دکتۆر شوان قەلاّدزەیی فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفی باوەمیر(شوان قەلاّدزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێویستە هەموو ئاگادارییەکی کار دۆزینەوە ، ئەو (کار دۆزینەوە) هەر لابرێت هەموو ئاگادارییەك ، چونکە شەرت نییە هەموو ئاگادارییەك بۆ کار دۆزینەوە بێت ، بەو شێوەیە (پێویستە هەموو ئاگادارییەك

له هەرێمی کوردستاندا بەزمانی کوردی بێت و دەکرێت بەپێی پێویست بەزمانی تریش بلاوبکرێتەوە) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك فائق مصطفی فەرموو.

بەڕێز فائق مصطفی رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبەارەت بە وشەی هەرێمی کوردستان ، دیسانەوە تووشی ئەو گرفتە بووینەوە لە کوردستانی عێراقدا ئەو هەرێمە لابرێ ، پاشان ئەوەی لە ئەخیردا (بەهەر زمانێکی تری پێویست) بکرێ بەوەی (ئەگەر پێویستی کرد) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك صالح فەقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەردوو وشەی (پێویستەو ، هەرێم) لابرێت (دەبێتی) بۆ زیاد بکرێت (هەموو ئاگادارییەکی کار دۆزینەوە لە کوردستان بەزمانی کوردی دەبێت) ، ئەو بەشەی دووەمی (دەتوانرێت بە پێی پێویست زمانی تر بەکاربهێنرێت) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك تحسین اسماعیل فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد (تحسین دۆلەمەڕی)

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەر سێ ماددەی (٢٤،٢٣،٢٠) زۆر لێك نزیکن ، پێم باشە بکرێتە سێ بڕگەی یەك ماددە ، لەگەڵ بەڕێز کاك فائقم لە جیاتی هەرێمی کوردستان ، کوردستانی عێراق بەکاربهێنرێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز دبینم ماددە (٢٣،٢٠) یەکبگریتەڤە کە دەکاتە ماددە (٢٠،١٧) ، چونکی یەك وشە بتەنێ فەرقا ، تەماشا بکەین ماددە (٢٠) گەل (٢٣) بەس تەنیا ئەوەکی ئیزافە بکەین ، یەعنی بێژین هەموو (ئاگادارییەکی کار دۆزینەوە) بەو جۆرەی لێبێت (هەموو جۆرە ڕیکلام و بانگەشەیەك) ئاگادارییەك کار دۆزینەوە دەبێت بە زمانی کوردی بێت ، لەپاڵیدا دەکرێت زمانەکی تر بەکاربهێنرێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو سەرنجم هەیە ، وشەی پاڵ وشەیەکی نا ڕێزمانییە بڵێین ، نا ئەدەبییە لە کوردیا ، لە بڕگەکەی پێشووش ڕۆیشت بە سەرماندا لە ماددەکە ، ئەکرێت خۆمانیان لێببارێزین ، وشەی (تر) هەروەها وشەی تریش دەبی (دی) بەکار بهێنن ، ئەگەر بکرێتیش بەم شێوەیە هەمووەکە لاببرێت (ئاگاداری کار دۆزینەوە لە هەرێمدا بە زمانی کوردی دەبێت و هاوکات ئەکرێت بەزمانێکی دیش بێت) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس ، دوایی (دیش) مانای تری دەبێت ، بەڕێز کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەمان ڕەئی کاك بەهزادم هەیە ، بەڵام بەو شێوازە بێت ، چونکە ڕیکلام و ئاگاداری زۆر نزیکن لە یەك ، یەعنی لەگەڵ ماددەی (٢٣)دا هەمان شتن ئەوەندە فەرقەی نییە (هەموو ئاگاداری و ڕیکلام و بانگەشەیەك) ئەو کار دۆزینەوەی لەسەر لابچێت (کوردستانی عێراق بە زمانی کوردی بێت) بکرێت بە یەك ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس ، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان ، بەڵێ بەڕێز دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە سەبارەت بە هەرێمی کوردستان ، بەڵێ لای ئەبەین ئەیکەین بە (کوردستانی عێراق) ، سەبارەت بە دەمج کردنەکەش بەڵێ ئەو دوو ماددەیە زۆر لەیەکەوە نزیکن بەس ئەوە دەبێ بە دەنگدان یەکلایی بکرێتەوە ، سەبارەت بەوەی کە بۆ چی (ئەڵێین ئاگاداری کار دۆزینەوە)؟ خۆی ئەمە ئەگەر باشتر سەیری بەشەکە بکەن ناوی زمانی کار و بازرگانییە ، بۆیە لەبەر ئەوە ناوی کار دۆزینەوەمان هێناوە ، پێموایە تێبینیەکان هەر ئەوەندە بوون سەبارەت بە تێبینییە زمانەوانەکانیش پێی وەردەگرین ، بەڵێ ڕاستە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، یەك تێبینیم هەیە سەبارەت بە ئەوەی کە هەموو هەرێمی کوردستان بکەین بە کوردستانی عێراق ، پێموابێت ناتوانین دام و دەزگاکانی کە لەدەرەوەی هەرێمی کوردستانن هەموو جارێك مولزەمیان بکەین بەو قانوناندی کە لە هەرێمی کوردستان هەن ، مولزەمیان بکەین بەو ماددانەی لە یاساکانی پەرلەمانی کوردستان هەن ، بۆیە حەزدەکەین دەسەلاتی هەرێمی کوردستان لەوێش هەبێ ، بەلاّم با کارێك نەکەین ، ماددەیەك نەنووسین ، بڕگەیەك لە یاساکانمان نەبێ دوایی جێبەجێ نەکرێ ، چونکە جێبەجێ نەکردنی ماددەکانی یاساکانی پەرلەمانیش دیسانەوە عەیبە ئەبێ بۆ ئێمە ، بۆیە ئەگەر ئەو تێبینیەش بە نەزەری ئیعتبار وەرگرن خراپ نییە ، کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینییەکەی جەنابت لە جێگای خۆیەتی بەڕاستی لە هەموو ماددەکان ناکرێتن (کوردستانی عێراق)بێت بەتایبەتی لە بواری ئاگاداری و ڕێکلام بلاّوکردنەوە لەبەر ئەوە مەرج نییە لە ناوچەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان کار بەم دەقە بکرێتن و ناشتوانن کاری پێبکەن ، ئەمە لەلایەك ، لە لایەکی تر تێبینیەکانی تر ، دکتۆرە بەهار باسی کرد مەسەلە بازرگانییە ، لەبەر هەندێ کار دۆزینەوەیەو ئەوەی تر سیاغەی زمانەوانییە ، ئەوەی کاك صالح فەقێ باشە کە ئەگەر پێویستی کرد ، هەر زمانێکی تر کە پێویستی کرد ئەوەای لێدەکەینەوە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینییەکانم دکتۆرە بەهار وتی ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، تێبینی ترتان نییە؟ بەڕێز دکتۆر نوری تاڵەبانی ئەگەر تێبینییەکت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د. نوری تاڵەبانی / سەرۆکی ئەکادیمای کوردی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ بۆچوونەکەی جەنابتم ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، ئێستا ئەگەر ڕێکی ئەخەنەوە ، فەرموون ، ماددەی (٢٠) لەگەڵ (٢٣) کە ئێستا بوونەتە ماددەی (١٧) ماددەی (٢٠) ئەخەینە دەنگەوە ، داواکرا دەمج بکرێن ، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو دوو ماددەیە دەمج بکرێ؟ (٥٣) ئەندام لەگەڵیەتی ، کێ لەگەڵی نییە؟ یەك ئەندام لەگەڵی نییە ، کەواتە پەسەندکرا ،

بۆیە ئێستا ماددەکە دابڕێژنەوە ، ماددەی (١٧) ، (٢٠) لێکبدرێن و دابڕێژرێتەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە ، فەرموون.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٠) " کە دەکاتە ماددەی (١٧) ، لەگەڵ ماددەی (٢٣) کە دەکاتە ماددەی (٢٠) دەمجمان کردووە ، (پێویستە هەموو جۆرە ڕێکلام و بانگەشەو ئاگادارییەکی کار دۆزینەوە لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی بێت، دەکرێت لەگەڵیدا زمانی دیش بەکار بهێندرێت).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تێبینیت هەیە کاك حاجی کاروان؟ فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە حەسر ئەبێ ، ئەو ڕێکلام و بانگەشەیە حەسر ئەبێ لە کار دۆزینەوە ، ئەوە حەسر ئەبێ ، بەڵام ئەگەر کار دۆزینەوەکەی لابەی هەمووی ئەگرێتەوە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی (دیکە)یە ، (دی) نییە ، چونکە کە ئەڵێی (دیش) بەتەنیا جیای کەرەوە مانای تریش ئەبەخشێ ، بەڵام (دیکەش) ئەوە ڕێزمانە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە تۆ خەرجی دیکەت بیر هاتەوە؟ من زمانەوان نیم ، بەڵام پێموایە زۆر زۆر ئاساییە لە زماندا هەر وشەیەك چەند مانایەك بدات ، لە زمانی ئینگلیزی ئەمە تەواوە ، لە زمانی عەرەبیش تەواوە ، (تر) ڕاستە بۆ پلەی بەراورد بەکاردێت لە زمانی کوردیدا ، بەڵام بەهەمان شێوە بۆ (دیش) بەکاردهێنرێت لە هەندێ ناوچەی هەرێمی کوردستان ، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ تێبینیت هەبوو؟ بەڵێ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ جودت مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببووڕە ، بە داوای لێبووردنەوە من پشتیوانی لەوەی کاك حاجی کاروان دەکەم ، بۆ ڕوونکردنەوەی ئەوەش من وامزانی بەڕێز کاك دکتۆر نوری تاڵەبانی لێرەماوە ، نەمزانی لەوێ نەماوە ئەوان ئەکادیمیان کە بەپێی ئەم یاسا هەموارکراوەی ساڵی (٢٠٠٧) کۆمەڵێ ئەرکیان خراوەتە سەرشان یەکێك لەوانە مەسەلەی بەرەو فەرمییەت ، یاخود بەرەو دروستکردنی ستاندار لە هەرێمی کوردستاندا ڕەئییەکیان هەیە کە لە ڕێنووسی

یەکگرتوو خستوویانەتە ڕوو ، کتێبێکە ، کتێبەکە لە ساڵی (٢٠١٠) کۆنفرانسی بەرەو ڕێنووسێکی یەکگرتووی کوردی ، لەبەر ئەوەی (تر) بۆ بەراورد لە زمانی کوردیدا بەکاردێت ئەوان پێشنیازیان کردووە کە بۆ نموونە (دی) بەکار بێت (دی) بە واتا زمانێکی تر ، شوێنێکی تر ، واتا (دی) بە واتای ژمارە دێ هەرچی (تر)ە ڕاستە لە هەندێ شێوە زارەکانی زمانی کوردی بە واتای ژمارە دێ ، بەڵام ئەوان وا تەفسیریان بۆ کردووە کە (تر) بۆ بەراورد بەکار بهێنرێت ، ئەوان بە پێی ئەم یاسایەش ئەبێ شتەکانیان پەیڕەو بکرێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، تەواو بوون داتان ڕشتەوە ، تکایە بیخوێننەوە بەو شێوەی کە ئێستا داتان ڕشتۆتەوە.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٧):

پێویستە هەموو جۆرە ڕێکلام و بانگەشەو ئاگادارییەکی کارو بازرگانی لە هەرێمی کوردستاندا بە زمانی کوردی بێت، دەکرێت لەگەڵیدا زمانی دیش بەکار بهێندرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فائق نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز فائق مصطفی رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی یەکەمدا کاتێك کە پێناسەکان دەکرێت بۆ ئەرك سووك کردنی ماددەکان ، کورتکردنەوەیەتی ، کە وتت هەرێم تەواو ئیتر.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باسی هەرێمی کوردستان ئەکەیت لە هەموویاندا پێویستە ڕێکبخرێتەوە ، تەواو ڕاست ئەکەیت ، لە چەند ماددەیەکی تریش ئەوە هەبووە ئەوە پێویست دەکات چاك بکرێ ، دکتۆر شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ جودت مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێدەچی هەر ڕاهاتبین بڵێین (دیش) ئەگەرنا خۆی پێویست ناکا زمانی (دی) ، بەکاربهێنریت تەواو ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە بەو شێشوەیەی خوێندرایەوە؟ دوایی لە ڕووی داڕشتنەوە ئەتوانرێ دەستکاری بکرێ ، کێ لەگەڵیەتی؟ (٦٦) ئەندام لەگەڵیەتی ، کێ لە گەڵی نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ ، کەواتە پەسەندکرا ، ماددەی دوای ئەو.

بەڕێز د. ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٨) " پێویستە هەموو شتومەك و كەل و پەل و كالاّیەك كە لە هەرێم بەرهەم دەهێندرێت بە زمانی كوردی وێڕای زمانی دیكە لەسەری بنووسرێت ، حكومەت لە سیاسەتی مۆڵەت بەخشین و ئاسانكاری بۆ هاوردەكردنی ئەو بەرهەمانەی لەدەرەوەی هەرێم و لەدەرەوەی عێراق بەرهەم دەهێنرێت بێ مەرجی نووسین بە زمانی كوردی لەسەر بەهەمەكان وەك یەكێك لە پێوەرەكانی مۆڵەت و ئاسانكارییەكان بەكار بێنێت ، هەمان نووسینی سەر ڕێنمایی و بەكارهێنان و كەتەلۆكی سەرجەم بەرهەمەكان بەتایبەتی داو و دەرمانیش دەگرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

كێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ با ناوی خۆی بنووسێ. خاتوو ئاواز جەنگی فەرموو.

بەڕێز ئاواز جەنگی بورهان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا من پێمواید ئەمە خاڵێكی زۆر زۆر گرنگە ، بەتایبەتی نووسین بەزمانی كوردی لەسەر هەموو ئەو خواردنانەی كە دێتە هەرێمی كوردستان ، ئەو خواردنی بە قوتو كراو یان پاكەت كراو نازانم چ زاراوەیەك بەكاربێنم ، بەڕاستی زۆر زۆر گرنگە ، چونكە زۆرجار دەبێتە هۆكاری ئەوەی لەبەر ئەوەی بەزمانی كوردی لەسەری نەنووسراوە خەڵكانێك كە ئەم خواردەمەنیانە بەكار دەهێنن ڕەنگە شیاو نەبێ بۆ تەمەنێك ، بەتایبەتی بۆ منداڵ شیاو نەبێ ، بەڵام منالاّن بەكاری دەهێنن و دەیخۆن یاخود ئەو كەسانەی كە نەخۆشیان لەگەڵە ، ئەگەر نەزانێ لەسەر پاكەتەكە چی نووسراوەو بەزمانەكەی خۆی نەنووسرابێت ، تێی ناگا ، ئەمانە زیاتر ئەو نەخۆشیانەی بەتایبەتی نەخۆشی شەكرەو ئەو نەخۆشانە كە چەند ماددەیەكیان لێ قەدەغەكراوە نابێ بیخۆن زۆرجار بەكاری دێنن ، هەروەها لە ڕێنماییەكانی تری مەوادی ئەلیكترۆنی كە دێتە هەرێمی كوردستان بەڕاستی زۆرجار كێشە دروست دەكات ، چونكە بۆ نموونە ئەو مەوادانەی كە لە ولاّتی تورکیا دێت بە زمانی تورکی لێی نووسراوە خەڵكی هەرێمی كوردستان لە زمانی تورکی ناگا ، لەبەر ئەوە دەبێتە هۆكاری ئەوەی نەتوانی بە دروستی ئەوە بەكاربێنی ، لەبەر ئەوە من تەئكید دەكەمەوە لەسەر ئەوەی كە ئەوە دەبێ یەكێ بێ لەو مەرجانەی كە هەرشتێك دێتە ناو هەرێمی كوردستان بەزمانی كوردی لەسەری بنووسرێ ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز كاك عباس غزالی فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا ئەم ماددەیە بەخۆی دووبەشە ، بەشێکی بەرهەم هێنانە ، بەشێکی هاوردە ، لەبەر ئەوە پێم باشە بکرێ بە دوو فەقەرە (ا ، ب) ، ا " هەموو کەل و پەل و کالاێەك کە لەهەرێم بەرهەم دەهێنرێت بەکوردی لەسەری بنووسرێت ، ب " هەموو هاوردەکان بۆ هەرێم جا بە هەموو جۆرەکانییەوە ڕێنمایی بە زمانی کوردی لەسەر بێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، خاتوو شکریە اسماعیل فەرموو.

بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هاوڕام لەگەڵ بەڕێز کاك عباس غزالی ، دووەم شت کە دەمەوێ باسی بکەم بەڕاستی ئەو یاسایانە کە لە پەرلەمانی کوردستان لە سالاٌنی ڕابردوو ، ئێستاش کە دەردەچێ لە زۆر شوێنەوە ڕەخنەی زۆری لێدەگیرێ لە ڕووی زمانەوانییەوە ، جا بۆیە تکا لە جەنابت دەکەم لێژنەیەك پێك بێت کە لە دوو کەس کەمتر نەبێ پسۆڕی زمانەوانی بن ، کاتێ یاسایەك دەردەچێ ئەگەر هەر لە هۆڵی پەرلەمانیش دەربچن هەم کاتی زۆرمان بۆ دەگەڕێننەوە و جارێکی تریش بەسەری دابچنەوە ، زۆر جار هەیە ئەو یاسایانەی کە دەردەچن شتی زۆر چاکن ، بەڵام لەبەر ئەوەی لە ڕووی زمانەوانی کەم و کورتیان هەیە خەڵك لەدەرەوە ڕەخنەی زۆری لێدەگرێ ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز ماموٌستا ماجد عثمان

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورن ، هەرچەندە لەوەو پێشتریش باسم کرد دەبووایە ئەو پڕۆژە یاسایە بهاتبایە بۆ ئێمەش وەکو لێژنەی بازرگانی و مافەکانی بەکار بەر ، لەبەر ئەوەی هەشت ماددە یاسایی لێرە هەیە پەیوەندی بە لێژنەکەی ئێمەوە هەیە ، بەڵام لێژنەی پەروەردە مەسەلەن یەك ماددە یاساییە ئەوان دیراسەتی پڕۆژەکەیان کردووە ، بۆ ئەوەی زیاتر زانیاریمان هەبا لەگەڵ پسپۆڕان پەیوەندیمان کردبا ، بەنیسبەت ئەو ماددەیە من پێموایە ئەوە ماددەیەکی وەکو بەڕێزان ئاماژەیان پێکرد زۆر گرنگە بە تایبەتی لەسەر خواردن و لەسەر دەرمانەکان پێش کاتژمێرێك پێش ئێستا پەیوەندیم کرد بە بەرپرسانی کوالیٌتی کۆنترۆڵ و بەرپرسانی ئەوانەی کە سەردانی با بڵێین بەرپرسانی دەرمانخانەکان دەکەن ، بۆ ئەوەی بزانین بە چ جۆرێك مەسەلەن بەتایبەتی ئەو دەرمانانەی کە لە دەرەوەی هەرێم دێن بۆ کوردستان ، ئەوان پێیان وابوو کە هەندێ دەرمان دێن بۆ کوردستان تەنها بە عەرەبی ، بە ئینگلیزی لەسەری نووسراوە و بە کوردی نە

نووسراوە ، ئەو کۆمپانیانە ئاوا ئیتیفاقیان کردووە لەگەڵ کۆمپانیا سەرەکییەکان ، بۆیە پێویست دەکات لەوانەیە ڕێیان پێنەدرێت لە بەغدا ، لە حکومەتی مەرکەزی بە زمانی کوردی بنووسرێت یان زۆر زەختی لەسەر ناکەن لەناو کەتەلۆکەکە ئەو شتە هەبێت ، پێموایە ئەوە ڕاست بکرێتەوە بەو شێوەیە باشتر دەبێت (پێویستە پێکهاتەو ڕێنماییەکانی بەکارهێنان و هەموو زانیارییەکانی ئەو کەل و پەل و کالاّیانەی کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنرێن یان هاوردە دەکرێن ئیزافەی لەسەر بکرێ ، ڕێکبخرێت) ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ حەمە امین فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی ئەکرێ تۆزێ کورتری بکەینەوە هەمان ماناشی هەبێ (پێویستە هەموو شمەك و کالاّ و دەرمانێك کە لە هەرێم و دەرەوەی هەرێمیش واتا ئەوانەی کە لەناو هەرێم بەرهەم دێن ئەوەی لە دەرەوەی هەرێمیش دێت ، پێویستە بە کوردی لەسەری بنووسرێت) یاخود با بڵێین لە تەنیشت زمانەکەی ترەوە زمانی کوردیشی لەگەڵدا بەکاربێت ، ئەمەش وەکو مەرجێکی مۆڵەت و ئاسانکاری بەکار بهێنرێت ئەمە هەم کورترە ، هەم ماناکەشی تەواوە ، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز دکتۆر سراج فەرموو.

بەڕێز د. سراج احمد حەمەدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی من پێشنیار دەکەم لە بۆ لیژنەی پەیوەندیدار ئەوە بکرێتە دوو فەقەرە ، فەقەرەی یەکەم تایبەت بێتن بەو شمەکانەی کەوا لە هەرێمی کوردستان بەرهەم دێت ، فەقەرەی دووەم تایبەت بێتن بەو شمەکانەی کە هاوردە دەکرێن بۆ ناو کوردستان ئەوها جوانتر و ڕێك و پێکتزە ، تایبەت بە بەشی دووەمی ماددەکە کە باس لە هێنان و هاوردەکردنی کالاکانی دەرەوە ئەکاتن بەڕای من سەختی پێوە دیارەو شەرتەکی تەعجیزی زۆر قورسی پێوە دیارە ، چونکە مەرج نییە هەر بازرگانێك کالاّیەك دێنیتن بەخۆی وەکیلی حەسری بیتن بە کەیفی خۆی نووسین لەسەر ئەو شتانە فەرزبکاتن ، چونکە هەندێ مارکاتی عالەمیمان هەیە مارکە هەیە نەك زمانی کوردی نانووسێتن بەڵکو زمانی تورکی و فارسی و زمانەکانیی دیکەش هەتا عەرەبیشی لەسەری نانووسیتن ، کەواتە ئەم شەرتە زۆر قورسە خەڵکی کوردستان مەحروم دەکا لە زۆر کالاّ کەوا ئەمڕۆ زۆر پێویستمانەو خەڵك لەوانەیە تێدا زەرەرمەندبی ، بۆنموونە هەندێك مەوادی ئینشائی لە ئیسپانیای دێ ، لە ئەوروپای دێتن ئەتوو چی لێدەکەی ئیلا لەسەری حەسر دەکەی کارتۆنەکەی بە کوردی بنووسی زۆر زەحمەتە ، بۆنی فەرەنسی ، قوماشی ئینگلیزی ، یەعنی پێدا وەرە خوارێ ئەوانە زۆر زەحمەتە بتوانرێ لەسەریان فەرزبکەی ئەوانە شەریکاتی عیملاقی عالەمینە ، لەوانەیە

له بۆ تاجیرەکی مە ئیش و کارەکانی خۆی ئەوەندە لێ کەم نەکاتەوە بتوانێ هەر ولاتێك بە زمانی ئەو ولاتە لەسەری بنووسێتن ، جا بۆیە من داوادەکەم پێداچوونەوە بکرێتن لەبەر ئەوەی خەڵکی کوردستان مەحروم دەکرێتن لە زۆربەی ئەو کالایانەی خەڵك پێیان زەروورە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، کاك صالح فەقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وشەی هەموو لابرێ ئەوەی لە پێشوو گشتگیرتر نەبێ باشترە لەو بەشەی دووەمدا دەبێت مەرجی نووسین لەوێش ئیلزامی زیاتر دروست دەکاتن ، هەموو قسەکانم کرا ئەمنیش هەر تەئکیدم لەوە کردەوە دووبەش بێ ، نەرمییەکی تاڕادەیەك لەبەر وەزعەکە تێدابێت باشترە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، بەڕێز کاك صالح بشار فەرموو.

بەڕێز صالح بشار صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز دبینم ئەو کەل و پەلی داخیلی کوردستانێ دبن (٥٪) هەتا (٨٠٪) کوردستانێ تێدا سەرفکرن ، ئی دی دچنە ئیرانێ وەکو گەلەك تشتا نموونە جگەرە (٥٪) زیاتر سەرف نابێ لە کوردستانێ دچنە ئیرانێ ، دچنە بەغدا ئەز دبینم ئەگەر نووسینا کوردی ل سەرا بدەی گەلەك زیانا مەزن ل بازرگانا کوردستانێ دکەڤتن ، هەروسا ئابووریا کوردستانێ ، دگەل بینن تشتێ پێش چاڤ ببینن ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر ئەو قسەی کاك دکتۆر شێرکۆ بوو ، بەڵام بەو سیاغەیە زۆر کورت بکرێتەوە ، ئەو قسەی دکتۆر سیراج جێی سەرنجە ، ئێمە لەوە ئەچێ نەتوانین ئەوانەی لە دەرەوە شت بێت بە کوردی بیکەین ، بەڵام ولاتانی تر هیچ شت داخیل ناکرێ ئیلا ئەبێ بەزمانی ولاتی خۆی نووسرابێت ، لە فەرەنسا ، لە ئەڵمانیا ئەمە مەرجە بەڕاستی بەزمانی دایك ئەبێ بنووسرێ ، بەس ئەوەندە کورت بکرێتەوە ئەمن وا موختەسەرم کردووە (هەموو شتومەك و کەل پەل و کالایەك و دەرمانێك لە هەرێم و دەرەوەی هەرێم بەرهەم دێت پێویستە نووسینی زمانی کوردی لەسەر بێت) ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، بەڕێز کاك ئومێد حەمە علی فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ماندووەی ناوەڕۆکەکەیم پشتیوانی لە بەڕێزان خاتوو ئاواز جەنگی و کاك عباس غزالی و شکریە خان و دکتۆر شێرکۆ حەمە امین ئەکەم ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، کاك علی حەمە صالح فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەدام کۆی ئەو ماددەیە لابېرێت لەبەر ئەم خاڵانەی خوارەوە " ڕاستە تۆ لە ڕووی زمانەوانییەوە خزمەت بە زمانەکەی خۆت دەکەی بەڵام لە ڕووی کوالێتیەوە ، لە ڕووی جۆر و جۆری کاڵاکانەوە زەرەری گەورە ئەکەی ، دڵنیابە لەوەی کە ئەو مارکە گەورانەی کە بە کەمییەکی زۆر کاڵایەکی دیاریکراو دروست ئەکەن بە هیچ شێوەیەك ئامادەی تێدانییە بۆ ژمارەیەکی دیاری کراو لە دانیشتوان یاخود بۆ بڕێکی زۆر کەم بەو زمانەی تۆ بنووسێ ، ئەمە وائەکا ئەو کاڵانەی کە کوالێتیەکی زۆر باشیان هەیە نەیەنە ولاتەکەی تۆوە ، لە لایەکی دیکەوە تەشجیعی خەڵك ئەکا بڕۆن لە ئەو شەریکە سینیانەی تەقلید ئەکەن بەڵی زۆربەئاسانی چیت ئەوێ بۆت دەنووسێ ، ئەمە جگە لەوەی مەوادی سەیارە یەعنی بۆ هەموو جیهان دروست دەکرێ چۆن بەکوردی لێی ئەنووسێ ، ئەمە جگە لەوەی چەندین کەرستەی تری ئینشائی هەیە بە هیچ شێوەیەك ڕێگەی پێنادرێ ، بۆیە من دڵنیام ئەم ماددەیە جێبەجێ بکرێت وائەکات کاڵا مارکەکان وە ئەوانەی کوالێتی زۆرباشیان هەیە نەیەنە کوردستانەوە ، تەشجیعی بازرگان بکەی کاڵای سینی و خراپ بهێنێ ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، خاتوو زولفا محمود فەرموو.

بەڕێز زولفا محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیگری قسەکانی کاك علی حەمە صالح دەکەم ، لەگەڵ ئەوەدام دەتوانین بیکەین بەدوو بەشەوە ئەم کاڵانەی کەلەدەرەوە دێن جیاوازن لەوانەی ناوەوە ، بیکەین بە مەرج ئەو کاڵایانەی کەل و پەل ، ئەو خواردەمەنی و دەرمانەش کە لە کوردستان دروست دەکرێت مەرجە تەنها زمانی کوردی لەسەر بێت ، هەم لە هەندێ جۆری خواردەمەنی ، هەم لە ڕووی دەرمانەوە ئەمە کە عەقد دەکەین لەگەڵ کۆمپانیایەك بۆ ساڵێك دەیبەستین نزیکەی ١٠٠ شەریکەی براندمان هەیە لە کوردستاندا دەتوانی بیکەی بە مەرج ئەو شەریکانەی کە لێرە وەکالەتیان هەیە، وەزارەتی تەندروستی هەرێمی کوردستان عەقدی لە گەڵ ئەکات پێویستە ئەو دەرمانەی لە بەر ئەوەی بۆ چەند ساڵێکە زمانی کوردی لە سەر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، ئێستا وەڵامی ئێوە چییە لیژنە پەیوەندیدارەکان لە سەر ئەو قسانەی کە کران؟ بەڵێ کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی رۆشنبیری ئەم یاسایە، ئەم بەندە یان ئەم ماددەیە زۆر بە زەرور ئەزانین مانەوەی، لە بەر ئەوەی بە پێی ئەم ماددەیە یان ئەم بەندە وا دەکرێتن کە زمانی کوردی بە تەواوی بچیتە رێزی زمانە عالەمییەکان، ئەمڕۆ ئەگەر ئێمە ئەم خوتەمان هاوێشت دوایی دەبێتە زمانی زانست و گۆگڵیش وا دەکات کە ئێستا خەریکن لە جیهاندا حەتا سایتە گەورەکانیش بە زمانی کوردی دەنووسن وەکو جەنابت ئەمڕۆ خوێنتەوە کە لەو گۆڤارە باس کراوە بە رێزبەندی ژمارە (٣١) هاتیە زمانی کوردی بووەتە زمانێکی عالەمی، ئەگەر ئێمە ئەوە جێ بە جێ بکەین شەریکەکان مولزوم بکەین یان ئەو عەقدانەی کە ئیلزام ئەکەن، ئەگەر ئیلزامیان بکەن بۆ تێدا بێ ئەم شەریکانە دوو هەلی کاری سێ، چار هەلی کاری دەست دەکەوێ، دوو، سێ کوردی زمانزان لە ئەوروپا و ئاشووری و ئەوانەش بێکار نابن لەم شەریکانە تەعیین ئەبن، یەعنی ئەمە لە لایەك هەلی کار بۆ خەڵکی کورد زمان دەرەخسێنێتن و لە لایەکی تریش زمانەکە ئەچیتە رێزی زمانە عالەمییەکان و ئاستی بەرز ئەبێتەوە، و ئەبێتە زمانی زانست و ئەبێتە زمانێك شان بە شانی زمانە جیهانییەکان و ئەمە زۆر زۆر گرنگە بۆ خەڵکی کوردستان، بۆیە ئێمە بەرگری لە مانەوەی ئەمە ئەکەین لە جۆری سیاغەوە دەکرێ قسەی لێ بکرێ و سیاغە بکرێ، بەڵام مانەوەی زۆر زۆر پێویستە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر چاکە، سوپاس، فەرموو کاك عادل.

بەڕێز عادل عزیز :

بەڕێز سورۆکی پەرلەمان.

واللە قسەکانم کاك فرحان کردی، بەڵێ بە پێوبستی ئەزانین ئەم ماددەیە لەم یاسایەدا بمێنێتەوە، لە بەر ئەوەی ئەکرێ لە رێی ئەو شت و مەکانەوە با بڵێین ئەگەر دا و دەرمان بێ یان خواردنی فتوو و ئەمانی بێ ئەکرێ زمانی کوردی باشتر بڵاو ببێتەوە لە هەموو جیهاندا، و ئێمە نالێین ئەمە گشتگیر بێ بۆ ئەشیای سەیارە یان ئەوەیان بۆ بیت؟ نا، ئەمە لە هەموو دونیادا کاتێ یابان ئەشیای سەیارە دروست ئەکات، تەوزیعی ئەکات بە هیچ زمانێکی دیکە لێی نانووسێت، بەڵام ئێمە کاتێك ئەڵێین گرێ بەست لە گەڵ شەریکەیەك بکرێ، ئەکرێ دوو پسپۆری زمانەوانی ئەو شەریکەیە هەم بۆ کوردەکەش باشترە لەوێ دەتوانێت دابمەزرێت و شەریکەکان دەتوانن چەند دەرمان هەیە بە عەرەبی و بە ئینگلیزی و بە زمانەکانی دی، با ئێمەش بتوانین زمانی کوردی بخەینە پاڵ ئەو زمانانەی تر، و ئەگەر بکرێ وشەی

هەموو، کاك صالح فقێ وشەی هەموو لابرێت گشتگیر نەکرێ بۆ هەموو ئیستیرادێکی بێتە هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز دکتۆرە ڤالا فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە زۆربەی ئەو پێشنیارانەی لە لایەن بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانەوە کرا بە پەسەندی دەزانین و ئێمە پێشنیارەکەی بەڕێز عباس غزالی قەبول دەکەین کە لە لایەن زۆربەی ئەندامانی پەرلەمانەوە پەسەند کرا بۆ ئەوەی کە دابەشی بکەین بە فەقەرەی یەك، و فەقەرەی دوو، لە فەقەرەی یەك باس لە هەموو کەل و پەل و کالایەك بکەین کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنرێت و بیکەین بە ئیلزامی کە بە کوردی لە سەری بنووسرێ، بەڵام لە فەقەرەی دوو دا باس لە هاوردەکان دەکەین، حوکمەکەی دەکەین بە جیاوازی، واتە دەکرێت بە زمانی کوردی لە سەری بنووسرێت، وجوبی نەبێ، ئەگەر کرا قەدەر ئەلئیمکان بە زمانی کوردی لە سەری بنووسرێت بۆ ئەوەی مارکەکانی دیکەش بێ بەش نەکرێت لە هاوردەکردنیان بۆ هەرێمی کوردستان، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس، رێکی بخەین و سیاغەی بکەین و دابرێژنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە، فەرموو کاك زانا.

بەڕێز زانا عبدالرحمن:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

دیارە رای بەشێك لە پەرلەمانتاران بە تایبەتی رای علی حەمە صالح لە جێی خۆیەتی، ئەو مەترسییە لە هەندێ وڵات وا حەل کراوە کە دێتە ناو وڵاتەکە شەریکەکە مولزەم ئەکات کە دەزگایەك دروست بکات، وەرگێرانی بکات لەزگەیەك لێ بدات، لە دەرمان لە هەندێ کەل و پەل کە براندن شەریکەکە ناتوانێ خۆی وەڕگیرانی بۆ بکات، تۆش پێویستە کە دێتە وڵاتەکە ئەو کۆمپانیە ئەو بازرگانییە کە دەیهێنێتە ناو هەرێمی کوردستان مەفروزە بە شێوەی لەزگە بە وەرگێڕان پێکهاتەکەی بنووسرێ، شێوازەکەی بنووسێ و بیدا لەو کەل و پەلەی کە دەیهێنیتە هەرێمی کوردستان، پێم وایە ئەویش جۆرە چارەسەرە بۆ ئەو مەرحەلانەی کە پێویستن و ئێمە ناتوانین کۆمپانیاکەی یان بەرهەمەکەی ناچار بکەین کە بە زمانی کوردی لە سەری بنووسێت بە تایبەتی لە دەرمان لەوە دەرچێ سێ خەتی لێ ئەدەن و ئەو بەیانی و ئێوارە و نیوەرۆ کە نازانێ چوونە راستی دەبێ هەندێ وردەکاری تێدا بێ کەسەکی ئەخوێنی بزانی ئەو دەرمانە بۆ چی باشە؟ چۆن ئەخۆی؟ کەی بخوری؟ کاتەکەی چەندە؟ یەعنی واز لەو سێ، چوار خەتە بێنین، پێم وایە هەر ئەوە بۆ خۆی دەستکەوتێکی گرنگە بۆ هوشیاری خەڵکیش نەك ئەوەی زمانی، راستە زمانی ئێمە ئەچێتە زمانەکانی تر، بەڵام هۆشیاری خەڵکیش گرنگە، یەعنی لەوانەیە ئێمە تا ئێستا نەزانین کۆکاکۆلا

بخۆینەوە چی تێدایە، پێکهاتەکەی چییە، یەعنی بە رەنگی قتووەکانی جیا ئەکەینەوە و چی باشە و چی خرابە؟ بۆیە گرنگە ئەگەر نەتوانین کۆمپانیاکانیش مولزەم بکەین لایەنی کەم بازرگانەکانی خۆمان مولزەم بکەین کە جۆرێك لە لەزگەی تایبەتی دروست بکەین بیدەن بو کەل و پەلەکانی بە زمانی کوردی و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان تەنها سەرەنج لەوە بدەن کە لەم بابەتانەی بەڕێزتان باسی ئەکەین پەیوەندی بە جوولەی بازرگانییەوە هەیە لە سەر ئاستی نیودەوڵەتی، ئەگەر بازارێکی گەورەت هەبێ، بازارێکت هەبێ کە کۆمپانیاکان بە پێویستی بزانن ئاستەکانی ئەم بازارە جێ بە جێ بکەن بە دڵنیاییەوە هەموو مەرجێکی دەتوانێ بسەپێنێ، بەڵام کاتێك کە بازارەکە بچووکە و خۆی بەرهەمی ئەوتوت نییە لە ناوخۆیا بو ئەوەی لە ناو بازارەکەی دەرفەتەکانت کەمترن بە دڵنیاییەوە ناتوانێ ئەو مەرجانەی کە هەیە بە سەر کۆمپانیە زەبەلەحەکانی بسەپێنێ، بە سەر کۆمپانیا گەورەکانی بسەپێنی، ناچار ئەبی ئەگەر مەرجت دانابوو بە پێی یاسا، ناچار ئەبی پەنا بەریتە بەر ئەو کۆمپانیانەی کە رەنگە کوالیتیەکەی نزمتر بیت، بۆیە پێویست ئەکات باری ناوخۆی هەرێمی کوردستان و ئابووری هەرێمی کوردستان و بازاڕی هەرێمی کوردستانیش ڕەچاو بکەین لە دەرکردنی ئەم یاسانەی کە پەیوەندی بە زمان و پەیوەندی بە بازرگانیشەوە هەیە، فەرموو ئاواز خان.

بەڕێز ئاواز شێخ جەنگی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من کە باسم لەوە کرد لە سەر خواردن، بە راستی زۆر زۆر گرنگە، من لە دەرەوەی وڵات ژیاوم، چەند مەوادێك هەیە کە لە ناو خواردن مەوادی حافیزە زیاد دەکرێت بۆ خواردن کارێگەری دەبێ لە سەر نەوی ئینسان، لە سەر تەندروستی ئینسان بە تایبەتی منداڵ، بۆ نموونە لە وڵاتی بریتانیا چەند مەوادێك هەیە بە رێنمایی دەیدەنە قوتابخانە و باغچەی ساوایان کە ئەوانە نابێ بە هیچ جۆرێك لە ناو خواردنی منداڵاندا هەبێ، ئێمە ئەگەر نەزانین ئەو خوراندنەی کە دێ لە ناو قووتوو و موعەلەب کە دێتە وڵاتانی ئێمە نەزانین بیخوێنیەوە تێی بگەین، حاڵی ببین کە ئایا ئەو مەوادانە زیاد کراوە یان زیاد نەکرایە؟ چون دەتوانین ڕێگری لەوە بکەین کە منداڵەکانمان بە کاری بینن و بیخۆن؟ خاڵێکی تر کە دەمەوێ باسی بکەم بەشێکی زۆر لەو مەوادانەی ئیزافە دەکرێت دەبێتە هۆی ئەوەی منداڵ زۆر جوڵە جۆل دەکات نازانم بیخەمە چ چوار چێوەیەك، جوڵە جوڵ دەکات لە لای ئێمە پێی دەڵێن هارو هاجی، بە راستی ئەوە هیچ گوناحی منداڵەکە نییە، کە دایك و باوك ئەچیت ئەو خواردنانەی بۆ دەکرێ بە تایبەتی ئەو خواردنانەی منداڵ کە دێتە هەرێمی کوردستان بەشی زۆری بە کەڵکی ئەوە نایێ منداڵ بیخوا، دەبێتە هۆی ئەوەی ئەو منداڵەی بە بێی هەست بکات، لە بەر ئەوەی ڕێژەی شەکر و مەوادی تر زۆری تێدایە کارێگەری دەبێت لە سەر منداڵەکان، بۆیە من پێداگری لە سەر ئەوە دەکەم زۆر زۆر گرنگە پێداگری بکەین لە سەر ئەوەی کە

خواردنەکان بە کوردی لە سەری بنووسین، بۆ ئەوەی خەڵکی هەرێمی کوردستان تێی بگا و بتوانێ بە شێوەیەکی دروست بە کاری بێنێ لە هەرێمەکە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆرە ڤالا فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

ماددەی (١٨) بڕگەی یەکەم : پێویستە هەموو شتومەک و کەل و پەل و کالایەک کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنرێت رێنمایی بە زمانی کوردی لە سەری بنووسرێت، دووەم : دەزگا پەیوەندیدارەکان کۆمپانییەکانی هاوردە کردنی خواردن و دەرمان بە وەرگێرانی رێنماییەکان بۆ زمانی کوردی پابەند دەکەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵ ماددەکەیە کە بەو شێوەیە خوێنرایەوە؟ (٦١) کەس لە گەڵێیەتی، کێ لە گەڵێ نییە؟ (٣) کەس لە گەڵێ نییە کەواتە پەسەند کرا، تۆش لە گەڵێ نی کاك بشار؟ لە گەڵێ نی؟ (٤) کەس لە گەڵێ نییە؟ کاك دکتۆر سراج فەرموو، تەبعەن موناقشە کرا تازە دەنگی لە سەر درا، موناقشە ناکرێت.

بەڕێز سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

موناقشە نییە، بەس دەمەوێ یەك تەوزیحێکی بدەم، بە راستی تەبیعەتێکی سلبی زۆری لە سەر دروست دەبێت لە بەر ئەوەی لەمەو دوا ئەو کالانەی کە لە دەرێ دێن دەبێتە قاچاخ و قاچاخکاری، وای لێ دێتن ئەو مەوادەی هەمووی دوو قات و سێ قات ئەبێتن، ئەوەی مەوادی کوردی نییە مارکاتی عالەمییە، بە دزی ئەفروشرێ لە بازارەکانی خۆمان، تووشی ئەزمەکی مالی زۆرمان ئەکات و بە راستی کارێکی زۆر باش نابێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ماددەی نوزدە.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

ماددەی (١٩) : پێویستە فۆرمی داواکاری و پارە دان و پارە وەرگرتن لە گەڵ هەموو دەزگایەکی خزمەتگوزاری، بازرگانی، سیولە و زەرف و هی تر، بە زمانی کوردی بن، بە کار هێنانی زمانی عەرەبی یان زمانێکی بیانی لە پاڵی دا رێگە پێدراوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لە سەر ئەم ماددەیە؟ با ناوەکانیان بنووسرین، دکتۆر شێرکۆ حەمە امین فەرموو.

بەڕێز د. دکتۆر شێرکۆ حەمە امین؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموو جارێ بە کارهێنانەوەی ئەو زمانی عەرەبی یەی لە گەڵی دا، من تەنها سەرەنجم لە سەر ئەوە هەبوو، یەعنی ئێستا خۆ بە پێی دەستوری عێراقیش زمانی کوردی و زمانی عەرەبی، دوو زمانی فەرمین لە سەرانسەری عێراقدا، بەڵام لە کوێ لە بەسرە لە ناصرییە، نازانم لە دیوانییە لە کوێی یەك تابلۆشی بە کوردی نووسیوە؟ لە بەر ئەوە هەموو جارێ ئەو جەخت کردنەوەیە تۆزێك سەرنجم لە سەر ئەوە بوو و سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان؛

زۆر سوپاس، خاتوو ئاواز جەنگی فەرموو.

بەڕێز ئاواز شێخ جەنگی؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنیا لەم ماددەیە هەموو وەك خۆی بمێنێتەوە، من تەنیا داوا دەکەم کە زمانی عەرەبی لێ دەربهێنرێت بکرێتە زمانی کوردی و هەر زمانێکی تری بیانی، یەعنی زمانی عەرەبی پێویست ناکات لێرەدا بنووسرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان؛

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك عباس غزالی فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی ؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددە تا کورتر بێت وابزانم باشترە، دووبارەی تێدا نەبێ، ئەو ماددەیە پێم باشە وا بێ، پێویستە هەموو فۆرم و نووسراوێ کە بە کاری دەهێنن بە کوردی بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان؛

باش، سوپاس، بەڕێز کاك ئومێد حەمە علی فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە گەڵ ئەوەم، تەبعەن زمانە عەرەبیەکە لاببرێت بەم شێوەیە : بە کارهێنانی زمانی بیانی لە پاڵی دا رێگە پێدراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان؛

زۆر سوپاس، خاتوو مریم صمد فەرموو.

بەڕێز مریم صمد :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە بەشێك لە بەڕێزان باسیان کرد، ئەوە منیش لە گەڵ رای بەڕێزیاندام کە دەڵێ بەر لە هەر زمانێکی دیکە ئەگەر پێویست بکات زمانی عەرەبی لابېرێت بە شێوەی ماددەی (١٧) کە عەرەبیەکەی لابرا ئەوەشیان لابرێت، بکرێت بە هەر زمانێکی دیکە ئەگەر پێویست بکات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو پەروا علی فەرموو.

بەڕێز پەروا علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر هەمان سەرنجم هەبوو، قسەکانم کرا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو شکریە اسماعیل فەرموو.

بەڕێز شکریە اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە لێرە سەتری یەکەم وشەی پارەی دوو جار دووبارە کردۆتەوە،ی هی دووەمیان زیادە، بەو شێوازەی لێ بێت : پێویستە فۆرمی داواکاری و پارەدان و وەرگرتن، پارەی دووەم دووبارە و زیادە، لێرەش واوێك کەمە، لە گەڵ هەموو دەزگایەکی خزمەتگوزاری و بازرگانی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك علی حەمە صالح فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم بەم شێوەیە دابڕێژێتەوە، پێویستە فۆرمی داواکاری پارەدان و وەرگرتن لە گەڵ هەموو دامەزراوەیەکی کەرتی گشتی و تایبەت بە زمانی کوردی بن، بە کار هێنانی زمانی دیکە رێگە پێدراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، وەڵامی لیژنەکانی پەرلەمان بۆ رای ئەندامان، بەڕێز دکتۆرە ڤالا فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێکڕای پێشنیارەکان پێشنیاری لوغەوی بوون، بۆیە بەو شێوەیە دایدەڕێژینەوە ماددەکە : پێویستە فۆرمی داواکاری و پارەدان و وەرگرتن لە گەڵ هەموو دەزگایەکی خزمەتگوزاری و بازرگانی و پسولە و زەرف و هی تر بە زمانی کوردی بن، بە کار هێنانی زمانی دیکە لە پاڵی دا رێگە پێدراوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر باشە، کێ لە گەڵ ماددەکەیە بەو شێوە کە خوێندرایەوە؟ (٦٨) کەس لە گەلێیەتی، کێ لە گەڵێ نییە؟ کەس نییە لە گەڵێ نەبێ کەواتە پەسەند کرا، یەك ماددە ماوە لەم بەشە، تەواوی ئەکەین ماددەی بیست، تەبعەن ماددەی (٢٣) دەمج کرا، لێکدرا لە گەڵ ماددەی (١٧)، ماددەی (٢٤) ئەبێتە ماددەی (٢٠)، فەرموو بیخوێنەوە بۆ ئەوەی گفتوگۆی لە سەر بکەین، تکایە دکتۆرە ڤالا ماددەی (٢٠) بخوێنەرەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

رۆژنامە و میدیا و کلتورە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستاندا بۆیان هەیە زمانی کوردی بە کار بهێنن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لە سەر ئەم ماددەیە؟ بەرێز کاك زانا عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە کاتی گفتوگۆ کردنی ئەم پرۆژە یاسایەدا بەشێك لە هونەرمەندان و رۆشنبیران پەیوەندییان لە گەڵ لیژنەکەمان کرد، رای لیژنەی رۆشنبیری وایە کە بەشێکی تر زیاد بکرێت بۆ ئەم پرۆژە یاسایە، ئەویش تایبەت بێت زمان فەرهەنگ و رۆشنبیری بۆی بۆ رێکخستنی هەندێك بڕگە و ماددە داوا ئەکەین مولەتمان بدرێتێ، لە گەڵ لیژنەی یاسایی و بەرێزەکانی تر ماددەکانی ناو ئەم فەصلە رێك بخەین، چونکە ئەوەش بابەتێکی گرنگە، مەسەلەی زمان لە کاری هونەری و لە سینەما و لە ناو رۆژنامە، بۆیە پێشنیار ئەکەین ئەگەر مولەتمان بدرێتێ بۆ ئەوەی ئەوە رێك بخەین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، زۆر سوپاس، نوقتەی نیزامیت هەیە ماموستا عبدالرحمن؟ فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن علی رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی پەرلەمانی بەرێز، من (١٠٠٪) لە گەڵ ئەو پێشنیارەی کاك زانا عبدالرحمن دام، چونکە ئەگەر سەیری کەین، ئێمە یاسایەکە لە راستیدا وتوویژی لە سەر ئەکەین، کە تایبەتە بە زمانە فەرمییەکانە،

ئەوەی کە غیابە، بوونی نییە تێدایە باسی فەرهەنگ و راگەیاندن و رۆشنبیریە کە گەلی کورد بە راستی زمانی کوردی لەم بوارە زۆر کۆڵەوارە، بۆیە من پێشنیاری ئەو بۆچوونە دەکەم و لە گەڵی دام، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، فەرموو دکتۆرە ڕێواز.

بەڕێز د. ڕێواز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە کە خۆێنمانەوە و ئەبێ مونافقشەی بکەین، من هەست دەکەم ئەمە شوێنی ئەم ماددەیە نییە لە راستی دا، لە بەر ئەوە پێشنیار ئەکەم ئەو فرسەتە، یەعنی پشتیوانیەکەم بدرێتە جەنابیان بۆ ئەوەی ئەو ماددەیەش بەرنە ئەو فەصڵەی لە زمان و فەرهەنگ و رۆشنبیریە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، باشە، دانیشتنەکەمان هەڵئەگرین بۆ کاتژمێر چوار و نیو، پشوویێکیش وەرئەگرین، و ئەو کات بابەتەکە ئامادە ئەبێ، ماددەکانی تر ئامادە ئەبن بۆ گفتۆگو کردن، سوپاس.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەخێر بێنەوە، بەناوی گەلەوە دانیشتنەکە دەست پێدەکەینەوە و بەردەوام دەبین، فەرموو کاك رابوون.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەندەکە کە دەڵێت رۆژنامەو میدیاو ناوەندە بیانییەکان لە هەرێمی کوردستان، بۆیان هەیە زمانی کوردی بەکاربهێنن، وا دارێژراوە کە ئەوە قەدەغە بوو بێ پێش ئەو بەندە، پێش ئەم پرۆژە یاسایە، ئەوە ئیجازە دەداتە ئەوان، ڕێ دەدات بە ئەوان کە ئیتر لەمەودوا مافیان هەیە، ئەو دارشتنەم پێ باش نییە، بۆیە پێشنیار دەکەم لەحیاتی بۆیان هەیە بڵێن پێویستە، کە دەکرێتە پێویستە هەندێك خەڵەکە چارە دەکات، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی هەیە؟، فەرموو د. بەهار.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٠) کە دەکاتە (٢٤) لە ڕاپۆرتە ئەسڵیەکە، ئێمە کردوومانە بە فەسڵێك، بۆیە پێم باشە ئەوە موناقەشە نەکەین، یەکسەر ئەو فەسڵەی کە لەحیاتی ئەو ماددەیە دامان ناوە بەوە دەست پێ بکەین، ئەوە هەڵدەگرین دەیکەینە ئەو فەسڵە، ئەگەر بدرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ماددەکە ماوە لەناو فەسڵەکە یان نا؟.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەکە نەماوە لەناوە فەسڵەکە، نەمانی ئەو ماددەیە بخەیتە دەنگدان بۆئەوەی یەکسەر فەسڵەکە موناقەشە بکەین، لەناو فەسڵەکە ئەمەش جێگای بووەتەوە بەشێوەیەکی تر.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوانەی نەیان نووسیوە پێتان باشە بکرێت؟، چونکە ئێوە ناوتان نووسیوە بۆ گفتوگۆکردن، فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ئەو ماددەیە دەکەین کە ماددەکە نەمێنێ لە دواتر موناقەشەی لەسەر بکرێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ناو نووسراوە بۆ گفتوگۆکردن، بەڵام لیژنەکان داوای ئەوە دەکەن کە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت، دواتر لە چوارچێوەی فەسڵێکی تردا موعالەجە بکرێ، دەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت؟ (٥٣) کەس لەگەڵییەتی، کێ لەگەڵ نییە؟ کەس نییە، کەواتە ماددەی (٢٤) کە بوو بە ماددەی (٢٠) لابرا، فەرموون دەچنە سەر فەسڵە تازەکە یان بەشی حەوتەم، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی حەوتەم

زمانی فەرهەنگ و رۆشنبیری

ئەو بەشەیە کە زیاد دەکرێت بۆ یاساکە، ماددەی ئیزافێ دەبێتە ماددەی (٢٠):

یەکەم/ میدیاو ناوەندی کلتوری لە هەرێم بە زمانی کوردی دەبێت، لەکاتی پێویستدا زمانی دیکە بەکار دەهێندرێت.

دووەم/ پێکهاتەکانی دیکەی هەرێم بۆیان هەیە بە زمانی خۆیان میدیایان هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەو دوو بەشە پێکهاتووە، لەو دوو بڕگەیە پێکهاتووە، کێ قسەیەکی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە بەو دوو بڕگەیە؟ ئەمجارەش بیخوێنێتەوە، چونکە لەبەر دەستیان نییە د. ڤالاڤ فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی حەوتەم

زمانی فەرهەنگ و رۆشنبیری، لە دوو ماددە پێك دێت، ماددەی (٢٠)، ماددەی (٢١)

ماددەی (٢٠) لە دوو بڕگە پێکدێت:

یەکەم/ میدیاو ناوەندی کلتوری لە هەرێم بە زمانی کوردی دەبێت، لەکاتی پێویستدا زمانی دیکە بەکار دەهێندرێت.

دووەم/ پێکهاتەکانی دیکەی هەرێم بۆیان هەیە بە زمانی خۆیان میدیایان هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ وتووێژی هەیە، کێ گفتوگۆ دەکات؟ با ناوی بنووسین، کەس نییە گفتوگۆی هەبێ لەسەر ئەو ماددەیە، کاك فەرهاد قسەت هەیە، فەرموو.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح (سەنگاوی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من زۆرم پێ خۆشە کە رۆشنبیران جوابیان ناردووە کە باسی ئەوان بکەی و بابەتەکەی ئەوان، بەڵام زمان ئیمڕۆ لە دونیا ئەوەندە گەشەی کردووە، یەعنی بۆ نموونە ئێستا کابرایەکی ئینگلیزی ئاسایی ناتوانێت لە زمانی سەربازی تێبگات، ناتوانێت لە زمانی ئابووری تێبگات، لەبەرئەوە هەموو بەشەکانی ژیان زۆر گەشەی کردووە، لای ئێمە خۆمان و گەلەکەمان و زمانەکەمان گەشەی نەکردووە، بۆیە هەست بەوە ناکەین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی تکایە ماددەکە بخوێنەوە، بۆئەوەی بیخەینە دەنگەوە، د. ڤالاڤ فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٠):

یەکەم/ میدیاو ناوەندی کلتوری لە هەرێم بە زمانی کوردی دەبێت، لەکاتی پێویست زمانی دیکە بەکار دەهێندرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵییەتی؟ باشە، با بڕگەی دووەمیش بخوێنێتەوە، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووەم/ پێکهاتەکانی دیکەی هەرێم بۆیان هەیە بە زمانی خۆیان میدیایان هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ماددەکە بەوشێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ (٦١) کەس لەگەڵییەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢١):

یەکەم/ لەکاتی ئەنجامدانی هەر چالاکییەکی هونەری و کلتوری بیانی لە هەرێمدا دەبێت پۆستەرو پڕوپاگەندەی کارەکە کوردی تێدا بێت لە پاڵ زمانە بیانییەکە.

دووەم/ هەر کارێکی هونەری و کلتوری کە لە هەرێم بەرهەم دەهێندرێت یان نمایش دەکرێت دەبێت بە کوردی بێت، یان وەرگێڕانی کوردی هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەبەر دەستییان نییە، دکتۆرە داوات لێ دەکەم جارێکی تر بیخوێنیتەوە، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەبێتە ماددەی (٢١):

یەکەم/ لەکاتی ئەنجامدانی هەر چالاکییەکی هونەری و کلتوری بیانی لە هەرێمدا دەبێت پۆستەرو پڕوپاگەندەی کارەکە کوردی تێدا بێت لە پاڵ زمانە بیانییەکە.

دووەم/ هەر کارێکی هونەری و کلتوری کە لە هەرێم بەرهەم دەهێندرێت یان نمایش دەکرێت دەبێت بە کوردی بێت، یان وەرگێڕانی کوردی هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ گفتوگۆی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە؟ فەرموو کاك عباس غزالی.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە ئەو هەموو ماددانە دەتوانرا بە بۆچوونی من بە یاساش رێکخراوە، بەلاّم هەر کارێکی نوێ بەرهەم دەهێندرێتن، پێویستە بە کوردی بێت و ژێرنووسیشی هەبێ، بەلاّم دەکرێتن دۆبلاژیشی هەبێ بە زمانی کوردی ئەمەشی لەگەڵ بێ، مادام بەسەر زمانە خاڵێکمان لە هەموو ماددەکان تەماشام کردووە، کە لەناوی دابێ، لەناوی دانەبووە نازانم لە کوێ جێگای دەبێتەوە؟، ئێمە باسی زمان دەکەین، ڕێنووسی زمان باس ناکەین، دروستە لە هەرێمی کوردستان بەو حروفەی ئێستا دەنووسن شێخ شامۆش باسی کرد، ئێمە ئەو زمانە دیاری بکەین بە چ ڕێنووسێك، جۆری هەرێمی کوردستان بە حروفی عەرەبی دەنووسێ، بەلاّم کوردیش کە زمانمان هاوبەشە، زۆربەی ئەدەبیاتی ئێمە بە حروفی لاتینییە، پێم باشە بڕگەیەك یان ماددەیەکی بۆ زیاد بکرێتن، ڕێنووسی زمانی کوردی بە حروفی لاتینی و عەرەبی دەبێ، چونکە ئەوانەی بیانەوێ فێر ببن، ڕەنگە بە حروفی لاتینی زووتر فێری کوردی ببن تاکو عەرەبی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیرە لە بەشێ: لە قسەکانی کاك عباس غزالی دەکەم، ئەو قسەکانی من کرد، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها سەرنجم لەسەر خاڵی یەکەم هەیە، لەکاتی ئەنجامدانی چالاکی، پروپاگەندەکان بە کوردی بێ، چالاکییەکان بە کوردی نابێ؟، یەعنی ئەوە پرسیارێکە بۆ لیژنەی یاساییە، چونکە لە ماددەکەی تردا کە دەنگی لەسەر درا، میدیاو ناوەندی کوردی ڕوون نەکراوەتەوە لە هەرێمی کوردستان، لەوەش پرسیارم هەبوو ئایا میدیا جیهانییەکان دەگرێتەوە یان ئەوەی کە لەو ماددەیەدا هات بوو رۆژنامەو میدیاو ناوەندە کلتوورییە بیانییەکان، ئێمە ئەو ماددەیەمان لابرد، ئایا ئەوەی دەنگی لەسەر درا، ئەوەش دەگرێتەوە؟ ئەوەش تەنها پۆستەر و پروپاگەندەیە، ئایا خودی چالاکییەکە زمانە کوردیەکەی تێدا نابێ؟، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ جودت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بڕگەی یەکەمدا لە پاڵ هونەری کەلتوری هاتووە، بەڵام لە بڕگەی دووەمدا نەهاتووە، ئەگەر لە بڕگەی دووەمدا بتوانین ئەوەش ئیزافە بکەین هونەری و کەلتوری، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وتی زمانی بیانی بکرێتە زمانی دیکە، ئیحتمالە زمانی عەرەبی، زمانی مەحەلیش بێتن، لەجیاتی زمانە بیانییەکە، لەپاڵ زمانی کوردی زمانی دیکە بن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەمان قسەی کاك محمدم هەیە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەلاّمی ئەندامانی لیژنە پەیوەندیدارەکان بۆ ڕای ئەندامانی پەرلەمان چییە؟ کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەشێك لە تێبینیەکان جێگای خۆی بوو، پلەی ژێرنووس لەوێ دەستکاری بکەین و بیکەین بە وەرگێڕانی کوردی هەبێ، وابزانم ئەوە هەم دۆبلاژەکەش و هەم ژێرنووسەکەش، یەعنی هەردوو مەسەلەکە ڕوون دەکاتەوە، وابزانم ئەو تێبینییە بۆئەوەی لەڕووی زمانەوانییە بوو، ئەوەی کە دکتۆر شێرکۆ باسی کرد تەواوە (کلتوری) بۆ ئیزافە دەکەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زمانی بیانی بکرێت بە زمانی دیکە، هیچ سەرنجێکی ترتان هەیە؟ فەرموو بیخوێنەوە با بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢١):

یەکەم/ لەکاتی ئەنجامدانی هەر چالاکییەکی هونەری و کلتوری بیانی لە هەرێمدا دەبێت، دەبێ پۆستەرو پڕوپاگەندەی کارەکە کوردی تێدا بێت لە پاڵ زمانە بیانییەکە.

دووەم/ هەر کارێکی هونەری و کلتووری کە لە هەرێم بەرهەم دەهێندرێت یان نمایش دەکرێت دەبێت بە کوردی بێت، یان وەرگێڕانی کوردی هەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ماددەکەیە بەوشێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ (٥٦) کەس لەگەڵییەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ (٧) کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند کرا، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی هەشتەم

زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکان

ماددەی (٢٢):

لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردندا، کە چڕی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتە نەتەوەییەکانی دیکەی جیاواز لە کورد بن، بۆیان هەیە بە ڕاپرسییەکی خۆجێی زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردیدا بکەن بە زمانی فەرمی کاروباری ناوخۆییان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە؟ خاتوو گەشە فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (٢٥) کە دەڵێت (لە سەر یەکەیەکی بەڕێوەبردندا، کە چڕی دانیشتووانەکەی)، چڕی زۆر مەتاتییە یەعنی هیچ ڕێژەیەکی بۆ دیاری نەکراوە، کەواتە بۆئەوەی ئەوە نەبێتە ئاستەنگ لەبەردەم جێبەجێ کردنی ماددەکە، چونکە نیەتی موشەریع ئەوەیە کە خزمەت بە پێکهاتەکان بکات، بۆیە پێم باشە بگوترێت بەشێکی دیار سەر بە پێکهاتەیەکی نەتەوەی جیاواز لە کورد بن، وشەی ڕاپرسیش لابېرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك تحسین فەرموو.

بەڕێز تحسین اسماعیل احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەرئەوەی مافی پێکهاتەکان هەمووی لەم خاڵەدا کۆکراوەتەوە، ئەگەر دەوڵەمەندتر بکرێت باشترە، من پێم باشە بەم داڕشتنە بێ، لەو شوێنانەی کە پێویستە پێکهاتەکان بۆیان هەیە لەپاڵ زمانی کوردی، زمانی خۆیان بەکاربهێنێ بۆ خوێندن و ئاخاوتن و بەڕێوەبردن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماموستا عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن علی رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان تێبینی گەشە خانم هەیە، وشەی چڕی ڕەنگە شتێکی زیادبێ لەوێ، لە هەر یەکەیەکی کارگێڕی دابێ، ڕەنگە بەڕێوەبردنەکە باشتر بێ، دواتریش پێم وانییە پێویست بە ڕاپرسی بکات، وشەی ڕاپرسیش بە شتێکی زیاد دەزانم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ایدن فەرموو.

بەڕێز ایدن سلیم معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (٢٥) هەریەکەیەکی بەڕێوەبردندا کە چڕی دانیشتووانی سەر بە پێکهاتەیەکی نەتەوەیی جیاواز لە کورد بن، سەربە پێکهاتەی نەتەوەیی جیاواز لە کوردبن) ئەوە لابېرێت، ببێتە (سەر بە پێکهاتەی نەتەوەیی) یەعنی تەحدید بکرێت ئەو نەتەوەیە کێنە لەو ماددەیەدا، هەروەها من تەئیدی گەشە خان دەکەم، لەهەمان کاتیشدا تەئیدی کاك تحسینیش دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەرویش دەرویش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز دگەل وان ڕەئیەما کە راپرسی نەمێنێ، راپڕسی خۆجێی، وشەی پاڵ ببێتە دگەل، زمانێ خۆیان دگەل زمانێ کوردیدا، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پاڵپشتی ئەو ڕەئیانە دەکەم، کە ڕاپرسی نەمێنێ، لەبەرئەوەی لە دەستووریش هەر حەقێکی موکتەسەبە بۆیان، بۆ نموونە لە چوارەم لەماددەی چوار لە دەستووری عیراقی دەڵێ زمانی تورکمانی و سریانی دوو زمانی ڕەسمین لەو یەکە ئیداریانەی کە کەسافەی سوکانی دانیشتوانیان تێدایە، مانای وایە لەوێ پەیوەستی نەکردیە بە ڕاپرسی، بۆیە ڕاپرسی هەڵبگیرێت، ئەو حەقە موکتەسەبەی کە خۆیان بەپێی دەستوور هەیانە لەم قانونە ئیقرار بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو مریم فەرموو.

بەڕێز مریم صمد عبدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە هاوڕام لەگەڵ ڕایەکەی بەڕێز گەشە خان و بەڕێز کاك ایدن، لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردنداچڕی دانیشتوانەکەی لابېرێت، پێکهاتەی نەتەوەکان دیاری بکرێت نەك ئەو جیاواز لە کورد بوونە ئەویش هەر لابېرێت، لەبڕی ئەوەی ناوی نەتەوەکان بنووسرێت، من هەر لەگەڵ ئەوەم ئەو ڕاپرسیەش لابېرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو شکریە فەرموو.

بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە فاریزەی یەکەم زیادە، لەم بڕگەیەش چارەسەری شتێك نەکراوە، ئەویش ئەوەیە هەندێکجار ئەوەیە لە یەك شوێندا دوو پێکهاتەی جیاوازی تێدا هەیە، بۆ نموونە تورکمان و مەسیحی تێدا هەیە، لەم حاڵەتە پێم باشە لەم بڕگەیە چارەسەری بۆ بدۆزرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو وحیدە فەرموو.

بەڕێز وحیدە یاقو هرمز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەزیش پشتگیری گەشە خان و کاك تحسین و مامۆستا بەهزاد و د. فرست دەکەم، بەس پێشنیارێك دی ئەز بێژم لە ماددەی سێ ئەگەر تو بەری خۆدەی یێ حەل کری، بەس تشتەکی زێدە لە یەکەی بەڕێوەبەرایەتی، چونکە ئەمە یەکە نینە بەڕێوەبەریاتییە بەتایبەت بە پێکهاتەی سریانی یان تورکمانی، یەعنی موتەشابە هەیە، ئەگەر ببێتە ئێك ژی ئەز بێژم تەمامە، ئەگەر دەمج ببێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەردان فەرموو.

بەڕێز مەردان خدر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش تەئیدی ئەو ڕەئیە دەکەم، کە ئەنجامدانی راپرسی کە زیادە، بەپێی ڕاپرسی ئەو مافەیان هەبێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یعقوب فەرموو.

بەڕێز یعقوب گورگیس یاقو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ ئێمە باشە نەتەوەیی بێتە دیارکرن ئەوە یەك، دوو: ئەز پشتگیری دکەم لە گەشە خان و کاك تحسین و کاك ایدن و کاك بەهزاد و د. فرست و خوشکە مریم و وحیدە خان و کاك مردان، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سروود فەرموو.

بەڕێز د. سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەمان قسەی دوێنێم هەیە، کە دەڵێت چڕی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتەیەك، ئەو شتە لەسەر ئەوە لەهیچ شوێنێك تەتبیق نابێ، ئەوە سبەی، دووسبەی دەبێت مەعتەڵ لە بۆمان، دەمانەوێ ئەو فەقەرەیە لاببرێت و پشتگیری لەقسەکانی کاك یعقوب و کاك بەهزاد و کاك تحسین و گەشە خان دەکەم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی دەستووری عیراقی دەلێت (اللغة التورکمانیة واللغة السریانیة لغتان رسمیتان اخریان في الوحدات الاداریة التی یشکلون فیها کثافة سکانیة)، بەڕەئی من ئەوە دابندرێت ئیتر هیچ کێشەیەکی قانونیمان بۆ دروست نابێ، تەرجومە بکرێ بە کوردی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

چڕی دانیشتووان مەبەستی کەسافەی سوکانیەکەیە.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی (اکثریة سکانیة) لەمەشدا نوقسانێکی تێدایە، دەبووایە بەزۆری چڕی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یروانت فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆسی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاست بێژێتن کاك عمر، بەس لوێرێ ئەرمەنی تێدانییە، بەس نقیسیە لوغەی تورکمانی و سریانی و ئەرمەنی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبۆ ئەو موناقەششەتانە پشتگیری ڕای بەڕێز کاك عمر دەکەم، لە دەستور هاتووە باسی ڕاپرسیش ناکرێتن، بەلأم لە خاڵی پەروەردە لێرە گوترا کە ئەوە لە ماددەی (٢٥) چارەسەر کرایە، پەورەردەی تورکمانی تەنها لەو وەحدە ئیداریانە نییە کە زمانی فەرمی تورکمانی بێتن، بۆ نموونە لە هەولێر زمانی فەرمی تورکمانی نییە، بەلأم پەروەردەی تورکمانی و ڕۆشنبیری هەیە، بۆیە پێویستە لەگەڵ ئەو فەقەرەیە ئەوە بنووسرێتن، تاوەکو لە یاسا بێ، پێکهاتە نەتەوەییەکان بەزمانی خۆیان مافی پەروەردەو خوێندنیان هەیە، یەعنی شەرت نییە زمانی فەرمی بێ، یان کەسافەی سوکانی بێ، بۆ نموونە لە کفری، لە سلێمانیش تورکمان کەسافەی سوکانی نییە، بەلأم مەکتەبیان هەیە، دەگۆڕێ ئەم یاسایە دژی یەکتر نەبن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

منی خان فەرموو.

بەڕێز منی نبی نادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا پشتگیری خاتوو گەشە خان دەکەم، کاك تحسین و کاك ایدن و کاك بەهزاد و د. فرست و وحیدە خان و کاك مەردان و کاك محمد و کاك عمر عینایەت دەکەم، بەڵام سەبارەت بە ڕاپرسییەکی خۆجێی ئەوە لابدرێتن، لە هەمان کاتدا ڕاستە لە زمانی پێکهاتەکان بەشێکی تایبەتییان بۆ داندراوە، ئەوە تەنها پێکهاتەکانە، بەڵام ئاماژەی پێ نەکراوە چ لە پرۆسەی خوێندن، چ لە ئاخاوتندا، بۆیە پێشنیارێکی کاك تحسین پێشنیار دەکەم ئەمە کێشەکە چارەسەر دەکات، لە لیژنە پەیوەندیدارەکان داوا دەکەم، لە کاك تحسین ئەو پێشنیارە داوا بکەن، کە بتوانن بەگوێرەی یاسا دایبڕێژین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە موناقەشەی هەمو بڕگەیەکدا وتمان لە ماددەی (٢٥) زەمانەتی حقوقی پێکهاتەکانمان کردووە، لەبەرئەوە من لەگەڵ دێڕی یەکەمدام تاجیاواز لە کورد بن، لەدوای ئەوە بڵێین زمانی پێکهاتەکە دەبێتە زمانی فەرمی بۆ هەموو حوکمەکانی ئەو یاسایە، لە هەموو شتەکانی کە جیامان کردووەتەوە هەموو ئەوانە بگرێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەلامی لیژنە پەیوەندیدارەکان بۆ ڕای ئەندامانی پەرلەمان، فەرموو د. ڤالاڤ.

بەڕێز د. ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە زۆری پێشنیارەکان بەجێن، بەڵام ئەوەی کە پەیوەندی هەبوو بە چڕی دانیشتووان ئەوە چڕێ دانیشتووان موستەلەحێکە، کەسافەی سوکانیەکە، بۆیە چڕی دانیشتووان دەبێ بمێنێتەوە کە سەر بە پێکهاتەیەکی نەتەوەیی جیاوازبن لە کورد، باس لە خوێندن و ئاخاوتن و بەڕێوەبردن کرا، لێرانە ئێمە کە وتومانە بە زمانی فەرمی کاروباری ناوخۆیی لێرە بە موتلەقی هاتووە، واتە هەموو ئەو کاروبارانە دەگرێتەوە، بەڵام ئەگەر زیادیش بکرێن تەحدیدی ئەو کارانە بکرێت کە بە زمانی خۆیان ببن بە فەرمی، ئەوەشیان دەتوانین پێشنیاری بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی وەربگرین، داواکرا کارگێڕی لەجێگای بەڕێوەبردن بەکاربهێنێت، دوێنێش ئەو ڕوونکردنەوەیەماندا، ئەکادیمیای کوردی بەڕێوەبردن لەجێگای کارگێڕی بەکاردەهێندرێت و پێی وایە بەجێ تەرە بۆبەکارهێنان، ئەگەر ماوەمان بدەنێ ئەو ماددەیە

دابڕێژینەوە، هەڵگرتنی ڕاپرسیش چەند ئەندام پەرلەمانێك پێشنیاری کرد، ئەگەر بیخەیە دەنگدان بەڕێزتان بۆ هەڵگرتنی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە کێ لەگەڵ ئەوەیە ڕاپرسی لەوێ لاببرێت، لەو ماددەیە؟ (٦٥) کەس لەگەڵییەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ کەواتە پەسەند کرا، ئێستا فەرموون ئەو ماددەیە دابڕێژنەوە بۆئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی هەشتەم

زمانی پێکهاتە نەتەوەییەکان

ماددەی (٢٢):

لە هەر یەکەیەکی بەڕێوەبردندا، کە چڕی دانیشتووانەکەی سەر بە پێکهاتە نەتەوەییەکانی دیکە بن زمانی خۆیان لە پاڵ زمانی کوردیدا دەبێتە زمانی فەرمی بۆ خوێندن، ئاخاوتن، کاروباری کارگێڕی و ناوخۆییان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ماددەکەیە بەوشێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ (٥٥) کەس لەگەڵییەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ (٢) کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند کرا، فەرموو ماددەکەی تر.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٣):

دەبێت دامەزراوەکانی ئەم جۆرە پێکهاتانە لە پەیوەندییەکانیان لەگەڵ دامودەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا، زمانی کوردی بەکار بێنن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە؟ کەس نییە قسەی هەبێ لەسەر ئەو ماددەیە، کەواتە دەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە؟ (٥٤) کەس لەگەڵییەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی نۆیەم

سزاکان

ماددەی (٢٤):

ئەوەی سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە بکات، بەر ئەم سزایانەی خوارەوە دەکەوێت:

یەکەم: سزاکانی بەرزەفتەکردنی بەسەردا جێ بەجێ دەکرێت ئەگەر هاتو فەرمانبەر بوو.

دووەم: ئەگەر سەرپێچیکار فەرمانبەر نەبێت ئاگادار دەکرێتەوە کە لە ماوەی (١٥) ڕۆژدا سەرپێچییەکە ڕاست بکاتەوە، ئەگەر لەسەر سەرپێچییەکەی بەردەوام بوو، بۆ هەر ڕۆژێك بە غەرامەیەك سزا دەدرێت کە لە (٥٠) هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (١٠٠) هەزار دینار زیاتر نەبێت.

سێ یەم: هەموو زەرەرمەندێك مافی جولاّندنی داوای هەیە لە کاتی سەرپێچیکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە؟ فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی دووەم ئەگەر سەرپێچیکار فەرمانبەر نەبێ ئاگادار دەکرێەوە، کە لەماوەی (١٥) ڕۆژدا سەرپێچییەکەی ڕاست بکاتەوە، ئەگەر لە سەرپێچیەکەی بەردەوام بوو بۆ هەر ڕۆژێك بە غەرامە سزادەدرێت، کە لە (٥٠) هەزار دینار کەمتر نەبێ لە ڕۆژی ئاگادار کردنەوە، یەعنی نازانین لە کەیەوە دست پێ دەکات ئەو غەرامەیە، پێویستە ڕۆژی دەستپێکردنی غەرامەکە دیاری بکرێت، وشەی غەرامەش ئەگەر بکرێتە کوردی باشترە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر چاکە، سوپاس، خاتوو مەدینە، فەرموو.

بەڕێز مدینە أیوب أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ل مادەیێ دووەم سێ جارا سەرپێچی هاتیە کرن، پێشنیار دکەم ڤێ شێوەی بیت (ئەگەر فەرمانبەر نەبیت بێتە ئاگادار کرن لە ماوەی (١٥) ڕۆژدا ئەگەر بەردەوام بوو، وە هەر ڕۆژەك غەرامە سزا بدرێت لە (٥٠) هەزار کەمتر نەبیت، لە (١٠٠) هەزار دینار زێدە تر نەبیت، چونکە قانونی عقوبات تێدا ژی دائیمەن حد الأقصی و حد الأدنی تێدا دێتە تەحدید کرن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك محمد سعدالدین، فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین أنور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ هەر ڕۆژێك (٥٠) هەزار دینار، نازانین مەبەستی چییە لەوە؟ بۆ نموونە یەکجار سەرپێچی کرد، لە نووسراوێك هەڵەی کرد، (٥٠) هەزار سزا دەدات، نووسراوە بۆ هەر ڕۆژێك (٥٠) هەزار، مەسەلەن شتەکە بەردەوامی نییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕوونکردنەوەی ئێوە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لە لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان، فەرموون.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە پەیوەندی بە حەدی ئەدنا و حەدی ئەعلای غەرامەکە هەبوو پێی وەردەگرین بەو پێشنیارە، لە کاتی صیاغە کردنەوە دایدەڕێژینەوە، بەڵام لێرە کە بۆ هەر ڕۆژێك (٥٠) هەزار دینارمان داناوە، ئەگەر هاتو بەردەوامی هەبوو سەرپێچی کردنەکە، ئەگەر هاتو بەردەوامی هەبوو، واتا لە ڕۆژی ئاگادار کردنەوەی ئەگەر سەرپێچییەکەی هەڵگرت ئەوا تەنها بەو مەبلەغە غەرامە دەکرێ، بەڵام ئەگەر بەردەوام بوو ڕەغمی ئاگادار کردنەوەی، بۆ هەر ڕۆژێك ئەو مەبلەغە غەرامە دەکرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموون صیاغەی بکەنەوە، دایبڕێژنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە، بەڵام پێموابێت لەگەڵ ئاگادار کردنەوەی لێرە سزا نادرێ، بەڵکو (١٥) ڕۆژ مۆڵەتی دەدرێتێ ڕاستی بکاتەوە، لە دوای (١٥) ڕۆژەکە ئەو کات بۆ هەر ڕۆژێك (٥٠) هەزار دینار سزا دەدرێ، بەڵێ فەرموو بەڕێز د. ڤالا.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٤)

ئەوەی سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە بکات بەر ئەم سزایانەی خوارەوە دەکەوێت:

یەکەم: سزاکانی بەرزەفتە کردنی بەسەر دا جێبەجێ دەکرێ ئەگەر هاتو فەرمانبەر بوو.

دووەم: ئەگەر سەرپێچیکار فەرمانبەر نەبێت ئاگادار دەکرێتەوە کە لە ماوەی (١٥) ڕۆژدا سەرپێچییەکە ڕاست بکاتەوە، ئەگەر لەسەر سەرپێچییەکەی بەردەوام بوو بۆ هەر ڕۆژێك بە غەرامەیەك سزا دەدرێت کە لە (٥٠) هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (١٠٠) هەزار دینار زیاتر نەبێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر تێبینیت هەبوو، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بری غەرامەکە بڵێن تاوانە، لە ناو قەوسێ، غەرامەکە هەر هەبێ بنووسن لەبەردەمی تاوانە واتا غەرامە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، د. بەهار، فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فەتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کەلیمەی تاوان تەنها موخالەفە ناگرێتەوە کە عقوبەکەی غەرامەیە، بۆیە غەرامەکە باشترە، مەفهومترە، ڕاستە عەرەبییە، بەڵام کەلیمەیەکی کوردیمان نییە لە بەرامبەری دا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. شێرکۆ حەمە أمین، فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نالێین تاوان، تاوانە، ئەو بزوێنەی پێوەیە، یەعنی کەسێك تاوانێکی کردووە لە بەرامبەر ئەوە شتێك وەردەگرێ، بمبوورن ئەم وشەیە بەکار دێنم، وەکو چۆن دەڵێی سەرانە، یەعنی لەسەر هەمان وەزنە، بمبوورن کە ئەم وشەیەم بەکار هێناوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەردان نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز مەردان خدر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە جیاتی وشەی (غەرامە) وشەی (پێ بژاردن) بەکار دەهێنرێت ئێستا لەلای خۆمان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە تەعویزە (پێ بژاردن)، با (غەرامە) بێت، دوایی ئەگەر وشەیەکی کوردیمان بۆ دۆزرایەوە ئەوە تێی دەکەین لە صیاغەوە ئەوە موشکیلەیەکی ئەوتۆ نییە، ماددەکە بەو شێوەی کە خوێندرایەوە دەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵیەتی؟.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی سێیەم: هەموو زەرەمەندێك مافی جولاندنی داوای هەیە لە کاتی سەرپێچیکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی؟ لەگەڵ ماددەکە؟ ٦٥ کەس لەگەڵیەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، فەرموون ماددەکەی تر.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دەیەم

ماددەی (٢٥)

ئەرکی بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی یە.

لەسەر ئەم ماددەیە پێشنیار زۆرە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بەڵام پێشنیاری ئەندامان وەرگیرا، دواجاریش داوای کات لە بەڕێزت دەکەین بۆ داڕشتنەوەی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە با دەست بەرز بکاتەوە بۆ ئەوەی ناوی بنووسرێ، بەڕێز کاك صالح فقێ، فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەرکە بە تەنها ناکرێ لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی بێ، لە پاڵ ئەوە لایەنە پەیوەندیدارەکانیش بە گشتی بگرێتەوە، ناوی هیچ لایەنێك نەهێنرێ، لەبەر ئەوەی هەر بەشێکی پەیوەندی بە وەزارەتێك و لایەنێکەوە هەیە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك ڤەمان فیصل ، فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو فەقەرەیە هیچم لەسەر نییە، بەڵام ئەوەی من پێشنیار دەکەم تەنیا جێگەی لە ئەحکامی خیتامی دەبێت، ئەگەر بکرێت، پێشنیارەکانیش دەخەمە ڕوو:

یەکەم: ئەوەیە کە هەر لە دەستووری هەمیشەیی عیراقیش ماددەی (٤) هاتووە کە موئتەمەرات بەو زمانە فەرمییانانە بن، کە گرێدانی کۆڕ و کۆبوونەوە، ئەوە شتێکی زۆر گرنگە.

دووەم: هاندانی کۆڕ و کۆبوونەوە بۆ پێشخستنی زمانی کوردی لە پاڵ ئەوە دیاری و خەڵات پێشکەش بکرێن بەو کەسانەی کە دەست پێشخەری دەکەن لەسەر نەشر کردنی زمانی کوردی، ئەوەی زۆر گرنگە بەلامەوە دامەزراندنی دەستەیەکی تەرجەمەیە بۆ زمانی کوردی، چونکە ئێستا لە بازاڕی کوردستان دا هەر کەسێك بۆ خۆی تەرجومە دەکاتن، ئەوە شتێکی جوان نییە، خزمەت بە زمانی کوردی ناکات، لەبەر ئەوە من پێشنیار دەکەم دەستەیەك بۆ تەرجومە دابمەزرێنن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د. شێرکۆ حەمە ئمین، فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە ئمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا ئەرکی بەدواداچوون و جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی یە، ئەوە کوردییەکە پێویستە بەسەر یەکەوە بنووسرێ، ئەوە لە ڕووی ڕێنووسەوە، بەڵام لە ڕووەکەی تریيەوە ئەمە یاسای ژمارە (٣٩)ی ساڵی (٢٠٠٧) یاسای هەموارکردنی یەکەمی یاسای کۆڕی زانیاری کوردستان –عیراق، ژمارە (١٢)ی ساڵی (١٩٩٧) کە لە بەرواری (٢٠٠٧)وە ناونراوە ئەکادیمیای کوردی، لێرەدا هەشت ئەرکی بۆ ئەکادیمیای کوردی دەستنیشان کردووە، ئەکادیمیای کوردیش بە پێی ئەم یاسایە دەلکێنرێت بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە، قسەکەی من لەسەر ئەوەیە کە هەموو ئەوانەشی کە بەڕێز کاك ڤەمان باسی کرد لە ناو ئەو ئەرکانەدا هەیە، هەر بۆ نموونە پاراستنی ڕەسەنایەتی زمانی کوردی و گەشە پێکردن و پەرەپێدانی، کارکردن لە پێناو گەیشتن بە زمانێکی کوردی فەرمی یەکگرتوو بە سوود وەرگرتن لە وشە و زاراوەی هەموو شێوەکان، گرنگیدان بە لێکۆڵینەوەی زانستی و زمانەوانی، ببوورن ئەگەر بە خێرایی ئەوە بڵێم، گرنگیدان بە وەرگێران لە زمانی کوردییەوە بۆ زمانێکی تر و بە پێچەوانەوە، قسەی ئەساسی ئەوەیە ئەگەر ئەکادێمیای کوردی نەیتوانی وەکو چۆن بەڕاستی نەیتوانیوە ئەم ئەرکانە جێبەجێ بکات، نەیشتوانی ئەم ئەرکەش جێبەجێ بکات، پێویستە بە بڕوای من لێرەدا ماوەیەك دیاری بکرێ، ماوەیەك دیاری بکرێ کە لە دوای ئەوە چۆن مامەڵەی لەگەڵدا بکرێ، یاخود ئێستاکە ئایا من ئەم پرسیارەم بۆ بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی یە، ئایا ئەکادیمیای کوردی کێ چاودێری بکات؟ ئێمە چاودێری دەکەین؟ یان ئەنجومەنی وەزیران؟ چۆنە؟ بۆ ئەوەی بەڕاستی هەم من بۆ خۆم گرنگە بەلامەوە زۆر ئەم هەشت ئامانجەی کە بۆی دیاری کراوە، هەم ئەم یاسایەش کە دەخرێتە ئەستۆی و جێبەجێی بکات، ئەگەر نەیتوانی جێبەجێی بکات بانگی بکەین لێرە، بۆمان ڕوون بکاتەوە، ڕێگرییەکانی چییە؟ چییە کە ئەو ناتوانێ یاساکە جێبەجێ بکات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك عباس غزالی، فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی ئەوەندەدا لە پاڵ ئەکادیمیا لایەنی پەیوەندیداریش زیاد بکرێ، بەڵام لە خاڵێکی پێشتریش گوتم من شتێك هەست دەکەم کەمە لێرە، مەسەلەی ڕێنووسە، ئێمە ئەم زمانە بە چ شێوەیەك بنووسینەوە، بە یاسا دیاری نەکراوە، ئێمەی کورد لە باشوور و ڕۆژهەڵات بە حرووفی عەرەبی دەنووسین، بەڵام لە باکوور و ڕۆژئاوا بە حروفی لاتینی دەنووسن، حرووفی لاتینیش بۆ تێکەڵ کردن لەگەڵ خەڵکانی دەرەوە، بە تایبەتی ئەوانەی حرووفی لاتینی، ئینگلیزی و ئەوانە بەکار دێنن، زۆر ئەساسە پێم باشە، چونکە هیچ جێگای نەماوە، فەقەرەیەکی تر زیاد بکرێ، ڕێنووسی زمانی کوردی بە هەردوو شێوە بێت، عەرەبی و لاتینی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك سالار محمود، فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان ئەم بڕگەیە کە کاری بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایەیە، دەتوانم بڵێم بەشێك لە ڕوحی یاساکە پێك دەهێنێ، حیکمەت لە دەرکردنی هەر یاسا و بڕیارێك لە کوردستان جێبەجێ کردنییەتی، لە هەموو جێگایەکیش، عوقدەی گەورە لە کوردستان دا ئەوەیە، یاساکان وەکو خۆی جێبەجێ ناکرێن، هەندێ جار ئەرکێك دەسپێردرێ بە جیهەتێك، ئێمە ناتوانین مۆفەق بین وەکو خۆی لە ئەو جیهاتەی کە دەستنیشان دەکرێ، تەصەوری شەخصی خۆم دەستنیشان کردنی ئەکادیمیای کوردی بۆ بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی محتەوای ئەم یاسا گرنگە لە جێگەی خۆی دا نەبووە لە ئەساس دا، بۆیە من وای دەبینم دەبێ ئەو پرسیارە بکەین، ئایا کێ بەدواداچوون بکات بۆ کاری ئەکادیمیای خۆی کە بەشێك لە مەهامی ئەم یاسایەی لە یاساکەی خۆی دا پێ سپێردراوە؟ ئەوە یەك، دوو/ ڕام وایە دەبێ جیهەتێك بەدواداچوون بۆ جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە بکات کە قودرەتی بڕیاردان و قودرەتی ئیجرائاتی پێویستی هەبێ، کە ئەویش یان ئەنجومەنی وەزیرانە، یان بە دیقەتتر بڵێم لە ناو ئەنجومەنی وەزیران لە دەزگای جێبەجێ کردن وەزارەتی ڕۆشنبیری یە، بۆیە من پێشنیار دەکەم لە جیاتی ئەکادیمیای کوردی وەزارەتی ڕۆشنبیری بە کار بهێندرێ، خۆ دەبوو بۆ موناقەشە کردنی ئەم پرۆژە یاسایە دەسەڵاتی جێبەجێ کردن یان وەزیری ڕۆشنبیری یان وەزیری پەروەردە و خوێندنی باڵا و ئەو جیهاتەی مەعنین لە ناو ئەم گفتوگۆیە حزووریان هەبوایە، من پرسیارێك لە لێژنەی مەعنی دەکەم، ئایا بۆ گفتوگۆکردنی ڕاپۆرتەکە و نووسینەوەی ڕاپۆرتەکە هیچ یەکێ لە دەسەڵاتەکانی جێبەجێ کردن لەو وەزارەتانەی کە مەعنین

مەشوەرەتان پێ کردوون؟ یان لەگەڵتان حزووریان هەبووە؟ یان هەر ئیعتیماد کراوەتە سەر ئەکادیمیای کوردی؟ سوپاستان دەکەم؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك علی هالۆ، فەرموو.

بەڕێز علی علی هالۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پشتەڤانیا گوتنێن کاك عباس غزالی دکەم، ب دیتنا من گەلەك باشترە دڤیا سایدا ئەڤیش دیاری کرن کو ب کارهینانا پیتێن لاتینی گەلەك باشە، ژ بەر سێ هۆکارا:

ئێك: کوردێن باکوور و ڕۆژئاڤا پیتێن لاتینی ب کار دێنن، ئەڤە دبێت ئەو بەرهەمێن ئەدەبی و زانستی نڤێسینێ کو لە باشوور دەردکەڤن، بسانایبا بخوینن و ئیستیفادە ژ ببینن، چەند سەد هەزار کوردن کو ژ دەرەوەی کوردستانێن کو ولاتی ئەوروپی دژین زارۆکی وان حەمی سانایی فێری حەرفیت لاتینی دبن، دێ فێری زمانی کوردی و خوێندن و نووسینا کوردی بن، هەروەسا زمان حەرفێت لاتینی تەکنەلۆژی و زانستا ڤی سەردەمیدا لە حەمی جیهان ب کار دێت، ئەمەش ئاسانکاریە کو ڕێخۆشکەرەك، کو بە سانایی تر دگەل پێشکەفتنێن تەکنەلۆژی و زانستی بچین و سوودیش لێ ببینین، گەلەك سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك ئومێد حەمە علی، فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرنجەکەم ئەوەیە ئەرکی بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی یە، ئەرکی بەدواداچوون ئەوە لە ئەرکەکانی پەرلەمانداید، بەڕای من ئەوە هەڵەیە هەر لە ڕووی یاساییشەوە، بەدواداچوونی جێبەجێ کردن، ئێمە ئەرکەکەی خۆمان بەخشیوە بە ئەکادیمیای کوردی، لە ڕاستی دا پەرلەمان ئەرکی بەدواداچوونی جێبەجی کردنی یاساکانی خۆی هەیە، ئەوە ئەرکی پەرلەمان خۆیەتی نەك ئەو ئەرکە ببەخشێ بە ئەکادیمیایەك، ڕاستر وایە، یان ئاسایی تر وایە کە جێبەجێ کردنی یاساکە بە دەزگایەکی تر، وەکو چۆن نموونەیەك دێنمەوە، یاسای بە دەستهێنانی زانیاریمان هەیە کە تاکو ئێستا جێبەجێ نەکراوە، لە یاساکە دەستەی مافەکانی مرۆڤ بەرپرسیارێتی ئەوەی خراوەتە ئەستۆ، دیارە بە هەماهەنگی لەگەڵ ئەنجومەنی وەزیران یاساکە جێبەجێ بکەن، ڕێنمایی بۆ دەربکەن، بۆیە هەر خودی ئەو وشەیە بەڕای من هەڵەیە لەوێدا بەکار هاتووە، دەکرێ جێبەجێ کردنی یاساکە لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی و لایەنی پەیوەندیدار لە دەسەلاتی جێبەجێ کردن بێ، جا ئەوە وەزارەتی ڕۆشنبیری یە یان هەر لایەنێکی تر، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د. فرست صۆفی، فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە دانیشتنی یەکەمیش پێشنیارێکی بەو شێوەمان کرد، بەڵام ئێستا باش بوو دەرفەتەکە هاتەوە بۆ ئەوەی باشتر ڕوونی بکەینەوە، بەڕێز د. نوری تاڵەبانی کە ئامادە بوو لێرە گوتی ئەگەر یارمەتی داراییمان بدرێ، ئێمە دەتوانین ئەم یاسایە جێبەجێ بکەین، ئەگەر یارمەتی داراییان نەدرا کەواتە ناتوانن جێبەجێی بکەن، هەندێك شتی تێدایە ئەم یاسایە پەیوەستە بەوەی کە قیتعەی دوکانێکی تیجاری، عەلامەتێکی تیجاری، ئەوە وەزارەتی شارەوانی دەتوانێ تەحدیدی بکات، بۆ نموونە هەندێکی تێدایە پەیوەستە بە مرور، مرور و وەزارەتی ناوخۆ دەتوانێ جێبەجێی بکات، هەندێکی وەزارەتی ڕۆشنبیری یە، یەعنی ئەرکی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە دەکەوێتە ئەستۆی زیاتر لەلایەنێك، یەعنی ئەکادیمیای کوردی جوزئێکە لە جێبەجێ کردنی ئەو یاسایە، بۆیە پێشنیار دەکەم بۆ ئەوەی ئەو یاسایە یاسایەکی گرنگە بە مردووی لە دایك نەبێ، هاوشێوەی یاسای زمانە فەرمییەکانی عیراق کە من پێم وایە نەصێکی باشیان هەیە لەوەی، ئەنجومەنێکیان هەیە، دیسان تەئکید دەکەمەوە ئێمەش ئەنجومەنمان هەبێ، هەر بۆ ئاگاداری بەڕێزتان من سەیری یاسای زمانی چەند ولاتێکیشم کرد، یەعنی تەحویلی چەند لایەنێکی کردووە، بۆیە من پێشنیارەکەم بەم شێوەیەی خوارەوەیە، یەعنی لەجیاتی ماددەی (٢٨) بەم شێوەیە بنووسرێتەوە، ئەرکی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە دەکەوێتە ئەستۆی ئەنجومەنی بالای زمانە فەرمییەکان، کە پێك دێت لەم لایەنانەی خوارەوە:

١- نوێنەری ئەنجومەنی وەزیران.

٢- نوێنەری وەزارەتی ناوخۆ.

٣- نوێنەری وەزارەتی ڕۆشنبیری.

٤- نوێنەری وەزارەتی شارەوانی.

٥- ئەکادیمیای کوردی.

٦- سێ زمانناس و شارەزا لە هەر یەك لە پێکهاتەکانی تورکمان و سریان و ئەرمەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك مەردان خدر، فەرموو.

بەڕێز مەردان خدر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان تێبینیم هەبوو، ئەرکی بەدواداچوونی یاساکە ئەرکی پەرلەمانە، دووەمیش پشتگیری پێشنیاری د. فرست دەکەم، کە ئەنجومەنێك پێك بهێنرێت لەو لایەنانەی کە باسی کرد، بۆ جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو حیات مجید، فەرموو.

بەڕێز حیات مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە پێشنیارەکەی بەڕێز د. فرست صۆفی دەکەم، ئەو بەدواداچوونەش لابەرێ، پشتگیری لە کاك ئومێد حەمە علی و کاك مەردان خدر دەکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د. شوان، فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفی باوەمیر (د. شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا ئەوەی من نوقتەیەکی نیزامییە، ئەوەی سەیر دەکەم ئەو پرۆژە یاسایە لە سەرەتاوە تا دەگاتە ئێستا بۆشاییەکی گەورەی تێدایە، کە نەمانتواینوە، دەڵێین زمانی کوردی، بەڵام زمانی پرۆتۆکۆڵی نووسین بەیانی لە پەرلەمانی کوردستان، لە حکومەتی هەرێم نامەیەك ئاراستەی ئیتیحادی ئەوروپی دەکەن، بە کرمانجی سەروو دەنووسرێت یان خواروو؟ خاڵێکی تر، مەسەلەی ئەو لەهجانە، کرمانجی سەرووە، خواروەو، زازایی یە، شێوەزارەکانی ترە، پێویست بوو لە شوێنێك دا ئاماژەیان پێ بکرابا و پێناسەش کرابانایە، لە کوێ قسەیان پێ دەکرێ؟ خاڵێکی تر مەسەلەی لاتینی، من پێموایە یەعنی ئیسارە کردنی بەکارهێنانی حروفی لاتینی لە کوردستانی باشوور، وەکو ئەوەیە کاتی خۆی ئەتاتورك یەکەم شتی کە هاتە سەر کار لە تورکیا حروفی عەرەبی و هەتا تورکیشی گۆڕی بۆ حروفی لاتینی، ئەوە بەڕاستی دوورخستنەوەیە لە لوغەتی قورئان، کە لوغەتی قورئان بەڕاستی لوغەتی عەرەبە شۆڤێنی و بەدەوییەکان نییە، یەعنی ئەوە بۆ ئێمە باش نییە، بۆ خۆی عەلامەتی ئیستیفهام دەکەوێتە سەر بابەتەکان، لەبەر ئەوە پێویستە لێرە بە ڕاستەوخۆ باس بکرێ، زمانی ستاندارد چییە؟ ئێمە کامە دەکەینە زمانی ستاندارد؟ خۆ ناکرێ ئێمە دوای (٢٢) سالێ هەر پینە پەڕۆی بکەین، هەر خۆی لێ بەدوور بگرێن، نەوێرین خۆی لێ بدەین، بە ئاشکرا لە پەرلەمانی کوردستان با بڕیار بدەین، چ شتێك لە خزمەتی قەزیەی ئێمەدایە با ئەوە یەکلایی بکەینەوە،

ناکرێ کەسێك ئەو پرۆژەیە بخوێنێتەوە لە سەرەتاوە تا دەگاتە کۆتایی، بەڵام نەزانێ زمانی نووسینی ئەم پرۆژە یاسایە چییە؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس، کاك علی نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

غەڵەتێ زۆر دووبارە دەبێتەوە، ئەم حروفەی لە کوردستان دا بەکار دێت عەرەبی نییە، حروفی ئارامی کوردییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ باشە سوپاس، مامۆستا مەڕوان، فەرموو.

بەڕێز حسین إسماعیل حسین (مەڕوان گەڵاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا وەکو ڕوونکردنەوەیەك ئەگەر ئیجازە هەبێ، کەم قسە دەکەم و پێشم خۆش نییە قسە بکەم لە شتێك دا ئیجاب نەکات، زۆر لە خوشك و برایان بۆ ئەوەی کە نەبێتە ڕەد، قەناعەتم وا نییە ئێمەی کورد لەبەر ئەوەی دوا کەوتووین چونکە بە کوردی دەنووسین، زمانی کوردی زمانێکی پاڵاوتە بێت، دوور بێ لە زمانی عەرەبی، دوور بێ لە زمانی فارسی، دوور بێ لە ئینگلیزی، دوور بێ لە هەموو زمانێکی تر، خاوەن کلتوری خۆمان بین، خاوەن نووسینی خۆمان بین، من ئەو برا بەڕێزە و خوشکە بەڕێزانەم کە پێشنیار دەکەن، ئەگەر دەزانن ئێمەی میللەتی کورد لەبەر ئەوەی دواکەوتووین، چونکە حەرفەکانمان کە دەنووسین و بە هی عەرەبی دەچن، ئەگەر بیانکەینە لاتینی یان بیکەینە ئینگلیزی دەگەینە ئەو کۆمەڵگە و موجتەمەعە ئەوروپیانەی کە پێشکەوتوون با ئێستا ناوی خوای لێ بینین، بەڵام بەڕاستی پێم خۆشە ئێمە چۆن داکۆکی لەسەر ئەوە دەکەین کە میللەتی ئێمە فێری زمانی ئینگلیزی بێ زەروورە، فێری زمانی ولاتە ئەوروپییەکان بێ زەروورە، ئەولاترە کە میللەتێکی موسوڵمانین و خاوەن هەویەیەکین، باب و باپیرانمان موسوڵمانن ئێمە ئەو زمانەی کە زمانی عەرەبییە، وەکو مامۆستا ئیشارەی پێکرد، نەك شۆڤێنی یە عەرەبەکان، زوبانی قورئان و سوننەتی پێغەمبەری خوا (علیه السلام)، شانازی پێوە دەکەین کە فێری بین، بەڵام ئەفزەلییەت و ئەولەوییەتیش بە زمانی خۆمان دەدەین کە زمانی کوردی یە، حروفی لاتینیش بەڕێزان، سەرۆکی پەرلەمان، تەحەدا دەکەم لە کوردستانی ئێمە خوێندەوارەکانمان زۆر نایزانن، دایك و باوکانمان کە خوێندەوارن سەریان لێ دەرناچێ، با هەر حیسابی منداڵەکانمان نەکەین، منداڵەکانمان فێری زمان و حروفی لاتینی بکەین، با حیسابی ئەوە بکەین ئەو خوێندەوارانەی، ئەو دایك و باوکانەی لەبەر فانوس و قەندیل فێری خوێندەواری بوون، فێریانکردووین، ژیان و کەلتوری ئەوان فی صفر نەکەین، دەستتان خۆش بێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو شکریە إسماعیل، فەرموو.

بەڕێز شکریە إسماعیل مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا ئەلف و بێی کوردی بە بۆچوونی من دەلالەت دەکاتە سەر کلتور و ڕەسەنایەتی کورد، دوورکەوتنەوە لە ئەلف و بێی کورد دوورکەوتنەوەیە لە ڕەسەنایەتی و لە کلتوری کورد، بۆیە بەڕاستی لە هەمان کاتیش دا ئەگەر ئێمە ئیسارەی حروفی لاتینی بکەین، مانای ئەوەیە لە کلتور و ڕەسەنایەتی خۆمان دوور دەکەوینەوە، ئەوە لەلایەك، لەلایەکی تریشەوە نەوەکەی خۆمان، نەوەی داهاتوومان لە قورئان و لە فەرموودەکانی پێغەمبەر و لە پیتەکانی کوردی دوور دەکەینەوە، لە ڕەسەنایەتی و لە کلتووری کورد دووریان دەخەینەوە، لەلایەکی تریشەوە وەکو مامۆستا مەڕوان ئاماژەی پێ کرد، ئەو جیلەی کە پێش ئێمە خوێندەوارن تازە زۆر زەحمەتە فێری حروفی لاتینی بن، بۆیە بەڕاستی ئێمە دەکەوینە هەڵەیەکی زۆر گەورە ئەگەر لە ئەلف و بێی کوردی دوور بکەوینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، تەبعەن ئێستا باسی ڕێنووس نییە، ئەم ماددەیە باس لە چۆنییەتی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە دەکات، بەڵام پێشنیاری ئەوە کرا کە ماددەی تری بۆ زیاد بکرێ، ئەم ماددەیە جارێ هێشتا نەخراوەتە وتوویژ، بۆ ئەوەی زیاد بکرێ تا قسەی لەسەر بکەین، بەڵام لەبەر ئەوەی کە باس کرا ئەو وتوویژەشی لەسەر کرا، گفتوگۆکەی ئێمە لەسەر ئەوەیە کە کێ بەدواداچوون بۆ چۆنیەتی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە بکات؟ ئایا تەنها ئەکادیمیای کوردی بێ؟ یان حکومەت بێ؟ یان لایەنە پەیوەندیدارەکان بێ؟ یان ئەوەی کە باس کرا ئەنجومەنێك دروست بکرێ، ڕای لێژنە پەیوەندیدارەکان سەبارەت بەو تێبنییانەی کە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە خرانە ڕوو، فەرموو د. ڤالا.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارانەی کە خرانە ڕوو بە نەزەری ئیعتیبار وەردەگیرێن، بەڵام کاتمان دەوێ بۆ داڕشتنەوەی ئەو ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر باشە، فەرموون دایبڕێژنەوە، کاك عمر، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێك بۆ لیژنەی یاسایی، ئەگەر بکرێ ئەرکی بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە لە ئەستۆی ئەکادیمیای کوردی یە، بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنی پەیوەندیدار، ئیتر وەزارەتەکان دەگرێتەوە، هەموو وەزارەتەکان دەگرێتەوە، لایەنە پەیوەندیدارەکان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ باش، زۆر سوپاس کاك عمر، کاك ڤەمان، فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پێشنیار دەکەم بۆ ئەم مەبەستە ماددەی (٢٨) و (٢٩) یەك بخرێن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، بەڵام تاوەکو ئیجازەمان دەدەی ئێستا نوقتە نیزامییەکەمان باس بکەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەسەر چییە نوقتە نیزامییەکەت؟ نیزامی بێ دەبێ لەسەر پەیڕەو بێ.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڵێ لەسەر پەیڕەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ فەرموو.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە ماوەیەك لەمەو پێش زیاد لە (٣٠) ئەندام پەرلەمان لەسەر کێشەی بەنزین و گرانبوونی نرخی بەنزین، کە بەڕاستی کێشەیەکی گەورەیە و قەیرانێکی گەورەیە لە کوردستان دا، یاداشتێکمان تەسلیمی بەڕێزتان کرد، تاکو ئێستا هەر نەمانزانی ئەو یاداشتە چی لێهات؟ هیچ جوابێکی نەبوو، لە ڕاستی دا جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە هەموومان نوێنەری ئەو خەڵکە ڕەش و ڕووتەین، نوێنەری میللەتی کوردین، نوێنەری گەلین، تاکو ئێستاش نەمبینی لەم پەرلەمانەی کوردستان دا خەڵك یەعنی لە ڕاستی دا ئەوەی حاجەتی خەڵکە و پێویستی خەڵکە بە جیددی قسەی لەسەر بکرێ، نرخی بەنزین لە (٥٠٠)وە بوو بە (٨٠٠)، هیچ هەڵوێستمان نەبوو، لە (٨٠٠)وە بوو بە (٩٠٠) هیچ هەڵوێستمان نەبوو، چارەسەری کێشەی

بەنزین نەکرا ئەگەر ببووره سەرۆکی پەرلەمان با قسەکانی خۆم بکەم، عەرزت کەم با قسەکانی خۆم بکەم ئینجا وەلامم بدەنەوە....

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر ئەوە تەنها ئەوەی نیزامی بوو کە ئێوە یاداشتتان تەسلیمی ئێمە کردووە، داوای ئەوە دەکەی کە دەرەنجامی یاداشتەکەی خۆتان بزانی.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڵێ، دەرەنجامەکەمان نەزانی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ماموستا هەورامان، (٣) یاداشتی ئێوە هاتۆتە بەردەستی ئێمە، بە (٣) نووسراو ئاراستەی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستانمان کردووە، نووسراوەکان ماون، لە کاروباری پەرلەمان دەتوانی ببینی، جارێکی تر بە یارمەتی خۆت، جارێکی تر لە ئەنجومەنی وەزیران داوایان لێ کردین ئەو (٣) یاداشتە کە یەکێکیان بۆ بانگ کردنی وەزیری سامانە سروشتییەکانە بۆ بەردەم پەرلەمان، یەکێکیان بۆ بانگ کردنی ئەنجومەنی هەرێمی نەوت و غاز بوو بۆ بەردەم پەرلەمان، یەکێکیان بۆ بانگ کردنی ئەنجومەنی هەرێمی نەوت و غاز بوو بۆ بەردەم لیژنەی وزە و سەرچاوە سروشتییەکانی پەرلەمانی کوردستان، ئەنجومەنی وەزیران داوایان لێ کردین کە یەکێك لەو نووسراوانە جێبەجێ دەکەن ئەوان، بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان داوای ئەوەی لێ کردین کە نووسراوەکان تەوحید بکرێ، نووسراوێکی ترمان ئاراستە کردوون بۆ ئەوەی ئەنجومەنی هەرێمی نەوت و غاز بێتە بەردەم پەرلەمانی کوردستان، پێموابێ لە حەفتەی داهاتوو یان دوای ئەوە، ئەم حەفتەیە بەتەما بووین بیانهێنینە پەرلەمانی کوردستان، بەڵام لەبەر ئەوەی سێ ئەندامی ئەنجومەنەکە لە ناو هەرێمی کوردستان نەبوون، لە دەرەوەی وڵات بوون، بۆیە ئەو حەفتەیە نەمانتوانی ئەوە تەرتیب بکەین، بەڵام لە دانیشتنەکانی داهاتووی پەرلەمانی کوردستان ئەوە ڕێك دەخەین.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە ڕاستی دا نوقتە نیزامییەکەم لەسەر ئەوەیە زۆر تەئخیر بوو بە حەقیقەت، ئەو میللەتەی کە دەنگی بە ئێمە داوە و ئێمەی هێناوەتە ناو هۆڵی ئەم پەرلەمانە گلەییمان لێ دەکەن هەموویان، گلەیی لە هەموومان دەکەن، لەو پەڕی ئیسلامییەوە بۆ ئەو پەڕی علمانییەوە گلەییمان لێ دەکات، دەڵێ ئێوە لەسەر ڕەش و ڕووت و قووتی خەڵك و بەنزین و ئەو هەموو قەیرانەی کە دروست بووە نایێنە جواب لەسەری.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە مامۆستا هەورامان، وەڵامم دایتەوە، ئەوەی کە پەیوەندی بە بەرنامەی کارەوە هەبوو وەڵامم دایتەوە، تکایە ئیتر ئەوەی کە جەنابت باسی دەکەی پەیوەندی بە بەرنامەی کاری ئەمڕۆمانەوە نییە، با بچینەوە سەر بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان، کاك علی، فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من حەز دەکەم ڕاست کردنەوەیەك بکەم، ئێمە تەنیا بەنزین گرفتێکی گەورەیە، بەڵام ئێستا ئابووری کوردستان لە قۆناغێکدایە، یان ڕوو دەکەینە بەغداوە وەچەرخانی گەورە ڕوو دەدات، هیچ مانایەك نامێنێ تۆ بۆ ئەوەی پەرلەمان نەزانێ ئەو دۆخە بەرەو کوێ دەڕوا؟ یەعنی مەبەستەکە کە دەڵێن ئەنجومەنی باڵای نەوت و غاز، قەیرانی دارایی، مووچە، هەموو گرفتەکان دەگرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پرسی وزە لە هەرێمی کوردستان بانگمان کردوون بۆ پەرلەمانی کوردستان، لە ماوەی داهاتوو دێنە بەردەم پەرلەمانی کوردستان، بەڕێز کاك ئومێد خۆشناو، فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نوقتە نیزامییەکە تایبەتە بە ئێوە ، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان، دەرفەت دەدەن بابەتی لا بەلا بێتە ناو کارەکانەوە، ئەوە یەکەم جاریش نییە، جاری دیکە تیکرار بۆتەوە، بۆیە من داواکارم ئەم قسانەی بەڕێز مامۆستا مەلا هەورامان مەسەلەی، بمبوورە مامۆستا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە مامۆستا هەورامان لە جێگای خۆتەوە قسەی مەکە.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کەس موزایەدە نەکا، خەڵکی کوردستان دەنگی بە هەموو لایەنەکان داوە، پێویست ناکات مامۆستا تەنگاو بێت، هێشتا نازانی من چ دەڵێم؟ مامۆستا حەزم لێیە گوێم لێ بگری، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، کاری جەنابتە ئەندامی پەرلەمان بۆی نییە بێتە ناو، مامۆستا کەس باسی گەندەڵی نەکردووە، هەموومان دژی گەندەڵین، ڕەجائەن با قسەی خۆم بکەم، مامۆستا دوو جار باس لەوە دەکات ڕەش و ڕووت، خەڵکی کوردستان نە ڕەشە، نە ڕووتە، خەڵکی کوردستان هەژارە، خەڵکی کوردستان پێویستە..

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە با کۆتایی بەم بابەتە بێنین، دەگەڕێینەوە سەر بەرنامەی کارمان کە بریتی یە لە ماددەی (٢٥)، بە یارمەتی تکایە بێ دەنگی، مامۆستا هەورامان بۆ دواجار ئاگادارت دەکەمەوە لە جێی خۆتەوە قسە مەکە، فەرموو د. ڤالا ماددەکە بخوێنەوە، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنە پەیوەندیدارەکان پێشنیاری بەڕێز د. فرستیان قبوول کرد، بە دەستکارییەکی سادەوە کە بە ڕەزامەندی بەڕێزیان بوو، ئەوەش دەقی ماددەکەیە.

ماددەی/ ٢٥: ئەرکی جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە دەکەوێتە ئەستۆی لیژنەیەکی بالا کە بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە پەیوەست دەکرێ، پێك دێت لەم لایەنانەی خوارەوە:

یەکەم: نوێنەری وەزارەتی ناوخۆ.

دووەم: نوێنەری وەزارەتی ڕۆشنبیری.

سێیەم: نوێنەری وەزارەتی پەروەردە.

چوارەم: نوێنەری وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزار.

پێنجەم: ئەکادیمیای کوردی.

شەشەم: نوێنەری پێکهاتە نەتەوایەتیەکان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ماددەکەیە بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە، بەڵێ کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله هەڵەدەنی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بەشێکمان تەرخان کردووە بۆ دادگاکان، لەبەرئەوە دەبێ نوێنەری ئەنجومەنی دادوەریشی تێدابێ بە ڕای من.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێموابێ ئەو ماددەیە لابرا، خاتوو شیلان فەرموو.

بەڕێز شیلان جعفر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هاوڕام لەگەڵ مامۆستا ابوبکر، چونکە ئەبێ نوێنەری دادگاکانی تیابێ زائیدەن نوێنەری وەزارەتی خوێندنی بالاش، چونکە پەیوەندی بە توێژینەوە زانستیەکانەوە هەیە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتگیری قسەکانی کاك ابوبکر دەکەم پێویستە نوێنەرێکی دادوەری تیا بێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نوێنەری ئەنجومەنی دادوەری، لە کاتێك دا سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە، مەبدەئی فەسڵی سوڵتات ڕێگە بەوە نادات، وەزارەتی عەدل، بەڵێ، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە کارێکی ئیجرائییە، لە مەیدانا جێ بەجێ دەکرێ، پێویستە کەسێك ئیشی بۆ بکات، ئەکادیمیا دەتوانێ ئەو کارە بکات بە هەماهەنگی لەگەڵ دامودەزگا و وەزارەتەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لەبەرئەوە ئەگەر کەسێك نەبێ لیدەر و قائیدی ئەو مەسەلەیە بێ، ناکرێ، کە بوو لە لیژنە، دەبێ جارێکی دیکە لیژنەی بۆ پێك بهێندرێتەوە، دەبێ ئەکادیمیای کوردی ئەوکارە جێ بەجێ بکات بە هەماهەنگی لەگەڵ پارێزگار و وەزارەتەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، بەم شێوەیە نەبێ جێ بەجێ ناکرێ، دەبووایە بخرایە دەنگدانەوە، منیش پێشنیارێکم هەبوو وەکو ئەوەی جەنابی کاك د.فرست ئەوەی منیش دەبووایە بە هەند وەرگیرایە بەداخەوە لیژنەی یاسایی بەهەندیان وەرنەگرتووە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێموایە ئەمە نەك تەنها پەیوەندی بەو چوار، پێنج وەزارەتەی ناویان هێناوە هەیە، ئەمە گشتگیرە پەیوەندی بە سەرجەم وەزارەتەکانەوە هەیە، بۆیە هەر بە هەماهەنگی ئەرکی بەدواداچوونەکە سەرجەم لایەنە پەیوەندارەکان بگرێتەوە، ئەو ماددەیەی دوایی وەك خۆی بمێنێ کە ئەنجومەنی وەزیران ولایەنە پەیوەندارەکان حوکمەکەی جێ بەجێ بکەن، واتە ئەم ماددەیە بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەکانە یان وەزارەتە پەیوەندارەکان یام دەستەکان، لەبەرئەوەی گشتگیرە هەمووی دەگرێتەوە، ئەگەر ناو بهێندرێ ناوی سەرجەم وەزارەت و دەستەکان بهێندرێ، جگە لەوە ئەمە پەیوەندی بە کەرتی تایبەتیشەوە هەیە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان فەرموو.

بەڕێز د.جعفر ابراهیم ئیمینکی (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ ئەوەی لە چارەسەرێك بگەڕێین ئەو پێشنیارە هەمووی باسکراوە، هەموویان کۆبکرێنەوە، وابا شە کە پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران بە هەماهەنگی لەگەڵ ئەکادیمیای کوردی و لایەنە پەیوەندارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەردوو ماددەکەش دەمج دەکرێ، باشە، سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ماددەی ٢٥ و ٢٦ لێك بدرێن؟ بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە پەسەند بکرێ، کێ لەگەڵیەتی؟ ٧٠ کەس لەگەڵیەتی، کێ لەگەڵی نییە؟ کەس نییە لەگەڵی نەبێ، کەواتە پەسەند کرا، د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێك هاتووە لەلایەن پەرلەمانتار بەڕێز فەرهاد سەنگاوی، بەم جۆرە داوای زیاد کردنی ماددەیەك بۆ یاسایەکە دەکات، ناوی هەر ناوچەیەك کە بەمەبەستی سیاسی و گۆڕینی دیموگرافیا گۆڕابێ، دەبێ ناوی کوردی بۆ دابندرێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر جارێکی تر بیخوێنیتەوە، چونکە لەبەردەست ئەندامان نییە، د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی هەر ناوچەیەك کە بەمەبەستی سیاسی و گۆڕینی دیموگرافیا گۆڕابێ، دەبێ ناوی کوردی بۆ دابندرێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ماددەکە؟ کاك عمر نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێویستە بخرێتە دەنگدانەوە ئایا زیاد دەکرێ یان زیاد ناکرێ، دوای ئەوە گفتوگۆ لەسەر ماددەکە بکرێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نا، نا دەبێ گفتوگۆی لەسەر بکرێ، ئەو کاتە ئەگەر بە پەسەند زانرا زیاد بکرێ، ماددەکە گفتوگۆی لەسەر بکرێ، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئایا ئەندامانی پەرلەمان قبوڵ دەکەن ئەوە زیاد بکرێ بۆ ئەم یاسایە یان نا؟، ئەگەر قبوڵ کرا ئەو کاتە گفتوگۆی لەسەر دەکەین، ئەگەر قبوڵ نەکرا، جا ئیتر بۆ خۆمان هیلاك بکەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

جا کە قبوڵ کرا ئەو کاتە گفتوگۆی لەسەر ناکرێ، کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مافی ئەندامی پەرلەمانە پێشنیار بکات بۆ زیاد کردنی هەر ماددەیەك، ئەمە مەبدەئێك نییە بخرێتە دەنگەوە، بۆچوونەکەی بەڕێزت تەواوە، شەرح دەکرێ، زەرورە زیاد بکرێ، دوای شەرحەکە ئەو کاتە دەخرێتە دەنگەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی دا ئەم بیرۆکەیە، بیرۆکەیەکی گرنگە، ئێمە ئەسڵی یاسایەکەمان بۆ ئەوەیە، ئەویش ناحەقیانەی بە حەقی زمانە فەرمییەکان کراوە لە کوردستاندا بگێڕدرێتەوە، خۆتان دەزانن لە مێژووی دوور و نزیك دا، لە دەورانی مێژوودا، پرۆسەی گۆڕینی ناوە ڕەسەنەکانی ئەم نیشتمانە ڕوویداوە، ئەم یاسایەش دەرفەتێکە بۆ گەڕانەوەی ئەو مافانە، لەماوەی ڕابردوودا چەند بڕیارێك دراون لە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم و لە عیراقیش دا بۆ گەڕانەوەی ناوە ئەسڵیەکان بۆ نموونە کە کەرکووك هاتەوە سەر ناوی خۆی کە تەئمین بوو لە هەندێ جێگای تریش هەم لە ناوچە کێشە لەسەرەکان و هەم لەناوچە کوردستانییەکان تەبەعاتی ئەو لێشاوە داگیرکردنەی مێژووی داگیرکەران لە کوردستاندا ماونەتەوە، حەقێکی مەشروعە ئێستا ئەم بابەتە بجوڵێنرێ، بۆیە من پشتیوانی ئەم دەقە پێشنیارکراوە دەکەم وەکو خۆی، ئەگەر بەڵگەشتان ویست بۆ چەند ناوێك وەکو گۆڕینی دیموگرافیا دەتوانین بیخەینە بەردەستتان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتیوانی کردن لە پێشنیارەکەی بەڕێز فەرهاد سەنگاوی من پێم باشە ئیزافەی ئەوەش بکرێ، چەند ساڵێك بەر لە ئێستا شەپۆلێکی ناوگۆڕین هەبوو، ئەگەر ناویش نەکرێتە ئیجباری ئێستا تەنها ڕێگا

بدرێت ناوی کوردی بێت، بەڵام دەتوانرێ ڕێگا بگیرێ لەوەی کە ناوی کوردی ڕێگای پێ نەدرێ بە ناوی دیکە و بە شێوازی دیکە گۆڕانکاری بەسەردابێت، پشتیوانی لە پێشنیارەکە دەکەم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فائق فەرموو.

بەڕێز فائق مصطفى رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەك هەر ئەوانەی کە ناوەکەیان گۆڕدراوە، بگۆڕدرێنەوە بە ناوی کوردی، بەڵکو کۆمەڵێك شوێنی گشتی تازە لە گەڕەك و لە شەقام کە دروست کراون و ناوێکیان لێ نراوە کە بە تایبەتی مۆرکی سەردەمی ڕژێمی بەعسی لەناوچوویان پێوەیە و ئەو ناوانەش بگۆڕدرێن بە کوردی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کرا، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە دەڵێین بگەڕێتەوە، بۆ کوێ بگەڕێتەوە؟ یەعنی پێشنیاری کاك علی بوو بەس خۆی قسە ناکا من لە جیاتی ئەو قسە دەکەم، یەعنی بۆ کوێ بگەڕێتەوە؟ هی کەی؟ چ ناوێکی کۆنتر هەیە لە ئەسڵی هەیە مەسەلەن لە نووسینێك دا و لە چ دەمێك؟.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ ئەو پێشنیارەی ئەو کردوویەتی، بگەڕێتەوە بۆ ناوە ئەسڵیە کوردیەکە، لە دەقەکە بەو شێوەیەیە کە ناوی کوردی بۆ بگەڕێتەوە، ناوی کوردی بۆ دابندرێتەوە، د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەست خۆشی لە بیرۆکەی کاك فەرهاد دەکەم و پێشنیارەکی پاڵپشتی دەکەم، بەڵام وا چاکە بنووسرێ ئەو شوێنانەی کە ناوی گۆڕدراوە پێشتر ناوی کوردی هەبووە، بگەڕێتەوە سەر ناوە ڕەسەنەکەی خۆی، هەندێك شوێنیش کە حکومەت ئیستحداسی کردووە، یەعنی پێشتر ناوی کوردی نەبووە، نوێ ناوی بۆ داناوە، ئەو ناوانەش ناوی نوێی کوردی بۆ دابندرێ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕاستە، کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کاك سالار و د.سراج کردیان، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله هەڵەدنی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم/ ئێمە لە حکومەتە دوماهیەکان داین و گەیشتووینەتە سەر جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە، دووەم/ ئەم بابەتە هیچ پەیوەندی بە زمانە فەرمییەکانەوە نییە، پێویستی بە بڕیارێکی سیاسی و ئیداری حکومەتی هەرێمی کوردستان هەیە، بۆ گێڕانەوەی ناوی هەموو ئەو شوێنانە بۆ ناوە کوردیە کۆنەکانیان، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو منی فەرموو.

بەڕێز منی بنی نارد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارەکەی کاك فەرهاد سەنگاوی بە تەواوی تاوەکو ئێستا بۆمان ڕوون نەبووەتەوە، ئایا ئەو ناوچانەی کە لە دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستانن، یاخود لەهەرێمی کوردستانە؟.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.ڤالا جارێکی تر پێشنیارەکە بخوێنەوە؟ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی هەر ناوچەیەك کە بە مەبەستی سیاسی و گۆڕینی دیموگرافیا گۆڕابێ دەبێت ناوی کوردی بۆ دابندرێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو منی فەرموو.